



**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

In Iobum expositio, libri tres.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

*Psal. 23.
Psal. 111.*

permansti. In hoc una per totum orbem, totumq; seculi tempus generatio, quaerentium Dominum, requirentium faciem Dei Jacob. De qua item dicit: Generatio rectorum benedicetur. Quæ est autem via melior, quæ sanctior conversatio, quam in gloria sui conditoris perpetuo manere?

Ita ut accepti essent iam deo, quam cunctis habitatoribus terra. Perducti ad patriam cœlestem homines, accepti erunt Deo, cujus gratia sunt redempti: accepti erunt & angelis, quorum numerum complebunt, quibus in perpetuum fraterna sunt societate copulandi. Hi sunt etenim habitatores terræ illius, de qua Dominus dicit: Beati vultes, quoniam ipsi possidebunt terram, quam videre desiderans Plalmista dicebat: Credo videre bona Domini in terra viventium.

*Matth. 5.
Psal. 26.*

Expositionis allegorica in Tobiam finis.

BEDÆ PRESBYTERI IN JOB LIBRI TRES, AD NECTARIUM, NUNC PRIMUM TYPIS EDITI.

PRÆFATIO.

ADHORTANTE, immò potius compellente Nectari, pater beatissime, aggregior opus mihi valde arduum, atque difficile, quo de sancti Job libro aliqua explanare præsumam. Nam cum sanctus Hieronymus in Scripturis divinis, ut ipse nosti, multùm peritus, de eodem libro ita dixerit: *Obligatus apud Hebræos totus ille liber fertur, & Lubricus, & quia græcè Rhetores vocant esthimati suenos: dumque aliud loquitur, aliud agit, ut si velis angustiam aut muremulam strictu tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabatur: vides quàm laboriosum sit quod postulas, cum vir ille tantus hoc, qui grandi scientia claruit, Sed quia tanto per præcipis, vires meas minimè cogitans, aggrediar hoc opus in adiutorio Domini facultate qua valeo. quod propter copiam expositionis, in tres libros dividendum existimo. Peto, pelagus hujus Scripturæ ingrediens, ut orationibus tuis à Deo obtineas, quatenus in profundo intelligentiæ constitutus, divinæ manu potentia merear gubernari, & inter fluctus errorum, qui sunt adversarii veritatis, ad portum desideratæ perventionis absque ulla san- & Fidei læsione perducere.*

EXPOSITIONUM IN JOB

LIBER PRIMUS.

Psal. 53.

SANCTUS Job, vir summa patientiæ & virtutis, Deique testimonio approbatus, multa de Christo Domino prophetavit, cujus etiam ipse personam figuratiter gessit: quod & ipso nomine declaratum est. Nam Latine Job dolens interpretatur: & secundum Prophetam & Evangelium in Christo prophetia illa completa est, ubi dicitur: *ipse infirmitates nostras suscepit, & Pro nobis dolens, & Pauper ego, & dolens eram.* Multa etiam de Ecclesiæ mysterijs, peccatorum quoque felicitate præsentis, nec non & diaboli virtute atque potentia nimis obicure locutus est. Illos autem amicos ejus, puto posse personam eorum figurare, qui nunc in Ecclesia adversantur Christo, sicut & alios qui horum similes extiterunt, ut fuit Cain in ipso mundi principio, Chore etiam, & Dathan atque Abyron, Saul & Caiphaz, & Judas atque Barieu ille pseudopropheta. Nam sunt alij extra Ecclesiam, qui Christo ejusque Ecclesiæ similiter adversantur: quorum imaginem prætulit Balaam ille ariolus, qui & Elieiu, sicut patrum traditio habet, qui contra ipsum sanctum Job multa improbè & injuriosè locutus est, in tantum, ut etiam displiceret in una ejus, & indisciplinata loquacitas.

Quinque etiam divini illi urbium Palæstinæ, inimicorum Christi deforis contra eum militantium significavere personas, quoniam nunc intus & foris contradicitur Christo. Intus & foris maledicitur Christus, & blasphematur ab inimicis suis, in qua figura Hierusalem inter Samaritanos & Sodomam consistit: bar. Verùm intus non perspicue Christo contradicitur, nec aperte Christus blasphematur: sed sub velamine rectæ Fidei quidam contemptores audeces, sibi placentes, scètas facere non metuentes, Christum blasphemant. Isti ergo tres amici Job, eos figurant, ut dixi, qui intus sunt, & Christianitatis nomine palliantur, de quibus vel maxime sunt hæretici. Et quia de intus sunt, idcirco & Job amici dicuntur: quos Scriptura ex sensu potius ipsorum, quantum ad significationem pertinet, hæreticorum, ejus amicos appellat, scilicet hoc putantes se esse, quod non sunt, sicut & Joannes Evangelista de Judæis ait: *Et ipsi non intus averunt in pratorium, ne contaminarentur.* Locutus enim est illud ex sensu Judæorum, qui cum secundum facinora sua essent contaminati, hoc se continentinos putabant, si pratorium, quo Christum perducendum tradiderant, introissent. Inde est etiam, quod illi amici Job, quia se amicos esse jactant & veraces, magna sibi & pretiosa nomina imponunt, quasi ipsi sint aurum Dei, & præcipui, atque speculatores ejus, hoc enim in Latinum sonat Eliphaz, Baldath, Sophar. Et verè si quis diligenter intendat hæreticorum gloriam vanam, hanc in eis specialiter relationem inesse cognoscit, quam prædicant apud se esse veritatem, cum sint assertores mendacij. Isti tamen prophetant aliqua, & multum secundum naturæ bonum sapienter loquuntur: sed in hoc arguuntur à Domino, quod ea qua convenit peccatores potius, & blasphemos audire, sancto Job mordacissimis injurijs irrogabant, quippe cui Deus tam magnam sanctitatis testimonium perhibuisset, tanquam ergo & hæretici de Christo Domino non ita ut divinitatis ejus compati, sed ut ipsorum impietati consonat, sic loquuntur. Intus autem esse hæreses propter communia sacramenta dicuntur, quæ cum de illis spinæ effectæ sint, nihilominus filia Ecclesiæ appellantur, ut de eisdem ait Salvator in Cantica Cantecorum, ubi de sancta Ecclesia loquitur: *Sicut solum in medio spinarum, ita proxi-via mea in medio filiarum, & iterum: Multa filia acquisierunt divitias, multa fecerunt potentiam ad Ecclesiam, tu autem superasti omnes.* Cum autem filia sint Ecclesiæ, per discessionis suæ divortium, qua se ab unitate ejus separaverunt, foris & extra eam esse creperunt. De quibus & Joannes Apostolus ait: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique in nobiscum.*

Præmissa itaque divisione personarum intelligentia regula, & quibusdam fundamentis superponenda expositioni ante compositis, nunc prout locus seu mysticus seu simpliciter dictus extiterit, donante Domino, atque in nobis operante ejus gratia, disseramus. A principio tamen libri, quem usque ad verba Job doctores Ecclesiæ dicunt in Hebræo prosa oratione conscriptum, sive præpositis versiculis expositionis intelligentiam proloquemur, & verbis verò sancti Job per singulos versus explanare tentabimus.

CAPUT I

VIR erat in terra Hus nomine Job. Cui dubium, quod terra illa ita sit nuncupata, in qua beatus Job, sanctitate, divitijs, & regno potens degebat? Et quia Hus & Hur filij fuerunt Nachor fratris Abraham, juxta fidem libri Geneleos, nati de Melchi sorore Sarre: credibile videri potest, ut in terra quæ ex parentum nomine dicta est, vir ille sanctus habitaverit: & esse illum potius de genere Nachor, non de Elau origine procreatum, sicut quidam opinione dubia suspicantur. Illi autem tres Reges superius dicti, de genere fuerunt Elau: quorum unus ille Eliphaz nascitur de Adâ uxore ejusdem Elau: & regnavit in Theman: unde & dictus est Themanites Theman locu-

mea.

mea, Seir, Daron, Nageb, Bofra regis fuit Esau, qui & EDOM, Hic ergo beatus Job de virtute & fortitudine animi contra tentationes quas diabolus intelligente sustinuit, vir appellatus est. Hic animi virtute pollebat, & ille eunuchus Candacis reginae, de quo dicitur in Actis Apostolorum: *Et ecce vir eunuchus.* Ille etiam in Hieremia Abdimelech eunuchus pari virtute animi ingens, vir nuncupatus est. Unde & ille sanctus Helcana pater venerabilis Samuelis, qui erat possessio Dei (Helcana quippe possessio Dei transfertur) vir dicitur: & non solum vir, verum etiam vir unus appellatur. Non enim in diversa vagabundus velut mobilis atque instabilis ferebatur, sed firmus atque inconcussus persistens, vir unus erat: & idcirco in monte Ephraim frugifero morabatur, in alta scilicet contemplatione virtutum, ita ut nullis subjacentibus & circumlatrantibus victorum cogitationibus, mentis ejus vel sublimitas descenderet, vel unitas scinderetur. Proinde hic vir manus atque egregius in terra Hus habitare perhibetur, quae latine conciliatrix interpretatur. Non enim terra carnis ejus, animum ipsius superabat, sed imperantis animi consilio cuncta faciebat, unde dicitur in consequentibus: *Sed declinavit gressus meus de via, & in manibus meis adhaesi macula.* Sciterum: *Peperisti factus cum oculo meo, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Hoc ergo consilium & pactum quoddam sibi inter invicem iniierunt homo ejus exterior & interior, ut terra, id est caro ejus obediendo fieret conciliatrix spiritui, ne in ea dominaretur iniquitas. Et idcirco, quia secundum divinum testimonium simplex erat & rectus, timens quoque Deum, & recedens a malo, quatuor his pollebat virtutibus: & eis bene currentibus, animus ejus inlar bene gubernantis aurigae corporis vehiculo ferebatur. Quanti autem religionis fuerit, & sanctitatis, etiam ex hoc satis apparet, quod pro filiis suis holocausta Deo, & hostias offerrebat, dicens: *Ne forte peccaverint filij mei in cordibus suis.* Securus quippe erat sine dubio circa eos de peccatis carnalibus, quandoquidem corda eorum in holocaustomaticis & victimis expiabat, ita cupiens eos, sicut seipsum, Deo irreprehensibiles exhibere.

Mos autem talis fuit antiquitus, antequam per Moysen lex daretur populo Judaeorum, ut omnes primogenitii offerrent Deo sacrificia: ut Abel, qui est de illis caelestis Ecclesiae primogenitis, qui conscripti sunt in caelis: Noe quoque, Isaac, & ceteri. Unde & hunc primogenitum fuisse credibile videri potest. Quod si dicitur, sicut illi populo lex data est, ita eidem etiam ordinem sacerdotij traditum: hunc verò non de illo populo fuisse, qui merito primogenitus habeatur, respondemus, quomodo ille Jetro Madianites cognatus Moysi, sacerdos fuisse scriptura teste cognoscitur ita reges & proceres gentium, de quibus & hic beatus Job fuisse non ambigitur, in locis & sedibus suis sacerdotum officio fungebantur: hoc enim privilegium vel excellentia sapientiae, vel nobilitate generis acquirebant. Igitur quia diximus Job typum fuisse Domini Salvatoris, videamus nunc quid terra Hus in Christo significet. Terram hanc assumptum verum hominem ex Maria intelligimus: quae ideò filio Dei assumente eam, conciliatrix dicitur, quod per divinitatem assumptas habitant in ea omnes thesauri divinae sapientiae & scientiae absconditi; quam sibi ita indissociabili connectione conjunxit, ut ipse homo jam assumptus in gloriam per unitatem personae in Trinitate, unus sit filius Dei. Videamus, quid etiam de decem filiis Job sentiendum putemus. Septem filij, & tres filiae, septem gratias septiformis spiritus, & legem, prophetiam quoque & Evangelium nobis videntur significare. Haec velut Christi filij sunt, qui ab ipso nobis exorti sunt. Qui habet in possessione sua Ecclesia septem millia ovium, tria millia camelorum, quingenta juga boum, & quingentas asinas, familiam quoque multam nimis. Oves plebem Christi propter innocentiam nominavit, quae ascendentes de lavacro baptismatis, peccatorum sarcinas in fonte posuerunt. Camelos verò dixit, ad significandam gentium pravitatem, cum oneribus criminum, & tortuosis sensibus venientium

ad Christum. Boves quoque & asinas, Judaeorum & Gentium populos, tanquam munda animalia, & immunda arbitror significare: de quibus breviter Dominus ait in Evangelio, cum hortaretur laborantes ad se transire, dicens: *agnovit vos possessorem suum, & asinus praesepem Domini sui,* quod populus Judaeorum mundi animalis nomine figuratus possessorem suum Christum Domini, in lege annunciatum credendo cognoverit, & plebs idololatrijs immunda Gentilium, animalis immundi nomine antea nuncupata, ex tempore incunabilorum atque praesepis, quae Nativitatem indicant Salvatoris, per Fidem Christum consistendo suscepit. Et cum sub specie animalium spirituales divitias Christi Scriptura narret, in consequentibus ait, Et familia multa nimis: ubi de diversis gentibus simplicibus & quietis, pravis & barbariae vitae foedissimis, naturali quoque lege sub disciplinae moderatione viventibus, domus Christi Ecclesia locupletanda dignoscitur, quae in Actis Apostolorum significata est, ubi Petro Apostolo per visionem in linteo diversa animalium genera divinitus ostenduntur. Et Esaias Propheta: *Tunc lupus & agnus, inquit, simul pascentur, & cetera.* Magnus etiam dicitur Christus inter omnes orientales, sicut ait ad eum Psalmista: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae praecipue tuis.* Ipse est enim à Patre oriens appellatus, ut ait: *Ecce adducam servum meum, orietis est nomen eius.* Et Zacharias in Evangelio inter cetera: *Per visceram misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit os oriens ex alto, ut illuminaret posteros in tenebris & umbra mortis, & filios tenebrarum filios lucis efficeret. Ipse est enim lux mundi, & sol iustitiae, in cuius pennis est sanctorum,* id est in utroque Testamento aeternae salutis annunciatio. Quod autem numerus significatur animalium in septem millibus, & tribus millibus & quingentis, & aliis quingentis, videtur mihi, quod ad factorum perfectionem refertur, exeri numerorum. Nam septem juxta auctoritatem Scripturarum, plenitudinem quandam sacri mysterij significat: & septem Ecclesiae, septem columnae: septem spiritus, septem candelabra: septem lucernae, septem oculi in uno lapide. Et tria millia, quae à tribus surgunt, Ecclesiae spiritus animam & corpus significant, sicut ait Apostolus, scribens ad eam: *Ut integer spiritus vester, & anima, & corpus in deum Domini nostri Jesu Christi servetur:* sive tres panes illos figurant de Evangelio, & in lege compositos in canistro ante Dominum, in quibus triformis doctrina Scripturarum potest intelligi: sive potius ipsam Trinitatem, in qua est trium dierum via, quo numero figuratur turba credentium. In eo enim numero multitudo fidelium dicitur, quo Trinitatem confitendo salvatur. Quingenti verò qui de quinque conflunt, vel propter quinque centenos, vel propter decies quinquagenos, factorum numerum faciunt. Nam in quinquagesimo numero per penitentiae Psalmum, & jubilaeum annum, remissionis atque indulgentiae sacramentum ostenditur. Spiritus quoque sancti adventus in eodem numero declaratur. Et centesimus numerus in quovis collocatur inventa, qui etiam de sinistra transit ad dexteram, factus invenitur atque perfectus. Secundum Evangelium autem, in quo unus debebat denarios quingentos, alter quingenta: in domo caelestis Job, id est, in Ecclesia Dei, quingenta, & quingentorum denariorum debita, quae sunt peccatorum commissa, misericordia Judicis & penitentiam satisfactione donantur: his igitur numeris bene creditur Ecclesiae de vanitate gentium congregata constare.

CAPUT II.

FACTUM est autem, cum quadam die venissent filij Dei, & cetera. Filios Dei, quos hoc dicit Deo assistere, non solum angelos, sed etiam homines sanctos intelligimus, inter quos sanctus David psallere Deo desiderat, dicens: *In conspectu angelorum psallam tibi.* Cum haec sint, accepit & diabolus potestatem se in medium in-

ferere,

Esai. 1.

Act. 10.

Esai. 65.

Psal. 44.

Zachar. 3.

Luce. 1.

Malach. 4.

1. Tim. 5.

Luce. 11.

Exod. 25.

Luce. 7.

Psal. 137.

Ab. 8. Hier. 8.

1. Reg. 1.

Infr. cap. 31. Ibidem.

Exod. 18.

ferere iustorum ad examinandos electos Dei : quia hoc placuit iusto iudicio eius, ut per afflictiones, & clades, & contumelias inimici, iusti gloriam consequantur eternam. Hoc igitur modo & hic sanctus Job, sicut & ceteris, per tentationes diaboli probatus à Domino est, non quòd Dominus ignoraret quanta fortitudine animi foret : de quo etiam nescienti diabolo ait, quòd *simplex es, & redus, timensque deum, ac recedens à malo*: sed qualis vel quantum esset, voluit Dominus hominibus demonstrare, sicut ad eundem Job ait: *An putas me aliter tibi locutum, quam ut appares iustus?* sicut e contrario de Ezechia rege dicit Scriptura : *Tentavit eum deus, ut nota fierent quæ erant in corde eius. Elatus enim fuerat propter signum illud solis, quòd dominus fecerat super terram. Ideo autem diabolus quodam ordine disposita infert damna, ut paulatim ad Job venientibus nuntijs, & dicentibus, diversis modis patrimonium cum filijs interijssè : ille tot exasperatus calamitatibus quos nuntios audiebat, contra Deum in blasphemiam vitus erumperet. Hoc enim diabolus totum agebat, ut mendacem Deum statueret, qui de Job tale & tam grande testimonium perhibuisset, ac ille, ut Deus prædixerat, ita mansit immobilis, ut etiam diceret: *Nudus exivi de ventre matris, nudus revertar in terram: Dominus dedit, Dominus abstulit: sit nomen domini benedictum.* & idcirco iudicium Dei falli non potuit, quòd diabolus frustrari conatus est. Unde ait ad Dominum:*

2. Par. 32
4. Reg. 20

Benedicere.

3. Reg. 21

Extende manum tuam, & tange cuncta quæ possider: nisi in facie benedixeris tibi. Per antiphrasim dictum est: *Benedixeris tibi.* Non ausus fuit scriptor historiarum ore suo blasphemiam verbum exprobrare, sciens divinitari etiam de contrarijs verbis dicendis summam debere reverentiam, & in Regnorum libris de Nabutha similiter dictum est: *Benedixit Deum & Regem, & juxta assertionem falsorum testium homo innocens est punitus*: quòd utique fieri pro benedictione non potuit.

Miranda tamen filiorum Job tam fraterna concordia, quibus vicissim per singulos simul convivium parabat: ubi apparet, quòd non sine grandi dilectione hoc bono quotidiano præsentia fruebantur. hoc inferius per figuram septem gratias Ecclesie esse dicemus, quæ spirituali fruuntur sacramentorum convivio, legem, prophetiam, & Evangelium, velut tres sorores secum habentes, quæ divinarum eloquiorum intelligentiæ dapius satientur. Diximus supra, Job typum Domini prætulisse. Nunc videamus si animalia, quæ figuratè superius dicta sunt, siue homines quos in domo sua Ecclesia Christus possidet, quos auctoritate Scripturarum ostendimus spiritualiter intelligendos, qui sunt rationabilia animalia, quo modo aut direpta sunt à Sabæis atque Chaldæis, aut dignè ijdem homines cœlitus concremati, aut quomodo ruina domus filij eius oppressi. Si requiramus acerbas, & nimium duras persecutiones, quas domus Christi Ecclesia sub præteritis principibus Romanorum sustinuit, fortè poterimus invenire, ubi post eadem sacerdotum atque pastorum, quanti magni greges Domini ab hostibus sint direpti, quos morte, aut negationis, aut certe confessionis Christi ad veritatem necaverunt: ubi diverso quodam exitu mortis, sed una persecutionis conditione possessionem Christi delere conati sunt. Quòd autem dicitur: *Et remansit ego solus, ut nunciarem tibi: raritatem eorum qui de illis persecutionibus eodem tempore remanserunt, indicavit. In tantum enim Christianorum paucitas fuit, ut per malum tempus in oriente, ubi magis religio pollebat, Ecclesie clausæ fuerint, multæ etiam & destructæ sint. Sabæi ergo & Chaldæi sunt vastatores Ecclesie, ad præsens eam modico tempore persequentes: Pagani utique captivi dæmoniorum, & ipsa dæmonia, ita enim in latinum interpretantur. Quæ etiam nunc non solum, ubi possunt, abigunt greges Dominicos, verum etiam eos igne suo quem cœli esse mentiuntur, hæresis vel superstitionis pravitare consumunt. Per sententias etiam regum, venti vehementis similitudine violentas, quatuor Evangelij velut angulis confirmatam domum Christi concutiunt, ut dissipata ac desolata prædicatione Evangelij, septem filij*

spirituales supra dicti, & tres filiarum ipsa domo Dei intereant. Res quidem divina nec dissolvi potest malitia hominum, nec perire, sed ex affectu & voto persequendum ista dicuntur, sicut in parabola Evangelij, à Domino Judæorum verba ponuntur, dicentium inter cetera: *Venite occidamus heredem, occisumque projecimus extra vineam, & nostra erit hæreditas*: cum illi utique potius hoc faciendo projecti sunt foras vineam populi Dei, nec in hæreditate filij Dei esse meruerint.

Tunc surrexit Job, & scidit vestimentum suum, et tonsa capite procidens in terram adoravit, et dixit: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar in terram, &c.* Magna & admirabilis virtus animi, ut audiret hoc tantum nefas æquanimiter ferret, & in tantorum malorum adversis intrepidus benediceret Deum. Unde etiam fortassis non sine causa dictum est, *Surrexit*: ut eodem tempore contra tantam cladem sibi illatam, fortem vehementius ad virtutem patientiæ erigeret animum. In vestimento verò conciso significatio est luctus, non ex desperatione tristitiæ, hoc enim modo ostendere voluit quid perdidisset, cum tamen animum ad tolerantiæ preparavit, dicens: *Sit nomen Domini benedictum.* Job autem noster perdidit substantiam, & filijs interemptis, eodem modo quo superius diximus, tempore scilicet persecutionis, ad dandam pacem Ecclesie domui suæ surrexit, ut gellum significet vindicantis. Et scidit vestimentum suum, id est, fideles suos ab infidelibus separavit dicitur enim in Scripturis vestimentum aliquando genus hominum, ita & humiles à superbis discrevit, & pius ab impijs segregavit. Quòd etiam in notatione capitis indicatur, unde inutilia & superflua reciduntur. Procidens autem dicitur Christus secundum hominem, quem assumpsit, quia quotidie patrem creditur interpellare pro nobis. Unde & patre minor est, & in seipsum est patri, cum in Trinitate unus & æqualis Deus sit. Potest & hoc dici, quòd in membris suis adorantibus Deum, quorum caput est, ipse adorat Deum, ipse est enim qui exaudit nos, et interpellat pro nobis.

Nudus egressus sum, inquit, de utero matris meæ. Nulla videlicet lorde peccati originalis asperitas. *Nudus revertar in terram, ad carnem suam resurrectione rediturus: in qua carne peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus.* Ex persona enim hominis ait:

Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. Dedit pater bonos in hæreditatem ejus, & malos de filij sui possessione seclutit, sicut ait per Prophetam: *Asperitiam et plurimos, et sortium dividet spolia, ut iustus, & misericorditer operando, benedictum nomen Domini laudaretur.*

Quòd autem dicit: In omnibus his non peccavi Job, id est, fuis, neque stultum quid locutus est. hoc ait, quia stulte loqui non potuit sapientia patris: sed neque peccatum committere immaculatus agnus, Dei unigenitus, in cuius ore non est inventum mendacium, qui tulit peccatum mundi. Quòd autem Dominus interrogat diabolum, *Vade venis?* non est ignorantia, quæ non cadit in Deum omnium cognoscere, sed nobis dat locum cognoscendi, ut noverimus quid Deo respondeat inimicus.

Item quòd ait dominus ad diabolum: Tu autem cognovisti me, ut eum affligerem frustra. Non ita dictum est, quòd quia si diabolo instigante contra Job fuerit Deus commotus, sed ita potius: Dixeram tibi, o Satan, Job in adversis vitium esse fortissimum, & quid tibi profuit credere noluisse? Ecce ut voluisti afflicti, in nullo est perturbatus, Satan quoque qui latinè dicitur adversarius, nihili pendens, quantum damni sancto Job fuisset infidum, cum irrisione lovens ait ad Deum.

Pellem pro pelle, et omnia quæ habes homo, dabit pro anima sua. Quòd ita dixisse videtur: non ad eum omnino pertinet, si ea quæ extra eum sunt, pereant, dum sit tantum ipse illæsus, quasi Job ad liberandam animam suam, et substantiam suam dederit everendam: cuique cum non sufficeret malum quòd Job beato intulerat, ipse diabolus ait ad Dominum:

Mitte manum tuam, et tange os ejus in carne, &c. Valens

verò

verò pessimum quo percussus Job à planta pedis usque ad verticem legimus, ele. hantia morbum quidam fuisse existimat, & idcirco ob deformitatem nimiam regnum, civitatisque habitationem reliquerit: foetore quoque putredinis contabescens, ad sterquilinij loca deflexerit, velut quilibet vilissima, & purgamentum sordium à suis omnibus deputatus. Sed sic quoque vir sanctus in tentationibus fortis, mulierem increpat blasphemiam suadentem, dicens: *Quasi una de stultis locuta es.* Sciebat utique, quòd blaphemo post mortem poena servarentur aeterna. Ergo qui blasphemant Deum, sive suadent blasphemiam, inter insipientes & stultos computandi: ut etiam ipse diabolus, qui cum sit callidior omnibus animantibus, per prophetam insipiens appellatur, sicut ait ad Deum: *Memor esto improperiorum tuorum, eorum quae à insipiente sunt tora die.* Quod autem amici quondam ejus, videntes afflictionem ejus, ciderunt vestimenta sua, & pulverem miserunt in capite suo: hi amici illorum haereticorum videntur habere personam, qui Christum in gloria caelesti Deum credunt, in humilatione & passione non credunt, sed opprobrii & incarnatione ejus offensi, in blasphemiam erumpentes, fidem sciunt, atque à corporis unitate descendunt: & pulverem mittentes super capita sua, terreno & mortuo sensu corda sua operiunt, atque obruant, omni etiam tempore vitae suae, quae in septem diebus & noctibus continetur, indignum os suum confessione divina, mutae infidelitatis improbitate condemnant, & obtutur os loquentium iniqua.

CAPUT III.

POST haec, sicut ait scriptor hujus historiae, quem Moyses fuisse tradit opinio, *aperuit Job os suum, & maledixit diei suo, dicens: Perea dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.* Dicunt aliqui quòd magis astum tribulati animi sui voluit exhalare, quam verè ex indignatione maledicere, asserentes tempora nativitate humanae quae praeferri, non posse maledici. Certè ex superfluo maledicuntur, quae suis jam sunt peracta transcursibus. Et potest verum manifeste videri, quia non iracundia commoto animo maledixerit, quando quidem de eo Scriptura ita loquitur, dicens: *Post haec aperuit os suum Job, quòd utique vir patientia fortis, quando voluit ex consilio fecit, non animositate raptus in suam maledictionem, & velut victus erupit.* Nos autem potius hoc dicamus quòd & omnes doctores Ecclesiae tradunt, quia Job qui typum habuit Salvatoris, in se humani generis mortalitatem deservit, quae propter peccatum & iusta Dei sententia homini sit inflata, & inde loqui incipiat, dicens: *Perea dies in qua natus sum, redeat per Christum immortalitas, quam per Adam reatu pravariationis amisit, & abeat mors à me, quam alio delinquente contraxi, quòd & Apostolus postmodum dixit: Quia per unum hominem mors intravit in mundum, & sic in omnes homines pertransierit, in quo omnes peccaverunt.* Et Hieremias propheta diem istum, in quo natus sit, maledicit. Unde nulli dubium, quòd hi sancti pravariationem primi hominis detestentur, cum alter eorum dicat: *Perea dies in qua natus sum: alter verò Maledicta dies mortalitatis perea.* Non enim in totum stomachantes hoc dicunt, sed prophetae, ut dixi, spiritu impleti, futura tempora Christi praenunciarent, sicut & alij prophetae similiter sumministrato spiritu, non ore maledico loquebantur. Vel cum loquitur Paulus Apostolus ad Pontificem Ananiam: *Percutiet te Deus paries dealbati non perturbatione animi commotus hoc dixit, sed utique prophetando locutus est: quia figurale illud pontificum, quòd erat in parietis dealbati similitudine compositum, percutiendum esset ac destruendum, cum jam verum sacerdotium Christi Apostolis Evangelium praedicantibus advenisset, & inde est quòd ait, Percutiet te Deus, non dixit, Percutiet indicativo utique modo: hoc ipsum futurum significans, non operativo maledicens: ita ergo & illi maledicunt diem nativitatis hu-*

mana, quòd quidem non sine tribulatione sua faciunt. Sentiunt quippe in se haec faciendo, generi humano iustitia Dei sententiam mortis illatam. Non itaque existimant diem istum, qui homini in ministerium datus est, à sanctis tanta execratione maledici. Topicus ergo diem cum sua nocte dictum noverimus. Dies namque & nox, diabolus & mortalitas possunt intelligi: non quia dies & lumen diabolus sit, recedendo à vero lumine, & factus superbiat, & totus in tenebras peccatorum conversus: sed quia dies fuerit aliquando, cum habitaret cum Deo suo vero lumine & aeterno, ideo dies sic appellatur, sicut lucifer & aurora diluculi; & lapis splendore rutilans in paradiso Dei, vel quia impijs de peccatoribus in hac prosperitate, & felicitate seculi hujus gaudentibus, dies esse videatur: de quo dicitur in hoc eodem libro: *Auferetur ab impijs lux sua.* Et Salomon: *Lumen, inquit, impiorum extingue tur.* Et iterum: *splendor impiorum, peccatum.* Nam & hoc potest de diabolo dici, qui est inventor peccati. Et secundum hominis sensum potest intelligi, quòd ait Apostolus: *Destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.* itemque: *Peccatum enim in vobis non dominabitur.*

Non requirat eum Deus de super. Puto quòd & circa finem libri hujus de eodem ita dictum sit: *Vsque ad inferos peccatum illius obliviscatur ejus misericordia, id est Deus: sicut & David dicit, Deus meus misericordia mea.*

Et non sit recordatio. hoc est, eum requiri de super, ne fiat ejus memoria ante Deum in bonum.

Et non illustret lumine. Lumine utique viventium, lumine quòd est in regione vivorum, sive lumine recognitionis Dei, vel poenitentia non illuminetur.

Obscurent eum tenebrae, & umbra mortis. Tenebrae peccata sunt: quia qui odit fratrem suum, & invidet fratri, erigitur contra Deum in tenebris, & in tenebris ambulat.

Quòd dicit, Obscurent eum tenebrae. id est, peccatorum multitudine exercetur.

Et umbra mortis. poenis etiam infernalibus crucietur, de quibus dicit hic ipse S. Job: *Dimitte ergo me, antequam vadam ad terram tenebrosam, & operam mortis caligine, ubi umbra mortis, & nullus ordo, & sempiternus horror inhabitans.*

Occupet eum caligo, & involvatur amaritudine. Occupet eum, & teneat caecitas cordis: & quia ad amaritudinè provocat Deum, sicut & ceteri satellites ejus, furore irae Dei apprehensus circumdatur omnibus malis, & involvatur, de quo dicit Esaias, Pollutus & obvolutus.

Noctem illam, in qua ut supra dictum est.

Conceptus est homo vitam hanc scilicet miseram, & nocti similem.

Tenebrosus turbo possideat. Ipse diabolus utique, diem felicitatis abstulit homini, & noctem, id est inquietam vitam, turbulentias invexit, ubi quemadmodum diem diabolus, &c. legimus, cui sive in quo per pravariationem Adae nascitur homo: ita nocte mortalitatem posse dici advertimus in eo, quo gaudens inimicus hominem dicit conceptum, id est à se deceptione comprehensum, sibi quòdam illecebrose concupiscentia malo agglutinatum.

Non computetur in diebus anni. Modò est annus placibilis Domini ex quo Evangelium praedicatur, qui permanebit usque in finem seculi, quem juxta Evangelium, & prophetam retributionis dies sequitur. *Vi, inquit, praedicarem annum Domini acceptum, & diem retributionis.* In hujus ergo diebus anni non computetur diabolus, id est sanctorum numero non jungatur. Annus Christus intelligitur, qui in se cuncta revolvit & continet.

Nec numeretur in mensibus. Mensis hoc loco sanctos Apostolos rectè intelligimus, qui ut ligna paradisi spiritalis Ecclesiae asseratur fructus duodecies, juxta Apocalypsin, *navitum sum flumine vivo Ecclesia.*

Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Solitaria, non habens Deum, quia in ea est sententia mortis. *Nec laude digna, id est, nec sit digna quae laudet Deum.* De hoc tempore ait, quo Evangelium praedicatur, prophetarum & Apostolorum praconio dicendù esset Dei verba completa: *Tempore*

accepto,

Job. 38.
Prover.
24.
Prover.
21.
Rom. 6.
16iam.

psalm. 73.

Rom. 5.

Hier. 20.

Ab. 23.

simulatio.

accepto exaudi vi se, & in die salutis adiuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Quod tempus five diem Abraham patriarcha vidit, & gavius est.

Maledicentur ei qui maledicunt diei, quia parati sunt suscitare Leviathan. Sancti utique prævaricationem mortis suæ cum detestatione maledicunt, qui diabolum diei nomine dictum, eundemque authorem mali, similiter maledicunt, & resistendo dominationi eius, ut non seruiant vitij & concupiscentijs, tanquam Leviathan draconem suscitant contra se in prælium hostem acerrimum.

Obtenebrentur stella caligine eius. Peccatores qui in nocte seculi huius honoribus, vel divitijs, sive sapientia mundi huius lucere se putant, cæcitatibus caligine tenebrantur, ut merito suo Evangelij lumen non videant.

Expectat lucem, & non videat. Nox prævaricationis & mortis, in qua diabolus tenet regnum, non potest lumen redemptionis Christi cognoscere: neque illi qui in ea nascuntur, nisi eam per baptismum renati destruxerunt.

Nec ortum surgentis aurora. Data aurora resurrectionem Christi significat, quæ in Psalmo vigilia dicitur matutina: Nec non ad vesperum, inquit, demorabitur fletus, & ad matutinum latitia.

Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me. Quomodo de illa vita beati paradisi in Adam proventus sum, factusque mortalis, ita etiam in ipsa mortalitate nollem vivere, neque omnino subsistere, ne hæc mala cruciatuum sustinerem.

Quare non in vulva mortuus sum? egressus ex utero non statim perij? Quare etiam mortalem ipsa mortalitas non extinxit in utero: vel egressus ex utero, quare non perij? Ut quid viverem mortuus, passurusque mala mortalitatis humanæ? Inde est quod ait: Quare exceptus genibus cur lacrimatus uberibus: unde & superius dicit: Hac & hæc patiarur nox mortalitatis: quia non conclusit ostia ventris qui portavit me, nec absulit mala ab oculis meis. Ubi in ostijs ventris hoc dicit, quod matris suæ visceribus velut claustris fortibus debuerit detineri, ne ad juges & dolores, & cruciatum nasceretur.

Nunc enim dormiens fletem, & somno meo requiescerem. Sub persona igitur sua, quæ erit in penis, humani generis plangit miserias. Ergo ad tormentorum comparationem ait, quæ in corpore isto patior, in inferno, ubi magis poenæ sunt, dormire & requiescere me putarem; ubi nunc viva carnes hominum non torquentur jacentes in tumulis: ego verò cruciatus carnis meæ si dici potest, supra inferni dolores sustineo.

Cum regibus & consilibus terra. Qui ædificant sibi solitudines, id est, aut vana opera habentes, aut deserti fide Deum hospitem non habentes. Principes, reges & consules, & si in inferno squallores tartareos patiuntur, nunc tamen in corporibus suis tormenta non sentiunt, horum mortem mihi venire hac conditione voluissent.

Aut sicut abortivum absconditum non subsisterent, vel qui concepti non viderunt lucem. Varijs modis, & diversis exemplis dicit, quod poenæ istas & cruciatus in quibus erat, optasset evadere. Ubi autem superius dicit: Quare non in vulva mortuus sum? & deinceps ait: Nunc enim dormiens fletem, & somno meo requiescerem cum regibus & consilibus: forte exemplum contra eos est, qui dicunt non resurrekturos, nisi qui contra naturæ ordinem nati fuerint. Si enim conceptus moriuntur in utero, necesse est quia vivunt, aut quicquid moritur, haud dubium quia resurget: & ita quod in membris foetu de natura minus dederit, hoc in resurrectione integrum reparabitur. Sic enim humani generis in melius instauratio, totum reddit quod natura fraudaverat. Illic ergo, ubi sicut reges, & consules, & potentes in inferno, ego dormiens fletem. In somno hoc vult intelligi, quia non erat illic inquietandus stimulis cruciatuum. In silentio verò illud ostendit, quod nullam vocem fletus vel gemitus alicujus, quos poenæ extorquent, illic fuisset editurus. Dicit igitur, potentes illic interim non sentire poenæ: dicit enim abortiva, quæ in natura humana degenerata sunt, à poenis esse aliena, & se solum nox cruciatibus angere. Hoc tamen considerandum, quod S.

Abortivum an resurgat?

Job de divitijs auri & argenti hoc loco nihil dixerit, sicut de istis dixit, qui sibi solitudines potius quam domos ædificant, & habitant, sicut in consequentibus ille ipse sanctus Job de diabolo dicit: In cruciatibus desolatus, & in domibus desertis non habentes hospitem Deum: & possident, ut sunt philosophi, & alii sapientes istius mundi, fulgorem boni ingenij, & splendorem popularis eloquij. Utinam cessarent à tumultu, proculdubio in inferno: & sicut Septuaginta transtulerunt: Ibi impij deposuerunt furorem suum, id est typus & superbia cum savitia in hoc seculo gloriantium. Humiliata est in inferno, & ibi requieverunt sepi roboris: & sicut aia habet translatio, ibi requieverunt sanguis corporis, & oppreessione utique & miseria, labore etiam istius mundi liberati.

Et quondam vincit pariter sine molestia. Vincientes, & quondam vincitos in inferno dicit pariter habitare, sine injuria tamen & molestia vinculorum, non ita, ut illis ubi præter poenas captivitatis, vel servitutis duræ, diversis etiam aliis calamitatibus homines obligantur dominatu & injustitia inimicorum.

Non audientium vocem exactoris. Iusta imperantium, vel inique exigentium non veniunt.

Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber à domino suo. Quare data est miser o lux & vita ijs qui in amaritudine anime sunt, qui expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum, gaudensque vehementer, cum invenerint sepulchrum. Cuius sit ergo, ut video, in inferno, æqualitas personarum, & nullus de alterius dominatione formidet, quare mihi infero data est lux ista, & vita similis eis, qui in amaritudine animæ sunt, cum meliora sint infernorum ergastula, quam istius mundi miserabilis vita cruciatibus plena, ubi agerunt præ angustijs homines mortem quærentes, & magno desiderio, ut veniat, expectantes? Exemplum egregium adhibuit, dicens: Quasi effodientes thesaurum, quia minimum utique gratulantur, cum optatam sibi inveniant sepulchuram.

Viro cuius abscondita est via, & circumdeit eum Deus tenebris. De se dicit, sic itaque incedebam in mandatis Dei, credens quod mihi fructus iustitiæ meæ responderet: sed absconditum est meritum viæ meæ, & per hoc poenarum tenebris circumdatus sum ita, ut illud bohum mihi subiectum sit, & hoc malum objectum, quod autem poenæ, cecebrarum nomine dixerit, audi quid sequatur.

Antequam comedam suspiro, & quasi inundantes aqua, sic rugitus meus. Inter cæteros etiam hanc ei diabolus infirmitatem infixerat, quam medici bulimodem appellat, quæ infirmitas talem habere dicitur poenam, ut ante cibum torqueatur agrotus, & sint ei post cibum indelinentes dolores, unde & dicit:

Et quasi inundantes aqua, sic rugitus meus. Quia timor quem timebam, evenit mihi. Timebam enim, ne peccando laderem Deum: & ille offensus, iram iustitiæ suæ in me exercet. Sed quid profuit caruisse peccatis, quandoquidem ut reus omnium peccatorum ex crucior? Sequitur.

Et quod verebar, accidit. Aliis verbis id ipsum repetit, quod superius dixerat, pro confirmatione dicti solent alia in scripturis iterari.

Nonne dissimulavi: nonne silui? nonne quievi? & venit super me indignatio. Non arroganter hoc dicit, ut faciat Deo injuriam: sed conscientia merito libere loquitur. Nonne dissimulando, non reddendo retribuendis mihi malis? Nonne silui, ut non delinquerem lingua mea? postquam meo custodiam. Nonne quievi, sciens cum surrexerit in iudicium Deus, quod salvos facturus sit omnes quiescentes terræ: Et venit super me, inquit, indignatio Dei. Indignationem hoc loco molem plagiarum dicit, quam refert de super cocco illis.

CAPUT III.

In quo verba Eliphaz recensentur.

Respondit autem Eliphaz: Si caperimus loqui tibi, supposita molestia accipies, sed concepti sermonem tenere quis possit?

In iplo

In ipso exordio sermonis sui ostendit se injuriosè loquutum, quandoquidem ait Job: *Forſitan moleſtè accipies.* Nemo enim in tribulatione poſitus, ſi verba placida audiat, & conſolatoria, moleſtè poteſt ferre quod dicitur. Concepta ergo verba proferit in injuriam audientis, & dicit:

Ecce docuiſti multos, id eſt, quamplurimos ſolertia tua, & bonitate ex erroribus revocaſti.

Et manus leſſus roboraviſti. Laſſos paupertate, ſive in bono opere deficientes, vel mente trepida deſperantes, juviſti, vel conſolatus es.

Vacillantes conſirmaverunt ſermones tui. Dubios circa relaxationem, & trepidos confirmare tua adhortatione dignatus es.

Et genua tremantia conſortaſti. Vel inopia invalidos, vel minus validos circa cultum religionis, qua uni Deo firmiſſimè ſerviendum eſt, mente ſolicita roboraviſti. Iſta ergo in ſanctam Job cum irriſione dicuntur, habentia hunc ſenſum: Si hæc & hæc quæ dixi, feciſſes, nunquam in hæc tanta mala ad exemplum mortalium decidiſſes, quia Deū rerum omnium conditorum bonum ſcimus, & juſtum. Vides ergo, quia juſtitia ejus in te ſententia promulgata eſt, ut hæc digna tuis meritis patiaris. Et ut ſcias te hoc operatum non fuiſſe, quod dixi.

Nunc autem venit ſuper te plaga, & deſecuiſti: terigisti te, & conturbatus es. Nec deſecuit qui dixit: *Dominus dedit, Dominus auſtulit, ſit nomen Domini benedictum, nec conturbatus eſt qui ait: Sicut Domino placuit, ita factum eſt.* Et addidit cum inſultatione ſubſannans eum:

Vbi timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum? Tanquam ſi diceret: Si timorem Dei habuiſſes, & fortitudinem contra adverſitates, in Dei quoque promiſſis patientiam, viarum etiam tuarum in ſancta converſatione perfectionem, nunquam hæc, ut dixi, quæ patieris, incurriſſes.

Recordare, obſecro te, quis unquam innocens periit, aut quando juſti deſecti ſunt? Ergo ignoras, Habel innocentè in principio creationis occiſum, & Abraham patriarcham propter uxorem ſuam fuiſſe periclitatum, Iſaac quoque & Jacob paſſos in ſeſtationem Palæſtinarum, Joſeph venditum, in carcerem falſa criminis objectione detructum: & hæc nõ diſcernens, generalem de ſententiam, cum alij nonnium flagellantur à Domino, ut emendantur, alij ut probentur: de quibus & ille eſt, cui hæc velut reo pœnarum non ſolum ignotantes, ſed etiam inſolenter exprobras.

Quam potius vidi eos qui operantur iniquitatem. Et ſeminant dolores, & metunt eos ſtante Deo, id eſt anhelante iracundia perille, ſicut & te videmus, & de quorum numero eſſe te arbitramur.

Et ſpiritu iræ ejus eſſe conſumptos. Repetit quod dixerat, ut confirmet juſtam Dei in illum perditionis datam eſſe ſententiam, & invidioſè terrorem & ſuperbiam: rapinas quoque illius deſcribens, comparat eum beſtijs inter cætera animantia fortioribus, dicens:

Rugitus leonũ, & vox leonũ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt. In rugitu leonũ, & voce leonũ, ſaviam deprædantis voluit ſignificare: & quia catuli leonum dicuntur eſſe rapaciores ad prædam, idcirco etiam filios ejus illis eſſe ſimiles dixit. Non ita ait ipſe S Job, cui magis credendum eſt, de quo iſta conſingant.

Contrebam molas iniqui, & de dentibus illius auferbam prædam. Tygris periit, eo quod non haberet prædam, & catuli leonũ diſſipati ſunt. In tygride velocitatem ejus ad ſpoliandos homines, prædamque ex eis capiendam deſcribit, cujus etiam catuli, id eſt filij ſimiles ejus diſſipati ſunt, & interempti. Porro in alia editione pro tygride myrmico. leon legitur: quod latine poſſimus dicere formica & leonic portento ſanctus Job aſſimilatus eſt ab amico ſuo, eo quod non ſolum grandia ſaperet, verum etiam minima quæque auferret. Sed quia Eliphaz ſatis mentitur, hunc myrmico leon verius nos diabolum dixerimus: qui quando prædam agit de ſanctis, tanquam de majoribus rebus, ut leo habendus eſt: quando verò minima quærit auferre, formica dicendus eſt.

Porro ad me dictum eſt verbum abſconditum. id eſt divinum ex revelatione ſecrecum: quod latere non ambigo, quia cauſas mali, iſtus ſævientis in te, non intelligis, quæ mihi viſione ſunt revelatæ.

Et quaſi furtivè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri ejus. id eſt, latenter ad aurem cordis mei virtus ſententia, velut quodam ſpiramine penetravit, Et ut probabiliorem narrationem ſomni faciãt, tempus aſſignat, dicens:

in horrore viſionis nocturna, quando ſoles ſopor occupare homines. Hoc eſt, Non eo tempore ſomnium vidi, quo vel maxime poſt expletum naturæ debitum homines ſomnijs illuduntur: ſed illo potius tempore, quo adveniente ſomno, ſopor non ſuperfluous inchoatur, ubi hoc vult aſſerere, quod non phantaſiam aliquam vani ſomnij viderit, ſed veram probatamque viſionem.

Pavor tenuit me, & tremor, & omnia oſſa mea præterita ſunt. Nimirum deterritum ſe dicit in ſolita viſione.

Et cum ſpiritus me præſente tranſierit, inhorruerunt pile carnis mee. Hunc ſpiricum forte angelum ſignificare voluit, ſicut ait & ſanctus Daniel: *In viſione diſſoluta ſunt,* inquit, *compages mee, & nihil in me remanſit virium.*

Stetit quidam, cuius non agnoſcebam vultum. Incognitus vultus, majus ei pondus timoris inculſit.

Imago coram oculis meis, & vocem quaſi auræ lenis audivi. Ecce ubi jam oculata fide vidiffe ſe dicit eum, quem prius in ſomno videre cœperat: auribus etiam ſuis quaſi auræ blandientis vocem ejus audiffe, dicentem ſibi iſtud quod ſequitur:

Nunquid homo Dei comparatione juſtiſſi abitur? aut ſactore ſuo purior erit viri? Verum eſt quidem quod dicis, quia creatura creatori ſuo in nullo poterit comparari: ſed neſcio ſi ille ſpiritus, quem tibi dicis apparuiſſe in ſomnis, iſtud tibi de ſancto Job dixerit: quia beatus homo ab angelo ſancto nulla potuit ratione culpaſi. præſertim cum Job te Deo non comparuerit, nec creatore ſuo ſe dixerit meliorem. Et ut Job reum hujus præſumptionis conſtituat, de ipſis angelis ſumit exemplum, qui ſunt utique hominibus meliores, quorumque eſt natura præſtantior, & dicit:

Ecce qui ſerviunt ei, non ſunt ſtabiles, & in angelis ſuis reperit pravitatem. Dicitur hoc quidem de diabolo, qui quondam ſanctus angelus fuit: ſed non ſtatim de omnibus angelis generale eſt, quia eſt angelica, vel omnis quæ eſt creata natura, capax delicti eſt: tamen per donum & gratiam creatoris ſui, ſancti angeli ita in amorem charitatis illius tranſierunt, ut jam nec velint peccare, nec poſſint.

Quanto magis ij qui habitant domos luteæ? Hoc dicit, Si enim angelorum natura, quæ utique melior eſt, cadit in vitium; quanto magis nos qui ex ipſis habitaculis noſtris offendimur viles, quomodo poſſumus carere peccato? Tu ergo Eliphaz, cur eum qui innocens eſt, arguis peccator? Sed ego, inquit, non convertentem corripió, qui propter peccata ſua in verberibus poſitus, juſtum ſe gloriatur & ſanctum.

Qui terrenum habent fundamentum, conſumentur velut à timea. Si domus luteæ ſunt corpora noſtra, fundamentum domorum noſtrarum vitam hanc temporariam eſſe credendum eſt: quæ ſubtracta, domus luteæ erunt in mortem: & ſicut à timea veſtimentum, ita à morte corpora conſumentur & corrumpuntur.

De mane uſque ad vesperam succidentur. In uno die totam vitam hominum eſſe monſtravit, quæ in modum herbarum variat. In parvulis floret, in juvenibus convaleſcit & roboratur matura ætate: in ſenioribus tanquam in fructibus, & ad poſtremum decrepita ſenectute conſicitur, quam hic vesperam appellavit, unde & in Palmo apertius ait: *Mane ſicut herba tranſeat aſate, ne floreat & prætereat: vespere decidat, induret & areſcat.* Decidat in morte, induret in cadavere, areſcat in pulvere.

Et quia nullus intelligit in æternum peribunt: qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Si nullus intelligit, quomodo reliqui erunt? Sed hic nullus intelligit, dixit de eis qui intellecturi non ſunt: ſicut de ipſo Domino dicitur in Evangelio: *In ſua venit, & ſui eum non receperunt.* Quaſi ge-

Dan. 10.

Angeli hominibus meliores.

Pſalm. 89

Iſa. 1.

Ioan. 3.

neraliter dixit: *Et sui eum non receperunt: & sequitur specialiter dictum, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Exiterum: *Qui de celo venit, quod vidit & audivit, hoc testificatur: & testimonium eius nemo accipit: & sequitur: Qui accipit testimonium eius.* Quomodo receperunt, & non receperunt, vel quomodo accipit, & non accipit, nisi quia credentes accipiunt, non accipiunt infideles? Ex eis ergo nullus intelligit, sed qui de illis reliqui sunt, ipsi intelligentes auferuntur sine eis, tempore scilicet se arationis, cum sublata fuerint palee de medio tritici, & iusti de medio iniquorum, & eligentur, ut boni pisces in vasa aeternarum mansionum: & isti mittendi sunt foras, morti debita deputati, quoniam morientur in impietate sua & stulticia, timoris Dei sapientiam non habentes.

CAPUT V.

VOCA ergo, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere. Usque hunc locum puto verba esse illius quem in somnis vidisse se dicit: & huic enarrato somnio convertit se Eliphaz, & Job increpat, dicens: *Voca ergo, si potes invenire qui tibi aliter dicat: & ut juxta hanc visionem perpexi, ad aliquem te sanctorum hominum vel angelorum converte.* Non enim quisquam eorum tibi aliter est dicturus, praesertim cum hic sensus meus sensibus eorum conveniat.

Virum stultum interfecit iracundia, & parvulum occidit invidia. Iracundum notat, & in vidum: sed ideo iracundum, quia nati vitatis suae diem maledixerit; nam maledictio, si non ibi sit per spiritum prophetia, sine animositate iracundiae non est, ut superius diximus. Invidum vero dicit, quod sibi ipse invidet quare vivat, vel quare natus sit. Parvulum quoque eum exprobrat, eo quod pusillanimitas sit, & virilem gravitatem tanta agere lenitate non deceat.

Ego vidi stultum firmam radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Hic pulchritudinis nomine falsam felicitatem appellat: quae maledicenda, id est execranda est, quia eam sequitur interitus sempiternus: & stultum dicit, qui de suis meritis gloriatur, & de ipso sancto Job ait Sophar: *Vit vanus in superbia erigitur, ut sapientia extollatur, sed stultus non est qui contra Deum nihil stulti locutus est.* Rectè itaque fit, ut pulchritudo stulti maledicatur, qui felicitate praesenti firmum se & stabilem putat.

Quorum filij longe fient a salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat. Haec omnia, ut aliquoties dixi, in sancti Job exprobrationem dicuntur: & quasi generale Eliphaz profert sententiam, quod stultorum filij ita ut patres eorum sint, quos similiter nulla mensura prosperitatis subsequatur, quin potius & ipsi longe sint a salute. Sed non continuo si patres sunt mali, filij in omnibus similes sunt eorum: & ideo Eliphaz infirma definitio. Quod autem dixit, *Conterentur in porta, & non erit qui eruat:* vel quod malo exitu consummabuntur, vel portam pro publico iudicio nominavit, eo quod secundum consuetudinem Judaeorum iudices in portis sedebant, ut praetereunti populo judicarent. Ideoque dicit: *Filij stulti similes tui publico omnium iudicio damnabuntur.*

Iudeorum iudices in portis sedebant.

Cujus mensem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus: & ebriam sitientes divitias eius.) Sitientes, famelicus & armatus, diabolus & sui possunt intelligi, qui potestatem accipiunt a Deo, ut valent iniquos, sicut Aegyptios, quibus fuit immisso per angelos malos. In melle vero preparati labores, quibus iniqui perpetuò frui se putant posse, intelligendi sunt, quos omni nequitia armatus diabolus, famem patiens perditionis humanae, rapiet ad interimendum. Sitientes quoque focij ejus pari modo desiderio quodam iniquo & invidio sitientes hominum mortem, omne bonum naturae (quod nomine divitiarum dictum est) ab ejus velut haustum poculi absorbent. Possunt & homines mali atque crudeles hoc loco intelligi, qui accepta potestate degraassantur.

Nihil in terra sine causa fit, & de humo non orietur dolor. De humo, id est de natura hominum matre, non exit ma-

lum, cum in terra nihil sine Dei justitia fiat. Hoc dicit, quod omne malum naturale non sit, quod hic dolorem dicit: sed omne malum accedens est naturae bonae: & aliud malum, id est vindicta, quae propter peccatum a Deo infertur hominibus. Malum est quidem peccatum, sed liberi arbitrij malum est, quia hominis voluntate committitur. Et malum est retributio mali, id est peccati, quando irrogat Deus supplicia peccatoribus. Hoc ergo dicit, quod nihil horum accidentium malorum sine iudicio Dei fiat. Non enim ita naturale est homini, ut a Deo creatum putetur, & ideo ait: *Et de humo non orietur dolor, id est, non est natura, sed culpa.* Et jam sic sentiendum, de terra non nascitur dolor, qui non peccat: de te ideo natus est, quia peccasti. *Homo ad laborem nascitur, & avis ad volatum, id est labor hominem manet, ut ab omnibus vitis castigatus incedat, & sit ad hoc tantum deditus, ac velut ejus quae naturaliter volatum, accepit, ita & hic peragones vitae praesentis evolet ad superna.*

Quamobrem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum.) Convertam me, inquit, potius ad deprecandum Dominum, nihilque mihi laudis, licet & tu, de justitiae merito tribueris, testimonium meum in conspectu Dei constitutum, id est loquor ante eum, quod humilitatem meam ipsi commendet, non ut me superbia, sicut te, notabilem faciat.

Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero.) Si rerum omnium conditorem efficientiam naturamque consideres, magna & penè inscrutabilia, atque admiranda cuncta reperies. Ille ergo tantus qui haec operatur, facis quia in te condemnando non fallitur.

Qui dat pluviam super terram, & irrigat aquis universa.) Certum est quidem, quia ipse qui omnia condidit, solum suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, & cetera agit, quae in hoc libro sequuntur. Verum tamen videamus ab hoc superscripto veniulo ulque infra, ubi ait:

Iniquitas autem contrahet os suum, quid spiritus alter possit intelligi. Qui facit magna & inscrutabilia, ut in filiis hominum Christus sit Deus.) Et per eum Ecclesia, quod nullus sapientia ita sacramentum ab se condidit a saeculis in Deo potuit invenire, sicut dicit Paulus Apostolus:

Et mirabilia absque numero.) Mirabilia sunt sine numero si consideres singularem animarum salutem, quam Deus operatus est in Christo.

Qui dat pluviam super faciem terra.) Verbum Dei super animam carnis humanae. *Et irrigat aquis universa.* In aquis doctrinarum inundantiam dicit, quae solum sanctorum, Apostolorumque verbis, mundi universa complevit, sive aquis baptismi universa hominis intus & foris, corpus utique & animae irrogando mundavit.

Qui ponit humiles in sublime.) Sanctos in regno, dicente eis Domino: *Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus israel,* & propheta de Deo: *Sustinet de terra mitem, de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus.*

Et moerentes erigit suspirate.) Et Dominus in Evangelio ita ait: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolati usantur.*

Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possent implere manus eorum quod ceperant.) Judaeorum videlicet qui Christum putaverunt extinguendo occidere, & nomen ejus de terra delere, vel percuterentur contra martyres climacicum.

Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & confusum provorum dissipat.) Hoc quidem Deus & quotidie operatur de consiliis & operibus hominum iniquorum, sicut & de illis supra dictum est, sed Apostolus dixit: *Quem admodum Deus apprehenderit sapientiam astutorum, non erudo predicatores, ut annuntient Evangelium crucis, in quo stulta inventa est sapientia sapientium huius saeculi.*

Per diem incurrent tenebrae.) Potest hoc accipi de Apostoli Pauli vocatione. Sed & dies erat Judaeis, regno, sacerdotio, lege, unius etiam Dei religione gloriantibus. Verum non credentes in Christum, perditionum tenebras inciderunt, sicut prophetae allumens testimonium dicit Apostolus: *Dedit eis Dominus spiritum compunctionis, acules ut non viderent, & aures ut non audiant usque in hodiernum diem.*

Sive

451

Mat. 22.

Sive eo tempore, quo Christum Dominum crucifixerunt, diem praesentis felicitatis agebant, qui secundum parabolam Salvatoris, ubi dicit in Evangelio: *Misisti exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem eorum succendit: Tito & Vespasiano duobus urbis de Iylvis exeuntibus, Romanorum subito obfidionis & captivitatis tenebras incurrerunt.*

Deut. 28.

Et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. In meridie utique prosperitatis suae, quae solito circa felices seculi hujus splendore vanae gloriae amplius fervet, quasi longa securitate munitos. Putabant enim eam usque ad vesperam aetatis suae possessuros, in tribulatione subita, quae noctis nomine dicta est, stupore nimio & angustijs coarctati, mortis etiam timore percussim palpare dicuntur. Perdito utique consilio, quid facerent, ignorantes. Hanc ergo plagam captivitatis ob incredulitatis suae meriti, post Christi adventum futuram sanctus Moyses eis in Deuteronomio praedixerat, dicens: *Percutiet te Dominus amentia & caecitate, ac furore mentis, ut palpes in meridie, sicut palpare solet caecus in tenebris, ut non dirigas vias tuas.*

Psal. 108.

Porro salvum faciet egenum a gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem. Si pauper hoc loco Christus intelligendus est, qui pro nobis pauper factus est, cum dives esset: manifeste a maledictionibus & blasphemijs salvatus est Judaeorum, qui tanto gloriosius sublimatus in caelum est, quanto illi amplius maledicentes blasphemant in terris. Unde & dicit ad patrem suum: *Maledicent illi, & tu benedices.* Hic & de manu violenti erutus est, id est, diaboli, qui mortem nullum habenti meritum mortis, ut violentus inauerat. Quod potest & de Eleazaro, & de quolibet sanctorum ita intelligi, qui sunt pauperes spiritu.

Psal. 15.

Et erit egeno spes. Spes utique resurrectionis, sicut & ipse dicit in Psalmo: *In super & caro mea requiescet in spes.* Super hunc egenum qui credendo intelligit, beatus erit in die mala, id est, iudicij, liberandus Domino.

Prov. 3.

Iniquus autem contrahet os suum. Malitia utique & iniquitate faciente Judaeorum, ut non confiteantur Christum Dominum, os eorum blasphemum merito contrahetur secundum Psalmistam, qui de hujusmodi ita dicit: *Quoniam obstruendum est os loquentium iniqua.* Sub specie igitur prophetiae in Job omnia ista dicuntur, quem Eliphaz miscet multitudini iniquorum: & dum generaliter loquitur in fuggillationem ejus, eum inter supradictos involvit. Denique post pluralis numeri narrationem, conversio est ad ipsum Job, ita:

Deut. 32.

Beatus homo qui corripitur a Domino, increpationem ergo Domini ne reprobes. Verum est quidem, quia quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem assumit: sed in sanctum Job ista quasi in pravae rationem non recte dicuntur, quia cum a Domino erudiatur, ut filius, vos velut detestandum hominem puniri debere arbitramini.

Prov. 10.

Quia ipse dolere facit, & medetur: percutit, & manus ejus sanabunt. Hoc sensu & in Deuteronomio Dominus dicit: *Ego occidam, & vivere faciam: percutiam, & ego sanabo.* Sed Job non ita criminofus coarguendus est, ut merito ei flagella tanta infusa sint, praecipue cum illi Deus tam grande perhibuerit testimonium sanctitatis. Hic hoc totum cum eo agitur, ut persuadeatur malorum suorum agere poenitentiam, & possit per divinam veniam ad misericordiae indulgentiam pertinere.

Psal. 36.

In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. Et statim in consequentibus ipsas septem tribulationes singulatim enumerat, dicens: *In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguae abscondetis, & non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terrae non formidabis.* Tempore quidem famis liberatus est de morte Helias, & Heliseus, & multi: sed fortassis non de hac fame corporum, sed de animarum fame potius dicit, de qua Propheta ait: *Non necabit fame Dominus animam iustam, & iterum de iustis: Non confundentur in tempore malo, inquit, & in diebus famis satur abuntur, quando mittit Dominus peccatoribus per vindictam non famem panis, neque sitim aquae, sed famem audiendi ver-*

bum Dei. Hujusmodi igitur fame exclusa, liberaberis de morte peccati: quia anima quae peccaverit, ipsa morietur.

Ezech. 18

Et in bello de manu gladij, & in bello de manu gladij dictum est pro potestate mortis. Frequenter quidem David in praelio ab adversariorum gladio liberatus, dicebat ad Deum: *De gladio maligno erue me, & Joiab rex Israel clamavit ad Dominum in bello, & de Absyriorum gladio liberatus est: & alij permulti, quos nunc recensere perlongum est. Sed videamus, ne forte gladium peccatum dicat, dimicans contra animam hominis, ut eam sibi acquiescentem prosterнат, quod peccatum gladij nomine dicitur per Prophetam, ut ait: *Speculator si viderit gladium venientem, & ceperit, & annunciarit populo, &c.* Id dicit, ut doctores populi Dei loqui, & non delinatur, jugiter praedicantes, quomodo peccatum quod est mortis gladius evitetur. Sive gladius hoc loco diabolus potest intelligi, qui per Prophetam exacuminatus resplendens & fulgurans appellatur, & velut evaginatus & paratus in praelium, ut omnes resistentes sibi provocet ad certamen.*

Psal. 143

2. Par. 18.

Ezech. 21

A flagello linguae abscondetis. Notandum, quod inter has septem tribulationes, lingua flagellum velut res dura & aspera ponitur: & verè secundum proverbium Salomonis, valde amara, & ceteris poenis corporalibus gravior poena est, procacem atque effrenatam audire linguam. Sic enim ait: *Flagelli plaga livorem facit, plaga autem linguae comminuit ossa.*

Eccl. 28.

Et non timebis calamitatem cum venerit. Sive, ut alia habet editio, *non videbis* ut factum est postmodum in Aegypto: ubi filijs Israel erat prosperitas, cum Aegyptij diversis calamitatibus vexarentur.

In vastitate & fame ridebis. Ridebis dixit, pro exultabis, atque gaudebis. Tu ergo, inquit, lætus eris, cum alios videris fame affici, & utique ad intermitionem vastitate deleri.

Deut. 32.

1. Cor. 15

Psal. 73.

Et bestias terrae non formidabis. Hæc est septima, quæ & extrema tribulatio. Bestia terra possunt & ista animalia, quæ sunt sine ratione, intelligi, & quibus ad devorandum homines dantur in potestatem, sicut & ipse Dominus in Deuteronomio ait: *Dentes bestiarum immittam in eos cum furere trahentium eos super terram.* Non formidabis utique, ut tibi & hoc malum accidat, cum correptus a Domino, viam emendationis intraveris. Quam increpationem suadeo tibi ne reprobes, quia beatus est, ut jam dixit, qui corripitur a Domino. Vel ita intelligendum est, & vitia carnis extingues. & homines mali in Scripturis bestia appellantur, mores habentes similes moribus bestiarum, & diabolicæ nequitiæ, contra quas pugnavit sese Ephesi dicit: & in quarum potestatem, ut non veniat, propheta orat ad Deum, dicens: *Ne trahas bestias animam confitentem tibi.*

Act. 14.

Marc. 2.

Esa. 43.

Sed cum lapidibus regionum pactum taurum. Lapidem per metaphoram fortes homines dixit, stabiles & quietos, qui sunt utrique justis & sanctis, quorum magna fama ob virtutem animi ubique crebuerit. Si talis fueris cum hujusmodi hominibus sanctis, qui in modum lapidum firmi, in Deum per diversas positi regiones sunt, habebis pactum solidæ charitatis, ut ab eis nunquam te reliqua tribulatio possit avellere, licet tribulatio te non tangat, si similis eorum extiteris. Fallis & falleris Eliphaz, quia dictum est postea ab hominibus sanctis Spiritu Dei plenis: *Oportet per multas tribulationes nos intrare in regnum Dei.*

Et bestia terre pacifica erunt tibi. Homines videlicet quondam feri & mali, innocentia, ut oves effecti, nomen tamen adhuc pristinum retinentes: sicut & de Mattheo Evangelista dicitur, Mattheus publicanus: cum utique ille jam Evangelista esset & Apostolus. hoc sensu & de Deo propheta dicebat: *Benedicent me omnes bestie agri, syrena & filia passerum,* cum jam mansuetudine accepta, per conversationem sanctam his nominibus carissent. Sed & vitij jam de victis ita intelligi potest.

Et scies, quod pacem habeat tabernaculum tuum. Pacem habebit ab omnibus istis poenis, quibus velut ab hostibus expugnatur tabernaculum vel habitatio, sive domus corporis tui, si hæc univerfa quæ dixi, facere omnino decreveris.

Et visitans speciem tuam, non peccabis.) Speciem hic pulchritudinem anime dixit, hoc dicit: Animam tuam speciem, o Job, ut sepius introspicias, vel ut divina visitatione dignam exhibeas peto: & ita custoditus protectione misericordiam illius, non peccabis, ac sic habitationis & habitantis nomine totum & integrum hominem designavit.

Scies quoque, quod multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terra.) Si de carnalibus filiis, nepotibus, aliisque qui nascuntur ex eis, hoc dictum est, non statim per numerum filiorum, vel felicitas, vel sanctitas apparebit. Potuit ergo Eliphaz, quasi consilium dans Job, ita moraliter dicere: Si conversus ad Dominum fueris, ita ut te tuorum operum antiquorum poeniteat, cordis tuis virtutibus, & sanctis cogitationibus velut seminibus abundabis, de quibus opera bona tanquam sanctitatis filios poteris procreare: ita ut progenies operum tuorum multitudini herbarum virentium comparetur, quarum radices, id est Spei vires, si intus habeas in corde fixas, terra tua flores cum fructibus germinabit.

Ingresseris sepulchrum in abundantia tua, sicut acervus tritici infertur in tempore suo.) In abundantia necessario fructuum prædictorum, qui de cordis tui affectu te diximus, nascuntur in opera tua: ut jam non talis sis, qualem te merito ipsa calamitas tua loquitur. Sepulchrum exteriori homine mortificatas intrabis, ut in tempore justitiam purgatus, inveniaris velut triticum, quod coarctatur ad aream. Sive ingresseris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus in tempore suo, consummatus annis provectæ ætatis, plenusque dierum transibis, & in tumulo positus requiesces, & clausulam sermonis ita finivit, dicens.

Ecce hoc ut investigavimus, ita est: quod auditum, mente percipere.) id est, quod ipse ad emendationem tuam debes corde percipere.

CAPUT VI.

Respondens autem Job dixit: Vrinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quæ patior, in statera: quasi arena maris hæc & gravior apparet.) Dicitis me peccatis meis facientibus ista pati: propter quod vellem ipsa peccata contra calamitatem hanc quam patior, pensarentur: & ideo videretis, quia hæc ipsa calamitas velut arena maris supra horum peccatorum merita ponderaret. Unde ait:

Et verba mea dolore sunt plena.) quia majores sunt poenæ, ut dixit, quam meorum merita delictorum.

Quia sagitta Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.) Sagitta non solum poenæ quibus cruciatur, verum etiam & vermes possunt intelligi, ut jam antea dixi, quos diabolus insignabat, ut ad comedendum eum, omnemque corporis ejus sanguinem honoremque fugendum solito essent molestiores.

Et terrores Domini militant contra me.) id est, quod Dominus permittebat inferri. Aperius habet antiqua translatio, ita dicens: Et cum loquor, stimulant me. Ubi potest videri, quod superius sagittarum nomine vermis dixerit, à quibus dum indefinenter comeditur, nec loqui permittebatur: non quod vermes talem sensum habuerunt, ut hoc iudicio facerent, sed ex permittente Dei à potestate adversaria, ut acriores essent etiam ipsis motibus agebantur, sicut locusta, muscæ, & rana in Ægypto, quodam instinctu usque in promptuaria Ægyptiorum, & cubilia penetrabant: quas plagas immisione angelorum malorum legimus immittas. Exceptis poenis autem, etiam terroribus S. Job ut cederet, conturbabat inimicus, sicut & ipse Job in consequentibus ait:

Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Nanquid rugiet onager cum herbam habuerit, aut mugiet bos cum ante præsepulum steterit?) Animalium comparationem inducit, ut significet coarctatum se angustis ita loqui. Sicut enim illa si abundant pabulis, nullam quasi querelam vocem emittunt, ut pabuli inopiam protestentur: simili modo, inquit, & ego si pacem & quietem potius quam bellum haberem in membris, & in anima mea, nullum sermonem durum asperumve proferrem.

Aur poterit comedi infulsum, quod non est sale conditum? Quomodo ratio non sinit naturalis, ut bene sapere possit infulsum, & nullo condimenti blandimento compositus cibitas: ita ergo nihil infulsum, nihil stultum contra Deum locutus sum, nihil quod non fidei sale conditum esset, operatus sum. Ita & justitia Dei nequaquam hoc recipit, ut ego julle convertatus, hæc quæ patior, debeam sustinere.

Aur potest aliquis gustare, quod gustatum afferret mortem? Sicut enim nemo mortiferum quid comedit, ut vitæ suæ ipse sit inimicus: ita ego peccatum contingere perimelcebam, ita ego ante Deum bene mihi conscius perimelcebam, ne velut gulti lethifero offensionem mortis incurterem.

Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia oculi mei sunt.) hoc est, verbis nunc pascor a speris & amaris, quæ mihi immensitas poenalis extorquet. Hæc enim timebam meo ore depromere, quando in sanctitate & justitia cum summa pacis quiete vivebam. Secundum antiquos interpretes ita dictum est: Faciatis video escas meas, sicut est odor leonis: qui odor cum de ejus visceribus erumperet, escæ suæ eisdem sapiebant, quod suarum spirabant interna fibram, unde etiam manifestius iterum ait: Hæc in membris horruit uxor mea.

Et qui cepit, ipse me conterat, solvat manum suam, & succidat me.) Quæ patiebatur, à Deo se pati dicebat, illo utique sumente ut pateretur: qui cum igne passionum probandum excoqueretur, velut laguncula & vas fictile mortis fragmine conteri cupiebat.

Solvat manum suam, & succidat me.) Manu Dei dicitur contineri: sicut de omni creatura, quod ab eo continetur: alibi dicitur: In cuius manu est anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis. De qua etiam manu vulnerati dormientes expulsi sunt: & divites, id est superbi de hac manu fugientes fugient, sicut ipse in consequentibus dixit: De qua manu nullus se sperere poterit quengquam. Flancigitur manu potestatis divinæ Job solvi exoptat, ut ab ea decedens, cadat in hanc temporariam mortem, quatenus præteritis poenas possit evadere, cum velut arbor de hac via licidus fuerit.

Quis det ut veniat petitio mea, & quod expecto, tribuat mihi Deus? Exclamatio est, optantis atque desiderantis per mortem de cruciatibus liberari.

Hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parca.) Hæc mihi sit consolatio, ut finem poenæ velut cruciatuum meorum remedio mortis obtineam.

Nec contradicam sermonibus sancti.) Ita convenit dicere humilitati sanctorum, ut etiam tres pueri in fornace positi fecillie referuntur.

Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam?

Aur quis finis meus, ut patienter agam? Saltem enim finem calamitas hujus cognoscere, ipsa spe finiendi quandoque mali, æquanimitè pro tempore tolerarem.

Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ante est. Caro mea corumpitur fame ac putredine vulnerum, quia non est in me talis fortitudo velut lapidum, ut dolores non sentiam.

Ecce non est auxilium mihi in me.) Hoc & propheta in tristitia positus ait: Reverti consolari anima mea.

Et necessarij quoque mei recesserunt à me.) Ita & Propheta sive de se, sive ex persona Christi ait: Amici mei & proximi mei adversus me appropinquaverunt & steterunt & proximi mei de longe steterunt. Merito ergo & ille hæc ita dicebat, qui typum ferebat Christi.

Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini detinet. Quis tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini detinet. Quis tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini detinet. Quis tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini detinet.



Frates mei pratererunt me, sicut torrens qui raptim transe in convallibus.) In Scripturis divinis solent propinqui fratrum nomine appellari, sicut in Genesi habetur. Et dixerunt Jacob & Laban ad fratres suos: *Afferre lapides, & fecerunt tumulum, &c.* Ita ergo & hic potest fieri, quod & propinquos suos fratres dixerit advertamus, quia omnis eum cognatio sua fuerit detestata, quos torrentes more in ima convallium rapide defluentes, raptim a seipso pratervolasse suspirat.

Qui niment pruina, irruet super eos nix.) Timebam peccata etiam minima perpetrare, ne & pro eis Dei in me ultio delaviret, & ecce nunc ita punior, tanquam sceleta immania & execranda commiserim.

Tempore quo fuerint dissipati peribunt.) Diem afflictionis suae his verticulis recondatur, quoniam amissione domus, familiae, filiorum, & universae substantiae suae dissipatus est, & perit ab illo statu integritatis ac florentissimi regni sui.

Et cum incaluerint, salvantur de loco suo.) Ubi servare ceperat nomen ejus in populo, in illo gloriae suae loco non comparavit, velut nix, cum calore dissolvitur.

Involuta sunt semina gressuum eorum.) Semitas virtutes animi dixit, in quibus ut Deo placeret, omni studio gradiebatur: has temitas malis quae patiebatur, involutas atque implicitas esse dicit, dum bonis vitae suae suppliciorum admiscetur mala, quem admodum si diceret: Rectum erat ut justitia penam injustitiae non timeret, & veritas falsitatis, & caetera his similia. Et quare iusti semita recta involvitur malo, quod retribui sibi iniquitas meretur injusti? Totum autem hoc ideò dixit, quia non talibus reciprocis agi cum ipso debuerit.

Ambulant in vacuum, & peribunt.) Sicut quodam retributione bonis operibus responderet, in cassum qui perituri sunt, virtutum semitas calcaverunt, sed hac concionando potius loquitur quam desperando: & dum pluraliter disputat, generaliter in se, & in caeteros similes sui hujusmodi sententiam esse pronunciat.

Considerate semitas Theman, itinera Saba, & expectate paulisper.) respicite ad vias diversorum regnotum: per quas ad me omnium gentium frequentia consuebat, & videbitis eas raritate, immò solitudine hominum desolatam, quae quondam plenae erant populis, & pedibus praetergradientium trita: & ideò ait: *Expectate paulisper*, id est, intuemini ad haec loca quae dixi, & ipsi silentio cognoscetis vera esse quae dico. Hoc modo & Hieremias de Hierusalem, post captivitatis ejus solitudinem dicit: *Via Sion lugens, eo quod non sint qui veniant ad solennitatem.*

Conspici sunt, quia speravi. Sive speraverunt. Vtrunque legi. Conspici sunt, quia speraverunt, in eo quod familiares spem suam in eam, falsa ejus seduci felicitate posuissent: vel quia speravi, id est quia prosperitatis suae cursu sperasset esse perpetuum: vel quia nunc à clientibus quondam suis speraret auxilium.

Venerunt quoque ad me, & pudore cooperi sunt.) Auxesin fecit dicendo, & pudore cooperi sunt, hoc est, post confusione animatum, quam etiam absentes pati poterant, audiendo quid adversi sancto Job contigisset, venientes ad eum, vultus suos pudore texerunt.

Nunc venistis.) Quod dicit, nunc venistis: ostendit eos non statim ubi S. Job tentatione percussus est, affuisse.

Et modo videntes plagam meam, timeris.) Hoc dicit, quod & ipsi amici sui exemplo ejus ruinam sibi simile formidarent.

Nunquid dixi, afferre mihi, aut de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, de manu robustorum eruite me.) Non consolamini me, quod facere vos decebat, sed velut oppressum & inopem subannatis, à quibus sicut de facultatibus vestris in hac egestate mea nihil maligni vel speravi, ita neque potentia vestra praesidium requisi vi, ut me de manu cujuslibet hostis, vel fortium hominum salvaretis. Simpliciter dixerunt antiqui interpretes: *Quid enim? nunquid aliquid vos peti? aut fortitudine vestra indigeo?* Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignoravi, insituita me.) Reda guite me sumentior, & tacebo convictus: & si quid aliud ignoro, vestrum erit errantem corrigere.

Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum è vobis nullus sit

qui possit arguere me? Sermones veritatis locutus sum, quando me super ijs in prima locutione mea ante Deum ambulasse professus sum. His ergo veritatis sermonibus detraxistis, quandoquidem me reum criminum & malorum quae patior, iudicatis: cum de vobis nullus sit qui me possit arguere, quia ille rectè alterum objugat, qui inde non est reus, unde alterius censor exilit. Quod autem pluraliter dicit Job ad illos amicos suos, cum adhuc unus ex his tantum locutus fuisset, respexit ad conspirationem mentis eorum. Et in isto Eliphaz illis ad dicendum parantibus probra respondit.

Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.) Ista est, quia mordacissimis increpationibus sermo praedictus repertus est, verba habens vento similia, i.e. vana. Obortitur nobis hoc loco nò medioeris obiectio, quae dici potest: Si vento sunt similia quae isti loquuntur, quomodo in principio Operis hujus definitum est, quod aliqua prophetaverunt, quae vento, i.e. vanitati comparari non possunt? Prophetaverunt quidem, quoniam adimpleti sunt spiritu prophetiae: & vana ac mala locuti sunt propria voluntate, quando S. Job velut inimici exprobrare voventur: sicut & Balaam, qui cum populo Israel in Christofutura aeterna salutis tempora prophetaret, contra eundem populum inimicis ejus quomodo sacri legio perire possit, ostendit.

Super pupillum irruis, & subvertere nitimini amicum vestrum.) Factus est ut pupillus desolatus a parentibus & amicis, despectus etiam servis suis atque clientibus, quem isti amici sui nitebantur pravis consilijs & irritationibus ad iram ab innocentia tramite derorquere: quod amicorum fidelium non est, de subversione tribulati hominis machinari.

Veruntamen quod coepistis, explete.) Ab Eliphaz coeperunt, qui locutus fuerat contra Job, & subvertere nilus est, quicquid ille rectè locutus est coram Deo.

Præbete aurem, & videte an mentiar.) Sed tamen aurem meis sermonibus commodate, & intelligeris quia omnino non mentior.

Respondete obsecro absque contentione, & loquentes id quod iustum est.) Non sit contra dicendi stadium, quod contentionis generat morbum, & ita demum nulla animositatis caligine perturbati, poteritis inter me & vos quod iustum est iudicare.

CAPUT VII.

Militia est vita hominis super terram.) Quae sint arma militiae hujus, Paulo Apostolo instruento didicimus, qui ait: *Ut habeamus in pectore loriceam iustitiae, & galeam salutis in capite: calcetis quoque simus in preparationem Evangelij pacis, semper teneres scutum fidei in manibus: circa lumbos etiam habeamus cingulum castitatis.* Hinc dicebat: *Militia est vita hominis super terram, dimicans contra vitia, & invisibiles adversarios. Sive tentatio est vita hominis, ut alij dixerunt interpretes, quoniam in medio tentationum est tota vita sanctorum.*

Ephes. 6.

Et sicut dies mercenarij, dies ejus.) Sicut enim miles in acie positus, magnificam regis liberalitate expectat, ut hostibus triumphatis, merito donorum munera assequatur: & sicut mercenarius laborans expectat, ut ad diem placitae mercedis perveniat: ita est haec vita hominis illius qui sperat à Deo boni operis retributionem: quia non solum contra illecebras victorum velut hostium impetum desudavit ut vinceret, verum etiam praecipua factis implete valuit, ut mercedem iusti laboris acciperet.

Ut sic ut servus desiderat umbram, et sicut mercenarius praestatur finem operis sui, &c.) Igitur sicut servus domini sui imperijs occupatus, a stans ut requiescat, refrigerij umbram desiderat: & sicut mercenarius temporis placiti finem sollicitus expectat, ut quandoque laboris sui debitum consequatur: similiter & ego me arbitrabar laboris mei gratiam recepturum, sed pro mercede operis pondus tribulationis excepi.

Menses vacuos et noctes laboriosas enumeravi mihi. Si dormiero, dicam: Quando resurgam: et rursum expectabo vesperam, et replebor doloribus usque ad tenebras.) Potest hoc ad Christum referri, qui post lorum mortis à mortuis resurrexit, &

usque ad vesperam, id est usque ad finem mundi repletur doloribus, dum quotidie exacerbatur criminibus delinquentium, vel in persecutionibus Ecclesiæ caput affligitur passione membrorum.

Menses vacuos & noctes laboriosas enumeravi mihi. Si dormiero, dicam: Quando surgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras. Diebus ac noctibus dicit in his verbis, indefinitibus se pœnarum doloribus cruciatum, & ad respirationem dolorum mutatione temporum desiderasse, & nocte in die, & diē in nocte quassile.

Induta est caro mea purredine, & sordibus pulveris. Cutis mea aruit, & contracta est. Iste vulnere percussus à diabolo est à planta pedis usque ad verticem, unde & dicit, factusque sum vulnus unum putridissimum. Secundum nostrum omnium personam, induta est caro mea purredine, id est vulnus antiquum, & originale peccatum, in omnem carnem de primi hominis pravariatione pertransiit.

Dies mei velocius transierunt, quam à texente tela succiditur. quia sine ullo labore vel mota telarum filia rumpuntur. Sic & Ezechias (ut Deus prædixerat) moriturus ait: Præcisus est velut à texente vita mea.

Esai. 38.

Memento, quia ventus est vita mea. Hoc dicit, pœnis deficio, & halitus meus quo quasi adhuc vivere videor, à tormentis excluditur. Vento prætereunti similis est vita mea, quæ nunc ecce jam præterit.

Et non revertetur oculus meus, ut videat bona. Quomodo non est reversus, ut iterum bona videret, qui post plagam duplices accepit divitias? An tractans secum hæc loquitur? An forte quando hæc dicebat, ignorabat se reverturum? Vel certe de bonis virtutum suarum loquitur, ad quarum usum recipiendum jam non esset ejus oculus, id est rationis ac mentis intuitus reverturus.

Non aspiciet me visus hominis. In ea enim pace & gloria, divitijs & honore ubi antea fuit, jam non lum ab hominibus videndus.

Oculi tui in me, & non subsistam. Quia oculi tui quasi in me iracundia pleni ita sunt intendentes, ut in mortem vel doloris pressus subsistere nequeam.

Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendet. Non est hoc loco S. Job ita definite locutus, ut tantus vir qui Deo placuit, resurrectionis incredulus existimeretur, qui alibi dixit: Homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur cæli, non evigilabit, non consurget de somno suo, tibi ait: Donec atteratur cælum: somnum mortis in finem usque; seculi tantum dicit futurum, & resurrectione postmodum futuram. Ita etiam hic intelligendū, sicut nubes densa aquæ in aerem solvitur, & rursum de ipso aere concrevit in nubem: ea utique similitudine, qui in pulverem fuerit redactus, de pulveris ipsius substantia reparabitur, ita tamen, ut nequaquam ad corporis istius domum corruptibilem revertatur: sed quamvis ad eandem, tamen quæ jam sit incorruptionis immortalitate vestita.

Job. 14.

Et non agnosces eum amplius locus ejus. Id est, pristina mundi hujus conversio non erit in homine commutato. Porrit sanctus Job & concionando hæc dicere, sicut & in aliquibus locis facere videtur, ut ex affectibus & moribus mundalium hominum loqueretur, minimè futura credentium, sicut fecit & Salomon in libro quem Ecclesiastem prænotavit. Suscepit enim illic personam eorum præsentia, qui solummodo cogitent: & eorum voce utitur, de diversis rebus causisque ac negotiis disputando. Qui cum ad horam confirmare videatur, illud adversum quod sibi proposuerat, fidelis propheta confestim hoc ipsum destruit lumine veritatis.

Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine anima mea. Quia ergo nimis doloribus coartatus mori me sentio, exhalaturus animam, loquor in angustijs deficientis spiritus mei, & cum amaritudine animæ meæ fabulabor, quam mihi pœnarum enormitas generavit, dicamque:

Nunquid mare sum ego, aut cæcus, quia circumdedit me carcere? Non ad Deum aperte loquitur, cum tamen ad Deum loqui videatur: sed cum amaritudine animæ suæ loquitur

ea, quæ adeo abruptè dicere non præsumit, duabus causis existentibus. Una est, quæ vaporiare stomachum plenum amaritudine talibus sermonibus arbitratur: altera est, ne prociac & contumeliosus in Deum appareat: & cum extorqueretur cruciatibus ut loquatur, timore autem Demini reprimere aliorum, id est ad amaritudinē suam, convertit eloquium suum, ut non Deo quasi in faciem resistere videatur: Nunquid mare sum ego, aut cæcus, sive, ut alij dixerunt, draco, quia circumdedit me carcere, id est historici claustris? Puto quod ideo carcerem pro cruciatibus dixerit, quia ad carcerem omnes pertinent pœna. Pro omnibus ergo malis quæ patiebatur, ipsam domum tormentorum nominavit, veluti si eadem domo fuisset inclusus, quæ sit quodammodo pœnalis habitatio. Sive quia figuratè hic mundus mare dicitur in Scripturis divinis: & draco diabolus, qui est in mari, & in hoc mundo. Fortè hoc dixerit, ut quemadmodum mundus accepturus est finem, qui terminis litoribusque significatus est, & draco diabolus intra mundi illius est claustra, deserviens, sed in ipsius conclusione etiam ipse damnandus sit: ita ergo & me per has pœnas carcere mortalitatis includis, ut & ipsa finita præfenti vita, amplius non subsistam; ego tamen certa securitate & fideliter novi me juxta promissionem tuam resurrectione reparandum.

Si dixerō, Consolabitur me lætus meus, & revivificabit mecum in statu meo, terribis me per somnia, & per visiones horrore concutis. Si me inter tormentorum dolores atque aculeos paululum ad quiescendum converterto, ut aliquatenus strati mei solatio quantumcumque requiem à meis æstibus capiam: ad revelandos quoque dolores meos mecum illic in lecto meo loqui voluero, soporantem terres per somnia, & per visiones horrore me concutis. Hoc à Deo Job se pati dicebat, quod à dæmonibus patiebatur, qui ad ista faciendā à Deo acceperant potestatem, qui etiam vis visibus sine dubio, & minacibus oculis apparebant in somnis: frendentes etiam dentibus ad devorandum eum, quasi ora aperientes, ut in solita visio horrore concuteretur in lectulo: & terrore somni astringeret, quo silent dolores nimij mitigari: & succederent juges vigiliæ, ut indefinitibus cruciatibus torqueretur. Sive vulnere quæ vigilans oculis suis videbat quotidie, puriusque finies, vermium quoque multitudo discurrentium per vulnere sinus vel foveas, credibile est quod in somniis à dæmonibus monstrarentur.

Quamobrem elegi suspendium animæ meæ, & mortem ipsam. Satius est, inquit, & peccatum multo tolerabilius, si victus cruciatibus de morte mea cogitem, quam tua majestati irrogem blasphemiam, & dicitur dicitur: Elegi suspendium animæ meæ. & hoc non quod velit omnino facere in loquebatur, sed ad comparisonem majoris criminis, quod esset minus damnabile, cruciatu potius quam judicio: & ætus exprimit:

Desperavi, nequaquam ulis a jam vivam. Desperavi loquendo hæc quæ dicere non deberam. Unde per hoc testimone tam aspero & molesto post mortem vivere posse me dubito, quasi sibi auferentibus ipsis præsentem vitam, futura à Deo justissimè denegatur. Pro hoc itaque verbo, quo se lapsum in peccatum deplorat, penitentiam illi proficitur, dicens:

Parce mihi, nihil enim sunt dies mei. Tanquam si diceret: Nunc in hoc tempore penitentem suscipe, & oblectamur pro hoc delicto esto placabilis, antequam dies illi mei, qui velut nihili sunt, prætereant, ne illic ubi dies sine fine sunt, & æterni, in veniar puniendus.

Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponit erga cor tuum? Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Homo particula est mundi, quem creasti. Hic quid est, aut quantum est ut circa eum tam sollicitamur in æterni profuturum impendas? quem etiam exaltas atque magnificas, dum dignatione eum piæ miserationis erudis? Ex affectu ingratæ humili pietatem Dei circa se fideliter constituit, qui hoc ipso exaltatus sit & magnificatus, qui à Deo his verbibus agitur, secundum illum sensum: Quem diligis in Domum castigat, flagellatque omnem filium quem recipit.

Visita,

V. B. E. T. O. M. I. S. 4. 4.

Visitans eum diluculo. Et post noctem ignorantia divinarum cognitionis lumine illustrandum Deus visitat hominem, in peccatorum ac stulticia tenebris vel languoribus agrotantem.

Et subito probas illum. Quia apud te nulla est difficultas hominem cognoscendi, qui & corda omnium persecutaris, & nosse quæ futura sunt antequam fiant.

Vsquequò non parca mihi? Id est, ab his penis quas promissione tua patior, non desistis.

Nec dimittis me, ut glutinam salivam meam? Inter cetera mala dolorum & cruciatuum etiam synanchen habuisse se perhibet, quia timore faucium hominis halitus includitur, & sæpe quasi laqueo strangulatus abruptitur.

Peccavi. Quid faciam tibi o custos hominum? Peccavi in his quæ dixi superius, quæ me dicere non decebat. Quid possum facere tibi qui iustus es, & idcirco vindex peccatorum? Nunquid possum naturæ tuæ inditam auferre iustitiam, qui custos es hominum, & nosti omnia quæ hominis sunt, nullaque te latet cogitatio?

Quare posuisti me contrarium vivæ, & factus sum mihi met ipsi gravis? Dum de iustitia veritatis tuæ condo, respiciens innocentiam meam, dedisti mihi copiam respondendi, ut dicerem tibi: Iusto homini non conveniunt poenæ, quæ potius peccatoribus irrogantur: & dum homo hæc dico Deo, creatura creatori, plamatus figulo, mihi magis factus sum gravis, quia servus tali Domino meo querula voce respondere non debui.

Cur non tollis peccatum meum? et quare non auferis iniquitatem meam? Id est, aufer dolores meos, per quos qui etiam hæc tenus iustus, nunc peccare compellor.

Et si manet me quaeseris, non subsistam. Id est, in matutino resurrectionis, & Propheta in psalmo ex persona patientis ait: *Revertite mihi ut refrigerer priusquam abeam, et amplius non ero.* A nequam hinc de hac vita abscedam, si remiseris mihi, jam non ero inter peccatores: aut certe si non remiseris, jam non ero inter viventes & iustos.

C A P U T VIII.

Respondens autem Baldath Suires dixit: *Vsquequò loqueris talia, et spiritus multiplici sermonis oris tui?* Offensus est Baldath in sermonibus sancti Job: primum, quia temere locutus fuisset ad Deum: quòd deinde diceret, quia in regno fuisset, & ceteris regibus præpotentior.

Nunquid Dominus supplantat iudicium? et omnipotens subvertit quod iustum est? hoc dicit, Quia iusticia Dei patens quæ mereris, nisi reo, nequaquam ista permittere inferri. Etiam si filij tui peccaverunt ei, et dimisit eos in manu iniquitatis eorum: tu tamen si diluculo confurrexeris ad Deum, et omnipotentem fueris deprecatus, si mundus et reclusus inaccessus, statim evigilabit ad te, et pacatum reddet habitaculum iusticie tue. Si filij, inquit, tui suis facientibus malis dimissi à Deo sunt, ut poteris quæ propter iniquitatem ipsorum in eos data est, intermendi illos habere effectum, tibi in nullo nocere poterit: si tamen ipse de errorum tenebris diluculo, i. e. in agnitionem divinarum iusticie confurrexeris, & Deum fueris deprecatus, ita ut corde mundus, & reclusus ore atq; opere ambules in conspectu eius, & qui quasi dormire videbatur, non audiendo te videlicet, nec videndo, confestim evigilabit ad te, i. e. ad reparationem tuæ felicitatis instabit: pacatumque ac quietum ab hoc bello penarum restituet habitaculum sive donus sive corporis tui, si hoc humiliatione poenitentia promerueris.

In tantum, ut si priora tua fuerint parva, et novissima tua multiplicentur nimis. Priora dicit bona divitiarum & honoris sive potentia ac felicitatis, quæ habuit antequam percuteretur. Veruntamen hoc loco de Dei misericordia Baldath mirificè intellexit, quòd tam immensa bonitas eius sit & pietas, ut peccatoribus post poenitentiam sive priorum errorum ante baptismum, sive post baptismum graviorum delictorum, majora nunc dona concedat, quam si dici poterit, in conditione prius ipso bano naturæ præstiterat: quia quos in Adam à principio incolas Paradisi fecerat, docilem nunc ad hæreditatem regni cælestis invi-

tat, quos etiam peccatores per parabolam filius ille junior in Evangelio figuravit, qui cum bonum naturæ tanquam paternas divitias cum meretricibus, i. e. voluptatibus vivendo prodigè dissipasset, poenitenti occiditur vitulus Christus; annulus quoque fidei, qua cuncta promissa in credentium cordibus certa impressione signantur, in manu ei tribuitur: & gressuum suorum accipit munimenta, ut super serpentes & scorpiones securus incedat: stola etiam immortalitatis induitur: qua secundum Apostolum, terreni homines & mortales ita sublimantur, ut non solum cæli sint possessores, civesq; Angelorum mereantur effici, verum etiam hæredes Dei, et coheredes Christi.

Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam, hæsterni quippe sumus, et ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram, et ipsi docebunt te: loquentur tibi, et de corde suo proferent eloquia. Antiquorum hominum vitam longiorem interrogem, apud quos recentior veterum peccatorum, qui ante eos fuerunt, memoria retinetur: & ab eis procul dubio cognoscere poterimus, quare alij diluvio, alij igne sulphureo perierunt. Nos enim vetusta generationis ignari, hæsterni sumus: id est, quòd non olim vivimus, & sumus vita brevissima: quorum dies umbræ prætereunt similes sunt, & ipsi docent nos: quia illi iniqui in seculo præcedenti pro peccatis huiusmodi meruerunt sententiam diversæ mortis excipere, unde & dicit: *Et ipsi docebunt te, et de ore suo proferent eloquia, emendationem hominum nunc viventium, & eorum qui post futuri sunt proferent gesta præterita, & memorie commendata.* Postquam dedit exemplum quasi fortissimum de illis hominibus, qui propter peccata sua antiquitatis interissent, aperit in Job invehitur, dicens:

Nunquid vivere potest scirpus absque humore? aut crescit carectum sine aqua? Hoc est dicere: Sicut scirpus vel carectum sine aqua vivere non potest: ita tu sine fundamento atque humore iusticie nequaquam permanere in pristina felicitate poteris.

Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arefcit. De his quidem herbis contingere solet, ut astatim tempore consumptis humoribus exsiccentur. Sed qui sanctorum Job vanis rebus vacuisque ac fragilibus comparavit, consequenter dicit eam in regno velut herbæ similitudine floruisse: qui antequam ad maturitatem fundatæ gloriæ perduceretur, pro merito suo in tanta mala precipitatus sit, ut nequaquam meruerit in tempore suo radice firmata, ad felicitatis consummatæ plenitudinem pervenire. Et quia imperfecta, inquit, ante Deum conversatione vixisti, idcirco ante omnes herbas, id est, ante omnes peccatores (qui sæpe herbarum vocabulo nuncupantur) solis ardore siccatus es: i. e. ut infideles tribulationibus victo corde cessasti: & hoc loco in consequentibus dicitur: *Humectus videtur antequam veniat sol.* Quod autem ait: *Ante omnes herbas arefcit:* hoc est, quisquis hominum multarum est iniquitatum, sicut tu es, pro pondere criminum ante incipit penas luere, quàm ceteri peccatores.

Sic via omnium qui obliviscuntur Deum. Sed qui obliviscuntur, merito vita eorum viretis & herbis, & sæni floribus citò prætereuntibus comparerur.

Et spes hypocrite peribit. Spes hypocrite simulantis sanctimoniam vitæ, hic autem secundum Dei testimonium simplex fuit, reclusus & innocens.

Non enim placabit ei vecordia sua. Grandis revera vecordia est & amentia, fictè & simulatè agere ante Deum, qui occulta omnia secretorum scrutator intropicit.

Et sicut tela arane arum fiducia eius. Quod certa & stabilis ac robusta potest esse fiducia, quæ telis aranei cõparatur, cujus cõtextio tenui flamine auræ corripitur & dissipatur.

Innitetur super domum suam, & non stabit. Confidendo in se ipso, & confirmando carnem brachij sui stare non poterit, sed magis cadet superbia, quia *omnis caro sanum est, ejusque gloria ut flos veni.*

Fulciet eam, & non consurget. Conatur proprijs viribus se erigere: sed nequaquam consurgere poterit, quia non est Dominus fortitudo ejus, in quem incumbentes, firmissime continentur.

Rom. 8.

Humectus videtur antequam veniat sol.] Felicitatem prosperantis hominis dicitur: qui cum actu tribulationis percussus fuerit, confestim adversitatibus frangitur, & omnis victor pristinæ ejus lætitiæ tristitia consumptus arefcit.

Et in ortu suo germen ejus egredietur.] In principio, inquit, felicitatis suæ peccator prospere agere videbitur: sed non permanebit, herbæ virenti similis repentina jucunditas.

*Super acervum petrarum radices ejus densabuntur.] Quoniam radices spei ejus non in terrâ benè solidatæ, ut fructus patientiæ alteratur, defiguntur, sed super acervum magis petrarum coartabuntur, non habendo illic vitæ humorem, moriturus utique, prius ariditate siccabitur. Secundum hunc sensum, qui in hac continentia loci istius est, & Dñs in Evangelio ait, cum de tribulationibus minus fidelium loqueretur: *Orto autem sole estuaverunt: & quia non habebant radices aruerunt.* & exponit discipulis suis, quid esset quod superius per parabolam dixerat. *Qui autem supra petrosa seminatus est, hic est qui audit verbum, & continuo cum gaudio suscipit illud. Non habet autem in se radicem, sed est temporalis: facta tribulatione & persecutione propter verbum, continuo si andelirantur.**

Matt. 13.

Ibidem.

*Et inter lapides commorabitur.] Per asperos lapides infideles & duricordes hoc loco possunt intelligi: inter quos quisque peccator commorabitur vitæ similitudine coequalis, qui Deum, ut solida metalla, non sentiunt. aut certe lapides peccata nominavit, de quibus Propheta cum doceret populum, ait: *Et lapidas de via proijcet: id est, de vita sanctæ conversationis auferet peccata.**

Hier. 50.

*Si absorberit eum de loco suo, negabit eum, & dicit: Non novi te.] Cum hinc de mundi istius loco, quod est de hac vita transferendus, ad loca squallida inferiorum absorptus fuerit, quod legitur Dathan & Abiron in eremo postea contigit: dignus utique conspectu Dei esse negabitur, cuique dicitur: *Non novi te, sicut ait in Evangelio: Et tunc dicam illis, quia non novi vos.* Et locus hominis dici potest qualitas conversatione, ubi vel vitæ genere vel mente consistit.*

Num. 16.

Matt. 7.

Hæc est enim lætitia via ejus.] Ipsi vobis dicitur: Hæc est lætitia ejus: vel ut diceret: Sic in bonis operibus Deoq; placentibus ambulavit dum viveret, ut ad ærumnas perpetuæ miseræ deveniret.

*Ut rursum de terra alij germinetur.] Proiecto itaq; impio & longè abjecto, justus qui postmodum futurus est, succitatur, sicut & Helia juvenis ille ait, qui in fine libri hujus contra Job multa locutus est: *Conteret, inquit, cum de Deo loqueretur, multos innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.* Itæ in eremo iustitia iusti iudicij sui sexcenta milia hominum stravit, & filios eorum substituit ad terram re-promissionis in hæreditatem capiendam. In Palætina quoque septem præientes delevit, & filios Israel in terram earum constituit.*

Iob. 34.

Num. 11.

14.

Iosue 15.

Deut. 7.

*Deus non proijcet simplicem, nec porriget manum indigni.] Quod autem dicit: *Nec porriget manum indigni:* id parum perspicuo sensu loquitur, dicens: Non juvat aut favet operantibus iniquitatem, cum sapienter porrigat manum pietatis suæ adjutorio misericordiæ plenam, ut homines malignos & peccatores ad innocentiam sanctitatis adducat. *Donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo.] In risu lætitiæ cordis intellige, in jubilo vocem exultantis adverte.**

Malos cur adjuvet Deus.

Qui oderunt te, induantur confusione.] Cum utique talis fuerit, qualem dixi superius, qui te oderunt, sive peccatores, sive demones, meritò confundentur in tempore illo, quo sancti homines, quos persecuti vincere nequiverunt, honores & præmia consequentur.

CAPUT IX.

ET respondens Iob ait: *Verè scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo.)* Notaverat Baldad in sermone suo sanctum Job, quod quasi de sanctitate sibi & innocentia blandiretur: & ob hoc ei ita Job incipit respondere, dicens: *Verè scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo.* Noli ergo de me ita existimare, quod ego saltem cogitare hoc audeam, cum sciam, quia creatura

creatori suo in nullo possit penitus comparari. Denique audi que dicuntur, & præbe aures ad intelligentiam, & idem semper & summus est.

Si voluerit contendere cum eo, non respondebit ei nimis de mille.] Mille dixit pro multis, etiam mille res iustus homo habeat, quas opponat, ut apud scrutatorem cordis quasi innocentiam suam ostendat, non poterit ei loqui terra & cinis.

Quis resistit ei, & pacem habuit?) Quis contra Deum agens, non sibi bellum offensæ ejus ira que commovet.

Qui transiit montes, & nescierunt iniqui subverti in serore suo.) Metaphoricos montes sive angeli mali sive impij intelligendi sunt, quorum elatio mentis in tantum intumuit, ut excessus montibus comparantur, qui dum videntes, ejus furore contempti sunt.

Qui commovet terram de loco suo.) Quia quæcumque voluerit, potens est & facere, qui hæc omnia fecit ex nihilo. Terræ motus tamen in novo Testamento dictos figuratiter vel maxime noverimus, ubi commotionem hominum necesse est magis intelligi, quando de bono est in malum, sive de malo in bonum quando.

Et columna ejus concutiantur.) Columnas hoc loco pro stabilitate terræ intelligimus, quam Deus super semetipsam immobili mole fundavit, sicut dicit Psalmista: *Et firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.*

Qui præcepit soli, & non oritur, i. e. adveniente nocte. Et stellæ claudis quasi sub signaculo.) id e. adveniente die. Dispositione Dei gubernantur omnes, quotidie fieri ita videmus: & Amos Propheta similiter de Deo ait: *Qui facit omnia, & transfornat, & convertit in mare tenentis, & diem nocte commutat.*

Qui extendit celos solus, & graditur super fluctus maris.] Potentiam creatoris in extensione caelorum enarrat, & dicit quod etiam mare elementum mundi magnum atque horribile ei sit perivium.

Qui facit Arcturum, & Orionem, & Pleiades, & interitum Arcturi.] In his signis stellarum, quæ sunt in firmamento caeli penè stellis omnibus notiores, totam militiam altissimi dicit ad Dei regnum pertinere, sic & Amos propheta de Deo ait: *Facientem Arcturum, & Orionem.*

Qui facit magna & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.] Illud quod secundum sensum sancti Job diximus, ab eo loco ubi ait de Deo, *Qui commovet terram de loco suo:* usque ad istum versum, unde modo aliquid dictum est, potest & mysticè sive moraliter a nobis totum intelligi.

Qui commovet terram de loco suo.] Hominum Deus de loco vitæ prioris commovet, & de sedabiles cogitationes, sed noxias, quibus quasi columnis incumbens ac requisitens in eis, sustentabatur, concutit & inhiat, ut eum ad sanctitatem vitæ commutat: sicut Propheta dicit ad Deum: *Commovisti terram, & consursum estis eam: sana concitatus ejus, quia commovis eam.*

Qui præcipit soli, & non oritur.] Peccatorib; cecitate cordis percussis, non oritur sol iustitiæ Christus, & ipsi dicit: *Et sol non est ortus nobis, de quibus dicit Apostolus: Non viderunt oculi, ut non videant lumen Evangelij.*

Et stellæ claudis quasi sub signaculo.] Id est, scripturarum intelligentias eis abscondit, ut habeant divinæ legum librum lignatum in manibus, & fractum sensuum divinarum ab eo capere nequeant. Sive stellarum, i. e. sanctorum merita, quibus alij ab alijs distant in claritate: qui cum hic latent, quasi clauduntur sub signaculo, secundum illud Psalmistæ dicentis: *Quam magna multitudo dale denui tua Domine, quam abscondisti iumentis re?*

Qui extendit celos solus.] Apostolos & ceteros sanctos caelos effectos ubiq; prædicatione diffudit, sive scripturas, quæ caelorum nomine plerumque significantur, & in labo eorum cordibus patefecit, & Propheta ait de sanctis: *Quæ manum videbo cæcos, opera digitorum tuarum.* Et graditur super fluctus maris, super seculi utique istius homines inquietos, elatos & tumidos, ut ad mansuetudinem & placabilitatem, tumore depositos, complanentur. *Qui facit Arcturum*

Orion, & Pleiadas, & interiora Austri. Magnos & primos in resurrectione Ecclesiarum, ut sint gloriosi, splendentes velut merides, calore divinae charitatis accendi, & fidei luce conspicui, in eadem plaga australi habitantes cum Isachar circa puteum videlicet profundum mysterijs nomine vivetis & videntis, unde & significat dicta sunt interiora austri, ubi & candelabrum cum lucernis septiformis spiritus collocatur, gratia videlicet intelligentiae relictentibus. Lucernae ab australi parte ponuntur, unde nobis Christus advenerit: id est, ut semper Christum animae contemplantur.

Qui facit magna & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus. Magnum est quod facit Deus, ut vas fragile, hominem morti obnoxium, per Christum in spe beatae resurrectionis, & postmodum in regni sui sede constituat. Incomprehensibile est etiam opus eius, quod nullis retrò seculis suspicabile fuit, ut homo cinis & pulvis, Angelorum caetibus aggregetur. Mirabilia etiam Dei sunt sine numero, ut tantis credentium populis filiorum Dei adoptio promittatur, & sint Angelorum cives, filij etiam & haeredes Dei patris, & filij unigeniti fratres & cohaeredes. Hic igitur sapiens & fortis Deus, qui haec gubernatione perpetua regit.

Si venerit ad me, non videbo: si aberit, non intelligam eum. Non ita intelligit, quasi Dei immensa substantia locis corporalibus includatur, ut minor sit rebus quibus includitur: sed ita magis dicitur, quod venientis Dei praesentia sit, quando homini innotescit & miseretur: & quando occultatur, & ad modicum derelinquit, quasi abeuntis iudicetur absentia. Sive ergo veniat, se manifestans, ego istis corporalibus oculis non videbo, quia spiritus est, sive habeat se mihi occultans, neque mente eum intelligam, quia se mea non praebet intelligentiae.

Si repente interroget, quis respondebit ei? Tremuit creatura creatoris suum: & multum est, quod naturam creatrice natura creata formidat, & Moyses tremefactus in flamma rubi, Deum non fuit ausus considerare: & Daniel conternatus visione Dei, ruit in terram: & ceteri sancti, quando Deus se eis ostendere voluit, tremore concussi sunt.

Vel quis dicere ei potest, Cur ita facis? Nunquid potest lutum figulo respondere? sicut dicit Apostolus: *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?*

Deus, cuius ira nemo resistere potest. Sub nomine irae Dei, iustitiae eius se veritatem & potentiam demonstravit.

Et sub quo curvantur, qui portant orbem. Portantes orbem sancti recte intelliguntur, qui gloria meritorum suorum magni & potentes sunt apud Deum. Hi ergo cordis humilitate ad interveniendum pro peccatoribus in conspectu eius sunt incurvari, obsecrantes pro interitu praedictorum, ut a sede iustitiae Dei in eos sententia ultix malorum non exeat, sed potius de infinita misericordia pietatis suae, eius clementiae indulgentiam largiatur, dicentes: *Si iniquitates observaveris Domine, domine quis sustinebit? Ita sancti orbem portare dicuntur, dum eum ne ruat jam & pereat, orationum fortitudine sustinent. Et quod oratio fortitudo intelligenda est, testis est sanctus Daniel, qui templum ab orationum frequentia fortitudinem appellavit. De his igitur sanctis dicit hic ipse beatus Job, & in alio loco: Columna caeli intremisunt & pavent ad nuntium Dei. Hic utique qui terram peccatricem, id est, homines iniquos bajulant & sustentant deprecationibus suis, ipsi & columna caeli nihilominus dicuntur. Et si caelum nuncupatur populus Dei, in Ecclesia constitutus, columna caeli istius Apostoli & Prophetarum, omnesque Apostoli viri, sancti quoque ceteri & fideles intelligendi sunt: de quibus est Petrus Jacobus, Joannes, qui videbantur esse columna: & Paulus, qui cum grande pondus praedicationis Evangelij ferret, solitudinem nihilominus Ecclesiarum omnium sustinebat. De talibus columnis & Moyses fuit, qui ait ad Deum: *Cur imposuisti pondus universi populi huius super me? & de quo dicitur in Sapientia Salomonis, quando iratus Deus aliquam partem populi perdere voluit, Properavit homo sine querela deprecari pro populo, proferens servitium suae securum orationem: & per incensum deprecationem allegans, restitit irae, & sinem imposuit necessitati, ostendens, quia tuus est famulus.**

Nam quando talium columnarum suffragatio sustentationis in domo Dei peccatis facientibus non est, queritur Deus, & dicit: *Et quasi de eis virum, qui interponeret sepem, id est, supplicationum obstaculum, & staret oppositus contra me pro terra, ne disperderem eam, & non invenit & iterum Prophetarum: sicut vulpes in deserto tui Prophetarum Israel erant. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis manum pro domo Israel, ut staretis in praedio in die irae Domini. Sive sancti ante Deum incurvi & procidentes adorant, qui orbem, id est, totum hominem suum, quem docti minorem mundum appellant, protectioni crucis, & super robur divini timoris imponunt, & ne per mundi vanitates cogitationibus & illecebris solvatur ac defluat, intra se eum confringendo per Dei gratiam regunt & continent: quorumque animae ideo columna caeli sunt nuncupatae, sive quia de caelis à Deo datae sunt: sive eo, quia cogitant, quae caelorum habitaculis digna sunt, quibus dicitur: *Conversatio vestra in caelis est.**

Quantus ergo sum ego, qui respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo? Humilis & pauper spiritu loquitur: Si enim illi, inquit, qui columna caeli sunt, & merito sanctitatis mundum supportant, id est, homines mundi, qui mundi nomine plerumque dicuntur. Si ergo illi inquam, tanti viri & magni ante divinam Dei maiestatem incurvantur & prosternuntur, quanto magis ego? Qui sum terra & cinis, quid respondeam Deo, & loquar verbis meis cum eo? quid sunt verba mea, verba hominis, verba vermis & cineris, ad divina eloquia.

Qui etiam si habuerit quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Non iustitia mea apud illum me faciet sincerum & purum, nisi ipse me faciat innocentem. Nam de iustitia mea, quae ad illum tantilla vel nulla est, non audeo respondere: sed magis ut exorabilis & propitiatus fiat, meum iudicem deprecabor.

Et cum invocarem exaudivit me, non credo quod audivit vocem meam. Quia se etiam inculpabili studentem vitae, impugnantium permittit injuriarum, exauditus est in hoc, ut à Deo bona mereatur. Non se autem exauditum credit, eo quod mala patitur. Semper enim timendus ac reverendus est, & ideo exauditus, inquit, non statim me huic committo fiducia, ut de tranquillitate ejus & mansuetudine certam securitatem quasi jam iustificatus assumam: quia inopinantem subito velut turbo me conterit.

In turbine enim conteret me. Turbo diabolus potest intelligi.

Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Haec dicens, non tam flagellari se intelligitur, quam probari. Si ad meam conscientiam respiciam, vulnerum istorum tormenta sine causa me arbitror sustinere, & non sine causa, id est ex parte cum causa: quia conscientiarum interrogator & iudex invenit in eis aliquid quod expurger. Sine causa ergo dicit, nimirum idcirco, quia accepta à Deo diabolus potestate, sciendo multiplicabat in eum vulnera, & excedebat castigationis modum: vel potius supergredebatur examinationis mensuram, quocirca sanctus Job sine causa sibi multa infligi non immerito querebatur. Sic & Nabuchodonosor, cum potestatem in Dei populum, diaboli typum praefrens, accepisset, crudelitate & superbia metas acceptae potestatis excessit, & supra modum in Dei populum saeviens degrassatus est: quae Dominus per Prophetas increpat, dicens: *Ego pro accipimus, tu verò addidisti amplius. Ita existimo sustinuisse & Paulum Apostolum, qui cum stimulo carnis à diabolo vexaretur, colaphis nihilominus ejus acriter agebatur.*

Non concedit requiescere spiritum meum. Acononsticon se dicebat esse tum, infirmitas enim quae in pulmonibus generatur, obturantur quippe aditus quidam pulmonum, quos Graeci porus appellant, & ita restricti atque conclusi in pulmonibus, ut dicunt medici, emphraxin faciunt, ut pulmones coangustati recipere sive reddere spiritum non sufficiant, praeter nimio etiam dolore cum festinato suspitio repetitos & quasi concisos status emittunt.

Et implet me amaritudinibus. Plagis omnibus atque infirmitatibus circumdata atque obfusa repletur fellis, & bla-

Ezech. 22

Ezech. 13

hisp. 3.

Exod. 3. Dan. 10.

Psal. 129

Galat. 2. 2. Cor. 11

Deut. 1.

Sup. 18.

sphemia

sphemiæ amaritudine anima mea. ita ut durum verbuni & asperum os meum dicere compellatur.

Si fortitudo quaritur, robustissimus est.] Et ideo ei resistere nemo potest: quia de creatura quam condidit, facit iudicium quod sibi placuerit, sicut & de me ipso quem ita cruciatibus & foris & intus exercet.

Si aequitas iudicij, nemo audeat pro me testimonium dicere.] Testimonium de homine ab homine homini ignoranti præbatur: ille verò non eger alio, ut ei quispiam de quaquam testimonium dicat, qui omnia novit.

Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me.] Grandis impudentia est, ut iudicante Deo, in conspectu ejus se homo defendere & iustificare contendat.

Si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.] In iudicio itaque iusti & recti iudicis Dei valde pravum & nimium stultum est, velle aliquem quasi innocentiam suam demonstrare, ubi potius fallere eum velle deprehenditur, qui falli omnino non potest.

Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignoravit anima mea.] quia ille magis novit me, quia scrutator est cordis & renis.

Et videbit me vita mea.] Quia latent me cause malorum meorum: hoc solum novi, quod punior malis vitæ præsentis.

Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.] Hunc probando, illum puniendo. Sed quod incaute fecerit sanctus Job, ita dicens, in fine hujus libri ostenditur, ubi ait ad Deum: *ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam, & ad satisfactionem delicti hujus conversus, ait: Idcirco ipse me reprehendo, et ego penitentiam in favilla et cinere.*

Si flagellas, occidat senel, et non de penis innocentium rideat.] Id est, diabolum ridere patitur, quare hic satis locutus est contra Deum. In omni equidem libro hoc nullus locus est asperior isto, & altero superius posito, ubi ait: *Quam odrem elegi suspendium anima mea, et mortem ossa mea: de quibus, ut puto, duobus sermonibus in calce libelli istius de Deo loquitur, cum ei Deus diceret, quod qui contenderet cum Deo, Deumque argueret, non deberet tam facile conquirecere, sed potius respondere. Qui leniter, inquit, locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum, vnum locutus sum, quod utinam non dixissem: et alterum quibus ultra nihil addam. Tota autem altercatio sancti Job & amicorum ejus hujusmodi est: Hic dicit innocentem se pati penas criminis: illi dicunt, non posse pati penas nisi peccati reum; & his maxime dispensationibus totus liber iste conteritur.*

Terra data est in manus impij, vultum iudicium ejus operit.] Quod si non ille est, qui ergo est? Ipse est Deus solus, qui facit de adversariis potestates, quod ei placuerit. Se dicit à Deo traditum in manus inimici, i. e. datum in potestatem diaboli: & significanter dixit terram datam, i. e. carnem suam, quam adversarius cruciabat, cum animam ejus præcepto Dñi cultodiret. Potest & ita intelligi: Terra data est in manus impij, caro Christi in potestatem Herodis sive Pilati. Hic ergo intelligimus, quia diabolus creaturæ Dei nihil mali potest inferre, nisi à Deo acceperit potestatem. Vultum verò hoc loco mentis iudicium advertamus, quod Dei iusto iudicio est opertum, excecando corda satellitum impij diaboli, quod istic iudices nominavit, ut sanctum Job crudelitate atque savicia atrocius crucient, & supra rationem cæci furore desæviant.

Dies mei velociores fuerunt cursore, suggerunt et non videntur bonum.] Id est, meritorum retributionem,

Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam.] Avolaverunt à me dies felicitatis meæ, quemadmodum si naves pomis onustæ velosissimo auræ flamine transferuntur ad alias regiones, ut species fluida, moxque solubilis, & momentaneæ corruptioni obnoxia citius transigatur, ne res bona mansura dispareat, aut cæcè suavem odorem, sed fugitivum ac subitum relinquens, & illico vento dispergente peritum.

Cum dixerò, Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, et dolore torquor.] hoc est, Quando compellente cruciatu aspera contra Deum loquor, & dura, eodem puncto resipi-

scens desino me Deo ita loqui non oportere, sed commuto faciem, i. e. præ doloris nimietate contraho atque contrito, & in ipso definitionis meæ momento subitis ac redemptionis dolorum aculeis ita vexor atque distrucior, ut rursum amaritudinis & fellis verba deprimam.

Verēbat omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.] Sed quem ut iustum timebas, ne te ut peccatorem puniret, & ideo cautus in bonis operibus ambulabas, ipse est examinatore tuus, qui te flammis tribulationum excoquens, redditurus est meliorem.

Si autem sic impius sum, quare frustra laboravi?] Impium se pro eo quod patiebatur: quia hoc non nisi vere impius pati debeat, profiteretur. Non erat quod; Job, quod nec in hoc veritas Dei offenderetur, cum ab eo iustitia lux meritum postularet. Si enim graves homines & sapientes, eos qui habent causas iustas, veraq; negotia cum summa potentia ac manuetudine audire dignantur, nec injuriam suam reputant, si quando ij qui audiuntur, eosdem castos iudices ad tenorem & normam legum iustitiæq; constringit, nec dignum existimant ut competencia & iusta suggerentibus, irascantur: quanto magis Deus hoc incomparabiliter verius facere potest sine ulla animi omnino promotione, quæ non cadit in ejus naturam, substantiamque divinam.

Si locus fuero quasi aquis nivis.] i. e. vel innocentia nitore, vel gratia, et fulserint velut mundissimi manna mea; tamen foribus intinges me, et abominabuntur me vestimenta. De his quoque qui mundandi erant, & sanctificandi per baptismum, dicit in alio loco: *Nix de albabuntur in Selmun, monte videlicet Ecclesiæ: in quo secundum Prophetam, si fuerint peccata, quæ coloris cocco comparentur, i. e. quamvis cruenta, mortalia, & nimium criminosa, secundum Prophetam, ut nix de albabuntur, qui mons secundum mysticos intellectus Hebraicè Libanus appellatur: Græcè etiam leucamos, & candidatio sive dealbatio in Latinum transferretur. Cujus candoris perpetuam gratiam & Hieremias futuram prædixerat, dicens: Nunguid deficiet de petra aqua viva? Et Zacharias, cum eandem gratiam Domini in novissimis diebus tempore vaticinaretur, ait: Petite à Domino pluviam in tempore serotino, et faciet Dominus nives propter quod de hac gratia gloriosa vestis Domini, quæ est Ecclesiæ, in monte ubi transfuratus est facta est velut nix, quod & Daniel dixerat: Vestimentum ejus quasi nix candidum. Nix itaque nunc gratia, nunc hyems & trigus charitas potest intelligi, quod autem legimus in Regnorum libris, Banaïam quandam de fortibus Israel descendisse in cisternam, et percussisse leonem tempore nivis, indifferenter puto in locis illis positam nivem: quia gratia Christi, quæ in hoc mundo resplendit, & frigus charitatis Dei, quo refrigerant homines, nivis nomine potuit scriptura significare. Banaïam vero figuratiter intelligimus salvatorem, quia juxta vim nominis sui ipse est edificator Domus, de quo Propheta olim vaticinatus fuerat, quia per eum edificanda esset Ecclesiæ, dicens: *Edificans Hierusalem Dominus, Remque: Quia edificabit Dominus Sion, quod verbum in factura Ezechie, quæ Ecclesiæ typum habuit, scriptura propria significatione posuit dicens: Et edificavit Dominus deus costem quem tulerat de Adam, in mulierem. Et Paulus constituit eam videns, ait: *Dei edificatio estis. Et Moyses in Cantico de pluvia, & nive, & rore commemorat. In pluvia ergo & imbre affluentem doctrinæ sermonem legislator voluit indicare: in rore verò & nive sensum cum illuminatione sui interiora viscerum penetrantem. Potest & manna sanctæ doctrinæ de celo venientis figuram significare, quæ erat quasi semen coriandri album, habens colorem lapidis bellissimi, candidi scilicet & pretiosi, & gustura quasi similia cum melle, saporem quoque panis oleati. Et quod manna sermo doctrinæ divinæ sit, Moyses nobis manifestissimè declaravit, qui ait ad populum Israel in eremo constitutum, dicens: *Dedit tibi cibum manna Dominus Deus tuus, quem ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi, quid non sit solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egredietur ex ore Domini. Quæquam de facto pane Domini corpus Christi, quem nos accipimus. Apostolus dicit, quod cum illo tempore manna præfiguraverit, sicut ait: Et omnes can-****

dem etiam spirituales manducaverunt. Eandem quidem escam, ut verum est, illi sumebant: sed in mysterio, quod est in significatione, non in specie: quia ipse Christus illis erat in cibo illo figuratus, qui jam nobis est in carne manifestatus. Jam ergo intueamur, quid Job loquitur contra Deum: *Si cor meum ita purum fuerit ab omni etiam exigua contagione peccati, ut tanquam nivis aquis nitidissimus sit ablutum, opera etiam mea sine ulla reprehensione fuerint impolluta: sic quoque turgescerentur sane & sordibus iningar & involvatur, id est, iustitiam faciens, meritum iniustitiae pati non debeo. Quod autem dicit: Abominabuntur me vestimenta mea: caricasticas vestimentorum abominationem locutus est. Non enim velles abominari quempiam possunt, species inanimatae atque insensibiles, sed exaggerando haec dixit: Tantum malorum mihi illatum est, ut squalores vulnerum, & putredines, si dici potest, etiam ea quae insensibilia sunt, detestentur. & ob hoc ait: Abominabuntur me vestimenta mea. Ubi ergo aliquarum rerum excessus est, dicuntur aliquando in scripturis sentire insensibilia: ut est, *Si isti accuerint, lapides clamabunt. & maledicta terra, quae aperit os suum suscipere sanguinem fratris tui.**

Luc. 19.

Neque enim viro qui similis mei est, respondeo.] Verum est quod dicitis: quia ille Deus est, & tu homo. *Nec qui mecum in iudicio ex aequo posita audiri.]* Apud quem iudicem Deus aequum affaturus est in iudicio, cum melior esse soleat iudex eo qui iudicandus est? Aperiunt antiqui dixerunt interpretes: *Non enim est homo sicut ego, cui contradicam, ut veniamus pariter ad iudicium.* *Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.]* Id est, potestatem, deum quis potest iniustitiae, quali iniquum arguere, nisi temerarius & blasphemus? Aut quis potest in me velut in reum iniquitatis cum extensione manus dare sententiam? iuxta testimonium Dei, quo fuerat colludatus, eo quod innocens esset: rectus quoque, ac recedens ab omni malo, iustificationem cordis sui ipse cognoscens, vetè dixit, quod non esset iustus eorum cum quibus altercatur, qui eum rectè posset arguere: quia ille iudicandum alterum iustissime aggreditur, cuius rea conscientia de iis quae in altero iudicat, non tenetur.

Auferat à me virgam suam, & pavor ejus me non terreat.] Hoc sentu in sequenti interlocutione ait ad Deum: *Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat: propter quod virga & manus idem est, sicut formido & pavor tantumdem esse intelligendum est. Hoc ergo dicit: Manum potestatis suae, & virgam castigationis huius, qua usque ad intercessionem meam incessabilibus cruciatuum ictibus caedor, auferat à me, & tunc loquar, & non timebo eum, neque enim possum metuens respondere. Securus, inquit, & constanter tunc poterò respondere, si haec duo à me amoveat, potentiae suae videlicet magnitudinem, & horum cruciatuum poenam.*

CAPUT X.

Taceat animam meam vita mea.] Jam de hoc versiculo superius dictum est.

Dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animae meae.] Manifestum, quod qui contra Deum loquitur, aduersum se loquitur, & sibi nocet. Proinde novetur, quod non rectè faciebat, ut haec diceret: repletus tamen amaritudine, & horum cruciatuum nimis compulsus doloribus, loquitur quae subiecta sunt.

Dicam Deo, Noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita iudices.] Iustum iudicem Deum constanter pro iustitia suae meritis interpellat: sed occultum Dei iudicium, quo probabatur & exercebatur, nondum plene videtur agnoscere.

Nunquid bonum tibi videtur, si calumniaris & opprimas me, opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuves?] Non comprobatur hunc sensum, sed discutiendo & negando infirmat: quia Deus potius hominem calumniantem & opprimentem alterum condemnat & punit. Non potest utique hoc bonum videri in oculis Dei, qui totius fons bonitatis est: impij verò vel daemones, vel illi amici Job intel-

ligendi sunt, qui eum tantis opprobrijs & contumelijs agitabant.

Nunquid oculi carnis tibi sunt aut sicut videt homo, & tu videbis?] Hoc igitur dico, quia non errat iudicium scientiae tuae, sicut errat vel maxime hominis, qui corda hominum sicut non potest intueri. Unde nihil omnino est simile, ut sicut homo, ita & tu totis tantum hominem contempleris, qui ubique es, & in quo omnia continentur, scrutans corda & renes Deus.

Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humanae sunt tempora?] Non enim aeternitatis tuae dies aliquando ut dies hominis finientur.

Ut queras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris.] id est, ut summo studio requiras causas, quibus de me capies ultionem.

*Manus tuae plasmauerunt & fecerunt me totum in circuitu, & sic repente praecipitas me?] In manibus operationem divinam oportet intelligi: sicut plasmatio manuum potest ad limum unde homo factus est, pertinere, unde & ab humo, quod est limus, homo nomen accepit: factura verò ad animae conditionem potest referri. Et David eisdem verbis ait ad Deum: *Manus tuae fecerunt me, & plasmauerunt me.* Sed videamus quid sit scriptum in Genesi: *Et fecit Deus hominem ad imaginem suam, & sequitur: Et apprehendit Deus limum terrae, & formavit hominem.* Vides ergo quanta differentia sit factura & plasmationis. Quod autem fecit Deus, ad imaginem suam fecit, i. e. animam: & quod plasmauit, corpus est de terra, quod vivificavit animam inspiratione quam fecit. Imago ad immortalitatem pertinet Dei, similitudo ad potestatem & operationem, ut naturaliter possideret imaginem immortalitatis Dei, & similitudinem potestatis supra omnia quae creaverat Deus, & pijs operibus imitaretur Deum. Sub persona ergo sua sanctus Job conditionem primi hominis loquitur. Quod autem dicit, *totum se in circuitu factum atque plasmatum:* contra illos blasphemos jam tunc locutus est, qui alterum Deum dicunt factorem esse animae, alterum corporis creatorem: iure facilem asserentes, *Deum bonum esse alterum, alterum malum.* Illud etiam quod dicitur ad Deum: *Et sic repente praecipitas me?* hunc habet intellectum: Cum ergo magna & pretiosiores homo sit, quem ipse plasmare dignatus es, quare ergo me opus tuis sacris uoluntatum manibus, velut vilissimum vasculum ruina calamitatis istius confregisti? Et illo sentu me ingemiscens ait, quo David suis verbis postea decantavit, dicens: *Domine opera manuum tuarum ne despicias.**

Psal. 72. Gen. 1.

Psal. 137.

Memento quae so, quod sicut lutum feceris me, & in pulverem reducis me?] Dum dicit, Memento quae so hoc obsecrat, ut misericordiae suae Deus, qua hominem facere dignatus est, in eodem recedat, cuius materies lutum fuerit, et in pulverem reducis me. Luto carnis meae animam rationabilem, ut viveret tu dedisti: quare ergo ut vilesceret, rursus in pulverem tantae plagae contitione revocasti?

*Nonne sicut lac misisti me? et sicut caseum me coagulasti?] Usque ad hunc locum in protoplasto creationem humani generis enarravit: nunc verò quemadmodum per generationem homo creatur, ab initijs ejus & incrementis ordine disserit, lactis videlicet & casei similitudine probans, quod in visceribus matrum creationem hominis divinitus operetur, sicut & ad Hieremiam ipse Deus ait: *Primum quam te formarem in utero novi te.**

Hier. 1.

Vitam et misericordiam tribuisti mihi.] Ipsa anima est vita hic appellata, non vita animae: contra Deus in Evangelio vitam quae ab anima tribuitur homini, animam appellavit, ubi dixit, cum de escis loqueretur: *Nonne anima plus est quam esca, sicut et corpus plus quam vestimentum?* Non enim natura eget animae escis, sed abulivè ideo dicta est anima pro hac vita: quoniam anima carnem vivificante, alimenta ei necessaria ministrantur: & ideo illa quae dat vitam corpori, ipsa nominata est, pro vita quam tribuit. Ait ergo Job ad Deum: *Dedisti animam corpori quod creasti, formasti, et perfecisti in utero. Misericordiam etiam tribuisti:* quia factus homo à te Domino creatore, sine tua misericordia non subsistit, secundum illud Prophetae: *Quia melior misericordia tua super vitam.*

Matt. 6.

Psal. 62.



Et visitatio tua custodivit spiritum meum.] Ob hoc visitat Deus, ut visitatos protectione custodiat. Benè & antiqui translators dixerunt : Et inspectio tua custodivit spiritum meum: quia & inspectio Dei, intuitum propitiationis quasi de cœlesti visitatione significat.

Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum videris, quæ mihi ab initio contulisti, sed celate mihi ea videris, dum me ita usquequaq; conterendum relinquis.

Si peccavi, & ad horam percussisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Si quondam aliquod delictum commisi, & ultionem eo tempore tua clementia nõ quæsiuit, debuit mihi ut que in præsentiarum hoc bonum tuæ indulgentiæ perdirat: tamen quia delictorum causa sit flagelli istius castigatio qua fuerat circumdatus, ait Dominus: Cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

Et si impius fuero, vae mihi est: & si justus, non levabo caput meum, saturatus afflictione & miseria.] Si justus sum, idem est, tanquam si impius sum: quia pondus pœnarum, quæ impio debentur, sustineo.

Et propter superbiam quasi leonem capies me.] Leona bestia ferocissima esse dicitur, & superba. Huic ergo bestia Job ait, me assimilas, hominem humilem & abjectum.

Reversusque mirabiliter me crucias.] Deum dicebat ad se reverti, quando penis veteribus & antiquis novas adjici, & recentiores in suo corpore sentiebat. Mirabiliter, quia tantum facis posse hominem sustinere.

Instauras testes tuos contra me.] Hoc dicit, quia castigationes & pœnæ nostræ testes sine divinæ justitiæ. Sive testes isti, demones intelligendi sunt, qui eum dignum cruciatibus testabantur, dicentes: Mitte manum tuam, & tanges os ejus et carnem, et tunc videbis, quod in fasie benedicet tibi. Isti ergo instaurabantur contra eum, crescente in eis sævitia.

Et multiplicas iram tuam adversus me, et pœna militat in me.] Quomodo ira Dei circa beatum Job multiplicaretur, jam superius dictum est, dum ei super pœnas atroces aliæ pœnæ apponebantur. Potest ira Dei, & diabolus intelligi, cujus ministerio Job acerbos labores patiebatur. Pœnæ autem in eo militantes dicuntur, i.e. quia per quemdam malorum ordinem succedentes, officium commissæ sibi crudelitatis exerceant.

Quare de vitâ eduxisti me?] Hoc jam & in principio dixi.

Qui vitam et consumptus esse me, ne oculus me videret.] id est, Ne oculus hominis me videret.

Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.] quia ergo pauci dies sunt vitæ meæ, quos sine variis tormentis non transigo, & qui jam nunc in brevi præterituri sunt, dimitte me obsecro, i.e. requiem ab istis cruciatibus mihi concede, ut plangam aliquantulum merita delictorum, vel dolorem pœnarum mearum, quem in corpore meo sustineo, sive quem futurum inferis perhorresco.

Antequam vadam, et non revertar ad terram tenebrosam, et operam mortis caliginem: terram miserie, et tenebrarum, ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitans.]

Quod terram inferorum descripsit, nulli dubiū est. Umbra mortis hoc in loco pœnæ intelligendæ sunt: quia sicut umbræ corporum non sunt longè à corporibus, quæ faciunt umbras, ita pœnæ non longè à morte sunt, quæ inferunt mortem, quæ torquendo vitam eam facerent morituro, nequaquam tamen usque ad consumptionem extincturæ pœnalia perferentem. Hoc igitur animo dixisse credendus est: Antequam vadam, et non revertar, i.e. aut ante finem seculi non revertar, aut ad terram tenebrosam non redeam. Commutandus quippe per virtutem resurrectionis in gloriam, non ad mortalitatem matrem malorum omnium, sed ad beatitudinem se reversurum per spiritum prophetabat: de quo spiritu ait in consequentibus, Et spiritus dei qui est in naribus meis: quia eum dolorem angustijis anhelantem, consolationum robore vegeabat. Non miremur sanctos ad inferos ante adventum Dñi descendisse, donec ille veniret qui solveret dolores inferni: Primi enim hominis peccato & ipsi tenebantur obnoxij: & ideo ut posteritatis ejus filij, justæ Dei sententiæ subacebant, unde & iste san-

ctus Dei futurus in inferis, ait alio loco: Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me donec transeat ira tua, et constituas mihi tempus in quo recorderer me? Error ita Dei pertranxit, quem Adam peccando promeruit, quando chirographum in mortem filiorum ejus concipitum Christi delevit adventus.

ctus Dei futurus in inferis, ait alio loco: Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me donec transeat ira tua, et constituas mihi tempus in quo recorderer me? Error ita Dei pertranxit, quem Adam peccando promeruit, quando chirographum in mortem filiorum ejus concipitum Christi delevit adventus.

CAPUT XI.

Respondens autem Sophar Naamathites dixit: Nunquid multum quis loquitur, et non audit? aut vir verbosus justus obicit? Et iste cepit loqui ad Job, à convitijs, iustificabitur autem eo modo existimo dixerit, veluti si dixisset: Nunquid potest vir verbosus admirationi haberi, aut præcotio laudis esseri, cum sit offensioe nimia verbositas odiosus? Sed potius audire debet e contrario quæ meretur, ne vanitate qua elatus est, solum se existimet sapientem,

Tibi soli tacebunt homines, et cum ceteros irriseris, à nullo confutaberis? In ipso proemio sermonis sui, sanctum Job ita aggreditur, quasi magna & grandia sit dicturus.

Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in confessione tuo.] Non ita dixit, quod purus esset & mundus, id est, quod cogitationibus & verbis ante Deum immaculatus existeret, sed dixit: Nihil impium feci. Ergo calumniatoris hæc verba sunt, non veritatem & justitiam profertentis.

Atque ut inam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi.] In loquendo vocem Dei, cujus sonum aures suscipiunt, ut arbitror, voluit judicare: in apertendis vero labijs, vocis intelligentiam demonstravit.

Ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, et quod multiplex esset lex ejus.] Cordis ejus abditæ & remota judicium, in quibus lex ejus multiplex & impercrutabilis est, cognosceres.

Et intelligeres, quod multo minor exigeris ab eo, quam meretur iniquitas tua.] id est, Hoc intelligeres, si tu legem ejus intenderes.

Forstian vestigia Dei apprehendes, et usque ad perfectum impotentem reperis? Nemo Deum apprehendere potest: quia sicut in visibilibus est, ita & incomprehensibilis. Vestigia tamen Dei illa sunt, quando se nobis aliquantulum manifestare dignatur.

Excelsior celo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognoscet? Credimus quod ubique est Deus, & intra eum omnia quæ ab eo creata sunt, continentur.

Longior terra mensura ejus, et latior mari.] His verbis Deum quidem dicit esse ubique, sed videtur mihi, quod eum corporeum credat: quandoquidem mensuras latitudinis & longitudinis ejus affirmat. Sophar etiam non solum sanctum Job in hoc arguit, quod pœnas merito patitur, verum etiam de eodem dicit, quod judicium Dei discutiat, & reprehendere audeat: & cum ille magnus sit & inassimabilis, fortis ac sapiens, iste ejus cogitationes invenire se posse præsumat.

Si subvertit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contrahet eis? Verum est, subvertit mundum dilavio, & in unum sub aquis Ægyptios coarctavit.

Ipsæ autem novis hominum veritatem, et videns iniquitatem, nonne consideras? Hoc esse dictum existimo, quia Deus iniqua & animadvertat, & puniat, sicut ait Propheta: Vultus autem Domini super facientes mala.

Vir vanus in superbiam erigitur, et tanquam pullum onagri se liberum natum putat.] Ut vanum notat, qui de suis meritis ore proprio gloriatur, & dicit eum pullo onagri similem, effreno scilicet animali & vago: eo quod ita existimat de se Job, quia ad nullum debeat pertinere.

Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas.] Firmasti cor tuum ait, ut non satisfaceres Deo poenitentiam, & auferret à te plagam hanc pessimam, in te medullitic sævientem: et expandisti ad eum manus tuas, i.e. in ultantis animo & furentis in expansione manuum tuarum ad Deum, cordis tui blasphemiam demonstrares. Sive expandisti ad eum manus tuas, id est, falsa operum merita ore vaniloquo dilatasti: quia multis locis nomine manuum opera designantur.

Si int-

CAPUT XII.

Si iniquitatem quae est in manu tua, abstuleris a te, & non manserit in tabernaculo tuo iniquitas. Cum exprobratione sancto Job consilium hic ita dare videtur, si malum, iniquitas iniquitatis tuae, quod est in manu operis tui, a te abstuleris, & iniquitas in tabernaculo cordis tui non manserit.

Tu scies a poteris faciem tuam absque macula. Sanctam videlicet possidens conscientiam, liberam ad deprecandum Deum, eriges faciem tuam.

Et eris stabilis, & non timebis. Jersique ad fiduciam firmus & stabilis ante Deum. Nullam etiam egestatem tibi venturam aliquando poteris formidare, aut aliquam horridi timoris formidinem. Cain de conscientia sua malo post illud scelus parricidiale iudicio Dei sustinuit, ut gemens & tremens vagusque habitaret in terra, quae ex ipsa Dei sententia Nain nomen accepit. Nain quippe salus, i.e. commotio appellatur. Cain recte populū Judaeorum significat, qui Christum fratrem suum secundum carnem occidit: qui nunc cum sit ubiq; vagus, signū ei circumcisionis impositū.

Miseria quoque, oblivisceris, & quasi aquarum quae praeterierunt, recordaberis. In transitu itaque aquarum Sophar hoc vult intelligi, quod tam cito possint discedere ab eo dolores, si tamen Job se emendare voluerit, quemadmodum aquae intra momentum ad loca alia dilabuntur. Sciamus tamen tribulationes in scripturis aliquoties aquarum nomine nuncupari, ut est illud in Psalmo: Misit de somno, & accepit me, & assumpsit me de multitudine aquarum. Et: Transivimus per ignem & aquam. Et iterum: Circumdederunt me sicut aqua. Et lex Dei, ac sermo scripturae divinae aliquando aqua dicitur, ut Propheta ait: Qui sitit, ete ad aquam.

Et quasi meridians fulgor consurget tibi ad vesperam. Spiritualliter sic intelligi potest: Consurget tibi ad vesperam, i.e. in consummatione laborum ac malorum tuorum, in consolationem tibi sol justitiae Christus adveniet.

Et cum te consumptum putaveris, orietur ut lucifer. Secundum mysticum de resurrectione intellectum, post mortem resurges in gloria. Etia in hoc interitu tuo, quo quotidie tanta putredine corabescis & defecis, ut jam omnino consumptum te arbitreris: tamen si feceris quae jam dixi, ex nihilo omnino penitusque consumpto repente orietur ut lucifer, qui per occultas cursus sui metas polum circumiens, post biennium in ipsius aurorae rutilo dicitur apparere.

Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defessus securus dormies. Requiesces, & non eris qui te exterruit, & deprecabuntur faciem tuam plurimi. Secundum hanc ergo formā qua post hanc plagam poteris reparari, habebis etiam tuae resurrectionis fiduciam: quia hoc exemplo proposita tibi est certissima fidei securitas, i.e. ut defessus in morte, certusque de spe resurrectionis effectus, securus dormias. Requiesces in inferno, & non erit illic ullus inimicus, qui te exterruit, ut tibi penas infernales infligat: sed potius quicunque sunt illic, preces tibi supplices fundent, ut eis tartarei cruciatus tuis orationibus temperentur. quod in Evangelio nos inter divitem & pauperem Lazarum factum legimus.

Oculi autem impiorum deficiunt, & effugium peribit ab eis, & spes eorum, abominatio animae. i.e. expectatio hominum impiorum hoc sine clauditur, ut in tempore alienae gloriae ipsi nec abolitione, sed abominatione digni inveniuntur. Ex subsequenti itaque responsione sancti Job, manifestum, quia haec maledicta à Sophar in eum dicuntur. Et meminisse debemus, quia istos amicos Job figuram haereticorum portare superius diximus: qui etiam sibi privilegium sanctitatis usurpant, sicut & isti amici Job, nomina sibi propria jactantiae praesumptione posuerunt, ut alij eorum dicuntur Eliphaz, Dei mei aurum, quo quasi pretioso metallo doctrinae verissime gloriatur: alij verò Sophar, speculator ejus, vel buccina, ut speculatores se esse arbitrentur, ad quos proprie tuba Evangelij jure debeat pertinere, intuentes desuper scilicet, & custodientes velut creditum sibi gregem Dominicum: alij verò praerogativam veteris & antiqui nominis vindicantes. Baldad enim veritas sola interpretatur, velut sapientiae Dei bono praediti arbitrantur, quod in eorum senio fides vera consistat.

Respondens autem Job dixit: Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morabitur sapientia? Hoc miror, cur solos vos homines aestimetis, & tantum vobis de sapientia blandiamini, eamque soli ita possidere vos putetis, ut ad alios se non possit extendere. Verum tamen agnoscite, ait, quia mihi est cor sicut & vobis, ut arbitror, nec inferior vestri sum. quod & in sequentibus ipsdem amicis suis ipsum dixisse meminimus, ubi ait: Secundum scientiam vestram & ego novi, nec inferior vestri sum, i.e. & ego ita novi sicut & vos, quod per ironiam dictum esse noverimus, juxta illud Apostoli, qui cum de pseudoapostolis loqueretur, ita ait: Si quis confidit sibi, esse se servum Christi, hoc cogitet intra se. quia sicut ipse Christi est, ita & nos. Propter quod haec quae dicitis, inquit, sive de magnitudine & potentia Dei, sive de tribulatione justitiae ejus, vel meritis peccatorum, quis est homo qui possit vel debeat ignorare?

Qui deridetur ab amico suo, sicut & ego, invocabit Dominum, & exaudiet eum: deridetur enim justus simplicitas. Manifestum est secundum literam: in Salvatore autem nostro potest hoc intelligentiae coaptari, qui in simplicitate & innocentia vivens, ut agnus Dei, persecutionem Judaeorum usque ad mortem sustinuit, quibus maledicta secundum vaticinia Prophetarum ventura praenunciata sunt, & in centesimo octavo Psalmo, ubi in eorum figuram Judas Iscariotes maledicitur, cui maledictiones secundum illum numerum argenteorum, quibus Dominum vendidit, irrogantur.

Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statuum. Lampadem se contemptam à divitibus dicit, superbos eorum utiq; denotans, eo quod despicere eum cruciatibus afflicto, propinquo etiam despectione humiliatū; nescientes, quia cum esset caro ejus deforis vulneribus & sanie in sterquilino contabescens, & esset velut quadam rubigine corruptionis induta, intrus tamen anima ejus tanquam lini subtegmen pingui liquore perfusum, magna fidei oleo, bonorumq; operum luce fulgebatur: quae lampas corporis ejus nunc miseriarum sordibus squalles, in die retributionis, i.e. in resurrectione justorum, in tempore, ut ait statuto, parata erit, cum omnes ab ea absterge fuerint corruptionis rubigines, & crassa universae sordides, & corruptibile ejus induerit incorruptionem: ut splendore aeternae beatitudinis innovata, aulam regiam mereatur intrare. Hoc & de quolibet sancto possumus intelligere, quem nunc ex amones abundantes in malo ac divites persequuntur. Alias etiam possumus intelligere lampadem, qua caro Christi figuratiter intelligitur: quae secundum Psalmistam exultationis ac laetitiae oleo erat uncta atque perfusa, quemadmodum ait: Vinxit te Deus, deus tuus oleo laetitiae praeparavit tui. & ipse Dominus per Prophetam: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me. & pater: Inveni, ait, David servum meum, in oleo sancto unxi eum. Hanc enim lampadem contemptui Judaei blasphemantes habuerunt: ipsa tamen lampas corporis Christi ita praeparata fuit à patre, ut in tempore statuto resurrectionis ejus à mortuis splendore gratiae suae illuminaret universum mundum cognitione nominis sui charissima veritate omnium manifestans. Judaei verò propter eloquia Dei, & propter arcana caelestium secretorum, quae in libris eorum operata sunt, & propter abscondita sacramenta divites appellati sunt. Cui enim gentium aliarum voluntas Dei manifestata est, & dispositio consiliorum ejus, ita ut illi.

Abundat tabernacula praedonum, & audacter provocat Deum, cum omnia ipse dederit in manibus eorum. In his examinationibus justis iudicij Dei alij puniuntur, alij corriguntur, alij probantur, sicut etiam & hic beatus vir Job: de quo etiam specialiter dici potest, quod de bonis facultatū ejus illi Sabaei & Chaldaei, qui eum depradati sunt, divites facti sunt, & tabernacula eorum abundaverint: quod facere non poterant, nisi eis potestas desuper fuisset data. Illi tamen meritis suis hoc vel viribus tribuentes, per superbiam ad iracundiam provocant Deum, non intelligentes, quod omnia ipsi dederit in manibus eorum: quod fecerat Teglati,

Gen. 4.

Psal. 17.
Psal. 65.
Psal. 87.

Luc. 16.

2. Cor. 10

Psal. 44.
Esa. 61.
Psal. 88.

Esai. 10.

Phalassar Ful, Sennacherib, reges Assyriorum, qui captivitate[m] populi Israel suæ fortitudini tribuerunt : quorum arrogantiam videns Deus, quia in virtute sua fidebant, ait de eis : *Nunquid gloriabitur securus contra eum qui fecit in eas aut exaltabitur serra contra eum à quo trahitur?* Quomodo si elevetur virga contra levante[m] se, & exaltetur baculus, qui utrique lignum est. Possunt & tabernacula prædonum ipsi amici Job, qui ei exprobrant, intelligi : ut diabolus sui que omnes prædones sint, qui in illis hominibus tanquam in tabernaculis habitantes, corda eorum tanquam possessionem suam, demoniacis instigationibus abundare faciebant ut sancto Job irrogare opprobria non timerent. Hi ergo prædones gloriantes insultabant in abjectissimam humiliationem Job, nescientes quòd Deus illum prædam tradiderit manibus eorum. Potest hic locus de Salvatore intelligi, qui proximus passioni, Judæi qui tabernacula demoniorum, & qui ex patre diabolo erant, factus est in opprobrium & derisum, quando diabolus in Judam ingressus est, & hora ac potestas venerat tenebrarum.

Nimirum interrogata jumenta, & docebunt te volatilia cæli, & indici abunt tibi. Loquere terra, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Quod omnia ad Dei providentiam & gubernationem pertineant, etiam ea quæ irrationalia atq; insensibilia sunt, quadam ratione veritatis interrogata respondens. Nunc verò videamus in scripturis animantia hæc tria ratione carentia, & unum insensibile elementum, quod velut rationalia Deo jubente sunt operata. Legimus asinam ad Balaam arietum locutam, & corvos S. Helix cibos panis & carniis ministrasse : Datan & Abyron hiatu terræ absorptos : Jonam Prophetam ceti faucibus devoratum. Igitur secundum mysticum intellectum possunt homines inconditi & irrationabiles moribus, jumenta intelligi, qui sunt secundum Apocalypsim S. Joannis, & Zachariam Prophetam, equi mali & pessimi. Volatilia verò intelliguntur demones, qui juxta viam facta frumenta decipiunt : sive leves & elati homines, ac superbi, aut certe astrologi, vel etiã genethliaci, sive illi quos scriptura divina augures cæli appellat, qui sub quodã numero & cursu, ac nescio qua ratione astrorum, cometis suis hominum natiuitates eventusq; pertractant vel nunciant, & hæc voluntarij supputatione reperire se arbitrantur : & ob id volucres cæli non absurdè dicuntur, qui tamen Salvatore hominum Jesu Christo, filioq; hominis inter omnia subjiciuntur quot idie, sicut in Psalmo 8. prædictum est, ut relicti mendacis suis, ad ejus confugiant veritatem. Terra, voluptuosi homines sunt carnales, qui terrena sapiunt. Pisces philosophi sunt curiosi, & similes, qui in rebus mundi & ejus qualitatibus inquirendis nimij sunt, de quibus dicitur per Prophetam : *Qui perambulans semitas maris, ideo quod sunt mundi illius scrutatores.* Aliter, jumenta equi boni sunt, quos ascendens Dñs equitatione sua, salutem in eisdem operatur, sicut ait in Cantico : *Et equitatus tuus sanctus.* Volucres verò sunt, qui sursum cor habent, & cælestia concupiscunt, vel qui obvia Christo in aera ex mortuis sunt iuri, Terra verò, caro quoque sanctorum rectissime intelligitur, quæ regnante Dño exultabit in gloria. Pisces verò sunt, qui inter fluctus mundi hujus, & tempestates natantes, tuta sibi loca æternitatis, & quietæ perspicunt, qui per aquam vitam accipiunt. Vel illi pisces intelligendi sunt, qui confestim de fonte baptismi migrant ad Deum, in cujus manu anima omnis viventis, & spiritus univ[er]sæ carnis hominis, in manu divinæ providentiæ potestas intelligenda est, in qua omnes sancti specialiter continentur, sicut dixit B. Moyses cum de Deo loqueretur : *In dextera ejus ignea lex, & omnes sancti in manu illius sunt.* In anima viventis sanctos non absurdè intelligimus significari : in spiritu carnis, homines peccatores. Sed alij sunt factis, alij dictis, alij cogitationibus peccatores. Inter hos ergo confictus, subtilissimis insidijs in homine dimicantes : quæ insidiæ ita aliquoties quasi sub specie boni obdurtæ sunt, ut fortassis discerni vix possint, ubi & ipsa ignorantia peccatum habetur, potest fieri ut aliquis sanctorum hinc subito exeat, & minus purgatus à talibus, i. e. minimis delictis, velut imperatus abscedat, quæ ibidem illi à

Num. 22.

3. Reg. 17

Num. 16.

Jona 1.

Zach. 2.

Psal. 8.

Abacuc. 3

Deut. 33.

miseri cordissimo Dño concedantur. Quòd autem in illo judicio quædam peccata donentur, ipsius Dñi judicare videtur auctoritas in Evangelio, ubi ait : *Qui autem blasphemaverit spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro.* Hoc intelligendum est, quòd aliqua exigua prævalentibus magnis operibus vox sanctorum intercessionibus remittantur : de blasphemia autem, de his dictum videri potest, qui penitentiam negant, de maximis noxiis non penitendo, de quibus dicitur : *Impius cum venerit in profundum malorum contemnet.* Secundum hunc sensum est dictum, sunt delicta, quæ illic donanda sunt, ubi & indelebile peccatum blasphemie spiritus memoratur, non enim diceret Deus, Hoc peccatum non remittetur, si alia peccata non remitterentur illic. Quæ sunt autem illa peccata, vel cujusmodi sint, solus Deus novit, qui ea remissurum se esse promittit. Secundum hunc sensum est & illud quod Apostolus de Onesiphoro ait : *per illi Dominus invenit misericordiam à Domino in illa die.* Sed jam, quia à Trinitate propostæ expositionis nimis excessimus, ad cæpta redeam.

Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis saporem? Aures igitur vestre ita hoc rectè dici dijudicant, quemadmodum fauces comedentium sapores accipiunt & discernunt.

In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia & fortitudo : ipse habet consilium & intelligentiam, hæc igitur sapientia & prudentia, ut ita regat Deus omnia, & disponat, sicut dixi, in illo est, qui immemorate antiquitatis suæ omnium creaturarum excedit principium : qui in Daniele antiquus vocatur dierum. Ipse ergo solus verum novit, quo judicio, & qua justitia cuncta dispensent.

Si destruxerit, nemo est qui adificet. Sapientiam Dei, fortitudo efficientiæ comitatur : & idcirco qui quicquid sapientiæ suæ judicio dissipare voluerit, ac destruerit, quis poterit fortitudini illius velut potens resistere? Desolavit terræ, & referavit Deus Christus clausura inferni : & diabolus habentem potestatem mortis, regno damnationis depositit : destruxit conciliabula hæreticorum, secundum Simonem, qui ait : *Civitates multas ingressus est lapsus, & diruit munitiones, in quibus consistebant impij : quos secundum Ezechielem Prophetam adificavit parietem absque temperamento, qui paries adveniente veritate pluvia dissipatur.* Non enim Ecclesiasticis dogmatibus adificavit domum, sed parietem solum, in quo aditus sibi quoscumq; fabricatis velut ingressum aperuit, per quem ingressum qualibet parte introeant : undique foris sunt, & quod idolorum ritus, demoniorum quoque cultus, tum per Deum destructi sunt, simul & ipsius mortis imperium, testis est totus mundus, & factum est quod alter Propheta futurum annunciat verat, dicens : *Et erit altare Domini in terra Aegypti, & titulus ejus juxta altare.* I. e. quòd sacrificium corporis Christi, signo crucis celebrandum esset in seculo. Itemque si delendo destruxerit Deus peccata, quòd est adificium diaboli, quis poterit ea homini tanquam adificans imputare? quia si Deus pro nobis, quis contra nos? Unde & Hieremie à Deo dicitur : *Ece ego constitui te hodie super gentes & super regna, ut evellas & destruas, & dispersas & dissipas, & adifices & plantes.* Sancta ergo doctrina adificium destruit vetustissimum vitiorum, adificiumque virtutum gratia novitate construit.

Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Cum inclusit Deus hominem tribulationibus excoquendum, aut certe correptionibus flagellorum peccatoris junxerit ut emendet, quis est qui copiam declinandi velut quandam aditum aperiat evadendi? Potest homo & diabolus hoc loco intelligi, de quo Dñs in Evangelio ait : *Inimicus homo hoc fecit.* & in Psalmo Propheta : *Exurge Domine, non prævaleat homo, & iterum : Ve non appareat ultra magnificare se homo super terram.* Cum inclusus fuerit in inferno, nullius potentie virtute poterit liberari, Nec ipse se liberabit, qui se fortissimum contra Deum detestabiliter arbitrat.

Si continuerit aquas, omnia siccabuntur : si emisit eas, siccaverunt terram. Secundum litteram manifestum est. Modo verò spiritualmente, aquæ doctrinarum in Judæorum populis

conti-

V. B. E. I.
T. O. M. I.
S. E. C. I. T.
I. N. T. E. R.
D. O. M. I. N. O. S.

continentur atque siccantur, ut sint eis legis flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim, & habeant terram fructiferam in saliginem, a malitia inhabitantium in ea. Has aquas Dominus in ecclesiasticam abundanter effudit terram, & posuit desertum in stagna aquarum, ac terram sine aqua, in exitus aquarum: ut ista aqua terrenas cupiditates atque luxurias disperdat ac demoliantur, & terra Ecclesiae rationalis, relicta imagine terreni hominis, in spirituali vitam se convertendo proficiat.

Apud ipsum est fortitudo & sapientia. J & Daniel, Apud ipsum est, ait, sapientia & fortitudo. de hoc jam superius dictum meminimus. Et fortassis Trinitatis mysterium loquitur, dicens apud Deum & patrem esse sapientiam & fortitudinem. i. e. filium & Spiritum sanctum. Sicut ergo sapientia Dei filius est, dicente Apostolo: Christus Dei virtus, & Dei sapientia: ita & Spiritus sanctus fortitudo patris est, dicente Esaias Propheta: Et requiescet super eum spiritus dei, & inter septem gratias Spiritus sancti. Requiescet super eum, ait, spiritus fortitudinis. Secundum igitur hunc sensum & sanctus Job ait: apud ipsum est sapientia & fortitudo. Sed filius subsistens, sapientia patris est: sicut & spiritus, subsistens fortitudo patris est, in una essentia divinae substantiae distinctis personis, quemadmodum & vocabulis.

1. Cor. 1.

Esai. 11.

Matt. 22.

Deut. 2.

2. Par. 18.

Ezech. 14.

Prov. 3.

Levit. 26.

2. Theff. 2.

Rom. 1.

verò alter à fratre peremptus est, Christus à fratribus suis Judaeis occidendus significatus est. quodq; alius alienigenam duxit uxorem, & ad mulierem meretricem ingressus est sicut & Osée Propheta, qui fornicariam jubetur accipere: Christum in se praefiguravit, qui ex gentibus & prostitutione filiorum Ecclesiam virginem factam per baptismum, sibi sacro matrimonio copulavit. Quod autem leonem tenuit, & eum velut haedum caprarum occidit, & in ore mortui leonis postmodum favum mellis invenit, significatum est, quod in superbis, & in quorum ore putrefuerat blasphemia, esset postmodum dulcedo laudis & gratiae Dei, secundum Apostolum: *Ut ubi abundaverat peccatum, superabundaret & gratia.* Et quia trecentos vulpes coepit, dolofas ubiq; bestias, vineas exterminantes dominicas caudisq; earum ligatis ad invicem, cum ardentibus faculis in agros eas militi allophylorum: adfiguratum est, ut per dolofos, & lanæ inimicos, quorum principatus in caudis est: quia secundum Esaiam pseudopropheta live haereticus loquens mendacium, cauda est, pars post tergum relicta, pars caeca, fructus Christi adversantium vastans. Et ut ille Samson fitiens de molari dente asini, in vocato Deo aquam eduxit ut biberet: ita & Christus de immundo & duro gentium populo fide credentium tanquam refrigerij poculo satius est. De maxilla quoq; ejusdem asini, de cujus molari aquae copiosa affluerunt, occidit mille viros. In maxillis & dentibus, oris eloquium intelligitur. Doctrina igitur eorum quae ex gentibus ceciderunt, per se quodam numero, & finito pro infinito. Samson verus hostes suos atq; adversarios duobus modis interfecit & occidit: dum alij non credendo pereunt, alij verò credendo moriuntur peccato. Hos opus, maxilla elevatio appellatur. ita enim doctrina & praedicatio Evangelij magnificata est super omnem terram, ut eam omnes gentes ubiq; elevatam mirentur. Quod autem ille Samson moriens multo plures occidit, quae ante vivus occiderat hoc est quod Salvator noster populos multos infidelium Judaeorum, adversariorum quoque potestatum exercitus dum motitur debellavit. Hoc tamen sciendum, quod hi qui typum praerant Christi, ut David & Salomon, ceteri quoq; & hic ipse Samson, live etiam Job, non in omnibus actibus suis, sed rebus certis quibusdam in se significant Salvatoris. Adducit consiliarios in stultum senem, & judices in stuporem. Ut in Aegypto factum legitur de consiliariis & magis ac sapientibus Pharaonis, sicut dicit Esaias Propheta: *Sculpti principes Taneos: sapientes consiliarii Pharaon dederunt consilium insipienti, quando magis arrib. conjegebant, quod Nabuchodonosor regis Chaldaeorum imperium non esset ad Aegyptum transfurum, stultum inventum est per Dei sententiam consilium praedictorum.* sicut exprobrans eis Propheta ait: *Vbi sunt nunc sapientes tui: annunciant tibi, & judicent quid cogitaverit Dominus omnipotens super Aegyptum.* Potest intelligi, quod & Nabuchodonosor Rex in stupore mentis conversus sit, quando ex sententia Dei septem annis scribitur ejus habitatio fuisse cum bestiis. & Balthasar nimio stupore percussus est, quando juxta candelabrum vidit articulos manus in pariete scribentis. Sed & Judaeorum consilium magis destructum est, qui consilium dederunt, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent. In stultum quoq; finem deductum est, cum ille quem extingui se morte putaverant, resurrexit.

Balthasar regem dissolvit, & praecingit funes eorum. In baltharo regnantis gloria intelligitur, in fune ignominia, à regno depositi, sicut Sedechia & Manasse contigit. Deo jubente, Joachim quoq; & Joacim atque Osée regis Israel: quorum alij in Assyrios, alij in Aegyptum, alij verò ducti sunt in Babyloniam, Possunt etiam in hoc versiculo principes, sacerdotes & seniores gentis Judaeae, ipse etiam populus, qui per Moysen regalis appellatur, intelligi, qui infidelitate sua, qua in Christum credere detrectarunt, promissionum Dei dignitate & gloriam perdidit. Peccatorum quoq; suorum sunt funibus circumdati, secundum Salomonem, qui ait: *Funibus peccatorum suorum unusquisq; constringitur. ducit sacerdotes singlorios.* Juxta in Regnotum libri scribitur de Saraia & Sophonia sacerdotibus: & alij sacerdotes ab allophyliis interfecit sunt, quando & arca capta est Testamenti. Alij verò in templo perempti sunt, sicut plangens

Judic. 16.

Judic. 14.

Rom. 5.

Judic. 15.

Ibidem.

Judic. 10.

Esai. 19.

Esai. 19.

Dan. 4.

Dan. 5.

Marc. 14.

Deut. 7.

Prop. 5.

Ibren. 2.

Bedæ Tom. 4.

X 2

Hiere.

Hieremias Propheta ait: *Si occiditur in sanctuario Domini sacerdos & propheta. Et optimates supplantat.* Non dolo supplantat Deus, in quo non est iniquitas: sed hoc modo dicitur supplantare, dum injustum amovet & iniquum, & in loco quem tenere videtur quisquis indignus, bonum hominem & iustum substituit: ut in regno Saulis hominis mali David sanctum virum constituit, & Esau atq; Ruben primogenita Jacob, & Josephus filios habere præcepit, sicut & mardocheo iusto & fideli viro, superbissimi hominis

I. Reg. 28
Gen. 25.
& 48.
49.
Hesler. 9.

Aman gloriam & potentiam dedit. *Communitans labium veracium.* Cum Deus populo suo servienti sibi, per sanctos suos atq; Prophetas multa bona, felicem etiam ac beatam vitam promittat, commutat hanc pollicitationem suam quando prædictus populus à se abicit divina eloquia, & se promissæ remunerationis Dei per prævaricationem facit indignum. Ita igitur prophetarum oracula commutantur, ut pro eodem poenas sibi æterni iudicii audiat inferendas, per quos prius audierat se vitam æternam beatitudine munerandam. *Et doctrinam senum auferens.* Deus ergo qui facit regnare hominem hypocritam propter peccata populi, ipse auferet ab

Esa. 30.

Hierusalem senem & iudicem, & prophetam & consiliarium & sapientem de architectis, & prudentem auditorem eloquii mysticorum quorum panis & aqua. *fortem etiam virum & bellatorem, & virum pentecostarchum, & honorabilem vultu, & constituet iuvenes principes eius, & effeminati dominabuntur eis.* Effundit despectionem super principes. Ut in Saul fecit, qui à Deo propter iniquitates suas spretus & reprobatus est, *Et eos qui oppressi fuerant, revelans.* Ut David, qui persecutione Saulis sustinuit molestissimas: quem tanto odio infectatus est, ut eum veller occidere: & David timens hoc periculum, patriam suam terramq; dimitteret. Hic ergo revelatus est postmodum, cum in regnum Saulis, Deo volente, ex profugi humilitate provectus est. *Qui revelat profunda de tenebris.*

I. Reg. 21.
& 22.

Dan. 2.

Secundum hunc sermonem sancti Job, & beatus Daniel revelato sibi à Deo omnium sacramento, ait: *Ipse revelat profunda & abscondita.* Hoc ergo sensu & sanctum Job sciam dixisse: *Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.* Umbra mortis ipse diabolus esse non absurdè videtur, qui non protegit homines ac defendit, sed premit coarctans in mortem, hic producit in lucem, atque profertur, quando ab anima quæ renunciat ejus deceptionibus, & agnoscit insidias, jugum dominationis ejus per Deum excutitur de cervicibus, subceptorum, ut dicatur, *Fumus aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino.* *Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & subversas in integrum restituit.*

Ephes. 5.

Secundum generationem primi hominis, generationes mundi multiplicari videmus, sicut & ab initio multiplicatas legimus: dum rursus non solum per generale mortem, verum etiam diversis casibus Dei iudicio disperduntur, quæ subvertæ per subversionem nascentium, in integrum reparantur, non eorum utique qui mortui sunt, revolutione, sed succedentium, ut dixi, numero restaurantur, hoc ita intelligendum, propter eos qui affirmant contemptu psychosin. Spiritualiter superiora hæc loca possumus intelligere, secundum hunc modum, ut regiam ac sacerdotalem gratiam à Judæis per Christum ablatam interpretemur, sicut Paulus Apostolus in eos, qui de foris adhuc videbantur esse, quod intus in corde jam non erant, iustam promittentiam, dicens: *Percuriet te deus, paries de albate.* Optimates autem supplantantur, dum Jacob, id est, populum gentium juniorem Esau, id est, seniori populo Judæorum præponit, ut major serviat minori.

Act. 23.

Communitans labium veracium. Sanctorum omnium prophetarum vera vaticinantium labium commutavit, dum ea quæ ab illis obscure dicta fuerant, in Christo manifestantur. ubi etiam & umbræ significationum in lucem Evangelij transferuntur, secundum quod & Paulus fecit Apostolus, qui multas figuras legis in præsentia Salvatoris impleta esse confirmat. Labium verò propter consonantiam prophetiæ dictum intelligamus. *Et doctrinam senum auferens.* Traditiones & mandata scribarum ac Phariseorum infregit, cum Evangelium ejus in toto orbe resplenduit. *Effundit despectionem super principes.* Effusa est despectio

in adventu Christi super principatum, tenentem infidelium populum Judæorum.

Et hos qui oppressi fuerant, revelans. & populum gentium diversis idolorum superstitionibus oppressum à diabolo, per fidem erexit: quod eum per ministerium Pauli Apostoli fecisse novimus, sicut dicit ipsum Deum ad se loquentem: *Nunc ego mitto te aperire oculos cæcorum, ut convertantur ad lucem, & de potestate Satane ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem, quæ est in me.*

Qui revelat profunda de tenebris. Tenebræ præ obsecritate sui scripturarum sacramenta intelliguntur, in quantum arcanis & secretis mysterijs habitare Deum Propheta prænunciat, dicens: *Et posuit tenebras labyrinthum suum, & de quibus ipse Dominus ad discipulos ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: id est, quæcunque vobis in ænigmatibus & in parabolis loquor, vos disserendo, lumen auditibus præbere intelligentiæ, quæ scripturæ non solum per diligentiam, sed per gratiam Dei revelantur.*

Et producit in lucem umbram mortis. Quia ij qui sedebant in tenebris, & umbra mortis, in peccatis videlicet ignorantia & cæcitate viventibus, cognitionis Dei lucem viderunt magnam: ut qui erant filij noctis & tenebrarum, fierent filij lucis & filij diei.

Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & subversas in integrum restituit. Multiplicat Deus per carnalem generationem Adæ gentium populos: & semper spirituales regenerationem morientes seculo perdit eos, ut non sibi vivant, sed Christo, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hoc igitur modo subvertæ, resurrectione restituentur in integrum, cum corruptibile istud induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem.

Qui immutat cor principum populi terra, & decipit eos, ut frustra inceant per invium. Paupabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi cæcos. Decipit eos vel decipi permittit, vel decipere eos pro meritorio iniquitate compellitur.

CAPUT XIII.

Ecce omnia hæc vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi singula. Oculis mentis meæ, qui est lucerna corporis mei, revelante Dño vidit hæc omnia quæ naravi, & audivit auris mea, quam ad intelligendum Prophetæ acceperat, dicens: *Domine apposuit mihi auriculam, & intellexi singula.* Secundum datum igitur Dei, quod de celo est, hæc quæ locutus sum, singula intellexi. Deo ergo ipsum docente eruditus est & instructus, ut hujusmodi causas singulas, quas ille iuste fecerat, nosset.

Secundum scientiam vestram & ego novi, nos inferior vestri sum. Quod dicit, ita ut vos, et ego novi, sicut superius memoravi, ironice dictum esse novimus, ut ait Apollolus, cum de pseudoapollolis loqueretur dicens: *Si quis confidit se esse servum Christi, hoc cogit intra se, quia sicut ipse Christus est, ita et nos.* Et illi qui ante scripturas deificas transibant, ita inquirunt. *Et quidem ego non sum vobis inferior: ita igitur eis oportuit responderi, quia ita sibi de sapientia plurimum blandiebantur, ut Job quasi iniquum & imprudentem, & peccatorem hominem condemnarent.*

Sed tamen ad omnipotentem loquor, et disputo cum deo cupio. Secundum simplicitatem suam, quam Deus in initio libri hujus prædicaverat, hæc Job loquitur, non secundum arrogantiam. Hoc itaque sensu hanc disputationem dicit, bene sibi conscius, inire cum Deo, de ejus præsumens justitia, quemadmodum per Prophetam postea ipse Dominus inter cetera ad populum ait: *Diserte benefacere, quævis iudicium, subvenire oppresso, iudicare pupillo, defendere viduam, et venite disputemus, dicit Dominus.*

Primum vos ostendens fabricatores mendacij, et cultores perversorum dogmatum. Fabricatores utiq; mendacij estis, quoniam quidem hæc omnia quæ sustineo, iuste & merito me pati astruitis, ut dogmatici perversi, qui dicitis, quod nullus hæc mala sustineat, quæ & ego, nisi merium ante præcesserit: ignorantibus Dei iudicia, quibus modis, mensuris & ponderibus illa dispenset, cum etiam sanctos innocentesque flagellari Dei correptionibus sæpe videamus.

Atque utinam taceretis, ut putarem esse sapientes.] Manifestum est.

Audite ergo correptiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite.] In sequentibus per singula eadem correptiones enarrat, quas cum sententia iudicio in eos se dirigere dicit, quibus ut iniqui & iniusti merito condemnentur.

Nunquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro eo loquamini dolos? Doli erant in illis, quia sub verbis consolatorijs inimicorum corda pullabant.

Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini.] i. e. Nunquid contra me personam iudicis suscipitis, ut merito tanquam Deus me vestra sententia condemnentis? aut certe nunquid Deo adulari debere vos creditis?

Aus placebit ei, quem celari nihil potest? aut placebit ei iste vester iniquus consensus, cui omnia nuda sunt & aperta?

Aut decipietur ut homo vestra fraudulentijs? Vel quasi ignorantia corda hominum, ut de me non recte iudicet, imponere ei sine persuadere poteritis?

Ipsa vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.] Ut a Deo arguamini, digni estis, quia abscondit eidem quali eo ignorante, personam eius in vobis ad me condemnandum suscipitis: tanquam eum latere aliquid possit, ut ita ei subripere velitis. Vel quia putatis, quod ei in abscondito, i. e. in corde debeatis adulari: vel in discutiendis quae abscondita sunt, Dei personam, cui soli hoc competit, vultis assumere.

Statim ut se commoverit, conturbabit vos, & terror eius irruet super vos.] Correptionis hoc loco requiritur iudicium supra scriptum, cuius tempus minuitur in posterum.

Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervicis vestrae.] i. e. superbia tumor, qui sub nomine cervicis agnoscitur, & haereticus ut Christo derogent, de proprio corde falsa confingunt, qui cum se Christus deus ad iudicium venturus commoverit, turbabuntur, cum terror sententiae mortis super se viderint imminere. Tunc sicut vir beatus & iustus non erunt in memoria aeterna, quia superbia cervicis viventes, & ob hoc viles effecti projiciendi sunt vento divinae sententiae a facie terrae mansuetorum.

Taceat paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggererit.] Post increpationes & iudicium, quod factis amicis & simularibus a Deo inferendum minatus est, quasi a tumultuosis ad loquendum pro tempore silentium poscit, ut ipse in dolore positus, quod eis mens suggererit, proloquatur, & ait ita:

Quare lacero carnes meas dentibus meis? Potuit fieri, ut extorquentibus ei nimis cruciatibus, manus sive labia sua dentibus laceraret.

Et animam meam porto in manibus meis? Ipsam vitam suam, quae solet pro anima vocabulo dici, portare se ait in manibus suis, quod est, iam nunc me tormentis deficiente, animam exeuntem velut efferendam porto in manibus. hoc sensu & Prophetam arbitror dixisse ad Deum: Anima mea in manibus meis semper, et legis tuae non sum oblitus. Unde etiam & hic sanctus eadem firmitate animi stabilitus in Deo, ait, dicens:

Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo.] Et ut alibi ait, donec deficiam, non recedam ab innocentia mea: justificationemque meam quam ceppi, tenere non deseram.

Veruntamen vias meas in conspectu eius arguam, et ipse erit salvator meus.] Omnes quidem actus vitae meae si ante Deum digni reprehensione inventi fuerint, eos narrando & confitendo in conspectu eius redarguam, & ipse erit salvator meus: sive ut alij dixerunt interpretes: Et hoc mihi eveniet in salute, cum videlicet vias ei meas castigatione purificatas reddidero. Vos autem qui estis, ut me tanquam iusti argueret, presumatis?

Audite sermones meos, et aenigmata percipite auribus vestris.] Quia ergo praesentibus Job illa quae patiebatur, non propter sua se merita sustinere, quae magis erant examinationis flagella, idcirco aenigmata ea voluit appellare: quonia qui innocentes & iustos tribulari conspiciunt, velut aenigmata illis sunt, & obscura divina consilia. Scio si fuerit iudicatus, quod iustus inveniat. Si iustitiam, inquit, factorum a me requiritis, hoc dico vobis, non habeo unde debeam con-

demnari. Ad delictorum enim commissum respexit, cum hoc diceret: non ad Dei examinantis iudicium, quod omnino falsi non potest, & quo a Deo omnia iustissime sunt: quia & aurum cum sit plerumque a sordibus purissimum, aliquando tamen patitur ignem, ut supra splendorem fulgoris de fornace rutilum proferatur. Haec igitur aenigmata in nostrum potius conveniunt Salvatorem: ad quem & alius Propheta ait: *Ut iustificeris, inquit, in sermonibus tuis, et vincas cum iudicari.* Vicit quippe mortem. Morti innocens deputatur, sicut hic ait: *Si fuerit iudicatus, scio quod iustus inveniar.* Nullum itaque habens meritum mortis.

Quis est qui iudicetur mecum? *quare tacens consumor?*] Hic sermo non arrogantiae deprecat, quo ait: *Quis est qui iudicetur mecum?* sed liberè de fiducia bonae conscientiae & de simplicibus eum a sancto Job dictum esse noverimus. Non enim potuit homo tantarum virtutum, sicut in consequentibus dicitur manifestius, vicio tumentis iactantiae possideri, quod de radice superbiae nascitur, crimine videlicet principali: quia initium peccati superbia est. Quod autem dicit: *Quare tacens consumor?* illud ait, Propter quod non sum prius auditus: & si reus fuisset inventus, ita deum istis doloribus magnis consummeret.

Duo tam in me facias mihi, & tunc a facie tua non abscondar. Manum tuam longe fac a me, & formido tua non me terreat. Vocame, & respondebo tibi, aut certe loquar, & tu responde mihi.] Totum illud est, quod a Deo sanctus Job postulat, ut auferat ab illo prius plagam, quam patiebatur: deinde potentiam divinitatis, quam imminet sibi vas fragile, infimumque non sustinet: ita ex æquo quasi cominus positus dicat ei, quam obrem illatam sibi sustineat tentatione, audiatque ab illo, quid culpa exiterit, ut patiatur grande hoc malum, cum in se reatum criminis non agnoscat. Ubi non quasi iniustum Job Deum accusat, quod absit a viro illo, qui Deo plurimum placuit, & quem Deus illo in tempore singulariter laudat: sed scies iustitiam Dei in omnibus esse irreprehensibilem, admirantis potius ista loquitur animo, quam in aliquam iniquitatem de Deo ita credens deflexerit. *Quantas habeo iniquitates & peccatas scelerum mea & delicta ostende mihi.* In his nominibus scelerum & delictorum, a B. Job peccata grandia & prava significata sunt, quae sibi ad cognoscendam plagae causam deprecatur ostendi. *Car faciem tuam abscondi, & arbitraria me inimicum tuum?* Abscondis faciem tuam a me, dum ita me puniri permittis. Nam scio, quia praesentia tua, visitatio atque custodia est, absconditur autem ab illo facies Dei, cuius vita divino digna conspectu est. *Contra solium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris?* Infirmitatem vehementer examinas? Perpendit apud se, quid esset ipse ad Deum, & rebus levibus, vilibusque se comparat. *scribis enim contra me amaritudines.* Pro amaritudinibus mala antiqui dixerunt interpretes: quam illis malis, i. e. penis, quae Deo permittere patiebatur, a diabolo amaritudines ei animi gignebantur: & ideo amarissimos cruciatibus amaritudines nominavit. *Et consumere me vis peccatis adolescentiae mea.* eo tempore quo de peccatis adolescentiae suae loquebatur ad Deum, iam consummatus erat virtutibus, & perfectus: & dicere videtur, quod praeteriti magis temporis peccata in illo Deus punire voluerit, cum praesentis aetatis minimè in eo quod puniret inveniret. ita ait & beatus David: nam cum dixisset: *Res meae steterunt in via rebus, & ego in innocentia mea ingressus sum:* nihilominus pro delictis juventutis & ignorantiae deprecatur. *Posuisti in nervo pedem meum, & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.* Non solum, inquit, in vinculo quodam me tuae custodiae tenuisti ex illo adolescentiae meae tempore, ut semper in omnes actus conversationis meae diligenter intenderes, sed & cogitationum mearum omnium etiam initia, quia latere te nihil potest, universa annotasti: & ut nunc mihi omnia simul redderes, ex eo tempore conscripsisti. Antiqui translatores ita dixerunt: *Posuisti in compede pedem meum.*

Abscendo Dei.

Qui quasi putredo consumendus sum.] Jam longi temporis tribulationem illam se his verbis habere significat, quem diuturna putredo consumpserit.

Psal. 50.

Abscendo Dei.

Psal. 25.

Psal. 118.

Job. 27.

CAPUT XIV.

Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseris. In te ueniamus quid sanctus Job velut propheta in spiritu intenderit, ut hoc diceret, Respexit namque ad Evam mulierem, per quam serpens peccatū homini propinavit, & exinde genus Adæ ob delictum inobediencie, perdita immortalitate, ad breve tempus vite redactum sit, & repletum multis præsentium laboribus ætumnatum. Quasi flos egreditur & coneritur, & fugi velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Et omnis caro fœnum, ait propheta, & omnis gloria eius ut flos semini. Et idcirco in flore hoc loco fragilitatem humani generis intelligamus, non fragrantem odorem, aut pulchritudinem.

Et nunquam in eodem statu permanet. Luce clarius apparet in ætatibus nostris quod loquitur: quibus dum non sentimus, ex tempore natiuitatis nostræ usque dum morimur, aut crescimus quotidie, aut per omnia momenta decrescimus. Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium. Pietatis & misericordia sua Deus dignum putavit, ut hominem, quem propter peccatū suū meritō in mortem proiecerat, revocaret ad vitam. sic itaque super eum oculos misericordie aperuit, ut eū repararet in Christo salvatore nostro, & ad dexteram suam in cælestibus collocaret: & eundem quem apostolus totam Ecclesiam sine ruga & macula nuncupat, cuius caput sit Christus, ex resurrectione secum ad iudicium impiorū adducet, quando aliqui membrorum eius sedebunt super thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel quod & propheta id ipsum indicat postmodum, dicens: Ecce veniet Dominus ad iudicium cum senioribus populi sui. Potest videri hoc loco, iuxta simplicem intellectum, sanctus Job & de se ipso dixisse, quid esset ipse ad Deum, ut in disputationis iudicium eum eo admitteretur, eiq; liberè responderet, cur illas tribulationes intolerabiles non sibi malè conficius pateretur. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Aperit Job reconciliationem nostram futurā in Christo prophetat in spiritu, ubi per pravaricationem Adæ, immundam posteritatem eius deplorat effectam, ac peccatum illius in sobolem pertransisse, sicut postea dicit apostolus: Per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, & inde per baptismum in morte Christi ab omnibus peccatis progeniem eius auferit emundari. Breves dies hominis sūt, numerus mensuram eius apud te est. Constituisi terminos eius, qui præteriri non poterunt. & alter propheta ait ad Deum: Ecce veteres posuisti dies meos, qui vetustate consummantur & pereant. Sive ut alij dixerūt: Ecce mensurabiles posuisti dies meos, quod mensuram quandam finis sui acceperunt dies mei, ut complementi sui terminum non excedant. Ille ergo sensus & in istis duobus versiculis continetur. Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat sicut mercenarij dies eius. Sicut apostolus ait: Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari supra quā potestis sustinere: ita tamen ut permomentanea & levi tribulatione vitæ præsentis supra modum adveniente optata die, æterni gloriæ pondus in mercede percipiat. Quod autem dicit: Recede ab eo, non hoc rogat, ut recedat ab illo Deus, qui alio loco ait: libera me, & pone me iuxta te: sed ut amoveat ab ipso flagella sua, sicut superius dixit: Manum tuam longè fac à me, ne verberatus fortasse deficiat, quod psalmista apertius dixit: Amove à me plagas tuas, A fortitudine manus tuæ ego defeci.

Lignum habet spem, si præcisum fuerit, rursum virefcit, & ramis eius pullulant. Rationabile lignum istud esse credendum est, quia arbor bona sive mala dicitur homo: unde & hoc lignum quod ratione vivit, spem habet: non illud lignum quod vivit quidem quadam vita, sed insensibile est, & idcirco non potest spem habere, sicut nec fidem, vel charitatem. De hac arbore similiter dixerunt & alij interpretes. est enim a boris spes hoc itaq; lignum præcisum fuit per inobedientiam, quando habitabat in medio lignorum paradisi, ut per justam Dei sententiam, moreretur: à quo in baptismo Adæ vetustas præciditur, ut in Jesu Christo novi hominis status per resurrectionem fidei revirescat, & ramis eius virtutibus pullulent, id est, opera eius sanctè vivendo

proficiant: quæ in resurrectione mortuorum manifestabuntur, cum permanens fructus honoris & honestatis attulerint.

Si fenerit in terra radix ejus, & in pulvere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comā quasi cum primū plantatum est. In veteri utiq; Adami, sicut iam dixi, peccatis senescente jam ligno, & omni bono natura, quo in conditione donatus fuerat, ariditate præmortuo, ad odorem ac largitatem aquæ baptismatis rursum latissima viriditate frondescit: & erit arbor delectabilis cultori suo, & utilis, quali cum primū plantatum est in paradiso.

Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus atq; consumptus, ubi quæso est? Homo autem non habens spem in Christo, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, cum mortuus fuerit, non renatus per baptismum, vita hæc etiam delituit, & præsentis delectatione nudatus, & consumptus interitū, sine dubio sententiam æternæ damnationis excipiat.

Quomodo si recedat aqua de mari, & fluvius vacuus sit, arefcit sic homo cum dormierit, non resurgit. Dones interit cæli, non evigilabit, nec consurgit de somno suo. Si fieri potest, ait, ut aquæ salutarium præceptorum Dei de sanctarum scripturarum mari delint, vel juxta literam aliquando ab eo possint recedere, cui perenni abundantia non deficiunt: & si potest fieri, ut fluvius sacri baptismatis quadam inopia divina misericordie exiccetur, & non plenus sit gratia Dei, sancti quoque spiritus donis redundet: ita poterit fieri, ut homo cum mortuus fuerit, non resurgat. In conditione vel etiam commotione cæli, finem mundi, & resurrectionem hominum futuram prænunciat. ætem verò istum, cælique illius superioris viciniam, cœlum appellare solet scriptura divina. Istud igitur magis perituros doctrinam scripturarum definiunt, secundum Petrum apostolum qui ait: Cæli autem qui nunc sunt, & terra, eadem rebis reprobis sunt, igni servati in diem judicij. Quos cælos ideo reprobos dicit, quia eos superius dixerat perituros diluvio. Quantitatem ergo sive capacitatem spaciofi aeris hujus, cælos voluit nuncupare: quos sicut aqua patet in diluvio, ita in die iudicij perituros igne denunciat. de quibus & propheta ad Deum dixit: Ipsi peribunt, tu autem permanebis. Si autem illos cælos hoc loco dicit David potius perituros, quos in hoc libro legimus quasi ære solidissime fuit: & qui cæli cœlorum juxta apostolum Petrum possunt intelligi, quoniam illi manifestissime immensitatem aeris hujus, ut dixi, usque ad æthera, cœlorum nomine appellavit: & nos dicimus, illos cælos non abolitione perituros, propter quod firmamentum sunt appellati, qui enarrant gloriam Dei, & quod firmamentum opera manuum ejus annuntiant: sed innovandos in melius arbitramur, quos tamen secundum quemdam modum dicimus perituros, quia & David ita dixisse credendus est, ut quasi ipsi jam non sint, cum eos novi & beati seculi illius post futuri claritate & gloria credimus illustrandos De corpore autem ait Deus ad animam peccatricem: Operiet iniquitas tuæ vestimentum tuum: id est, tecum pro communi scelere punietur.

Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno prosequar me, & abscedat me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Ait ergo, donec ad redimendos nos de manibus inferorum, Salvator adveniat: obsecro, ut ne me tætero positum, à ministris infernalibus tuearis, quod tempus & sanctus Abraham patriarcha similiter desiderij inhiantibus expeçtabat, ut etiam ipse Dominus ait in Evangelio: Abraham pater vester concupivit ut videret diem meum, et vidit, et gavisus est. Concupivit quidem, ut in diebus suis præsentiam Salvatoris videret in carne: sed quia secundum bonum placitum suum Deus proposuit, ut in dispensatione plenitudinis aliorum temporum perditis adveniret, idcirco eum præsentia corporali videre non potuit: sed tamen ipsum mysterium sacræ incarnationis Christi eodem revelante vidit in spiritu, quam sibi præmeditatum cognovit in filio. Ita igitur & B. Job, habens eundem spiritum fidei, tempus absolutionis suæ ab inferis per Christum futurum, mentis suæ oculis intendebat. quorum demonstrat figuram quondam ceti alius, ut Evangelica demonstrat auctoritas, protendebat sicut & Jonas propheta illius Sal-

Esa. 40.

Ephes. 5.

Rom. 5.

Psal. 38.

1. Cor. 10.

Psal. 38.

ABEL
TOMI
S. 4
1514

vatoris, quem morientem quidem glutivum infirmum, sed non lens licet, rursus tamen evomuit ad vitam: quia impossibile erat, ut innocens velut peccati reus clausus in domo carceris teneretur.

Paulus mortuus homo rursus vivat? Quasi dubium verbum dicere hic videtur, cum tamé de resurrectione mortuorum multis in locis spe certa ac fide immobili proloquatur: sed solet in scripturis tali figura dici labijs, cum corde veritas firmiter teneatur, sicut & Apostolus ait: *Puto quod & ego spiritum Dei habeo*, & Dñs in Evangelio: *Veniens filius hominis, inquit, patras inveniet fidem in terra* & qui scripturas antè translulerunt, apertè hunc locum interpretati sunt, dicentes: *Si enim mortuus fuerit homo, vivet.*

1. Cor. 7.
Luc. 18.

2. Tim. 2.
Philip. 2.

Cunctis diebus quibus milito, expecto donec veniat immutatio mea. In quadam spirituali esse militia presentem vitam sanctorum & Paulus Apostolus ait, dicens Timotheo discipulo: *Labora ut bonus miles Christi esu.* & de Epaphrodito ita ait: *Fraterem & cooperarium & commilitonem meum.* Igitur hujuscemodi milites habentes certam & prælium contra spirituales diaboli nequicias, armis virtutum per gratiam spiritus in duuntur. De hoc ergo exercituum spirituali erat & Job beatissimus, qui contra diabolum, omnemque ejus hostilem populum militabat, quem patientiæ fortitudo & fidei clypeus protegebat. Job ergo sanctus non solum se militem nuncupat, cum sit totus putrefactus, jacens in stercore: quia animorum est militia hæc, non corporum, de qua & superius ait: *Militia est vita hominis super terram:* verum etiam & mercenarium se appellat & servum: quia & sicut miles imperatoris sui pro devotis adversariis remunerationem æternæ gloriæ præstolat, quando in resurrectione ad tubam primæ conclamationis omnis exercitus sanctorum est resurrecturus ex mortuis, & velut mercenarius, pro labore operis sui ab illo parre familias nostro, qui & operarios conducit ad vineam, expectat accipere immortalis ac beatæ vitæ denarium: & quemadmodum servus, umbram æterni refrigerij dari sibi à Domino concupiscit.

Vocabur me, & ego respondebo tibi Operi manuum tuarum porriges dexteram. Vocabuntur omnes mortui in novissimo seculorum, & in voce archangeli, atque in tuba Dei de tumulis excitabuntur: respondebuntque universi hoc modo, cum ad verbum majestatis ejus atque potentie cineres atque favillæ humanorum corporum vivificabuntur, ut statim resurgant ex mortuis incorrupti. Hoc itaque modo & Job semetipsum à Deo vocandum prophetat in spiritu. Eo igitur vocato & excitato, dexteram suam illi tanquam figuram, & creator operi manuum suarum porriget, i.e. sedem æternæ beatitudinis offeret, ut cum Christo, qui est in dextera patris, & cum sanctis qui ad dexteram Christi deputandi sunt, beatus perpetuo commoretur.

Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Manifestius dixerunt illi qui olim scripturas in Græcum eloquium transtulerunt: *Cogitationes meas dinumerasti, & nihil te latuit peccatorum meorum.* Et autem secundum hanc novam editionem Job ait ad Deum, *Sed parce peccatis meis:* quia in ænigmate loquitur, potest ex persona filiorum Adæ hæc dicere, quibus in baptismo peccata donantur. Si autem ad Deum sermo ejus est precatorius, ut ad illum sensum superiorum verborum, illius etiam hæc quæ nunc loquitur, copulenter, potest istud quod ait: *Sed parce peccatis meis,* ad illud seculum futurum referri: ubi ei si qui sunt lapsus delictorum donentur, præcipue cogitationum de quibus nunc specialiter loquitur.

Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed cur asti iniquitatem meam. Sacculus significativo nomine quasi tota massa peccatricis generationis Adæ dictus videri potest: in quo quasi sub signaculo imaginis ejus (genuit quippe Adam ad imaginem & similitudinem suam) totam sobolem illius in ipso prævariatricæ effectam, per multa secula Deus clausam tenuit sub peccato: & tamen in novissimis seculorum temporibus per baptismum vulnera delictorum pretiosa redemptione curaverit. Si autem & de semetipso Job hoc dixisse videtur, ut arbitror, iste est intellectus: Si qua igitur ait ad Deum, per totum seculum vitæ meæ peccata com-

misi in unâ omnia per diversa temporum spatia congregasti, ut secundum rigorem justitiæ tuæ, pro cunctis mihi simul retribueres, sed præpotens & misericordissima sub correptione pietas tua curavit potius iniquitatem meam.

Mons cadens defluit, & saxum transferretur de loco suo. Lapidem ex. avat aqua, & alluvione paulatim terra cõsumitur: & homines ergo similiter perdes? Ad comparationem hominis, ut mihi videtur, corpora mundi protulit in exemplum, imò mundi corpora elementa. Quemadmodum hæc quæ dixi, ait, inanimata & insensibilia defluunt & transferuntur, sive aquis minuuntur, alluvione etiam labefactantur (quod & secundum antiquam editionem eum dixisse intelligimus) & alluvione frequentium gurgitum minuitur arena terra: ita ergo, inquit, & homines qui sunt rationales, ad imaginem & similitudinem tuam conditi, ad nihilum redigendi sunt: vel ita hæc quæ dixi, pro nihilo existimandi. An forsitan in his nominibus mori potius qualitates voluit indicare? Montem verò istum, diabolum sive superbum hominem sentire debemus: qui contra Deum ut mons elevatione mentis tumescit, & ita se erigendo cadit in præceps, ut defluit, & solutus in pulverem ad nihilum deducatur. Saxo verò illos assimilari puto, qui cum in naturæ bono debuerint tanquam in lapidis solidissimi fortitudine permanere, commutati sunt voluntate propria in soliditatem quandam, ac duritiem cordis: & idcirco de suæ stationis habitaculo, quod se habere quasi suis meritis præsumebant, ad digna se loca movendi ac transferendi sunt.

Aquæ verò adversarias significant potestates, de quibus ait Propheta: *Quoniam introierunt aquæ usque ad animam meam, & Transiit per ignem & aquam* & in Evangelio: *Descendit pluvia, yenerunt flamina, flaverunt venti.* Ista ergo aqua, eos homines qui sibi fortes videntur ac solidi, de se præsumentes & confidentes in virtute suâ: unde lapidibus comparantur, & indefinenti lapsu atteruntur, & incurrentiū tribulationum discrimina nequeunt suscipere. Homines autem dicit illos arbitror, de quibus alio loco legitur: *Homines & jumenta salvabis Domine:* i.e. animales & spirituales. Unde & Apostolus ait: *Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem.* Cum hæc ita se habeant, Job hoc loco tropico intellectu dixisse credendus est: Domine nunquid non justus es, ut hujuscemodi homines, de quorum numero & se optat intelligi, qui contra omnes istas irruentes tempestates steterunt, per quos tentationum impetus prætergressi sunt, & eos similiter perdas, quemadmodum illos qui superbia lapsi sunt, & de loco culminis sui ad inferiora translati, & qui aqua inundantis velut lapides & terra consumpti sunt.

Roborasti eum paululum, ut in perpetuum pertransiret. Sine dubio Job usque ad finem sermonis hujus hæc de semetipso dicebat: nam multis in locis habet hanc consuetudinè ut quod de se dicit, quasi de alterius persona dicere videatur, sicut quod a loco ait ad eum: *Recede paululum ab eo ut quiescat.* quod de se haud dubium loquebatur. Quia verò *roborasti eum paululum,* ait. Quid sit hoc paululum, requiritendum nobis est. Non enim paululum consolatione sanctos suos corrobora Deus, Longum est nimium dicere de Prophetis & Apostolis, sanctisque omnibus, quanta virtute & gratia consolationis Dei contra Reges & Principes, tribulationes etiam mundi fuerint confortati. Nunc videamus quid sit illud quod S. Job loquitur, ut intelligamus quod ait se à Deo paululum roboratum. Paululum quippe pro brevi tempore vitæ illius dixit. Hic ergo accepit à Deo virtutem, ut pœnas toleraret, & diabolum vinceret, qui ei blasphemiam extorquere doloribus cupiebat, & cita de hac mortalitate vitæ ad beatam vitam in perpetuum pertransiret.

Immutabis faciem ejus, & emittes eum. Hoc ipsum est quod superius ait: *Expecto, donec veniat immutatio mea.* hic autem solam faciem nominando, à parte totum significat. secundum illam figuram, quam synecdochè periti appellant literarum, quoniam facies ceteris partibus corporis præstat in hominibus immutabitur verò, cum mortale ejus & corruptibile induet incorruptionem & immortalitatem. Et emittes eum, inquit, i.e. in illud seculum beatorum, ubi non erunt læquei, insidiæ, atque muscula inimici: ubi quæretur

Psal. 68.
Psal. 65.
Matt. 7.

Psal. 35.
2. Cor. 4.

Job. 14.

Paululum quid dicitur.

Job. 14.

delictum ejus, & non inveniatur: ubi & custodia pietatis tuæ contra diabolum hic supplantatorem hominis necessitatis non erunt, exclusio pestifero de medio iustorum. Tunc inquam emittes eum liberum & securum, ut æternitate cum beatitudine perfuatur.

Sive nobiles fuerint filij ejus, sive ignobiles, non intelliget. De seipso intelligebat beatus Job nobilitatem filiorum suorum, qui & plurimum dives fuit, & magnus inter omnes orientales. Ergo cum sciret filiorum suorum nobilitatem mundanã, de spirituali hoc loco dixisse credendus est, in qua est generosa & prima nobilitas. Igitur ego ille, quando traditus sum in manus inimici, omnemq; senum facultatis amisit, quandoq; filij mei ruinã domus oppressi, sunt extincti: qua mortum nobilitate pollerent, nequaquam intelligo, præsertim cum pro cogitationibus eorum trepidus septima die holocausta Deo iemper offerrem. Unde et si ipsi immutentur in gloriam, & emittantur liberi, ut beati illius seculi regnũ, amenitatis etiam paradisiacæ delicias ingrediantur, & non infernali magis custodia teneantur, hoc ipsum non plena mecum persuasione desino. Quod autem expectanda animorũ sit potius quã mundanã excellentiã expectanda nobilitas, Paulus Apostolus ita scribit: *Salutate Andronicũ & Luniam, qui sunt nobiles in Apostolis: itemque: Vos nobiles in Christo, nos autem ignobiles.* Et Lucas Evangelista Beroenibus ita ait: *Hi autem erant nobiles illorum qui sunt Thessalonica, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, nobiles ergo erant & moribus, & gratijs Spiritus sancti.*

At tamen caro ejus dum viveret dolebat, & anima ejus super se metipsum lugebat. Ad illam quidẽ felicitatẽ prædictã, ait beatus Job, donante Dño, ut jam dixi, me iterum esse confido: verum tamen dum hic vivitur, caro mea in doloribus esse non desinit. Anima quoq; mea, qua vivificante carnẽ meam, afflictus cruciatibus plurimum doleo, mecum junctiter gemitum planctumque communicat. Spiritualiter autem live de Job, live de sanctis postsumus filios eorũ opera intelligere. Multis enim in locis scripturarum opera tropicis filij nuncupantur, ut illud Psalmista: *Filij tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ.* Ubi ipsam conscientiam mensam, recte intelligere postsumus, ad quam bona opera velut filij congregentur, ut hominem oleũ rationalem de suis fructibus gaudio spirituali reficiant. Sanctorũ igitur filij tales, sive nobiles sint ante Deũ, sive ignobiles, non omnino intelligunt: i.e. sive magni inveniuntur in iudicio ejus, sive etiam in aliquo reprobi, intelligere hoc vel judicare sive discutere ipsi minime possunt. Scrutator autem renis & cordis optimẽ novit, quã generoso semine cogitationum hi filij de cordis utero procreentur. Ipsi autem, quorum caro per peccatum facta est mortalitati obnoxia, clament & desilent, & liberati se quotidie deprecantur, & dicunt: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.* Et quomã B. Job figuram habuit Dñi Jesu Christi, videamur nunc hæc verba quæ dixit, si eidem Dño nostro Salvatore conveniant. Cum ergo esset Propheta, ita ait ad deum per spiritum: *Roborasti enim paululum, ut in perpetuum pertransiret.* Secundum formam servi quã assumpsit, hæc Christo Dño nostro aptari posse arbitror. Nam cum ex eapate qua homo erat, infirmaretur, proximis passioni, Evangelista ait: *Apparuit autem Angelus Domini de celo confortans eum, & multa similia.* Hic ergo ad breve tempus administrata redemptione nostra, in perpetuum illud seculum cœlos penetrans pertransivit. Immutabis faciem ejus. Hanc igitur immutationem qua Dñus noster Jesus Christus sic per resurrectionem totus in Deum assumptus est, ut mors ei ultra non dominaretur, in nocte prius discipulis demonstravit, quando *facta est facies ejus sicut sol, & vestimenta ejus* (quibus claritas significabatur Ecclesiæ) *facta sunt sicut nix. Et emittes eum.* Clarificata ergo forma servi in Dño, in cœlo & in terra potestate accepta, iudex emissus est vivorum & mortuorum, ut ipse judicet orbem terræ in æquitate sua à patre Dñus creatorum constitutus. Sive nobiles sint, sive ignobiles filij ejus, qui per baptismũ ex Deo nati sunt, non intelligeret? Præse pronunciatum est, ut sit sub quadam interrogacione confirmantis sermo, non denegantis: i.e. omnino intelliget quasi Deus. Hæc

est vera & sola nobilitas, qua per inestimabilem dignationem divinam nobilitatem homines, ut per baptismum de Deo nascantur, ipsique eorum nomine sublimentur, & membra efficiantur Dei sui, & sacerdotes æterni. Secundum hanc verò pronunciationem, de qua diximus, multis in locis scripturarum habemus similia: quæ nisi voce legitis distinguantur, in contrarium sensum pertinere audirent, ut est in verbis sancti Helie, quibus ait ad Deum: *O Domine testis huius viduæ, cum qua ego invidio, apud ipsam tu male fecisti ut occideres filium eius?* quod si recte pronuncietur, nihil movebit legentem. Vox est enim nõ creditis, quod tam male fecerit Deus cum ea vidua, quæ tam pie Prophetam susceperat, quod potuit sic apertus dicit: *O Domine testis huius viduæ, cum qua ego habito, tunc ego male fecisti ut occideres filium eius?* Et in Psalmo talis distinctio vel pronunciatio habenda est, ubi dicitur: *Aut quis deducet usq; in Idumeam? nonne tu Deus qui repulisti nos, & non egredieris Deus in virtutibus nostris?* e. egredieris potius. & dicitur non adverbium, cum gravi sono vocis pronunciatum est. & Apostolus: *Quis accusabit, ait, adversus electos dei? Deus qui iustificat.* Hic quasi confirmans respondens, vides quãta perveritas oriatur, unde sic pronunciatum magis videtur, ac si diceretur, *Deus qui iustificat?* ut subintendatur, non utique. Itaq; & hæc lenitentia propter quam hæc diximus, ita pronunciatum est, quando eam in personam Salvatoris aptamus. Sin aliã, non servata eam pronunciatum facit obsecram, vel quod peius est, sono saliente blasphemiam. Quod autem ait Job: *Attamen caro eius dum viveret, dolebat:* hoc modo arbitror dictum, *Caro Salvatoris capere dolorum, Nam estis dolores in eo alijs temporibus non fuerint, erunt tamen tempore passionis.* Igitur hoc quod nunc dictum est, *Anima ejus super ipsum lugebat:* tunc adimpletum est, quando ipse de se Dñus pronunciat. *Tristis est anima mea usq; ad mortem.* Et Evangelista de eo, *Capit lesu parere & dolere.* itemq; *Capit lesu contristari & mestus esse.* Sed forsassis melius est & cautius, ut carnem Salvatoris in doloribus positam, Ecclesiam ejus intelligamus, quæ est de carne & ossibus ejus, & membra de membro, quoniam ipse caput est totius corporis Ecclesiæ suæ, sicut Apostolus dicit: *Hæc ergo caro Christi quæ est Ecclesia ejus, per successionem temporum, tribulationibus diversisq; persecutionibus affecta, dolebit usq; in finem mundi.* Anima quoque ejus, i.e. Ecclesiæ, quæ est fidei & spei suæ unitisq; consensus, habens quoque in charitate Christi cor unum, & animam unam, donec veniant tempora refrigerij à conspectu Dñi, quæ ei promissa sunt, vitam in gemibus agit. De hoc itaque consensu ad Ecclesiam scribit Apollus dicens: *Integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur:* id est, quod in tribulatione confitemini & creditis, opere etiã demonstratis, ipsius boni incontaminati vobis meritũ in adventum Dñi conservetur. De gemitibus verò ad universam scribens Ecclesiam, ita ait: *Scimus enim quod omnis creatura eorum gemit & dolet usq; adhuc.* Proinde creaturæ nomine in hoc loco Ecclesiam dictam ab Apostolo noverimus: eã qua & alibi dicit: *Si qua in Christo creatura nova* itemque: *In Christo enim lesu neq; circuncisio aliquid vales, neq; operatio, sed nova creatura & multa similia.* Ac per hoc & creatura quæ expectat, & filij qui in Dño præcesserunt, Ecclesia sunt, sicut Propheta ait, cum de eadem ratiocinaretur Ecclesia: *Et tu turris nebulo sa filia Sion, cui dicit Propheta alius: Mater Sion, dices homo, Ecclesia namque mater Sion, & filia Sion, sed mater est in præcedentibus ad Deum filijs, filia est in subsequentibus, i.e. ad fidem quotidie venientibus, vel live in ministris & plebibus ipsa eademq; mater est & filia: sive filia est in eo qui per fidem baptismi iniciatur in Christo: & rursus mater est, cum illic qui membrum Christi incorporatus est, suscipit ministerium baptizandi. Nam & in Saulo necdum Paulo sub Anania discipulo, per quem Saulus est baptizatus, Ecclesia filia Sion erat: in iplo vero jam Paulo, quando Ecclesiæ ait: *In Christo lesu per Evangelium ego vos genui, eadem Ecclesia mater Sion erat.**

1. Cor. 4.

Act. 17.

Filij in sacris literis opera intelliguntur. Psal. 127.

Psal. 119.

Luc. 22.

Matt. 17.

W B E I
T O M I
S E C T
D E V I



CAPUT XV.

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Nunquid sapiens respondebit, quasi in ventum loquens? Eliphaz san-ctum Job spiritu superbia veluti vento tumidum redarguere ausus est, vel vacua atque inania proloquentem.

Ventr
tymon.

Et implebit ardore stomachum suum? Nominis ardoris, ex-candescens felle iracundiæ animam ejus voluit judicare, qui adversum Deum tanquam non æqualem sibi irasci præsumpserit. Porro autem antiqua interpretatio ita habet: Et implebit dolore ventrem suum. Ventrem, capacem quendam suam animam dictum intelligamus: quia quemadmodum receptaculum quoddam est corporis, quo viscerum vitalia continentur, & hoc ventris nomine appellamus: ita virtutem quandam exercitationis animæ capabilem alia transitorio per demutationem nominis dixit, quæ eo modo cogitationibus replatur, quo venter hominis escis replatur. Nam quidem cogitationes à cogendo, i. e. in unum colligendo, dictas exposuerunt. Captivata Hierusalem ab hostibus, & destructa. Hunc ventrem Hieremias propheta dolore desolebat, dicens: Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo: & sensus corda mei me conturbat. Ubi dum cor nominat, exposuit quod repetendo de ventre dicebat. & David in tribulationibus positus, similiter ait: Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus. Incepit ergo Job ab Eliphaz, quod hujuscemodi ventrem dolore repleverit: id est, ea cogit, quæ animam ejus discutient, vel unde dolores corporis merito patiatur.

Hier. 4.

Psal. 30.

Argus verbum eum qui non est æqualis tui, & loqueris quod tibi non expedit. Manifestum est. Quantum in te est, evacuasti timorem, & rulsisti preces coram Domino. Tam elatus, inquit, effectus es, ut timore divino omnino sis vacuus, & Deum jam nec deprecari digneris. Docuit enim, inquiens, te os tuum, & imitari linguam blasphemantium. Tanquam si diceret: Ex abundantia cordis os loquitur. Malum igitur mentis tuæ os tuum didicit loqui: & idcirco imitator & discipulus es illorum, qui linguam ad blasphemandum Deum semper habent paratam. Condemnabit te, sive arguet te, ut alij dixerunt, os tuum, & non ego, & labia tua respondebunt tibi. id est, Merita sermonum tuorum recipies.

Nunquid primum homo tu natus es, aut ante colles formatus? Sive ut alij dixerunt, aut ante colles creatus es. Risorie, & non sine iracundia ista dicuntur. Ergo antequam generatio humana existeret, esse cœpisti, & donas tibi plurimum, quod præ cæteris hominibus sapias: ubi sub sermone substantiario potuit primum hominem Adam dixisse, quem utique sapientissimum à Deo conditum novimus: licet iste natus dixerit, non formatum. Et ante omnes colles formatus. Si primum hunc hominem protoplastatum intellexerimus, colles choros angelorum sentiamus, secundum Christum sapientiam Dei: quæ cum de creaturis corporalibus jam dixisset, sic ait de patre: Ante omnes autem colles genuit me, i. e. ante omnes creaturas, etiam angelorum: licet & in collibus totus hic mundus à Deo factus possit intelligi, juxta synecdochen, hoc est à parte totum. quod & in Psalmo 71. sub nomine lunæ significatum est.

Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit ejus sapientia? Vehementer increpat, dicens, quod non solum nolle putet se Dei consilium, verum etiam & inferior eo sit divina sapientia, cum vit sit ille humilis, fortis & patiens.

Quid nosti, quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus? Plurimum planè. In primis ipsum Deum magis noverat, deinde revelanda in Christo mysteria spiritu prævidebat.

Et senes & antiqui sunt in nobis, multo vetustiores quam patres tui. Senes & antiqui nobiscum positi, qui jam ipsa longevitate plurimum eruditionis atque scientiæ consecuti sunt, nihil temerè contra Deum, ut tu facis, dicere præsumpserunt, quam obrem multum hi differunt à veteris patribus tuis, quorum mores pravos tanquam eorum filius pravus imitaris.

Nunquid grande est, ut consoletur te Deus: sed verba tua prava hoc perhibentur. Manifestum est.

Quid te elevat cor tuum? quasi magna cogitans, attonitus

habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus, ut proferes de ore tuo hujuscemodi sermones? Cor, oculi, spiritus, totam hominis animam significant: sed in corde hominis sapientiam cognoscimus, in oculis perspicuitatem intelligentiæ: in spiritu verò ipsius animæ motum, quo cogitationibus incessabiliter agit ad quæcunque faciendâ. Offensus ex hoc fuerat Eliphaz, quod beatus Job ad Deum superius enarravit, dicens: Si fuero judicatus, scio quod justus inveniar, quis est qui judicet mecum? veniat. Proinde contra istos sermones beati Job nunc loquitur, dicens:

Quis est homo ut immaculatus sit, aut ut justus appareat natus de muliere? & crescit ad exempla fortia proponenda quæ adversum Job quali invincibilia forent, dicens de Deo: Ecce inter sanctos suos nemo immutabilis: & celi non sunt mundi in conspectu ejus, i. e. angeli. Jam superius S. Job hoc sensu responderat: Et in angelis suis, inquit, reperit pravitatem.

Quamvis magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem? Ubi sub generali sermone S. Job velut ex obliquo exprobationum speculis ferre conatur, qui & abominabilis Deo sit sibi; inutilis, eo quod nullum opus justitiæ fuerit operatus: qui etiam insuper velut fictici desiderans potum, eo modo iniquitatem bibere delectetur: & sicut viscera vellis calore æstuantia refrigerij infunduntur humore, ita cor ejus iniquitatis haustibus expletur.

Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi. Proponit quid eum docere cupiat, & dicit: Audi me, expertam rem loquar, quam cognovisse & videris me noveris.

Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos. sicut ait in Psalmo: Dixi, pronuntiavi adversum me in iustitiam meam Domino. Et tres pueri in camino ignis: Peccavimus, inquit, & nos & patres nostri: impiè egimus, iniquitatem fecimus. Hoc igitur sensu & Eliphaz ad S. Job dicere videtur: Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos, sive ut alij dixerunt: non celaverunt parentes suos: i. e. non defendendo seiplos, suosque patres similes sui, vel quos imitando parentes habere ceperunt, peccata sua five parentum non cooperiunt nec abscondunt: sive non celant patres suos, i. e. seniores five sacerdotes vel magistros suos, quibus peccata saluberrè est confiteri.

Psal. 21.
Dan. 3.

Quibus solis data est terra, et non transibit alienus per eos. Frequenter Deus propter peccata tradidit terram iniquorum, alijs gentibus possidendam, sicut fecit Chanaanorum: & ut nunc Judæorum terram à Romanis possideri videmus, per quam nunc Christiani transeunt, i. e. prætereunt: & ut alieni illorum institutionibus atque mandatis vitam hanc prætereuntem agnoscant in ea, in qua degit conversatio præterenti, sicut Petrus Apostolus de ipso Domino ait: in omni tempore quo intravit et exivit inter nos dominus Iesus. Et de Apostolo Paulo Lucas Evangelista: Et erat cum illis, inquit, i. e. Apostolis, intrans et exiens in Hierusalem. De hoc igitur conversationis introitu & egressu & Sophar contra Job loquitur, ubi & dæmones in eum potestatem habere significat, dicens: In amaritudine sua vadent, et venient super eum horribiles. i. e. quasi in iracundiam felle commoti, & veneno invidiæ in amaritudinem furoremque conversi, circa te, inquit ad Job, jugiter morabuntur. Sive super eum vadent et venient. quod ad ipsum Job sine dubio loquitur, i. e. opprimere eum five necare cupientes. Sive moraliter sapientes illi in Christo sunt, & in hoc seculo stulti, qui satisfactionem penitentiam peccata sua vel errores hereseos, convertendo se ad Deum, fideliter confitentur, & auctores vel criminum suorum vel dogmatum manifestant, ut terram corporis sui soli possideat: i. e. non eis vitia vel hostiles nequitiam dominantur, nec ille sermo corrumpat, qui virus canceri habet, morbi utiq; lethalis & mortiferi: ita fit, ut ab occultis parcat sermo Dominum deprecanti, & ab alienis indulgentiam mereatur, alienusque per eum non transeat, i. e. diabolus in eo non habeat potestatem: qui verè alienus dicendus est, quia se à Deo & ab angelorum consortio fecit alienum: cujus satellites possunt intelligi illi, de quibus sub nomine Philistin David ait ad Deum: Quoniam alieni insurrexerunt adversum me: qui latine cadentes populi appellantur: & idcirco, quia vino sunt inebriati superbiæ de sublimibus ce-

Acl. 1.

Acl. 9.

Psal. 53.

ciderunt

Psal. 134

Es. 4. 2.

Deut. 32.

Ioan. 11.

Impiorum terror.

Psal. 63.

Exod. 32.

Matt. 22.

ciderunt. de quibus iterum ait David ad Deum: *Libera me de aquis multis, & de manusiorum alienorum.* Et Propheta alius homines in peccatis eorum socios increpat, dicens: *Et pueri alienis adhaerunt, de populo etiam in deserto constituto Moyses dicit: Dominus solus ducebat eos, & non erat cum eis deus alienus.* Illi verò, qui scripturas in Græcum eloquium transtulerunt, ita inquit: *Nec superveniet illi ququam extraneus, ubi unus sensus esse utriusque editionis mihi videtur.*

Cunctis diebus suis impius superbit. In personam quidem Job & hic Eliphaz videtur invehere, quæ usque ad calcem sermonis hujusce perduxit: ego verò existimo, quòd afflatus spiritu prophetiæ cuncta hæc in quemlibet impium, sive in ipsum diabolum, vel ejus socios dixerit: quemadmodum & Caiphas meritò pontifex de Salvatore prophetavit, cum diceret: *Expediit ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* Qui quamvis animo in aliud intendere, oris tamen officio aliud loquebatur: ita & hic dum de sancto Job hæc dicere se existimat, potest fieri ut diaboli vel suorum facellitum mores, vitam peneasq; describat: quia nonnunquam dispensatione divina ejusmodi homines spiritum accipiunt prophetiæ.

Cunctis ergo, ait, diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis ejus. Sonticus terroris semper in auribus illius, & cum pax sit, ille insidias suspicatur. Perseverantè impius dicit in scelere, cum omnino nesciat, quamdiu sit in ipsius superbiæ suæ impietate victurus: & idcirco semper suspicax est de conscientia malo. Novit enim secundum iustum iudicium Dei, quæ impijs retributio sit parata. *Sonticus terroris semper in auribus illius est, & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.* Quemadmodum & in Sapia de Ægyptijs dicitur, qui hoc malo formidinis conscientia cruciati percussi pvebant. Aut enim spiritus sibilans, aut inter spillos ramos avium sonus suavis, aut vox aque decurrentis nimia, aut sonus validus præcipitatum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus, ergo deficientes faciebant illos præ timore.

Non credit, quod reverti possit de tenebris ad lucem. Hic impius in profundum peccatorum deveniens, vitam se posse consequi desperavit: & idcirco non credit, quod reverti possit ad penitentiam lucem de tenebris peccatorum. Hujus autem diffidentia causam enarrat, dicens:

Circumspiciens undique gladium i.e. hinc inde sibi præstolans mortem In veteri translatione ita habetur: *Et decerens in escam vulturum.* Cui sensui congruit quod David ait: *dedisti escam populis Æthiopijs:* quia sicut voraces & infatiabiles vel daemones vel homines, qui alienis mortibus velut carnibus delectantur, vultures esse censentur: ita infideles & nimium peccatores, propter vitiolorum suorum nigredinem Æthiopes dicuntur. Isti ergo homines ex istis mundis sive ex tenebrosis Æthiopijs sancti quoque effecti, luce quoque in Domino, hunc impium sive draconem consumunt ac devorant, dum omne corpus ejus, qui sunt utique peccatores, per fidem convertunt & transmutant in corpus suum: i.e. intromittunt in Ecclesiam, ut de vitulo illo in eremo factum est, per quem filij Israhel devorati fuerant ab errore, quando præceptum est à Moysè, ut contra vitulo, & mixto atque hausto pulvere ejus idololatria, in corpus populi Dei transferret, & ita error ab illis sacrilegus confunderetur.

Cum se moverit ad querendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies. Motus animorum, est inchoatio cogitationis. Cum ergo hic recordatus fuerit reus, sibi semper & male conficius, quemadmodum ante Deum possit vivere, nihil ei occurrit aliud, quam tempus illud iudicij Dei horribile, quo sibi poenas interrogandas perpetuas expavescit, ubi post cecitatem ac tenebras cordis habitumodi in Evangelio ait: *Ligatis pedibus & manibus, mitte eum in tenebras exteriores, &c.*

Terretur eum tribulatio. Antequam prædictus dies adveniat, malo formidinis cruciabitur: pressuris quoque angustia septus undique coarctabitur.

Veluti Rex profecturus ad prælium. Jab exercitu circumdatur. Vbi sub nomine regis impium hominem sive diabolum tyrannum, Deoq; rebellem significari existimo, qui contra Deum bella quotidie blasphemiarum, contentionesq; pugnas præparat vitiolorum, sed eveniet illi quod in hoc loco antiqui dixerunt interpretes: *Sicut dux in prima acie decedit,*

Terrendi enim adversus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Nunc ostendit per singula, propter quid diabolus sive impius homo mala superius dicta patitur: quem in elatione sive expansione manus resistens Deo demonstrat, quæque mentis etiam tumida contumacia roboratum est, quorum figuram habuit Nemroth gigas, qui fuit robustus venator contra Deum.

Cucurrit adversus eum erecto corde. Non flasscerat, aut proprie exposuerit si dixisset: *Ambulavit adversus Deum, sed cucurrit, inquit, adversus Deum erecto,* ut abruptam superbiam ac præcipitem mentem indicaret erecti, qua contra Deum possessus infania, in audacia resistendi non levis gressibus processisset.

Et pingui cervicè armatus est. quod editio antiquius edita hoc modo habet: *Incrasset a cervicè scuti sui,* quamobrem scuti nomine prædicta superbiam nuncupavit, qua uniusquisq; elatus & tumidus gloriatur, seque procerum existimat, qua etiam velut scuto munitus, contumaciter resistere Deo conatur. Ubi & hic ipse vermiculus eundem mihi habere sensum videtur secundum translationem nuper editam, *Et pingui cervicè armatus est, & talia scuta dicit Propheta à Dño concremanda.* Tunc, ait, *arcum conteret, & confraget arma, & scuta comburet igni.* Pinguedo autem nominata cervicis, super abundantem & quasi nimè effluentem superbiam demonstravit, quemadmodum Propheta ait, *quasi ex adipè iniquitas eorum.* Et iterum: *Miserere nostri Domine, inquit, miserere nostri, quia multum repleti sumus depredatione: nihil enim repleta est anima nostra, opprobrium quoque admodum, & despectio superbi.* Testimonium verò quod de Plateo supra posuimus, *Prodivit quasi ex adipè iniquitas eorum,* nova editio in psalmsi apertius dicitur mihi vita est, *Prodiverunt à pinguedine oculi eorum: e. sensus sive cogitationes nimium superborum, in blasphemiam proruperunt.*

Operuit faciem ejus crustudo. Facies plerumq; ipsa mihi animæ intelligitur ait Apostolus: *Nos autem revelata facie gloriam Domini speculamur,* hanc diabolus sive impius homo sanctitate humilitatis serenam non habet, sive perspicuam, sed crustitudine operam superbiæ, qua & cæcus corde sit, & obtusus.

Et de lateribus ejus arvina dependet. Sic itaque hebetudine cordis impius, & cæcitate percussus in propensis sitelatus, in adversis blasphemus. Non enim gerit arma iusticie à dextris & sinistris. Possunt latera ejus, ministri sive sodales intelligi, qui ejus similes extiterunt: & hauris dixerimus, quæ ex utraque parte sunt capitis, tanquam ipse in lateribus positæ æstimentur: arbitror quòd non absurdum sit ita intellexisse, quæ utique in obedientia impingentur unde nimia surditas contumacibus, sicut Evangelista commemorat, generetur. *Intraffatum est, inquit, cor populi hujus, & auribus graviter audierunt.*

Habitavit in civitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ. Civitates desolatæ, cõgregationes sunt iniquorum: quæ idcirco desolatæ dicuntur, quia habitatorem non habent Deum: quas David dicit desolatitas à Dño, & Hieremias ait: *Sit homo ille ut suna civitas, quæ subvertit dominus, nec penituit eum.* In his civitatibus passim dicitur, juxta Æsaïam prophetam, *omnes bestie terre, & bestie leoneres, & hericij in laquearibus cubabunt: bestie vocem dabunt in fofus ejus, et corvi in portis ejus: sive in superliminaribus ejus.* Habitationem ergo bestiarum & avium immundarum, spirituum immundorum spiritus immundos dicit, qui habitent in hominibus, quos Deus deseruit, de talibus ergo civitibus est civitas illa, de qua ait Dñs per Prophetam, *Quoniam deus ego sum, et non homo, in medio tui sanctus, et non ingrediar civitatem.* in qua narrat Propheta iniquitatem se, & contradiditorem vidisse, laborem quoque & injustitiam de plateis ejus, usuramque non deficientem, & dolam.

V. B. B. I.
T. O. M. I.
S. E. R. V. I.
P. A. T.



Non ditabitur neque perseverabit substantia eius.) Substantia hæc non rerum divitiarum intelligenda sunt, sed peccata. Quod autem ait, Non ditabitur hoc dixisse mihi videtur, non longum tempus erit vita ejus, quo in divitijs facinorum degassetur, cum etiam collecta vitiorum ejus substantia non erit permanens, propter quam ipse puniendus est.

Nec immittet in terram radicem suam.) id est, quod tanquam arbor evulsa sit moriturus: quoniam in terra viventium stabilitatem æternam, sive vitæ eorum confortiũ non habebit, eo quod huic prius spem velut radicẽ fidei non præmiserit, & propterea hic impius auditurus est, *Destruet te in finem Dominus: vellet te, & emigrat te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium:* ubi iustorum vel bonarum arborum radices non eradicabuntur, ut Salomon sapientissimus ait, *Radices autem iustorum in ruo sinu.* Ubi ergo nunc dictum est, *Nec mittet in terram radicem suam:* alij dixerunt: *Non habebit super terram umbram;* id est, quia in terra manuetorum, quam iusti exaltati inhabitabunt, auram salutis, ut sub umbra vivat refrigerij, non habebit.

Non recedet de tenebris.) Non habebit umbram, vel nullum signum illius apparebit: vel de tenebris infidelitatis homo hic impius ad lumen penitentiæ venire decretat: & idcirco de tenebris peccatorum, quoniam & peccata tenebræ plerunque dicuntur, transiiturus est ad poenales tartari tenebras.

Ramos ejus arefaciet flamma.) In ramis, operum malorum fructus intelligamus, sicut Salomon ait: *Fructus impiorum peccata, hos velut ligna, fœnum & stipulam gehennæ ignis absumet.*

Et auferetur spiritus oris sui.) Quia ergo furore contra Deum angelus est, quo etiam & blasphemias in eum spirare non desinit, oris sui, ait, iudicio condemnabitur: sicut & Judæi qui de Domino Salvatore dixerunt, *Sanguis ejus super nos & super filios nostros. Non credas frustra errore deceptus, quid aliquo precio redimendus sit.* Hoc dicit, quod homo impius nullo cujuslibet rei precio de æterno sit absolvendus interituro.

Antequam dies ejus implerentur peribit.) Tunc dies uniuscujusque impleri dicitur, cum bonorum hominum ac malorum retributio venerit. Hic ergo homo sive diabolus ante perpicuam sententiæ diem, quam eis Dominus in iudicio futuro daturus est, præciti in prædestinatione perierunt: sicut & de incredulis vel Propheta dicit, *Non resurgent impij in iudicio, vel Dominus ait in Evangelio: Qui autem non crederit, jam iudicatus est.*

Et manus ejus arefcent.) Nullumque utique fructum in se boni operis habent.

Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva proiciens florem suum.) In botro nulli dubium, quod fructus operis intelligatur. Prædictus igitur florens velut fœnum in cæteris peccatores, qui de semetipsis faciunt vineam Sodomiticam, florem gaudij temporalis ad maturitatem fructus perpetui perducere non valebit, eo quod in spe ipsa mendacis gloriæ, calido vento superbiæ dissipabitur: sive frigore charitatis Dei velut à pruina lædetur, quod eodem sensu & in sequenti versiculo arbitror dictum, sicut scribitur: *Et quasi oliva aprojicient florem suum, & Hierusalem. Et vindemiat me Dominus, ait, in die ira sua.* Vineæ & olivæ ex incurrenti plebs Judæorum potest intelligi: de qua dicitur, *Vineam enim Domini sabaoth, domus Israel est. Olivæ speciosam vocavit Dominus nomen tuum, de qua etiam oliva ad Romanos scribens Apostolus, copiose disputat: in qua etiam præputium, id est, gentes dicit velut oleastrum inferum.* Hæc igitur vinea sive oliva perdet sive amittet fructum sanctitatis atque justitiæ: quia Christum primum florem & optimum sanctorum omnium in agro legis habere noluit. Ipse enim dicit: *Egoflos campi, sed ut infidelis atque incredula, ne illi fides Christi flagraret, projecit eum à semetipsa: & dum projicit extra vineam, & à se excutit velut florem, ipsa à patriarcharum radice divulsa est, & à Christo fructu nostræ salutis excussa.*

Congregatio hypocritæ sterilis.) Raptorem & violentum, simulatorem quoque sanctum Job his sermonibus denotat, & dicit quod ei nihil proderunt divitiæ ex iniquitate col-

lectæ. Quod autem ait Eliphaz, *Et ignis devorabit tabernacula eorum qui munera sibi accipiunt:* in sanctum Job cadere non potest: quia ipse ut jam dixi, secundum Dei testimonium de semetipso ita locutus est, *si in manibus meis ad hæsit macula, cum de muneribus loqueretur,*

Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparas dolos. David quoque sanctus postmodum de hujusmodi ita dicit: *Ecce parturui iniquitatem, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Dolor ergo est iniquitas & iniquitas. Hoc ergo impius peperit, quod conceperat: & tamen uterus cordis ejus dolos præparare non desinit: & tamen uterus, quando opera in fructum procedunt. In conceptu itaque iniqua cogitatio intelligitur, sicut in partu effectus male cogitationis cognoscitur. Adversum Job quidem hæc universa Eliphaz locutus est: sed ut superius diximus, quod sumministratio Prophetiæ per personam Job de diabolo vel quolibet homine impio dicta hæc omnia videri possunt, sicut & alia quæ sive iste ipse Eliphaz, sive amici ejus locuti sunt, veruntamen Job de se hæc dici intelligens, ita respondere exorsus est.

CAPUT XVI.

Respondens autem Job, dixit: *Audivi frequenter talia, consolator es onerosus omnes vos estis.* Aut eosdem amicos suos dicit frequenter audisse sibi injurias irrogantes, aut fieri potest ut alio tempore ab alijs hujusmodi contumelias frequenter exceperit.

Nunquid habebunt finem verba ventosa: aut aliquid tibi molestum est loquaris.) Finem, dicit, id est vel modum vel rationem. Ventosa, vana, & inania. Sed hæc causa fecit loquendi facilitatem, quia injuriosa loquacitas magis audienti molesta est, quam dicenti. Interdum hic vel de diabolo vel de impijs per subministratorem spiritus vera dicebat. Vana autem loquebatur, quando aliqua in veri sancti injuriam dicere cepisset, aut quando eum spiritus deleruisse.

Poteram ergo, inquit, similia vestri loqui.) Manifestum est, atque utinam esset anima vestra pro anima mea.) Si vos, inquit, quæ iustitiam pateremini, non ita circa vos agerem, ut vos circa me agere non cessatis.

Consolator es ego vos sermonibus, & movere caput super vos.) Exhortationem quoque & rationem etiam motu capitis exprimerem: animi quoque mei nihilominus super vos blandimentum commotione capitis confirmare, eo quod vos sermonibus hujusmodi consolatus fuisset. Noverimus tamen motum capitis in scripturis & in contrarij dici, ut in tempore passionis Domini Evangelista de Judæis: *Movabant, inquit, capita sua,* quod irridentes fecisse nemo ambigit. Sic & euge dicitur in bonum, ut Dominus ait in Evangelio: *Euge serve bone, intra in gaudium domini tui.* Aliquando tamen & in contrarij ponitur, ut Psalmista ait: *Erubescant & revereantur, qui dicunt mihi, euge, euge.* Ergo in talibus verbis vel nutibus intentio dicentium intuentia est, & intelligi ita poterit, de quo affectu unus idemque sermo procedat, vel gestus corporis exprimat.

Roborarem vos ore meo, & movere labia quasi parcens vobis.) Talia quoque vobis verba depromerem, quæ vos contrailatas miseras roborarent, & à blasphemiarum amaritudine revocarent. *Et moverem, inquit, labia quasi parcens vobis:* hoc est, illo moderamine labiorum eloquium temperare, quo verum mihi circa vos inesse monstrarem compatientis affectum.

Sed quid agam si locutus fuero, non quiescat dolor meus; & si tacuero, non recedet à me.) Vico quidem hæc omnia, quemadmodum potuisset vobis effectum condolentis impendere: sed tamen sive loquar ista nunc vobis, sive etiam taceam, hoc solū me nosse confiteor, quod incessabili dolore discrucior.

Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.) Calamitatibus plagæ illius quam patiebatur, victum se clamitat, & oppressum. Nam in adjutorio Domini animam fortem & insuperabilem possidebat. A Deo autem hæc mala sibi inferri dicebat, quæ ipso permitte patiebatur: sicut & Psalmista dicit, *Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transferunt.* itemque, *Quoniam tu percussisti, ipsi persecuti sunt.*

Ruæ

Psal. 51.

Prov. 10.

Math. 27.

Psal. 1.

Joan. 3.

Tiren. 1.

Cantic. 5.

Hier. 11.

Rom. 11.

Comp. 2.

Psal. 7.

Marc. 15.

Math. 25.

Psal. 69.

Psal. 41.

Psal. 108.

Rogæ me a testimonium dicunt contra me. Hoc sensu & superius ait: *Induta est caro mea putredine, & sordibus pulveris cutis mea aruit, & contraria est.* Proinde contra ratio curis meæ, inquit, quam exlicante me eadem sanie patior, quodammodo ipsa manifestatione sui dat adversum me testimonium, & quasi loquitur quantos dolores five cruciatus sustineam. Unde & ad cumulum crescit miseriarum mearum, quod insuper suscitatur falsiloquus adversus faciem meam, contradicens mihi. Hic autem ipsum Eliphaz falsiloquium dicit, qui exprobrat sancto Job, quod hæc ob peccatorum meritum sustineret: aut diabolum, qui non poterat probare, quod ad Deum dixerat: *Tange os ejus & carnem, nisi in faciem benedixerit tibi.*

Collegi furor meum in me. id est, totis viribus in me indignationem animi lævantis effudit.

Et cominans mihi, infremuit contra me dentibus suis. Ore amicorum contra sanctum Job disputantium, diabolus minabatur. Antiqui interpretes ita dixerunt: *Sagitta piratarum ejus super me decidit.* Pirata igitur isti, diaboli sunt ministri atque satellites, de quibus ipse sanctus Job in consequentibus ait: *Simul venerunt latrones, & fecerunt sibi viam per me.* Sed hi socij diaboli, & angeli ejus, tunc piratarum nomine appellantur, quando hic mundus per figuram maris vocabulo nuncupatur. & tunc latrones dicuntur, quando hoc seculo habitatio eorum describitur: sicut ipse Dominus ad eundem Job de diabolo in fine libelli istius loquitur, quem Veemoth dicit, i. e. bestiam, nescio quam enormem, ubi eum habitatorem terræ describit. Leviathan verò nominat illum, i. e. cetum five draconem, quando in mari eum habitare designat. Ipsi ergo pirata, qui navigantibus in hoc seculo semper insidiantur, ut divitias eorum auferant, mercimoniaque ipsorum diripiunt, eosque demergant: isti inquam pirata, diaboli super beatum Job cruciatuum immerferunt sagittas, ut eis transillos, blasphemiam moreretur: & ita demum aurum atque argentum sapientie ejus & scientie, vestes quoque pretiosas virtutum, spei etiam atque fidei in Deum auferrent ab eo grandi pretio comparata monilia: sed ille in Deo suo immobilis & intrepidus mansit.

Hofus meus terribilibus oculis me intuitus est. Et ut alij dixerunt: *acie oculorum intuitus in me.* In oculis terribilibus, animam lævantis describit invisibilis inimici. Potuit & per eundem amicos ipse Job vitus diaboli quodammodo horribilis apparere, contra quem eos idem infligator occultus non minus fronte improbos quam sermone reddebat: ut quemadmodum caro ejus ab eo penis atque rebatur, ita mens illius terroribus turbaretur. Licet hic locus possit & ita intelligi, quod ubi Job clauderat oculos, se ad somnum desiderata quiete componens, illico umbræ quædam terræ, horridæque imagines ei à diabolo & ejus socijs intentabantur, ut ipse Job ait ad Deum: *Terribilis me per somnia, &c.*

Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes perculserunt maxillam meam, satiati sunt penis meæ dicentes illud quod profeta Iobias audivit, Vbi sunt iustitie tuæ? ecce quæ patenti. quod potuit diabolus ad conturbandum servum Dei, vel in visu vel in qualibet imagine corporali facere, se cum suis perspicue demonstrando: quorumque crudelissimam mentem S. Job dicit eorum opprobrijs suisque penis ac doloribus satiata, & sicut propheta Hier. de iusto dicit: *Dabit percussioni se maxillam, saturabitur opprobrijs ita animus malus satiari quodam modo dicitur, si eos quos immerito odit, videat cruciari.* Illud verò quod dicit: *Percusserunt maxillam meam:* Ita percussile intelligendi sunt, dñi ei in faciem probra & maledicta confectant secundum Apostolum, qui juxta hunc sensum Corinthijs scribebat, inter cætera dicens: *Si quis vos in facie cædit, & quod secutus sit. Secundum ignobilitatem dico exposuit quid sit in facie cædi, i. e. contemni ac despici.* Sed quia S. Job maxillam dixit, non faciem: quare fontasse debemus, quid sit maxilla, five maxilla percussio. Igitur in maxilla generis est nobilitas, five honor quidam manifestus, quem dicit Apostolus per contumeliam ignorabilem factum. Hunc ergo honorem in sancto Job inimici ejus valide percusserunt. Maxilla itaque sancti cæditur, quando fidelis conscientie gloriosa confessio superbientibus contra Deum verberatur opprobrijs.

Veemoth.
Leviathan.

Thren. 3.

2. Cor. 1.

Conclufit me Deus apud iniqui, & manibus impiorum me tradidit. Principia voluminis istius manifestant, quemadmodum Dei iudicio factum sit hoc quod nunc beatus Job loquitur. Nam hoc est conclusus apud iniquum, quod est, & manibus impiorum traditus, id est diabolo & angelis ejus. De eodem diabolo Dominus ait, *Qui factus est ut illudatur ab angelis meis:* id est à sanctis hominibus meis habetur pro nihilo.

Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum. Ita factum est, sicut initia libri hujus declarant, ut dives plurimum, & Rex potens, Domino permittente, ab omnibus facultatibus suis subito fieret destitutus.

Tenuit cervicem meam, & confregit me, & posuit sibi quasi in signum. In cervice ergo vel maxime virtus luctatorum significatur. Hanc igitur sibi Job à diabolo retentionem velut à potentiore dicit, quem victum ille confregit, ludensque de eo in signum sibi posuerit, ut solent illi qui in armis sunt, facere, quando eminens quædam signa de lignis quibuslibet constituuntur, atque velut ad certa loca tela jaculantur, propter quod & sequitur, dicens:

Circundavit me lanceis suis. Quemadmodum fieri in istis talibus signis nonnunquam videmus, cum ab hominibus eadem signa jaculis vel formantur, vel etiam committantur, ut etiam in ipsis signis læcæ five sagittæ aliquoties infixæ dependant, unde eadem lanceæ hoc loco nominatæ, dolorem compunctionis quas Job patiebatur significanter intelliguntur, quibus se circumdatus protelatur, & S. Hieremias eodem sensu in lamentationibus ait: *Semitæ meas subvertit, & confregit me, posuit me desolatam, & erudit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam, misit in renibus meis phialas phœtræ suæ. Phialæ, id est sagittæ, tela sunt que sibi sancti istis in lumbis five renibus infixæ esse testantur.*

Convulneravit lumbos meos, non pepercit & effudit in terrâ viscera mea. quod Propheta alius dicit: *Conturbata sunt viscera mea, effusus est in terram jecur meum.* In lumbis vero vulneratis, & effusus in terram visceribus, sicut beatus Job ait: & hoc intelligendum existimo, quia non solum deorsum toto corpore cõpuleretur, verum etiam totus intrinsecus partecidinis sanie liqueferebat, ita ut ipse Job quodam loco diceret: *Maluit meum exhorruit uxor mea, & ita omnia interiora ejus conversa in saniem: per secretoria alvi paulatim in terrâ effusa sunt: ubi inter cætera mala penarum suarum morbo dysenterici languoris se percussum esse significat.* Ubi ergo superius diximus, sancto Job referri, de diabolo, *Tenuit cervicem meam, &c.* antiqui eodem loco ita dixerunt: *Et tenens eam meam divellit,* juxta quorundam editionem, quod magna virtus in capillis indicata sit, novimus profertim cum aliquoties legerimus, quosdam capillos fœos ponderis certa taxatione pentasse. quam virtutis & capilli Samson nobis mirabilem faciunt, licet in eo specialis gratia spiritus fuerit, qui figuram in se Domini præterebat.

Considit me vulnere super vulnus, irritus in me quasi gressus. Dum languoribus meis, ait, atque vulneribus addidit plagæ innumerabiles, dividor totus resolutus atque comminor.

Saccum consui super cutem meam. In contemptum, inquit despectionis omnibus factus sum: sicut alibi ait, *Reductus sum in nihilum, & comparatus sum luto, & assimilatus favilla & cineri.* Proinde ex sensu humiliationis iuxta dicit, *Saccum consui super cutem meam,* non perspicue sicut Propheta ex persona Domini, *Ego autem, inquit, cum mihi molis esset, inquebam me cilicio, & in Apocalypsi de duobus Prophetis dicitur, sacci anniti erant.*

Et operui os meum carne meam. Quod similiter dictum ad humiliationem regni ejus pertinere mihi videtur, eo quod fuerat florens, ut ipse loquitur, cum Dominus inspiceret domum ejus, & esset in abundantia, & magna potentia. Cornu autem nomen in scripturis sanctis, vel maxime pro regno ponitur: ut illud est, *Et exultavit cornu Christi facti, &c.* Cornu ejus exaltabitur in gloria, & crexerit nobis cornu salutis in domo David pueri sui.

Facies mea intumuit, astricta, & palpebræ meæ caligaverunt. Lachrymæ aliquando per genas sicut silentio deflunt, sicutus verò cum habeant lachrymas, non sine voce & com-

Handwritten notes in large, dark ink, including the words "Veemoth" and "Leviathan" written vertically.

Vertical marginal notes on the right edge of the page, including "Tenuit", "Convulneravit", "Et tenens", "Saccum", "Et operui", "Facies", "Lachrymæ".

motione corporis dantur. Fletum ergo qui ad majorem planctum & gemitum pertinet, Job se habuisse testatur. Et palpebrae meae caligaverunt. Palpebrae pro ipsis oculorum obturbatis posuit, quae ab eo quod moveantur & palpitent, inde sunt palpebrae appellatae.

Hec passus sum absque iniquitate manus meae, cum haberem mundas ad Deum preces. Causam qua haec innocens paretur, ipse Dominus in subsequentibus ait: Aut putas me aliter tibi locutum, quam ut appareres justus? Quamobrem in Job probitas justitiae, & magnitudo patientiae ceteris hominibus per tentationes istas Deo volente manifestanda erat. Ab illo autem loco, ubi superius sanctus Job ait: Ruge mea testimonium dicitur contra me: dicitur, sed falsum contra me: ut reus videar per poenam, qui non probor esse per culpam. Ruge postinctum ipsorum quaedam duplicationes, vel flagellorum contextus impressiones intelligi, quas Dominus nolter in sua sancta passione sustinuit.

Et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam, contradicens mihi. Cum in Judam discipulum Domini, diabolus introisset, ut eum Judaeis proderet, suscitatus est per eum falsiloquus populus Judaeorum, dicens: Reus es mortis: sicut etiam & illi duo falsi testes suscitati sunt, qui de Salvatore falsa finxerunt, dicentes de eo: Hic dicit, possum destruere templum Dei, & post triduum aedificare illud.

Collegit furem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis. Tota igitur conspiratione animi, ille populus in necem Domini furore impietatis accensus est: ei; comminans mortem, dicendo: Crucifige, crucifige, infremuit contra eum dentibus suis, quod & S. David de eodem populo Judaeorum ex persona Domini dicens, postea prophetae: Tentaverunt me, & subsumaverunt me in summatione, frangerunt super me dentibus suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Secundum Psalmistam, qui hoc de eodem Judaeorum populo in Christi passione implendum praedixerat: Oculi ejus in pauperem respiciunt. Itemque: Considerat peccator justum, & quaerit mortificare eum, & iterum ipse Salvator per Prophetam. Susceperunt me, inquit, sicut leo paratus ad praedam, & sicut satulus leonis habitans in abditis. Aperuerunt super me ora sua, dicentes: Crucifige, crucifige. Et in Psalmo ipse Dominus ait: et aperuerunt sive dilataverunt super me os suum. Et alius Propheta ex persona Domini: Dimisi, inquit, domum meam, & reliqui haereditatem meam, facta est mihi haereditas mea sicut leo in iypsa: dedit super me vocem suam. Hunc leonem, superbum utique, Samlon per figuram, velut haedum caprarum spiritus virtute confregit. Ex obrantes percusserunt maxillam meam, sicut sunt panes meis, hoc in Christi passione manifeste impictum est, quando secundum Evangelistam & palmas in faciem ejus dederunt. Quorum livorem invidia facibus ardentem, Propheta hoc modo contuetur in spiritu: Peccator videbit & nascetur, dentibus suis frendet & trabeset, desiderium peccatorum peribit, cum Christus ab eisdem morti traditus, ex mortuis resurrexit. Concluse me Deus a pud iniquum, & manibus impiorum tradidit me. Populus Judaeorum iniquus, idemque ipsi Judaei impij recte intelliguntur, quorum manibus a Deo patre est filius traditus: sicut ait Apostolus: Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quod autem conclusit me, ait, ad illum sentium meorum Domini pertinet, ubi dicit ad patrem: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum. Ille sensus Apostolicus praesenti concinit loco, ubi ait ad Corinthios, ita scribens de Salvatore: Qui cum dives esset, pro nobis pauper factus est. Itemque: Cum in forma, inquit, Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse aequalem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, &c.

Tenuit cervicem meam, confregit me, posuit me sibi quasi in signum. Ego quidem habeo potestatem ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. & ego dormivi & separatus sum. Divinae tamen dispensationis meae permissu tempore passionis adversarius meus tenuit me, & usque ad mortis dormitionem inclinavit me & humiliavit, quem

jam verberibus & afflictione clavorum confregerat sicque hoc opere suo posuit me sibi in signum, quo se devictum esse cognosceret. Et cum sit passio crucis, signum salutare credentibus, ad semetipsos damnandos illi adversarij mei, ut inimici salutis suae, illud contra se in titulum erexere victoriae. Circumdedit me lanceis suis, In passione ejus blasphemiarum lanceis circumdatus est, dum dicunt inimici crucis Christi: Reus est mortis. Itemque, Crucifige, crucifige, & de quibus in Psalmo dictum est: Filij hominum dederunt eorum arma & sagittas: & lingua eorum gladius acutus. Quo sensu & Salomon ait: Dicunt quia volverant gladium, sed non ita ut lingua. & Hieremias: Sagittavit vulnerans lingua eorum. Itemque: David: gladium, inquit, evaginaverunt peccatores, Convaluerunt lumbos meos. In lumbis posteritatem generationis scripturae sanctae plerumque significant. Proinde laborum nomine spiritualiter illi dicti sunt, qui ex doctrina & verbo Salvatoris, tanquam de semine divini eloquij nascebantur, & per gratiam matrem filij adoptionis fiebant. Ex quibus utinam non multi quotidie vulnerarentur, ac devolverentur. Nam & ipsi Apostoli inimicis ejus infantibus trepidatione sua tentati sunt, & quodammodo vulnerati: unus etiam lethali cuspede traditionis interijt. Non pepercit dicit, quomodo non pepererit.

Effudit, inquit, in terram viscera mea. Affectum & dilectionem quam Deus exhibet homini, dixit viscera sua, damnum suum vel amissionem cuiusdam portionis suae esse deputans, quando homo ab ejus corpore peccati gladio abscondente deciderit. Effudit ergo ac perdidit caro membrorum suorum viscera, diabolo impietatis lancea vulnerante: quod Judaei, ut superius dictum est, de electis ejus facere conati sunt. In hoc loco antiqua editio ita habet: Et effuderunt inter am fel meum. Pro hoc ergo, quod mihi innocenti non pepererunt, & tanta inconsiderantia sine ullo respectu metu divini iudicij, ad mortem me persecuti sunt, effuderunt in terram fel meum: i.e. ipsi suo merito operati sunt, ut iram super eos iuxta meae indignationis effunderem, secundum Psalmistam: Effunde super eos iram tuam, & indignatio irae tuae comprehendat eos, & reliqua. Considerat me vulnere super vulnus, & irruit in me quasi gigas. Nam ita factum manifeste in Evangelio legimus, ubi super vulnera crucis transfixione lanceae hostis ejus lateris vulnus operatus est. Sic namque ut gigas, fortis videlicet & potens nimium, ad extinguendum illum crucis morte, irruit super eum. Saccum consui super eum meam. Cutem suam, i.e. carnem suam, a parte totum, Salvator ipsam gentem de qua oriundus erat, appellavit, quod & Apostolus ejus cum ad Ecclesiam ex gentibus scriberet, ita ait: Vobis enim dico gentibus, quam diu ego sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, si quo modo ad amulationem provocem carnem meam. Super hanc ergo carnem meam saccum consui, ait Dominus Jesus Christus: i.e. eam gentem ob peccata ejus ad poenitentiam provocavi, quam per religionis meae cultum, quam illi specialiter dederam, quando eam ex universis gentibus separavi, proprie mihi adjunxeram.

Et operui cinere cornu meum. Et cum in ea gente mihi esset, ait Deus, cornu regni, quam possidens sublimaveram, & hoc cornu ad principes sive pontifices pertinere disposueram, nihilominus & ipsum cinere humiliationis operui, ut pro negationis suae & blasphemiae criminibus per confessionem poenitentiae, se protestarentur esse terram & pulverem. Quod etiam in Actibus Apostolorum in plebe & sacerdotibus ex parte factum cognovimus, ubi ait Petrus ad populum qui de scelere suo corde compuncti fuerant, dicens: Viri fratres poenitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus sancti. Vel cinere operui cornu meum, humiliavi atque dispersi gentis ejus potentiam pro impietate sua, & in abjectione jacere permisi.

Facies mea intravit in sletu, & palpebrae meae caligaverunt. Prophetae, qui videntes dicti sunt, possunt metaphoricis Dei facies appellari, eo quod per eos Dei iudicia & mandata populi pandebantur, ut eis omnia velut in facie publicae manifesta luce clarescerent. Qui & palpebrae oculorum nihilominus possunt intelligi. Hoc ergo qui perditionem

Matt. 26.

ibidem

Psal. 34.

Psal. 6.

Psal. 36.

Psal. 16.

Psal. 34.

Hier. 12.

Judic. 14.

Matt. 26.

Psal. 111.

Rom. 8.

Matt. 26.

2. Cor. 8.

Philip. 2.

Joan. 10.

Psal. 3.

Matt. 26.
Psal. 56.

Ecc. 128.
Hier. 9.
Psal. 36.

Psal. 68.

Joan. 14.

Rom. 11.

Act. 2.

Dan. 9.

Dan. 10.
Ezech. 21.

Hier. 9.
Psal. 118.

Zach. 2.

incredulorum contemplabantur in spiritu, gemitibus cōtinuis fleuisse noverimus, ut S. Hieremias, qui Hierusalem quadruplici planxit alphabeto: & Daniel, qui ab angelo Gabriele vir desideriosus est appellatus. fies pro populo ita ait: Ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, Ezechiel quoq; cui ait Dñus, Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum: ingemisce coram eis, i. e. castum te exhibe, ut possis pro populo obtinere quod postulas. & Hieremias Propheta: Quis dabit, inquit, capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & David: Exiit, ait, aquarum transierunt oculi mei: i. e. vicerunt rivus sine cessatione defluentes, quod hyperbolicè dictum intelligamus. possumus palpebris in quibus ipse internus oculorum obtutus est, & Apostolos intelligere, qui visui sunt proximiores, propter ipsius Dñi nostri Jesu Christi præsentiam, quem utique sicut aliqui sanctorum in carne viderunt, ita Prophetæ venturum tãquam aliquanto longius positi prospexerunt. Quod autè ait, sibi easdem palpebras caligasse, tribulationi enormitate dicit animas sanctorum suorum pro ipso patientiù esse turbatas: de quibus dicit: *Quis angit vos, tanquam, qui tãgit pupillam oculi mei, in quibus erat quidem spiritus promptus, sed caro infirma.* Nam in passione Dñi in Petro pupilla fidei usque ad negationis tenebras caligavit Pari modo & aliquantum martyrum visus conturbatione subita veluti caligine in tempore passionis effusus est, sed gratia eos divina illuminante non est in eis fidei visus extinctus: sed potius in amorem Dei flagraret, accensus est.

Hac passus sum absq; iniquitate manus mea, cum habere mundas ad Deum preces. Nullus sanctorum ita mundas & immaculatas, atq; ab omni vel minima labe cogitationis adversæ preces ad Deum habet, ut mediator Dei & hominum, homo Jesus Christus, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus: quas utiq; preces atq; orationes secundum hominem quem assumpsit, ad Deum habere credendus est, cum secundum divinitatem suã cum patre ipse exaudiat, ipse quoque fecundum utramq; naturam, videlicet Dei & hominis, advocatus & iudex est. Quod autem ait Deus: *Hac passus sum:* dixit hoc propter assumpti hominis passionem. Hucusque secundum mysticos intellectus videtur mihi potuisse sentiri. Nunc verò verba Job sequentia, qui Christum præfigurabat, simpliciter dicta intelligamus.

Terra ne operias sanguinem meum, neq; inveniat locum in te latendi clamor meus. Totum hoc est quod dicit, Ne innocentes & bene sibi consçij meritum lateat, præsertim cum inlontem se passum mala tanta, vel potius pati referat, quæ virtutibus illius & sanctimonie minimè conveniebant. Sanguinis verò nomine, vitæ istius præsentis statum dicere voluit: eodem modo quo & Dñus ad Cain loquitur: *Fox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* hoc autem loco clamorem positum, ipsam sanctitatem ejus contra prenas illius reclamantem, quæ iniquis meritò inferuntur, justis autem ad probationem, non absurdè sentimus. Aliquando tamen clamor in scripturis, sicut & hoc loco, intus ad Deum orantis animi demonstratur affectus: ut & S. David ait: *Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.* Aliquando etiam clamor & iniquitas dicitur, ut Elaias ait ex sermonibus Dñi culpantis vineam suam: *Expeccavit ut faceret iudicium, fecit autem iniquitatem, & nõ investigavit, sed clamorem.* de quo clamore ipse Dñus loquitur ad Jonam Prophetam: *Surge & vade in civitatem magnã Niniven, & prædica in ea, quia ascendit clamor malitie ejus ad me.* De quo clamore cum vir quidam doctissimus loqueretur quid esset, ita exposuit dicens: *Non omnis iniquitas clamor dicitur, sed magna, professa, publicã.* Nam cum adhuc quodammodo verecundatur atq; cunctatur, & vel timore vel pudore reprimitur, aut latebris sive locorum sive ipsius cogitationis absconditur; nondum dicitur clamor. Cum verò ingentis cupiditatis impetu omnia præceptorum & legum monumenta rumpuntur, & improborum mentium malè concepta secreta, evictis omnibus reprehensionibus atq; terroribus, impudentissimos atque audacissimos mores, tanquam in diluvium consuetudinis conflunt, jam clamor vocatur, qualem clamorem fecit vinea Dñi. De tali clamore tot sceletratis mortibus prophetarum excitat exe-

Gen. 4.

Psal. 101.

Isa. 5.

Ion. 1.

Clamor peccatorum.

crato atque robusto etiam in ipsum Dominum vinea clamor ille surrexit, *Crucifige, crucifige.*

Ece enim in celo testis meus, & confitius meus in excessu. Verum est, quia Job Deum sanctæ vitæ suæ testem sive consçium habuerit, quod etiam ipse Dñus de eo ita locutus est: *Vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Ipse quoq; B. Job secundum divinum præconium, multas sanctitatis suæ virtutes prope finem libri hujus exposuit.

Verbosi amici mei, ad Deum sibilat oculus meus. Quamvis hi tres amici Job multo minus quam ipse S. Job dixit, locuti fuerint, ab eodem tamen ut verbosi notantur. Vbi advertimus, quòd verbositas illic esse dicitur, quando vana loquuntur homines, & inania, sicut istos in sanctum Job dixisse manifestum est. Quando autem vera dicuntur & gravia, quamvis copiosè dicantur, verbositas non potest dici, ubi est non solum sanus sensus, verù etiam valde utilis sermo & necessarius. Amicos autem per antiphrasim dicitos intelligamus, sicut Dñus Judæ proditori ait: *Ad quod venisti amice?* & dicit beatus Job ad eosdem amicos suos, quòd Deum potius imploret, illiq; defleat, cum ab hominibus, & præcipue ab illis nullum eis sit fidele solacium.

Atq; utinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breves anni transiit, & semper tam per quam non revertar, ambulo. J. e. quia alia erit vita post istam: si fieri posset, utinam ita esset copia in iudicijs Dei homini respondere, ut se in fonte manifestis approbationibus demõstraret, quemadmodum in iudicio hominum fieri non nunquã videm. Sed quomodo vitæ ejus æternitã non possunt dies hominis mortalis assimilari, sicut ait ecce jam breves anni transiunt, & semper tam per quã nõ revertar, ambulo. ita iudicia ejus omnino nõ possunt iudicijs hominũ comparari.

CAPUT XVII

Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, & sepulchrum mihi supereit sepulchrum. In his sermonibus jam jamque instantem sive impendentem mortem significat, cui sola sepultura jam desit.

Non peccavi, & in amaritudinibus suor atur oculus meus. Secundum Dei testimonium, quo ejus præconio collaudatus est, verum est quòd vir Deo placitus dixit: *Non peccavi.* hoc possit hic locus ita intelligi, quod in Deum non peccaverit, & tamen quasi in ipsum peccaverit, pœnas blasphemantium patiat. sive juxta hoc quod patiebatur, non tantum delictorum contraxerit, ut illum merito sustineret; sed pœnæ mensuram exceleserint peccatorum. Sed dicit quispiam, quia in aliquibus locis Job se peccatorem confessus sit, unde potest fieri, quòd in præteritis vitæ suæ seculis, vel etiam in ipsa adolescentia sua quippiam delictorum commiserit; quòd & ipse Deo confessus est, dicens: *Et consumere me vis peccatis adolescentie meæ.* In præteritiis verò, quando tentandus laudatur à Dño, extinctus vita meliore delictis, nequaquam credendum est, quòd in operibus vixerit peccatorum: ut testimonium Dei veri sit, qui omnino non potest falli: licet postea in ipsis responsionibus suis non potuit carere peccato. Quod autem dicit Deus postea ad Eliphaz, *iratus est furor meus in te, & davi amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sive meus iob: ad comparationè arbitror dictum, eo quòd melius locutus sit Job quam illi: non tamen omne quòd locutus est, ita rectum fuit, ut per se tanquam plenum & confirmatum, sine aliqua reprehensione fuerit rectum, quòd secundum jam ipsius S. Job sermones in superioribus, diximus. Quod autem ait, oculus suum in amaritudinibus commorari, sic ut & Hieremias de Deo dicit: *Replevit me amaritudinibus, inebriavit ab symbio: puto quòd vigorem cordis oculum obxerit, qui indefinente motu intelligentiã, cuncta quæ secundum naturam ejus sunt, ratiocinando convehit.**

Libera me, & pone me juxta te, & cujusvis manus propinquæ contra me, Moyses quoque, & sponsa in figura Christi & Ecclesiæ, petre velamine proteguntur.

Cor eorum longe fecisti à disciplina, & propterea non exaltabuntur. Quia ad Deum hæc loquitur Job de diabolo utiq; & satelliticibus ejus: *ideo versus iste obcurus est, & ad intelligendũ valde difficilis.* Proinde cor adversariarum potestati longè factũ à disciplina iusto Dei iudicio noverimus.



sicut & Pharaoni iuste credimus contigisse, & omnibus illis gentibus, quas Iesu Nave interfecit, de quibus legitur: Dñi enim sententia fuit, ut indurarentur corda eorum, & pugnant contra Israel, & caderent: precesserant quippe peccata, pro quibus hanc penam obturationis acciperet.

Psal. III.

Ibidem

Psal. 41.

Abac. 2.

Hier. 12.

Prædam pollicetur sociis, & usuli filiorum eius deficient. Job sicut filij diaboli, iidem sunt inimici ejus. His igitur demonibus beatum Job in prædam dandum, patere eorum, & rebellionis caput diabolus promittebat, dum eum per tantos dolores ad blasphemiam impellendum, & à Deo ob hoc relinquendum esse credebatur: & idcirco illi in affectibus suis, cordis etiam mali desiderijs, quæ oculorum nomine dicta sunt, circa necem Job sævicia tabescentes deficiebant, secundum illum sententiam quæ potuit David de ipso diabolo auctore istorum dicere: Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabesceat. De ejus quoque filijs vel inimicis, desiderium peccatorum peribit.

Posuit me quasi in proverbium vulgi, & exemplum suum coram eis. Hunc sententiam S. Job multis in locis replicat: unde illud est quod ait: Nunc autem derident me juniores tempore, quorū non dignabar patris ponere sum canibus gregis mei. Et alij sancti dicunt ad Deum: Posuisti nos in similitudinem gentibus, commotionem capiti in populo. Proinde & hic Job typū Dñi præferens, jã tunc ab inimicis opprobria audiebat, similes quoque non sine subfannatione patiebatur injurias: & multa super persona Dñi in psalmis similia continentur.

Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt. Mentis est oculus iste, non carnis. Hunc igitur oculum Job sibi caligasse conqueritur illa indignatione, qua ipsum sanctitatis sue merita commovebant eo quod bona conscientia penas pateretur.

Stupebunt justi super hoc. Justi live veraces, ut alij dixerunt, admirantes de justis Dei judicij stupebunt attoniti, quomodo justus homo, & sine crimine pœnis maximis affligatur. Non utique vos stupebitis iniqui, qui me exprobrationibus quasi reum non cessatis atterere. Secundum hunc sententiam multis in locis & Propheta ad Deum loquitur: Quare, inquit, non respicis super inique agentes? & taces devorante impio justiorum se? & facies hominis sicut pisces maris, & quasi reptile non habens principem? Et David obstupefuit in septuagesimo Psalmo pacem peccatorum videns.

Hieremias quoque: Bene est omnibus qui pravaverunt, & iniquè agunt: plantasti eos, & radicem miserunt, proficiunt & faciunt fructum. Hunc ergo stuporem justis super irreprehensibilibus Dei judicij patiuntur, & bona freti conscientia, quasi ita respondere videntur, ut dicant: Expectas quid saltem hominum impiorum, quia non vis mortem peccatorum, tantū ut convertantur & vivat: sed illi hoc tempus longanimitatis tue ad beatitudinem præsentis gloriæ converterent, per quam æternam sibi acquirerent damnationem. Stupebunt ergo justi super hoc: & innocens contra hypocritam suscitabitur. Hypocrita est ipse diabolus, qui cum sit tenebrarum, id est, delicti inventor, & ipse recedendo à vero lumine sit tenebrosus effectus, quasi Lucifer posuit in cælo sedem suam: sic unusquisque demoniorum hypocrita est, qui se transfurgant in angelos lucis. Aut certe unumquemque amicum suorum Job hypocritam dixit, quia sub verbis consolatorij ei dolose loquebantur. Contra hos igitur simplex & innocens Dei promissione sive judicio in certamine suscitatur, ut alios horum vincat, alios arguat.

Et tenebit justus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem. Quia tantis illatis sibi cladibus frangi non potuit, idcirco perseverantiam suam in sanctitate his verbis roboratam significat, dicendo: Et tenebit justus viam suam. In quo profectu virtutum se magis crescere manifestat, dum dicit: Et mundis manibus addet fortitudinem: ubi declarat, quod operibus bonis virtus animi roboretur.

Igitur vos omnes convertimini & venite, & non inveniam in vobis illum sapientem. Convertio pertinet ad emendationem morum: i. e. Convertimini ait, à pravitate sententiæ, quæ me condennare summo studio non desistitis. Venite autem, sermo invitantis est ad meliorem vitam profectum, quod est. O vos hypocritæ, & nō boni nec fideles amici, ad agnitionem veritatis accedite, quàm vos minime habere noveritis.

Nullus autem amicorum Job, sapiens ab eo potuit dici, eo quod contra eum quem Dñus laudaverat, injuriosa quæque & improba, plenaque mendacis loqueretur: sicut antiqui interpretes ediderunt. Nā enim invenio in vobis veritatem.

Dies mei transferunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum. Dies hi præteritæ felicitatis ejus possunt intelligi, in quibus pollens virtutibus, Deoque placens vivebat beatus. Hos igitur dies à se non sine gemitu loquitur præterisse: Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum. Cum in unius, inquit, jugiter contemplationis intentione positus essem, & cogitationes meas haberem semper intentas ad Deum: plagæ hujus supervenientis mihi miseris easdem cogitationes meas à sua unica soliditate in me video dissipatas: & ob id quod excruciat cor meum, eo quod earum dilaceratione torquetur, vides me mala simplicitati meæ inconvenientia sustinere.

Noctem vertent in diem, et rursum post tenebras spero lucem. Hoc dicit, quod iuges vigilias die noctuque habuerit, cogitationibus videlicet non linentibus eum requiescere. Cum ergo per diem atrocibus cogitationum moribus roderetur, noctem venire desiderabat, sperans quod ejus silentium aliquod remedium quietis afferret. Rursum in ipsa noctis quiete, curis ac sollicitudinibus diei remotis, magis in se vigilantes & plus solito inquietas cogitationes patiebatur, quem quasi solum & exemplum diei occupationibus inveniissent.

Si sustinero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectum meum. In omnibus cruciatibus suis dicit cruciatibus inferorum esse conformes, in quibus jam quasi sit in domo tartarea constitutus, & velut inde non amovendus, lectū in tenebris habeat stabilitum. Ipsas penas tenebras appellavit: quia eis in corpore humano savientibus, lux sapientiarum dolorum confusionibus obscuratur: quam obscuracionem in illa parte visus sui sanctum Job arbitror possuisse, ubi Deo dicit, injuste se sustinere quæ patitur.

Putredini dixi, Mater mea es, mater mea et soror mea vermibus. Tam longo, inquit, tempore computresco, ut ipsam putredinem & vermes in ejus nascentes sanie, parentes appellem. Ac per hoc quemadmodum quispiam mortuum existeret sine parentibus non potest, ita & ego factus sum quasi sine putredine & vermibus esse non possim, qui ita in carne mea velut in natura sunt, tanquam si ex ipse subliterem: cum illi in me de carnis meæ sanie potius generentur, non ego ex illis. Ubi magis putredine peccatum accipiendum est, ideo parer, quia corrumpit naturam, & generat mortem, mater, ipsa natura, de qua in peccato concipimur. Soror, ipsa mortalitas cum qua nascimur: vel ipsum originale peccatum, proficiens per gemina peccatorum vermibus comparanda: vel omnis posteritas Adæ, quæ de corruptione mortalitatis velut de sanie putredinis nascitur, quod & Saldad dixit: Homo putredo, et filius hominis vermis.

Ubi est ergo nunc præstolatio mea, et patientiam meam quis considerat? Hic ubi præstolatio dicta est, spem alij translulerunt hoc eodem sensu, & alibi ait: Expectabam bona, et venerunt mihi mala. Præstolabar lucem, et eruperunt tenebræ. Quod autem ait: Et patientiam meam quis considerat? aperte fortem se in illis cruciatibus manifestat, in quibus quasi quærentur, quod ad retributionem tanti laboris sui non poterit pervenire.

In profundissimum infernum descendent omnia mea. Jali dixerunt: Omnia bona mea. Bona sua dicit, ad inferos descendit, quod est, animam suam, in qua omnis status hominis continetur.

Putasne saltem ibi erit requies mihi? Istud est: Si enim in hac vita penas patior inferorum, putasne in locis poenarum erit aliqua requies mihi? Hoc autem gravatus miseris loquitur potius, quàm victus diffidentia: qui alijs locis ait ad Deum: Scio quia in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus.

In Job libri primi expositionum allegoricarum finis.

BEDÆ PRESBYTERI
IN JOB ALLEGORICÆ EXPO-
SITIONIS LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

RESPONDENS autem Baldath Sutes, dixit: *Vsq̄ ad quem finem verba trātibit? intelligite prius, et sic loquamur*.) Quali non sit sincerus, non solum Job à Baldath verbosus arguitur, sed potius qui spiritu nescio quo instigante loqui non desinat. unde & hic ipse Baldath quasi contra plures nunc loqui exorsus est.

Quare reputati sumus ut iumenta, et sordidimus coram vobis? Adhuc dicit, quod tanquam bruta animantia sanctus Job eos despexerit, & ut vilissimos atque indignos colloquio existimaverit.

Quid perdis animam tuam in furore tuo? Loquendo contra divinam iustitiam furoris amentia concitatus, animarum tuarum necesse est inferas mortem.

Nunquid propter te delinquetur terra et transferentur rupe de loco suo? Tanquam diceret: Num propter te mundus ad rectorem suum non pertinebit, ut si quos peccatores in eo invenerit, sicut te ipsum, non puniat, ad dandam scilicet hoc exemplo ceteris hominibus disciplinam? terra verò, & rupium nomine metaphoricè universa multitudo populorum, & excelsi quique mundi, & superbi ac potentes possunt intelligi. hoc autem dicit, quia nec illam utique à dominatione potestatis suæ relinquit, nec istos iustitiam æquitatis suæ de loco suo moveat, ut aut indignos ad honorem irrigrat, aut dignos ex honore deponat. Sed & angeli propter celsitudinem naturæ suæ, eminentemque honorem, rupes dici possunt.

Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lucem felicitatem præsentem, in qua sanctus Job gloriosus agebat, significavit. sicut & Salomon ait: *Lumen verò impiorum extinguetur.* Hanc igitur extinctam dixit, quando Job desitutus est ab omnibus, regnoque depositus, & diabolo traditus. Quod autem ait: *Nec splendebit flamma ignis eius:* hoc insipiens dicit, quod ad prosperitatem & gloriam pristinam non erit rediturus.

Lux obtenebrescet in tabernaculo eius, et lucerna qua super eum est, extinguetur. Non solum igitur præsentem, ut dixi, felicitatem amittere, sed etiam lux recordationis Dei, quæ erit in tabernaculo cordis eius, obtenebrabitur: ut ei Deus scilicet in memoriam non ascendat, & pro merito eius, lucerna protectionis divinæ, quæ super eum fuerat, extingatur.

Ardeabuntur gressu virtutis eius, et præcipitabit eum in consilium suum. Sicut superbus confidens in virtute sua, qua rectè se incedere arbitrabatur, concludetur tribulationem angustijs & pressuris, ut inde omnino exire non possit.

Inmisit enim in rete pedes suos, et in maculis eius ambulat. Retis nomine atque macularum eius, inevitabile malum significatur, quo se volens quisque exuere, ipso conamine impediatur, atque implicetur ut corrumpatur. Huiusmodi retis & Hieremias meminit: *expandi rete pedibus meis, convertit me retrorsum.*

Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Impeditus, inquit, malis suis, & obligatus homo impius, iuste supplantabitur: contra quem perditio iniquitatis eius velut ad absorbendum illum meritò exardescet. Laqueus hic ipse diabolus non absurdè sentitur, qui ad supplantationem calcaneum peccatoris observet. Et ipse nihilominus sitis nomine appellatur, eo quod velut in aliquid bonum æstuans, sitiat hominis mortem.

Abcondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam. Latet illum quibus in filiis periturus sit: sive in semetipso pedicam, qua præpedi pedes suos, habet absconditam, id est, obligationem peccati, & in semita conversationis suæ, qua se rectè putabat incedere, istius erroris similiter latet decipula.

Vndiq̄, terreunt eum formidines, & involvunt eum pedes e-

ius. Sive ut alij dixerunt, multi circa pedes eius, superbus videlicet & elatus impietatis suæ conficius, timore superventuræ cladis se per terrebatur: sicut bellæ feræ, quæ formidibus coguntur in retia: ita & gressus non rectè ambulantis involventur ut corrumpatur. Possunt formidines hoc loco non affectiones cordis intelligi, sed ipsius potius ministri diaboli: qui & horribiles dicti sunt, & latrones, sicut & impij ac superbi, & testes iniqui. Hi igitur multis modis terrere S. Job, ut eis cederet, instituerunt: & idcirco de ipsis propriè dixerunt antiqui interpretes: *Multi circa pedes eius.*

Attenuatur fame robur eius, & inedia intradat costas illius. Ita maledicit, ut qui huiusmodi est, fame tabescat & pereat. Est & fames verbi Dei, quæ fit secundum Prophetam peccatoribus, ut non audiant præcepta divina. Potest fames, sicut superius sitis, & ipse diabolus appellari, qui inexplera quadam atque insatiabili rabie ab intellectus percipiendi hominis non desistit. Huiusmodi ergo famem patitur, qua nunquam de manibus hominum satiatur. Sive & ipse famem patitur, quia verbum quod procedit de ore Dei, accipere non meretur; & idcirco sub nomine costarum, thoracis eius munimenta significantur, quibus se velut quadam obduratione construxit, ut cum cibis eloquij divini non ardeat, de quo Dominus ait: *In dupliā athenem thoracis eius quis intrabit? ubi est pravariator & impietens?* & proinde duplici confusionis sententia festinatus est, sicut & omnes ministri eius. Quod & Propheta faciendum cecinit, dicens: *Induuntur, qui detrahunt nudi quod, & operiantur sicut diploide confusionis suæ: i. e. intus corde, ubi superbi sunt, & coram sanctis angelis erubescant.*

Devoret pulchritudinem cutis eius, consumat brachia eius primogenita mors. Pulchritudinem cutis, id est, ornamenta virtutum, & brachia, fortitudinem regni eius, sicut fecit diabolus: qui ideò primogenita mors appellans est, quia per ipsum primum intravit mors in orbem terrarum, & ipse est suæ mortis inventor.

Avellatur de tabernaculo suo fiducia eius, et calces super eum quasi Rex interitus. Ita impius pollutus peccatis suis, & involutus, semper conscientia torqueatur, ut nulla sit ei fiducia Deum deprecandi. Nam si sepe criminibus reprehensio cordis non fuerit, multum fiducia est per fidem ad Deum semper orandi. Quod autem ait: *Calces super eum quasi Rex interitus.* id est, diabolus, sancto Job omni modo non convenit, sicut & nonnulla alia quæ superius dicta sunt. Nam & ipse Dominus ostendit eundem diabolum post bellum plagæ, sancti Job subditum possedit, sicut ait ad eum: *Illudes ei quasi avi, quippe qui factus est ut hostes ab angelis.* quod & in Psalmo dictum est ad Dominum: *draco iste quem formasti ad illudendum ei.*

Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non sunt. Socij, sodales sive filij, ut supra jam dictum est, ministri diaboli sunt, qui hoc loco esse non dicitur. Hos igitur demones Baldath exoptat in tabernaculo impij habitare, quem impius S. Job esse definit. Rectè igitur sive laqueus, sive pedica, fames sive inedia, primogenita mors, interitus, & qui non est, diaboli nominibus sive factis conveniunt: qui bonus Angelus ut à Deo factus est, non est, idcirco non esse dicitur, & cum sit naturæ suæ proprietate subsistentem, Deo non est, ut dixi, quia pravariatione factus est alienus, & ideo dicitur, *Non est.* Hæther quoque cum de cultoribus demoniorum, socijs ipsius diaboli, in oratione sua loquere retur ad Deum, ita ait: *Ne tradas Domine scripturam eorum qui non sunt.*

Aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Jam et de futuris sibi æternis & magnis cruciatibus in hoc seculo aspergatur sulphur, ut fumum hic sentiat gehennatum.

Deor sum radices eius siccantur, sursum autem atteratur viscus eius. Fides quæ est in altitudine cordis reposita, prope remotà ab oculis hominum secreti suum, potest ipsa altitudo deorsum dici. Messis verò opera possunt intelligi, quæ foras atque in publicum exterius erumpentia, de fide radice confurgunt. Aut certe ita intelligendum, *Deor sum radices eius siccantur:* id est, opera quæ in hoc seculo perpertravit, inveniuntur inania, mortuisq; ariditate similia, sursum autem atteratur viscus eius, in futuro utiq; mercedem la-

Prov. 24.

Tören. 1.

bois

Isa. 37.

Psal. 33.

Heb. 7.

Psal. 36.

Psal. 111.

Apo. 3.

Gen. 31.

Numerus...

boris sui minime consequantur. Nam domus tua, ut Elaias ait, quae est domus confessionis, mittit radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

Memoria illius pereat de terra. Iuxta Prophetam postmodum dixit: Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.

Et non celebretur nomen eius in plateis. In plateis atque in portis Reges quondam & iudices rehebant: & ideo ait, nec ibi laudem & praedicabilem famam impius homo integritatis atque iustitiae habeat, ubi Regum & potentium nomen solet virtutum suarum merito celebrari. Sive plateae virtutes intelliguntur, in quibus sapientia fiducialiter agit, & circum civitatem Hierusalem, in qua sacramentis divinis atque mysterijs latum est scripturarum mandatu vehementer. In his igitur plateis laudant senes & anus, infantes & puellae: & ipsi sunt iuvenes & virgines, seniores cum junioribus, laudantes nomen Domini.

Expellet eum de luce in tenebras. De hac utique luce temporaria in aeternas tenebras inferorum, ubi erit fletus & stridor dentium: sive de parte sortis sanctorum in lumine, excludetur, tradendus in tenebras tormentorum.

Et de orbe transferet eum. Hic est orbis futuri saeculi, de quo scribitur ad Hebraeos, cum filij ad patrem reditus dicere: Et cum iherusalem introducit primogenitum in orbem terra, dicit, &c. De illo igitur orbe impius transferetur ad tartarum, cum ibi esse non sineatur. Ille ergo orbis, ipsa est regio beatorum.

Non erit semen eius, neque progenies in populo suo. Sive ut alij dixerunt: Non erit cognoscibilis in populo suo. Hoc dicit, quod posteritate indignam memoriam generis sui vel patriae derelinquet: secundum illum sensum Psalmista. Iniqui punientur, & semen impiorum peribit. Sive semen & progenies spiritualiter ita intelligenda sunt, quae sanctis moribus & caelesti doctrina fiunt. & de qua David ait: Generatio rectorum benedicetur, & Potens in terra erit semen eorum. Talem igitur generationem in populo suo noluit procreare, unde in hac gente vel patria spirituali gloriaretur.

Nec ulli reliqua in regionibus eius. Manifestum est, quod S. Job nihil omnino remaneret secundum literam.

In die eius superbum novissimum. In tempore damnationis eius, cum ei supra dicta advenirent, superbum novissimum: & horror primos invadet, i. e. infirmi & proceres terrebuntur. Sive novissimi & primi, homines & angeli, sancti quoque & peccatores non absurde intelliguntur.

Hae sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum. In atramentis maledictionibus, sententiam dare videtur, & dicit ubi huiusmodi homo superbus, scilicet & impius habitaturus sit.

CAPUT II.

Respondens autem Job, dixit: Vae quo affligitis animam meam, & arserunt me sermonibus. Manifestum est.

En decies confunditis me, & non erubescitis, opprimentes me. Quid sit autem quod ait, Decies confunditis, requirendum est, cum Eliphaz & Baldath bis numero usque ad istum locum illi responderint, Sophar vero semel tantum. Dicimus ergo de hoc numero, sicut in sacris literis invenimus. Ex persona itaque Domini Joannes in Apocalypsi ait: Ecce misurus est diabolus ex vobis in carcerem, ut tentemini, & habebitis tribulationem decem diebus. Dies decem pro toto tempore nominavit. Sed quomodo in brevi numero, in Apocalypsi major numerus temporis intelligitur: ita & in hac eadem summa numeri minus significatur: ut hoc solido numero & perfecto manente, pro diversitate locorum in scripturis divinis nunc majorem numerum, nunc minorem significari noverimus. Nam & S. Jacob sub hoc eodem numero queritur Laban socero suo, dicens: Inmutasti mercedem meam decem vicibus: ubi secundum hunc numerum factam ei hanc fraudem in historia libri Genesis non apparet. Potuit quidem fieri, ut tot vicibus fraudulentiam praedicti doceri sustineret: sed rursus potuit fieri, ut secundum consuetudinem humani eloquij dixerit, quae solet finitum aliquid dici pro infinito: sicut dicitur: Hoc est stud scelus iste

operatus est, sed & quinquages peiora commisit. Sunt enim & alij numeri, in quibus sola auctoritas perfectionis tenenda est, non autem ratio perferenda, ut, Septies recipiet in hoc saeculo: quod alter Evangelista centuplum nominavit. Et gentes quas filij Israel debellarunt, alibi septem dicuntur, cum in alijs locis eadem gentes decem esse referantur.

Nempe & si ignoravi, mecum erit ignoratio mea. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobria mea. Qui olim scripturas interpretati sunt, ita inquit: Sed esto, ego erravi, & apud me habitavit error, ut loquerer verbum quod non oportebat, & sermones mei errantes sunt in tempore. Cur autem vos in me exaltamini, & exprobratis mihi opprobria? Purate me, inquit, ignorare Deum, sicut & dicitis: niquid amicos decet insultare oppresso, a quibus magis tribulati solatia praestolantur?

Saltem nunc intelligite, quia Deus non aequo iudicio afflixerit me, & si gellus meus me cinxerit. Respexit ad meritum vitae suae: & idcirco dicit, quod Deus non secundum iustitiam suam afflixerit, flagellis etiam poenarum atque verberibus, ut nusquam effugere aut evadere posset, circumcinctam veluti clausum vallatumque tenuerit. Tota autem exclamatio altercationis in hoc libro Job, & amicorum eius, de iustitia & iniquitate fuisse monstratur. Ille dicebat se inique sustinere molestias tormentorum: illi vero, utpote iniquum, pati suo merito loquebantur. Sed Job non ita dicebat Deum injustum, quasi injustus naturaliter esset: sed quia sciebat illum bonum & iustum, imputare cur ausus fuit, quare cum illo iuste vivente non secundum conscientiae suae opera taliter ageretur. Sed pro his postmodum dicit: Inspicite locutus sum, & quae ultra modum excederent scientiam meam.

Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet. & vociferabor, & non est qui iudicet. Agrotorum more loquitur: qui cum in manus medici venerint, ac si doloribus verba quaedam injuriosa & aspera in ipsum medicum, non ex iudicio, sed amaritudine proloquuntur.

Semitam meam circumspexit, & transire non possum. quae recte utique atque illibate proficiscebatur ad gloriam meritorum meorum. Hanc igitur ignominiam passionis huius, & intolerandis doloribus circumspexit atque interclusit, ut ad illam gloriam pervenire non possum.

Et in calle meo tenebras posuit. i. e. in tramite hoc castigate vitae meae, quo velut per arctum & angustum certasse ad iustum retributorem pergebam, ipso permitte tenebras in eo miseria huius, & calamitatis incurrit.

Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Gloria me regni privavit: fidei quoque meae fiduciam abstulit, quam de ipso apice mentis meae, qui est naturae rationalis caput, velut honoris coronam detraxit.

Defruxit me undique, & pereci, & quasi evulsa arboris abstulit spem meam. Domo, regno, familia, filijs, amicis, & sanitate corporis mei delitutus sum: & ita his omnibus ablatis perire me video. Cujus etiam spes vitae velut effossa, sive funditus eradicata arbor ablata est.

Iratus est contra me furor eius, & est me habitus quasi hostem suum. Dolorem suum, furorem Dei vocat, quem ita eadem subiectus incurrit, quasi in ullo unquam contrarius voluntati eius extiterit.

Simul venerunt latrones eius. Possimus dicere hos latrones diaboli ministros esse significatos: qui quemadmodum si hostes interrupta murorum adeunt, ita irrumpentes ad eum crudeliter debacchati sunt, et obsederunt sive circumspederunt, ut dixerunt alij, in gyro tabernaculum meum. Quia ergo diabolus in ipsum Job non acceperat potestatem, id est in animam eius, quia dictum est ei: ecce in manu tua est, vult amen animam eius serva: idcirco ministri eius non sicut voluerunt, in eum intus, i. e. in ejus animam seviebant, unde pulchre dictum est, et obsederunt: i. e. deforis insidiati sunt, sive circumdederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longe fecit a me, et nos mei quasi alieni recesserunt a me. Si de Deo hoc dictum accipimus, ita sentiamus: quia Job Deum ita fecisse dicit, quod ipse Deus fieri permisit. Nam & Salvator in Psalmo ad patrem ita ait: longasti a me amicum et proximum, et nos meos a miseria.

Servum meum vocavi, et non respondit, ore proprio deprecatur.

Matt. 19. Deut. 7.

Psal. 87.



bar illum.] Ad maiorem & valde acerbam injuriam per-
inet, ut domini cum servis suis blande loquantur, & servi
eos despiciant & contemnant, quod in his verbis S. Job
contigit esse monstratur.

Haltum meum exhorruit uxor mea. Ita totus intrinsecus
computruvit, inquit, ut anhelitus mei fœtoris nec uxor mea
sustinere poterit, ubi potuit fieri, quod apostema habue-
rit in visceribus, quod totum ventris ejus suū tenuerit, &
inde loquendo odorem fœtidum de purulencia profundi
vulneris exhalavit.

Et orabam filios uteri mei. Sive ut alij dixerunt: *Invocabā
blandiens filios uteri mei.* Superius legimus, filios Job ruina
concussæ domus occisos, & quomodo hic loquitur, quod
filios suos despicientes se precaretur? In scripturis divinis
filij etiam appellantur pronepotes, & illi qui sunt de lon-
giore serie nati, ut Jair, qui est unus de illis quatuordecim
post Josue iudicibus: & cum eum legamus in Numeris ef-
se filium Manasse, in Genesi, ubi generatio Jacob profectu-
ra de Ægypto numeratur, sive secundum Paralipomenis
fidem ita describitur: *Ioseph genuit Manassen, Manasses vero
Machir, porro Machir Galaad, & Galaad Esrom, Esrom autem
Segub, & Segub Iair:* sicut econtrario avi & prævi arque a-
tavi patres dicuntur. Attendamus hoc familiare esse scri-
pturis divinis, ut ipse Dominus Jesus, qui dicitur filius Da-
vid, & filius Abraham. Proinde inquam, quando filios uteri
sui dixit, ad se quasi ad fontem & ad originem posteri-
tatis suæ respexit: sicut & Dominus ad David ait, cum filij
sui nativitatem ex Maria virgine futuram annunciaret,
dicens: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Potuit
& illos uteri super filios dicere, quos doctrina sapientiæ
suæ tanquam semine de utero cordis sui formaverit, ha-
bens in se per gratiam Dei formam scientiæ & discipli-
nam naturalis legis in veritate: sicut & ipse de eisdem ait:
*Super illos stillabat eloquium meum, & expectabant me sicut plu-
viam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem ferocinum.* Et hi
ergo filij sive discipuli facti sunt, inquit, inimici, quos ora-
bam, utique, sive blandiens deprecabar, ut mihi eos gra-
tos & placabiles facerem.

Psal. 131.

Job. 29.

Stulti quoq; despiciunt me. & hinc major nascitur indi-
gnatio, ut sapientem stulti irridentes despiciant.

Et cum ab eis decessissem, detrahebant mihi. De hoc sermo-
ne advertimus, Job in tempore tentationis suæ non sem-
per sedisse in sterquilino: quandoquidem dicit se à detra-
hentibus recessisse. Aut hoc forte vult intelligi, se in eo-
rum oblivionem venisse, & ab eorum affectibus & cordi-
bus recessisse.

*Abominati sunt me quondam consiliarij mei, & quem maxi-
mè diligebam, averatus est me.* Manifestum est.

Pellis mea, consumptio carnis, adhaesit os meum. Inter op-
probria hominū, & subannationes, quæ ad dolorem ani-
mi mei pertinent, additū est, ut inter cætera mala poenarū
mearum, carnis meæ corium adhereret ossibus meis, ut di-
cam: *A voce gemitus adhaesit os meum carni meæ.* Hanc infir-
mitatem pessimam esse referunt qui noverunt, quam etiam
alapa (mon appellare medici solent.

Psal. 101.

Et derelicta sunt rautummodo labia circa dentes meos. Hoc
agere videtur diabolus, qui ingrediendi in eum non acce-
perat potestatem. Cum jam illum totum varijs cruciatibus
conlumpisset: dentes, linguam, & labia quæ sunt vasa
verborum, reservat, ex his enim forinsecus cordis prom-
ptuarium demonstratur: dum nobis sensus intrinsecus
constitutos distinctionis suæ ministerio proferunt. Hæc
ergo inquam diabolus in eo reservat, ut blasphemiam
prolatam ejus ore cognoscat: sed audiat scripturam dicen-
tem: *In omnibus his non peccavit Job in labijs suis.* in primo qui-
dem congressu, quando omnia perdidit, non peccavit: sed
quia interdum aliqua asperiora pro bono conscientia lo-
quebatur, ideo postea dicit ad Deum: *Ob hoc ipse me repre-
hendo, & ago penitentiam in savilla & cinere.*

*Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia
manus Domini tetigit me.* Quia me Dominus nondum in ali-
quo consolatus est, saltem vos miseremini mei, & misera-
bili pietatis præbere solatium. Manum autem Dni appel-
lavit ipsam plagam, quam patiebatur, quæ facta est manu,

ie, Domini potestate. Tetigit autem, pro afflicto intelli-
gendum, ut ipse Dominus ait ad sanctos suos: *Qui tetigit vos, sicut
qui tetigit pupillam oculi mei.* Itemq; de eis ad adver-
sarios: *Nolite, inquit, tangere Christos meos, & diabolus ait ad
Deum: Exerente manum tuam, & tange cuncta quæ Job possidet.*

*Quare persequimini me sicut deus, & carnis mei satra-
mini.* Fecit Deus circa me iudicio suo, cui soli licet omnia
in opere suo: vos quare præsumitis sicut Deus, ut adliga-
tis innoxium, quod ipsi tantum pro dispensatione sua
competit, aut quali defensione vestra indigeat Deus.

*Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det,
ut exarentur in libro stylo ferreo, aut plumbi lamina, vel certe
sculpanur in siccis? Quoniam à nullo hominum potuit in-
venire solatium, convertit se ad Deum, & resurrectionem
futuram, & adventum Domini prophetat in spiritu: ubi
pro his malis quæ patiebatur, præmium sit incorruptio
& beatitudinis à Domino, qui hæc ei inflixerit, recipi-
tus, & hæc duraturus in secula apicibus optat inscribi.*

*Scio enim quid redemptor meus vivit, & in novissimo die deter-
ra resurrecturus sum.* Manifestū est ita & Prophetæ alius di-
cit: *Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conversatus est.*

Et rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum.
Cum corruptibile ejus induerit incorruptionem, & mor-
tale ejus induerit immortalitatem resurrectione in glori-
am commutabitur. Ergo ipse Job qui in stercore jacens, a
vermibus comedor, & totus vulnere sanie cõputresco: ego
inquam Job jam corruptus, atque visceribus dissolutus,
in hac carne mortali incorrupta per resurrectionem
futuram glorificatus, videbo Deum. Certus utique & inibi-
tantibus desiderijs fixus, inconcussus atque immobilis in
hoc fundamento fidei ista loquebatur, unde etiam ait:

Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quod dixerunt an-
tiqui interpretes: *Hæc omnia mihi consummat a suo in se.*

Quare nunc dicitis, Persequamur eum. Ut quid nunc ita agi-
tis, ut ne tanquam vanum, nihilq; credentem, vel qui Deum
non timeam, sive qui à religione divina sum alienus, perse-
qui velitis, aculeatis me vestris perfidioso sermonibus?

Et radice verbi inveniamus contra eum. Videtis ergo,
quia mecum non ut veri amici fideliter agitis, sed ut doli-
ti de meis sermonibus mihi laqueos concinnatis: quan-
doquidem de ipsis verbis meis occasionem velut quan-
dam radicem reprehensionis invenire captatis.

Fugite ergo à facie gladii, quia ultor iniquitatum gladius est.
Si recesseritis ab oppressionem meam, gladius iustus sententiæ
Dei poteritis evadere? Gladius est enim lingua Regis, &
non carnalis, ut Salomon dicit: *Quicumque traditus fuerit
conteretur.*

Et scirote esse iudicium. Quo iudicio iusti iudicis Dei po-
terero de subannatoribus vindicari.

CAPUT III.

Respondens autem Sophar Naamathites dixit: *idcirco cogita-
tiones mea varia succedunt tibi, & mens in diversa capi-
tur.* Ideo, inquit, æstuo, & cogitatione conturbor: quia di-
cis, te hæc mala sine causa à Deo iusto iudice sustinere. *Pe-
ccatam quæ me arguit, audiam, & spiritus intelligentia meæ
respondet mihi.* Audiam te quidem increpantem & redi-
guentem me, quia forte in doloribus positum oburgare
non debeam: sed spiritus quo sapimus, continemur & re-
gimur, ad hanc regulam nobis iustitiæ & æquitatis Dei
redit, quod non possit quispiam ab eo nisi iniquitatum
suarum merito condemnari.

*Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram,
quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritis ad instar
puncti.* Jam nunc cœpit in S. Job maledictus inveni, quem
& impium apertè asserit, & hypocritam, eo quod simula-
verit se iustum, & nunc in Deum rebellis extiterit.

*Si ascenderit usq; in caelum superbia ejus, & caput eius intus
tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur, & qui est videtur, sa-
cent: Vbi est? Sterquilinum assimilatus es per omnia, in quo
& ipse te nunc concipis putrefactum; & qui te quondam
viderant regnantem in gloria, nunc iniquitate insulari vo-
ce: Vbi est ille sapientissimus hominum, & potentissimus Regum?*

velut

Velut somnium avolans non inveniatur, transiet sicut visio nocturna.) Manifestum est.

Oculus qui eum viderat, non videtur.) id est, in ea gloria, in qua pro tempore prospere agere videbatur.

Neque ultra intuebitur eum locus ejus.) Id est, honor impij non poterit reparari.

Filij ejus atterentur egestate.) Sive ut alij dixerunt: Filios ejus disperdent infimi. In suggillationem igitur Job generaliter ista dicuntur. Sive ergo carnales filij ejus, sive opera quae aliquando filiorum nomine appellantur, sive illi qui tanquam patrem eum fuerant imitati, omnes consumpti egestate, myseria & indignatione, per Dei sententiam ad nihilum redigentur: quod & in filiis tuis carnalibus, inquit operibus quoq; tuis ex parte vides esse completum.

Et manus ejus reddent ei dolorem suum.) hoc enim operatus est, unde malum vindictae operante Dei justitia recipere mereretur: tanquam diceretur ei: Labores manuum tuarum manducabis.

Ossa ejus implebuntur vitium adolescentiae suae.) quod ad juventute sua, ex quo graviora peccata committere coeperit, in istislem peccatis suis juvenis, usque ad senectam permanferit, pro quibus nunquam voluerit poenitere. & idcirco sequitur:

Et cum eo in pulvere dormient.) i.e. post mortem vitorum, quae fit in anima: quia anima quae peccaverit, ipsa morietur: usque ad mortem, quae fit per resolutionem corporis hujus, in eisdem peccatis perseverabit. Haec sunt igitur peccata usque ad mortem, sicut dicit Joannes Evangelista in epistola sua, pro quibus non est orandum. Ossa ergo hoc loco ipsam senectutem non est absurdum intellexisse, quibus veterenolitas annorum, & durities senij jam praematura signetur. Sive ossa ejus implebuntur vitium adolescentiae, &c. Si quae igitur virtutes sunt animi in impio homine naturales, a dolentiae ejus vitij mollescent & resolventur ac defluent, ut nihil in eis solidum & forte remaneat, quia eisdem vitij tanquam carnibus, fluidis videlicet rebus, operiuntur & obteguntur, ubi magis deberent virtutes veluti ossa solida & firmissima, tanquam fluidas & solutas, ita vitia restringere, continere, & regere: & idcirco in carnis ejus pulvere dormient, quia vitij relucantibus atque vincibus, rigorem bonae naturae suae amittent. Unde & secundum hunc sensum de peccatoribus videtur Propheta dixisse: Et erunt iniquitates eorum in ossibus eorum.

Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.) Dulcia mala sunt blasphemiae impio, & caetera oris peccata, sicut justis faucibus dulcia sunt eloquia Dei. Cum ergo ait: Dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua: abscondet sub lingua sua dixit, ubi est & labor & dolor, pro defendenda atque celabit. Sed contra hoc malum absconditum Salomon ita ait: Qui concegit iniquitatem suam, non prosperabitur: qui autem narrat & increpat, dilgetur, vel dirigetur, & Dominus per Prophetam dicit, inquit, prior iniquitates tuas, ut justificeris. Itemq;: Lava a malitia cor tuum Hierusalem, ut salva sis. Vsq; quod morantur in te cogitationes noxiae: & hic sanctus Job ait: Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.

Parcet illi, & non derelinquet eum.) i.e. palpat & nutrit, fovet malum suum, & delectans illum nunquam poenitet, ut ab eo discedat.

Et celabit in gutture suo.) Sive, ut alij dixerunt: Et tenebit in gutture suo, quod tantumdem esse existimo. Tenendo enim celatur, & celando tenetur. Celat ergo, i.e. latet in eo malum blasphemiae, quando ore sacrilego proferendum tenet quodammodo conscientia velamine coopertum. Quod autem dixit, In gutture suo: illud dicere mihi videtur, quod semper sit ad blasphemandum paratus, & non prius saltem per aliquam moram cogitet quod dicturus est, cum jam in ore blasphemiam meditatione habeat praeparatam, ut cum liberit, statim maledicta cordis effundat, quae antea exagitatione animi congregata.

Panis ejus mitero illius vertetur in fel aspidum mirificum.) Panis scilicet, in tota vita hujusmodi hominis est delectatio peccatorum. Sed dulcedo illecebratum & suavitatis amarissima illi atque mortifera postmodum erit: & ut dixe-

runt alij interpretes, vel aspidum in ventre ejus, i.e. pro ista felicitate temporaria, ubi in malis omnibus & sceleribus de bacchatus est, amarissimos & lethales sentiet cruciatus. Quod autem dixit, In ventre ejus: hoc ait, quod etiam in corde suo pro iniquitatibus suis amarus dolores, acertus & nimios conscientia torquente patietur.

Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre ejus extrahet eas Deus.) Quod inique & per violentiam rapuit & in vastis, & quodammodo jam cupiditatis spiritu devoravit, merito ei Deus penis illatis criminis ipsius reddet. ita extorquebitur ab iniquo, quod injuste abstulerat. Hoc igitur modo de ventre raptoris judicio Dei divitiae extrahuntur. Alij vero interpretes ita dixerunt: divitiae inique congregatae, evomentur: de ventre illius extrahet eas angelus, ubi eundem sensum esse existimo, praeter illud nomen Dei & angeli. Sed potest & idem videri, quia propter annunciationem factis mihi Deus & angelus dicitur. Proinde igitur hic angelus & Deus est, secundum Platonicam dicensentiam: immo angelus Domini in circuitu timebatur eum, & eripiet eos, & angelus loquebatur in rubo ad Moysen, & dicebat ei: Ego sum deus Abraham, et deus Isaac, et deus Jacob. Sanctus quoque Jacob patriarcha Esau & Manassen nepotes suos ita benedicens ait: Deus in cuius conspectu ambulaverunt patres mei Abraham et Isaac, Deus qui passit me ab adolescentia mea usq; in praesentem diem, angelus qui eruit me de cunabulis matris, benedicat pueros hos. Aliquando in scripturis & homines nomen angelorum accipiunt, sicut ait: Labia sacerdotum custodient sapientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini Sabaoth est. & Apostolus: Veruntamen, inquit, mulier potestatem debet habere super caput, propter angelos. Certè in tempore mysteriorum, quando ad sacrum corpus accedunt, debent impositam capiti suo habere velaminis potestatem: ne forte aliquibus angelis, id est, ministris altaris, scandalum aliquod inferat: & ubi per mortem Domini vita nobis datur aeterna, illic locum inveniat mors secunda. Non enim consequens est, ut Apostolus ibidem de angelis (quorum natura spiritualis est) dixerit, quoniam tenuis ac subtilis substantia eorum non potest vestimentorum tegmine prohiberi. Ergo haec de hominibus accipiamus, quemadmodum corpori Salvatoris angelus assistebat posito in sepulchro, quod figuram Dominici habebat altaris: ita & sacerdotes nomen angelorum accipiunt, qui ipsum per fidem sanctum corpus Domini populis summittunt. Si autem dicitur, quod & angelus sacramentis Domini corporis in tempore consecrationis assistant, & ob id altario Dei, quod & a ministris caelestibus circumdatur, cernina operis capitis reverentiam impendere debeant, sanctum est quidem & plenum fide ita sentire: sed puto, quod non minus faciant feminae, si & propter quod prius dixit, illud vel maxime sacramentum Domini corporis, ad cuius ministerium angelos assistere credimus, aliorum velamine operiantur: ut illi qui divina sacramenta dispendant, aspectu oculorum tutiores sint a peccato, quod in corde ante Deum intra momentum temporis, punctumque committitur. Hunc ergo locum de epistola Pauli Apostoli hoc sensu nobis visum esse rectè intellexisse.

Caput aspidum suser, sive ut alij dixerunt, Caput draconum vulget. Minus arbitretur si venena aspidum bibat: h.e. si mala tantum demoniorum, qui sunt satellites diaboli intueret sed ita mens ejus omne excessit malitiam, ut de ipso capite, i.e. diabolo, fortbeat venena omnium vitorum.

Ocides eum lingua viperæ, sive colubri, ut alij dixerunt: id est, effectus & ipse coluber, sive vipera, lingua sua blasphemij morietur, quod & Sophar superius dixit, Et auferetur spiritus oris sui.

Non videat rivus fluminis, sorrentes mellis & butyri.) Amoenitatem sive delicias paradisi, sive affluentiam quoq; ejus, his nominibus significari noverimus. Et quia hi reges & amici Job, qui adversariorum Christi figuram habuerunt, mala & bona, prospera & adversa futura annuncia verunt: possunt videri intellexisse, quod hi rivus, ipsi sint illi impetus fluminis, qui latificant civitatem Dei, ubi sensus Apostolicos non absurde intelligimus, manantes videlicet &

Deus eriam angelus dicitur. Exod. 3. Gen. 48.

Malach. 2. i. Cor. 11

Joan. 3

Esach. 32

Prov. 28.

Esach. 43. Hier. 4.

de fonte sive flumine scripturarum: sive eisdem Apostolos hos impetus rectè sentimus, ex eunt de fonte Evangelij, ad irrigandas terras sterilium populorum, quos etiã torrentes, propter velocem effusam super omnes nationes doctrinam eorum intelligere debemus. quã doctrina divinã sapientiã, mellis propter dulcedinem eloquiorum Dei: & butyro, propter simplicem & innocentem eundem cibum doctrinã venissimã comparatur: quique Apostoli propter eminentem doctrinam Evangelij, in Psalmo montes caseari dicuntur. Hanc igitur jocunditatem donorum Dei, & deliciarum spiritualium gratiarum, ait Sophar, impius homo minime consequetur.

Lucta qua fecit omnia, nec tamen consumitur. quemadmodum operatus est, secundum Dei est iudicium recepturus. Quod autem ait, *Non consumitur:* illud est, quia gehenna peccatoribus quãdam perpetua incorruptio est, æterna perseverantia tormentorum.

Psal. 61. *Juxta multitudinem adventionum suarum, sic & sustinebit.)* Juxta illud quod Propheta dicit ad Deum, *Quoniam tu reddes unicuique, secundum opera sua*

Quoniam confringens nudavit pauperis domum, rapuit, & non adificavit eam.) Retulit causas, quamobrem pœnas, quæ supra dictæ sunt, impius luere mereatur, præsertim cum pro iniquitate sua & injustitia noluerit pœnitere.

Nec est satiatus venter ejus. Ventrem hic appellatum puto quoddam receptaculum animæ, ubi cogitationes, quasi eicæ ciborum recondita continentur. Hunc igitur cupiditate & avaritia Sophar inexplebilem dicit, & idcirco Job satiari non possit: *cum habuerit quæ cupierat, possidere non poterit,* quemadmodum & tu ipse, qui iusto Dei iudicio omne patrimonium perdidisti.

Non remansit de cibo ejus, & propterea nihil remanebit de bonis ejus. Inhumanitatis ei notam inquit, eo quod de abundantia mensæ suæ nulli peregrino, vel hospiti refectioem præbuerit, ac propterea nihil de bonis facultatum illius ei potuerit remanere.

Vinam impleatur venter ejus, & immitat in eum iram furoris sui.) Quandam capacitatem, sive quasi suum spaciolum, ventrem animæ superius intelleximus. Hoc ergo dicit, ut quia jam cogitationibus iniquissimis plenus est, usque ad summum oris sui blasphemiam cumuletur, secundum Salomonem, qui ait: *De fructibus oris vir satiat venter suum, & de fructibus labiorum suorum satiabitur:* Scita pro merito blasphemiam mittat in eum iram furoris sui. Si autem hoc loco vindictam malorum, examinationem quoque sanctotum, diabolum furorem Dei intellexerimus: iram furoris Dei, ipsius diaboli animum sævientem non absurde intelligimus.

Prov. 18.

Er pluat super eum bellum suum.) Bellum præ multitudi- ne sua possunt intelligi adversaria potestates. Iste igitur bellum Deo inferunt, quando sanctos ejus oppugnant. Illud ergo agmen dæmoniorum bellum arbitror dictum. Quod verò ait, *Pluat super eum:* hoc verbo pluat, abunde in eum calamitatis miseriam precatur effundi. Sive quia non manifestè Sophar locutus est, cuius furoris iram dicat, potest & ita intelligi, ut meritum iræ suæ, qua homo impius exarsit, ut in furorem conversus blasphemaret Deum & bellum suum, quod ut hostis repugnando ei intulit, mittatur sive effundatur super eum.

Amos. 5.

Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum aneum.) Tanquam si diceret: Quando putaverit se leviores calamitates posse effugere, in atrociores incurrit: sicut & Dominus de peccatoribus loquitur per Prophetam: *Quomodo si quis fugiat à facie uris, & incidat in leonem, & mittat manum suam in parietem, & mordeat eum coluber: ita est dies Domini, id est, quem nullus poterit evitare. Sive fugiet arma ferrea, & irruet in arcum aneum: si socios & ministros diaboli fugiat, incurrit in ipsum principem tenebrarum: & cum sint illi rebelles, in malitia fortes & duricordes, tanquam arma ferrea, in peiorem tamen auctorem totius mali velut in aneum arcum impinget, quem puto hoc loco arcus nomine idæo appellatum, quia vel maxime insidijs & dolo homines inopinantes interficere non desistit.*

Eductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans. Vivus

igitur & rationalis, ut jam dixi, arcus iste intelligendus est, de quo dicitur, *Egrediens de vagina sua, & fulgurans,* ubi paratum semper ad interimendum fugientem significatum esse noverimus, dum dicitur, *Eductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans.* Et quia diximus arcum translatò nomine diabolum posse intelligi: ipse dum obedientie transgreditur terminos, & in superbiam elatus, metas sanctas humilitatis transcendit, quasi de vagina beata habitationis iusto iudicio Dei eductus atque expulsus est, Vaginam verò locum habitationis dici, ex sancto Ezechiele Propheta possumus approbare, qui cum de Nabuchodonosor rege crudeli & impiissimo, qui tyrum habebat diaboli, loqueretur, ex persona Domini ita ait: *Idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem, ab Austro ad Aquilonem: ut fiat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem.* Item que ipse Dominus ad eundem Nabuchodonosor ita loquitur, dicens: *Reverte te ad vaginam tuam in loco in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ iudicabo te.* Aes superbiens esse dicitur, quod etiam diurnitate sua vincat terri materiem: & idcirco huic metallo diaboli comparatur, eo quod ad interimendum nunquam desistat, nec vestitate aliqua consumatur. Qui etiam quasi fulgurans transfiguratus se in angelum lucis, ut coloris similitudinem autem sanctorum mentiarum: de quo Dominus ait in Evangelio, *Videbam autem Sahanam, sicut fulgur de celo cadentem.*

In amantudine sua vadent & venient, super eum horribiles, id est, scilicet principis tenebrarum,

Omnes tenebræ absconditæ sunt in oculis ejus.) Tenebræ hoc loco peccata intelligenda sunt, quæ sive ea quæ commissa ab impio sunt, sive ea quæ ab eo committenda sunt, in corde ejus affectu & cogitationibus latent: quæ ideo in secretis mentis ejus absconditæ esse dicuntur, quia eis favet, eisq; plurimum delectatur. Sed sanctus non ita est, ut tu perverissimè arbitraris, qui ut verax & timens Deum ait, *Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.* Tales igitur tenebræ peccatorum homines dilexerunt magis quàm lumen virtutum, & idcirco qui hujusmodi tenebras, id est, qui mala opera, agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ne arguantur opera ejus, qui autem facit veritatem, id est, Deo mala sua opera confitetur, tenebrasque suas in lucem profert confessionis, hic juxta Salvatoris sermonem ad lucem veniens venit, ut ita manifestentur opera confessionis ejus, quæ per Deum sunt facta.

Devorabit eum ignis, qui non succenditur.) Hunc ignem non absurde gehennam intelligimus, qui non materis quibusdam & pabulis corporalibus vivit, nec aliunde accipit fomentum ut ardeat: sed per se ipsum ut creatus est vivens, cuncta quæ ei injecta fuerint, consummat: ubi eis nec aer iste spaciolos erit, nec anhelitus liberè spirandi. Propter quod etiam dictum existimo, *Devorabit eum ignis qui non succenditur:* videlicet ut demersus in eum flamma ignei fluminis volutetur.

Adfigetur relictus in tabernaculo suo.) Ob impietatem videlicet suam impius derelinquetur à Deo, & in tabernaculo corporis sui pœnis perpetuis crucietur.

Revelabunt cæli iniquitatem ejus, & terra confurget adversus eum.) In testimonium utique erunt angeli & sancti homines contra impium, ut vel noverint, vel manifestent ei, quia omnia tormenta pœnarum iustissime patitur: quod & in Psalmo dictum est: *Advocat in celum servum, & terram discernere populum suum, & Moyses in testimonium vocat angelos sanctos & homines, ita dicens: Attende celum, & loquar, & audiat terra verba ex ore meo, ut sint & ipsi consumaci populo in iudicium.*

Apertum erit germen domus illius.) In iudicio Dei quando impius condemnandus est, non solum cogitationes cordis ejus, verum etiam principia imperfectarum cogitationum Deo pandenda sunt, atque clarius luce manifestanda. Illi enim nuda erunt omnia & aperta, sicut & Apostolus ait, *Nulite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit absconditæ tenebrarum, & manifestabit consilia cordum, &c.*

Dei abet

521

Detrahatur in die furoris Dei. In die iudicii mittetur in tenebras exteriores. Potuit & dies irae Dei fuisse sancto Job, quando plaga percussus est.

Hac est pars hominis impij à Deo. Ex obliquo ostendit, quòd in sanctum Job universa hæc dixerit, & quasi ex Dei præsumens iudicio in Job sententiam dirigit, sicut his verficulis edocemur.

Et hereditas verborum ejus à Domino. i. e. operum retributio, antiqui verterunt, ab Episcopo, quod desuper intendat in omnem creaturam suam: unde & Apostolus Petrus scribit, *Conversus estis, inquit, ad pastorem & Episcopum animarum vestrarum.* De Episcopo quoque dicitur: *Speculatorem te dedis domui Israel.*

CAPUT IV.

Respondens autem Job dixit: *Audite quæso sermones meos, & agite poenitentiam.* Ut perfectus non moveatur injurijs, sed tranquillus deprecans eos alloquitur, & ait ut audientiam præbeant sermonibus ejus, quibus perceptis & cognitis noverint se super tanta oris sui amaritudine poenitere debere.

Sustinete me, ut ego loquar, & post meam, si videbitur, verba rideat. Manifestum est.

Nunquid contra hominem disputatio mea est, ut meriti non debeam contritari? dicit quod ideo tristis fuerit, quia castigatio ejus non ab homine sit, cujus iudicium solet errare, ut aliquando injustæ poenæ innocentibus infligantur: sed potius à Deo sit ei illa tam dura correptio: cujus iudicium nequaquam falli potest.

Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro. Obstupescite atq; miramini quod sit illud secretum, ut Deus bonus & justus erga me taliter operetur, præsertim cum ejus testimonium de me bonum habeam.

Et ego quando recordatus fuero, pertremisco, & concutit carnem meam tremor. Cum enim hanc plagam meam cogito, quam rectè & justè vivens sustineo, nimium pertremisco. Quomodo est ergo in medio, inter innocentem me vide licet, justum Deum, malum istud quod patior? & ideo cordor sensus angustia, quia ad causam poenæ meæ, vel ad secretum veri pervenire non possum.

Quare ergo impij vivunt, & sublevari sunt confortatiq; divitijs? & alius dixit: *Quare via impiorum prosperatur, &c.* & alius dixit: *Quare non respicit ad iniqua gerentes, & taces devorante impio justiorè se, & facies hominis sicut pisces maris?* Respondere mihi obsecro: si ego impius & immemor bonorum operum seuundum justitiæ ordinem, sicut vos confirmatis, hæc patior: *quare impij vivunt, & sublevari sunt, confortatiq; divitijs.* sive ut alij dixerunt: *senesunt in divitijs, hoc inquam obsecro respondete.* Nunquid vos qui Deum contra me justam defenditis, in hoc loco injustum notabitis, ut in me iniquo ulcor sit, & in mei similibus clemens? Sequentes verficuli manifesti sunt. *Ducunt in bonis temporalibus umbrae similes dies suos, & intrat tempus brevissimi ad infernorum tormentum descendunt, & causas hujus damnationis impiorum aperit, dicens: Qui dixerunt Deo, Recede à nobis, scientiã viarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens, ut serviamus ei? & quid nobis prodest si oraverimus eum? Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me.* Quia ergo dispensatione divina & providentia permittuntur inimici Dei, ut pro tempore feliciter agant, & licet beati sint nunc & gloriosi, consilium tamen eorum execrabile, inquit, *procul sit à me:* quia pro hoc gloriæ suæ temporario flore, perpetua ignominia coram angelis induentur.

Quoties lucerna impium extinguetur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui. Apertius dixerunt antiqui interpretes: *Immo verò impiorum lucerna extinguetur.* Lucernam pro splendore impiorum, & gloria dictam esse noverimus, ut veniet impij, sicut Job ait, *inundatio,* i. e. abundantia tormentorum: quod & Propheta ait: *et ibi per inundam inundans, i. e. fluvij illius ignei, de quo in Daniele legimus, Fluctibus obruetur, quibusque dolores dividet furoris sui.* p oculi dubio Deus dolores dividet dixit, pro hoc, poenas unicuique retribuet ut meretur.

erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut favilla quam

turbo dispergit. Hoc est quod in Psalmo dictum est: *Non sic impij, non sic: sed tanquam pulvis, quem rejicit ventus à facie terræ.* Quod autem dicit: *Et sicut favilla, quam turbo dispergit:* hoc ait, quod peccatores & impij perituri sunt, ut omnino reparari non possint.

Deus servabit filijs illius dolorem patris, & cum reddiderit, tunc sciet. Scripturæ quidem divinæ, sicut vel maxime liber iste, hinc obscuræ sunt, quia solent aliquoties superioris intellectus consequentiam non tenere: & ideo meminisse debemus, quid in libri hujus prologo legerim, quia & apud Hebræos totus liber iste obliquus fertur & subricus, eo quòd nunc personas mutet in eadem oratione, nunc sensus. Cum hoc loco sanctus Job de propham & impijs loqueretur, subito, sicut & multis locis scriptura solet, superioris intellectus continentiam prætermisit, & subjunxit personam nescio quam, cujus dolorem Deus filijs illius reservaret. Quamobrem nos filios istos blasphemos & impios, de quibus nunc dictum est, patrem habere diabolum, secundum hunc sensum sancti Job rectè intelligimus, quia mala omnia imitantes eum, sicut & ille, faciunt & loquuntur. Quomodo enim Deus servat sanctis filijs gloriam immortalitatis, ut omnes qui fuerunt in hoc seculo, & illi qui sunt, sive illi qui futuri sunt, simul accipiant denarium vitæ æternæ: simili modo & diabolo servat supplicium gehennarum, ut cum eo illi quos sibi exemplo malitiæ suæ filios fecit, pariter puniantur: quod Deo reddente pater eorum diabolus tunc sciet, id est, tunc sentiet, quando cum filijs poenas patitur æternas.

Videbunt oculi ejus interfectionem, sive necem suam, ut alij dixerunt. Duplex enim tormentum est, videre poenas quas sustineas.

Et de furore omnipotentis bibet. Alij dixerunt, & à Domino non solvetur. Ipse est calix aureus Domini in manu Babylonis, de quo civitas eadem Babylon, civitas peccatorum, quæ est diaboli civitas, bibere à Deo præcipitur, de qua in Apocalypsi & in Prophetis multa dicuntur.

Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se, & si numerus mensium ejus dimidiatur? De eodem diabolo dicit, de quo & Salomon dicit: *Immo cum venerit in profundum malorum suorum, ex criminum desperatione contemnet, & ideo ait: Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? Jam enim novit se cum suis, qui sunt domus & regnum ejus, perpetuo esse damnandum, quia in Evangelio ministri ejus Dño dicunt: Quid venisti ante tempus perdere nos? Numerus quoque dierum æternitatis ejus à Deo dimidiatus est: i. e. cum esset immortalis & incorruptibilis à Deo conditus, ut æterna felicitate esset beatus, per peccatum superbiæ suæ quasi intercisit illi illa immortalis felicitas. Potuit & de quo libet superbo homine & impio ita dixisse.*

Nunquid Deum quisquam docuit scientiam, qui excelsos judicavit? Qui de excelsis atque sublimibus potestatis angelorum habet justum iudicium, quemadmodum à quocumque doceri poterit, ut in ijs quæ supra diximus, possit ejus iudicium reprehendi?

Iste moritur robustus & sanus, dives & felix, sive ut alij dixerunt, totus in abundantia & felicitate. Beatorum in hoc mundo & infelicitium communem dicit esse conditionem: ut & Ecclesiastes ait: *Bono & malo, mundo & immundo, sacrificanti & non sacrificanti, illi qui jurat, & ei qui iurandū timent: viscera live intestina ejus, ut alij dixerunt, plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur.* Alius verò moritur in amaritudine anime suæ absq; ulla opio, sive ut alij dixerunt, non comedens quicquam boni: & tamen simul in pulvere dormierunt, & vermes operient eos. Ita est illud quod & nos fieri nunc videmus, ut alij delicijs & abundantia pingues sint, & nimia opulencia divites, alij verò summa egestate tabescant, & tamen divitum & pauperum una est miscendi moriendique conditio. Vnus, inquit Salomon, *introitus ad vitam omnibus, et similis exitus.* Similiq; modo à vermibus comedentur, & ita in favillam & cinerem redigentur. In hac igitur continentia sermonis hujus iste est sensus, quod in hoc mundo justj & peccatores indifferentor ante iudicium vivant, hæc dimensitas commutanda sit in futuro: sicut in illo divite factum est, & Lazaro paupere.

Psal. i.

Scripturarum obscuritas.

Prov. 22.

Matth. 8.

Eccle. 9.

Sap. 7.

Luc. 16.

Certe

1. Pet. 2.

Eccl. 3.

Hier. 12.

Abacuc. 1.

Ecl. 8.

D. m. 7.

Certe novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas. Cum ergo recte definiam, inquit, quod & vos verum esse percipitis; quia una sit in hoc seculo sancto & peccatori moriendo conditio, qui tamen meritis postea disjunguntur, ut ad præmium inittantur iusti; ad supplicium rapiantur iniusti: vos jam in cogitationibus vestris in insolentem iniquam datis sententiam, & datis insultantes mihi, meque irridentes.

Vbi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum? Sequens versus potest generaliter dictus videri: potest tamen & de filijs Job intelligi, ut de eodẽ Job superior versus dictus esse videatur. Antiqui interpretes ita dixerunt, *Et ubi est velamentum tabernaculi impiorum?* quod ita sentiendũ est, secundum inimicorũ Job intellectum ita dicentium: Nullo enim se velamine aucultationis potuerunt male agentes defendere.

Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem cum intelligere cognoscetis. Non est in hoc seculo de iniquis plenarium Dei iudicium, neque retributio mercedis iustorum: quia & iniquis ex parte aliquid interdũ afflictionis inferitur, & bonis aliquid remunerationis tribuitur. Ergo quia de me ita sentitis, quod damnationis meæ nunc tempus advenerit, non ita est ut definisse vos arbitramini: quia hæc Dei cogitatio temporalis, non est æterna damnatio. Certè si putatis quod fallam vel mentiar, à viatoribus quibuslibet passim prætereuntibus, hujus rei scientia minus imbutis, hæc eadem sciscitamina: & ita eosdem intelligere cognoscetis.

Quia in diem perditionis servatur malis, & ad diem furoris ducetur. Malus in diem perditionis suæ servatur, qui & ad diem furoris Dei ducendus est, ut excipiat sententiã mortis æternæ. Sed viatores istos, de quibus diximus, spiritaliter magis intelligamus. Sancti enim omnes rectè viatores esse dicuntur: qui ut expedit, & alacres prætereundo hoc seculum, virili animo calcant terram suam, & festinant per proficiscentes ad beatã patriam. mundi hujus iter laboriosum proposita ante oculos mansione conficiunt. Hi ergo sunt viatores, qui ascendentes ad populum peregrinationis eorum, sive ad populũ succinctum, fidei utiq; cingulo, contra dissolutionem vitiorum lumbos mentis accingunt, qui prætereuntes non dicunt benedictionem super odientes Sion. Quod ergo vobis nunc dico ego, quia in diem perditionis servatur malis, & ad diem furoris ducetur: interrogate illos in prophetijs eorum, scriptis quoque & moribus, & hæc eadem eos intelligere cognoscetis, quia statuit Deus diem in quo judicet de orbe terrarum.

Quis arguet coram eo viam ejus? & qua fecit, quis reddet ei? Videtur mihi quod Job propriè de diabolo dixerit, unde pollunt & illi duo superiores versiculi in personam illius coaptati, licet & generaliter de omnibus peccatoribus possit intelligi. Quia ergo diabolus nimium ferocis sit, secundũ Domini narrationem, quam ad sanctum Job de eodem refert, ubi eum non solum horribilem magnitudine, verum etiam & potentem nimium dicit: quis hominũ eum potest arguere propter viam ejus pollutissimã, qua totum mundum ingredi fecit? an reddere ei, quæ creatura, poterit quod meretur? nisi ille solus agnus Dei, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus: qui passione sua regnum ejus destruxit, & morte sua omnes in peccato in illius mortuos liberavit?

Ipsè ad sepulchra ducetur. Ad mortem videlicet tormentorum, quam ipse hominibus intulit in Adam: & ipse ad infernum ducendus, ut illic perpetuo puniatur.

Et in congerie mortuorum vigilabit. Et licet damnandus, & ad pœnas ducendus sit tamen morte hominũ gaudens, ad intuendam eorundem mortuorum congeriem omnia alacritatis instantia in eorum interitum vigilabit: vel pervigili malitia inferos congregabit ad mortem, vel certè semper vivet in morte.

Dulcis fuit glareis cocytus. Cocytum inferorum fluvium esse dicunt. Nos autem in scripturis divinis eundem fluvium, torrentem, puteum, caminum, ignem æternum, lacum, stagnum, legimus & gehennam. Glarearum verò nomine ipsa officia tartarorum, ministrum quoque pœnarum infernalium junctos tormentorũ locis existimo nun-

cupatos: sive glarearum vocabulo in igneo fluvio, quem igneam esse Daniel dicit, habitationem perditiorũ significat. Dulcis autem glareis diabolus æstimo ita dictus sit, quasi per ironiam, eo quod deberent illum atque exoptarent habitatores inferorum, ut puniant, & de ejus interitu fatientur: vel dulcis fuit filijs perditionis, quos peccandi suavitare decepit. Vel certè dulcis fuit morti, quia tam innumeros ei populos acquisivit.

Et post se omnem hominem trahet, qui imitatione exemplum ejus sequuntur. Sive post se omnem hominem trahet, secundum prævaricationem humani generis in Adam.

Et ante se immunerabiles. Quos deceperit, & eos secuturus præmittit ad pœnas.

Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responso vestra repugnare ostenderit veritate? In hoc versiculo omnem altercationem disputationis suæ concludit: & amicos suos, quod sine causa contra eum decernerent, prædicta ratione convincit: quia cum illi definiant impios & peccatores in hoc mundo puniri, inter quos & ipsum condemnant: ille approbet, quod vel maxime in hoc seculo gloriantur, qui sint ad damnationis iudicium deducendi.

CAPUT V.

Respondens autem Eliphaz Themanites dicit: Nunquid Deo comparari potest homo, etiam si perfecta fuerit scientia? Ipsum elationis notat, & quamlibet, inquit, multum tibi sciens videaris & doctus, tamen scientiæ & sapientiæ Dei non poteris comparare.

Quid prodest Deo si justus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua? Quod dixit, *Quid prodest Deo si justus fueris?* aliis verbis iptum repetit, dicendo, *Aut quid conferes si immaculata fuerit vita tua?* Nemo justitia sua & sanctitate Deum efficit meliorem, quoniam fons omnis boni atque origo, nullius bono eger, secundum Prophetam, qui ait ad eum: *Quoniam bonorum meorum non eger.*

Nunquid timens te arguet te, & ventus rectum in iudicium? Nunquid causa timoris Dei hæc est, ut timeat Deus, ne forte ipse potens aliquando efficiaris, & coequalis ipsi factus relictus ei, & propterea arguatur, & passionibus duris immillet, timens ne in exaltatione tua hoc illi contingat, ut cum effecta sibi æquali persona tecũ diceptatus veniat in iudicium: quæ risorio potius, & sublimantis sententiã ducuntur.

Et non propter malitiam tuam plurimam, & iniquitates iniquitates tuas. & subjungit, *Et enarrat eas ipse iniquitates, quæ per species singulas, ita dicens:*

Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa. Hoc dicit, quod violenter & hostili more rapuerit aliena, vel pignora iniuste extorserit, sive sub specie iustitiæ per calumniam spoliaverit: ubi exaggeratur crimen, quando dicitur, quod nec sanguini suo pepererit.

Et nudos spoliasti vestibus. Quid veltitis feceris, hinc apparet, apud quem nec nudus à rapinis tuis immunitis inventus est.

Aquam lasso non dedisti. In Evangelio Dominus dicit, quia remuneratio æternæ mercedis sit illi, qui dederit catholicam aquam frigidam sitienti.

Et esuriens subtraxisti panem. Panem grave est negare, gravius abtullisse. Notandum inter quàm gravia peccata inhumanitas computetur, cum super hoc peccato Hierulianus Dominus argueret, & eam Sodomæ forentem civitatem similitudine nuncuparet. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ fornicationis tua, superbia, saturitas panis, & abundantia, & osium ipsius, & filiarum ejus, & manum egeno & pauperi non porrigebat, & elevata sum, & fecerunt abominationes coram me: & abstulisti sicut vidisti. Quod ergo malum sit, ubi non est misericordia, hinc apparet, quod Dominus dixit: & Esaias Propheta similiter ait: *Quod est peccatum Sodomorum? Nonne abundantia panis? Proinde Apostolus Jacobus ait: Iudicium sine misericordia ei qui non fecerit misericordiam.*

In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimum obtinebas eam. Arguit nihilominus eum tanquam superbum & tyrannum, qui non iustitia & acquiret regnũ sui populos regeret, sed truculentis moribus, tanquam virtute brachij duro eos servitutis oneri subjugaret.

Viatores.

Cocytus.

Pilius

Viduas dimisisti vacuas.] Quis eas destituitas, & tribulationibus affectas atque humilitatas ad subveniendum audire noluit. U namquamque earum vacuum dimisisti, quando id, quod à te postulabat, non potuit impetrare.

Lacertos papillarum comminasti.] Si quid virium habuerunt unde sustentari possent, tulisti, & eorum animos vitæ desperatione siegisti: vel non defendendo eos à malis hominibus, virtutem spei eorum, quæ ad te respiciebant, comminasti, dum eos passus es opprimi.

Propterea circumdatus es laqueis, & concubat te formido subita.] Hoc dicebat Eliphaz, quod ipse beatus Job malæ conscientia formidine turbaretur, & eadem formidine sibi subita veniente usquequaque confternatus, consilium patientiæ contra adversa perdidit.

Et putas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri.] Tanta securitate iniquitatis, potens agebas, ut hæc mala meritorum tuorum reciproca tibi venire non crederes, quibus tenebris miseræ utique & calamitatis tanquam impetu aquarum inundantium repente depressus es, ut obscurato corde non videas quod rectum esse lux sapientiæ perdocet. Aliquando scripturarum obcuritas, tenebrarum nomine aliquando profunditas aquarum, tenebrarum vocabulo nuncupatur. Multis modis tenebræ intelligi possunt, modò peccata, modò ignorantia, modò, sicut hic, tribulatio, modò obscuritas voluminum divinatorum.

An cogitas, quòd Deus excelsior celo sit, & super stellarum verticem sublimetur.] Non solum iniquissimum Job fuisse describit, verum etiam dicit, quòd crimina sua Deum ignorare crediderit, quem putet in caelorum tantum partibus commorari, & super astrorum solummodo globos consistere: ac sic arbitretur, non ubique esse Deum, quæ celorum habitaculis concludatur, & regno suo minor sit.

Et dicitis: Quid enim novit deus? & quasi per caliginem iudicat.] Primum ergo Eliphaz sanctum Job criminatur, quòd in Deum asserit ignorantiam cadere, & multa sint in creaturis suis quæ nesciat: deinde, quòd iudicium ejus asserit incertum esse, & dubium: idcirco per caliginem, i. e. quasi verisimile sit, quòd iudicet. His autem verbis asserit Eliphaz sanctum Job dicere, quòd Deus fallatur, vel etiam erret in iudiciis suis.

Nubes lavitulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines caeli perambulatur.] Et quasi ex sensu sancti Job ita dicere videtur: Scio, inquit, Deum esse justissimum: qui hac quæ patior, si nosset me pati, innocentem utique pati non sineret. qui dum iusti iudicis iustitiam prædicet, Deum rerum suarum ignoratorem, sensu depravatus accuset, atque in Ethnicorum errore blasphemus incurrat, qui opinantur mundum sine regimine divini numinis gubernari, eo quòd eventibus in seipsum & calibus revolvatur.

Nunquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcæaverunt viri iniqui? Custodire cupit, dixit pro observare & imitari desideras. hoc ergo ait: Nunquid adus & vitæ perditam sequi concupiscis eorum, qui in diluvio & Sodomis & Eremo perierunt? & forte de illis peccatoribus, dicit, qui superioribus, scilicet erunt, non credentes Deum humana curare, quorum metuentia pro vicinitate illorum apud istos recens erat.

Qui sublatis sunt ante tempus suum.] Ut Dathan & Abiron, quos deficiente terra inferi suscepit: & sicut ab alijs dictum est, qui rapimur immutati, id est, subita morte perierunt.

Et fluvius subvertit fundamenta eorum.] Imminente in se ita Dei tanquam fluvij impetu, stabilitas præsentis vitæ eorum subverta est: sive quasi fluvio supereminente prefura, fundamentum corporum eorum demolitum est, ut paries ac tota vitæ eorum structura corrueret. Alij verò, quòd omnino eis nulla esset stabilitas, ita dixerunt: Flumen decurrens, fundamentum eorum.

Qui dicebant deo, Recede à nobis.] Propter apostasiam ergo damnati sunt. Job verò non ita est, ut tibi Eliphaz videtur, qui dicit de eo: Etiam si occideris me, in ipso sperabo.

Et quasi nihil posset facere omnipotens, & similes enim.] Putabant enim, quòd Deus in peccatores ultionis iracundiam non effunderet.

Cum ipse impleset domos eorum bonis.] Cum ipse ergo impleset domos eorum divitijs: cur non timuerunt, ne propter peccata sua auferretur eis eadè bona quæ ille præstiterat? Quorum sententia procul sit à me.] Et sanctum Job in blasphematorum numero ponit, quem ita ut eisdem detestatur.

Videbunt iusti, & lætabuntur.] Sive ut alij dixerunt: Videbunt iusti, & ridebunt: & innocens subfannabit eos.] Sic enim de Deo dicitur: Qui habitat in caelo, iridebit eos, & Dominus subfannabit eos, quando per Prophetam de abjectione infidelis populi loquitur: quomodo hoc & de sanctis ejus non potest dici, quando vident peccatores iusto Dei iudicio condemnari, ridebunt & lætabuntur. placet enim illis Dei iustitia, sicut & ipse Deo: vel cum de illis dolere ceperunt, & de se lætabuntur.

Nome succisa est ejectio eorum?] Superbia utique & contumacia iupradictis penarum exemplis succisa est, & perpetua perditioni tradita.

Et reliquias eorum devorabit ignis.] Reliquias dixit novissimum quadrantem, vel extrema quæque peccaminum in die iudicij punienda: quia in hoc seculo nulla pœna gravissimos peccatores ita ut digni sunt damnati: sicut & Sodomitis, quos jam Dñs punierat, ipse ait in Evangelio: Remissus eris terra Sodomorum in die iudicij: h. e. adhuc punientur Sodomitæ, quamvis remissus quam hi, qui verbum Dei recipere noluerunt. Sive reliquias posteritatem malorum hominum intelligere possumus: quæ imitando eos tanquam patres, ipsorum generatio appelletur. Nam & illud quod in Evangelio dicitur: Veniet super generationem istam omnis sanguis iustus, qui effusus est à sanguine Abel iusti: quomodo post multa secula pertinere poterit ad Iudæos? sed sic exponitur, eo quòd generatio in huiusmodi locis non de temporis præsentis ætate, sed de peccatorum & criminum imitatione signetur. Aliquando reliquæ in bonam partem intelliguntur, ut in Psalmo Deo canitur:

Quantam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquias cogitationis diem festum ageni tibi: ut cogitatio hominis ad confessionem pertineat peccatorum, reliquæ verò sint bona opera, vel bona consummatio, vel ipsius confessionis æterna remuneratio. Hæc enim bonis restat in posterum, quia indultis sibi peccatis, velut in die festo spirituali lætitia perfruatur. Possunt reliquæ & novissima intelligi: ut illud, Reliquias impiorum peribunt.

Homini verò pacifico reliquias sunt.] gaudium boni finis, & pacis gloria sempiterna, acquiesce igitur ei, & habeto pacem: & per hac habebis fructus optimos. Hortatur sanctum Job, ut se jam cogitet emendare: & dat consilium non querenti, ut per poenitentiam revertatur ad Deum, & ita post bellum horribilis huius plagæ possit habere incolumitatis pacem, cum illud malū ab eo abscellerit flagellorum. Promittit etiā, quòd & præmia postet à Deo remunerationis accipere.

Suscipe ex ore illius legem: sive ut alij dixerunt: Et pone sermones ejus in corde tuo.] i. e. audi quæ præcepit, & conserva.

Si reverfus fueris ad omnipotentem, ædificaberis.] alij dixerunt, Instauraberis: Si te factorum tuorum poeniteat, ædificaberis, i. e. quotidie reparaberis: sive ædificaberis in templum sanctum in Domino: sive in cogitatione atque scientia Dei proficiendo ædificaberis. Necessaria hæc ad poenitentiam cohortatio est, quæ possunt peccatores gloriam perditam reparare.

Et longe facies iniquitatem à te abernaculo tuo.] Sive iniquitas ipse diabolus, qui propter peccata tua te in potestatem accepit, per conversionem tuam elongabit à te.

Dabit pro terra silicem, & pro silice sarrentes aureos.] Hoc dicit, quòd si propitiatio sibi Domino, in præceptis ejus se firmissimè stabilierit, non terrenis rebus & carnis voluptatibus operam dabit, sed magis ad fortitudinem virtutum proficiet, per quam possit ad affluentes cœlestium bonorum operum divitias pervenire. Si, inquit, saxo fortitudinis bona conscientia tua positus fueris, sensus divina sapientiæ tibi velut sarrentes aureus abundabit. Vel aliter: dabit pro terra, id est, homine, silicem, id est, Christum. Petra enim erat Christus.

Erisque omnipotens contra hostes tuos.] Cum ergo hæc quæ

Psal. 122.

Psal. 106.

Luc. 10.

Matt. 25.

Psal. 75.

Psal. 36.

Tenebra.

dixi per correptionem habueris, in defensionem tui erit omnipotens contra adversarios tuos.

Et argentum concervabitur tibi.) Supra in torrentibus aureis abundantia significata est sensuum divinorum: nunc vero in argento eloquia Domini intelligenda sunt, quæ sunt argentum igne examinatum, sicut in psalmo legitur. Penna quoque columba de argentata, id est Ecclesiæ pennæ geminum volandi adminiculum, fides, & opera. Et posteriora dorsi ejus in specie auri, posteriora, id est vita sequens in consummationem proficiens, mundi novissima ac futura semper intendens. Eloquia autem Domini, justificationes & mandata atque judicia sunt. Hoc ergo dicit, quod conversus ad Dominum, intelligentias sensuum divinorum cum legis ejus meditatione percipiet.

Psal. 11.
Psal. 67.

Tunc super omnipotentem divitijs affluens.) Divitijs utique spiritalibus supradictis ipse repleberis.

Et elevabis ad Deum faciem tuam.) Liberam frontem ad deprecandum Deum attolles, si jam non ream neque incurvatam deorsum mala conscientia, eriges ad Deum animam tuam, & dices: Ad te Domine levavi animam meam: Mani meus in te confido non erubescam.

Psal. 24.

Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddet.) Mani festum est. Decernes rem, & veniet tibi. Rem dantaxat justam, sanctam, atque honestam quam à Deo patieris, obtinebis.

Et in vijs tuis splendet lumen.) Viæ tuæ actus tui boni erunt: & lumen tibi erit Dei notitia, Deique visitatio atque protectio, quo actus viarum tuarum correcti illuminentur; ne forte per errorem inscientiæ in montes tenebrosos offendas.

Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur.) Manifestum est.

Salvabitur innocens, salvabitur autem munditia manuum suarum.) id est gratia bonorum operum vel nitore: & non solum propter hoc salvabitur, quia innocens est, & nihil mali est operatus, sed quia & justitiam fecit, quæ in manuum munditia designatur.

CAPUT VI.

Respondens autem Job ait, Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravatæ sunt super geminum meum.) Relictis colloquiis invidelium amicorum: qui me calamitatis hujus miseriam julte pati definiunt, & addunt amaritudinem meam. totum me ad Deum convertam, & dicam ei pro conscientia meâ fiducia quæ sequuntur.

Qui mihi tribuit ut cognoscam & inveniam illum? & veniam usque ad solium ejus. Intellectu se cognoscere Deum dixit, invenire quoque eum operibus bonis: & venire usque ad solium ejus, futuri scientia, & cogitatione judicij, & proficiendo accedere usque ad ipsam contemplationem divinæ potestatis, quam utique mundi cordes videbunt. quod cor multis castigationibus morum sanctus hic Job purificatum se dicit habuisse.

Ponam coram eo judicium.) sive ut alii dixerunt, Dicam coram eo causam meam. iudicium, inquit, justitiæ ponam in conspectu Dei mei: & secundum illud ab ipso judicij ejus equitatem requiram. Tamen prius quam lit ejus in me finitiva sententia, multas ei proferam increpationes, cum ejus noverim singularem justitiam, quare justus mala patior tormentorum: quæ iniquis potius impiisque debentur. Hoc ergo est quod in consequentia ait.

Et os meum replebo increpationibus.) id est justis doloris querelis.

Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.) Quod manifestius alii transtulerunt, Vt sciam causationes quas loquetur mihi: id est lex verbis meis, & Dei ac Domini mei responsione cognoscam, quid causæ extiterit, ut homo innocens, & secundum ejus testimonium justus, tantis malis cruciatur deputarer. Per totum igitur libellum istum uno sensu sancti Job ad Deum querimonia est.

Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis sue mole me premat.) Seposita igitur inenarrabilis na-

turæ ejus virtute, quam omnis creatura ejus non potest sustinere, justitiam ejus ab eo solum require, qua in conspectu ejus, ne puniri debeam, inveniar innocens. Nolo autem verbum sensu optantis locutus est, non jubentis: nos dicimus Deo, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum.

Si ad orientem iero non apparet, si ad occidentem, non mecligam eum: si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me verram ex dexteram, non videbo illum, ipse verò scit viam meam, & probabit me, quasi aurum quod per ignem trahit.) Dum omnes partes mundi enumerat, dicit eum habitare ubique totum: sibi tamen omnino esse in visibilem consistitur, eo quod non subjacet ejus divinitas obtutibus creaturæ. Deus verò omnem viam conversationis ejus ait, quia optimè noverit: quem etiam tanquam aurum igne excoctum tribulationibus approbaverit.

Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus confodivi, & non declinavi ex ea:) Omnes ingressus viæ meæ, præceptorum illius semitas imitati sum: quod jubere voluit, cultodivi, & in partem alteram omnino non declinavi.

A mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.

Ipse enim solus est, & nemo avertere potest cogitationem ejus, & anima ejus quod unguis voluit hoc fecit.) Solus Deus esse recte & propriè dicitur, quoniam ab ipso omnia que sunt, ipsæ etiam rationales creaturæ esse coeperunt. Hoc ergo dicit: Multa quidem jam passus sum: tamen sic quæret, si aliquid anima ejus in me voluerit fieri, & quod statuerit, præteriri omnino non poterit: sicut in Salomone habetur, Quis tibi inspicabit, si perierint nationes quas tu fecisti? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum? Nec enim est Deus nisi tu, cuius est de omnibus.

Cum expleverit in me voluntatem suam, & aliam multa finalia prelo sunt ei. Cum jam me quibus voluit tormentis affecerit, & alia adhuc quanta voluerit mihi indigere poterit, quoniam universa prelo sunt ei quæcumque voluerit.

Et idcirco à facie ejus turbatus sum.) Quoniam dicitur solum Deum omnipotentem, qui in me faciat quod voluerit, quando voluerit praestitque finit, si qua mihi adhuc insingerit ei placuerit: ideo à facie majestatis Dei, ut homo turbatus sum. Unde & considerans eum, mente scilicet sentiens, & ex parte intelligens, timore sollicitior: id est horripilatione majestatis illius perterritus, atque sollicitus sum.

Deus mollivit cor meum, & omnipotens conturbavit me.) Cor mollium, resolutum pavore nimio & timore, hoc loco dictum noverimus. Secundum hunc sensum & Hieremias plangens Hierusalem ait, Mollitum est cor meum in me, & omnia interiora mea resoluta sunt: id est, pro captivitate populi mei totum sum liquefactus.

Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.) Ipsas calamitatis suæ miserias tenebras appellavit, quas velut ruinas subito imminentes dicit dicere voluit: quibus tamen insistentibus mihi, abs desperatione non perij, nec faciem mentis meæ infidelitas excacavit, vel negario Dei.

CAPUT VII.

Ab omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies ejus.) Quomodo enim eum tempora latere non possunt, quæ ipse disposuit & creavit: ita & illa quæ in temporibus sunt, illi minime possunt abscondi. Proinde tempora vitæ meæ, & temporum & actuum meorum, ab omnipotente non sunt abscondita. Illi verò quæ sentiunt & intelligunt Deum, dies æternitatis ejus ignorant: in qua æternitate nec temporales dies, qui in temporibus sunt, inveniuntur, ubi unus æternus est dies.

Alij terminos transtulerunt, diripientes greges, & pervertentes eos.) id est, comederunt. Transulerunt terminos, contra illud præceptum, quod à Moyle legislatore & sapientissimo Salomons cautum est, Noli transire terminos quos præfuerunt patres tui.

afinum

Exod. 22.

Heretic terminos transferunt.

Pupilli.

Vidua.

Pauperes.

Manus.

Manus.

Asinum pupillorum, sive ut alij dixerunt, jumentum pupillorum, abigerunt, & abstulerunt pro pignore bovem viduae.) Contra legem Moyſi facientes, ubi dicitur: *Vidua & pupillum non opprimeris per calumniam.* Illic enim calumnia locus est, ubi sub occasione ablati pignoris, rem alienam calumniator invadit.

Subverterunt pauperem viam.) Ad spoliandos eos, litibus calumniarum velut hostes insidiati sunt: quos ita necessitatum miseris coarctant, ut copiam vivendi non inveniant. Sive inclinaverunt pauperes de via justa: id est, ita odio & multis persecutionibus humiliaverunt eos, & diversis tribulationibus affecerunt, ut illos de via justitiae aliorum averterent.

Et oppriferunt pariter mansuetos terra.) Innocentes quoque & simplices, qui propter mansuetudinem resistere ei non poterant, dominationi suae & servitio subiugarunt. Et quia aliquantisper in locis diximus, quod sanctus Job ut Propheta Dei, & qui typum gereret Salvatoris, interdum in sermonibus suis sensus spirituales inferret: videamus nunc secundum mysticos intellectus, quid significant illa quae hic sub praedictis nominibus dicere videtur.

Terminos transferentes, id est statuta Ecclesiae convellentes: haereticos esse significavit, qui novitate doctrinae perverse Evangelicae locis & Apostolorum terminos praefinitos excedunt sive transponunt: & ita deceptoria lusione discipiunt greges Dominicos, id est populos credentes in Christum circumveniunt: sicque extra caulas exclusos Ecclesiae, jam quasi proprios greges pascunt, quia sublati ab eis nomine veri pastoris, eos suo nomine consecraverunt, & suo dogmate repleverunt. *Asinum pupillorum, sive jumentum,* ut alij abegerunt: & abstulerunt pro pignore bovem viduae. *Subverterunt pauperem viam, & oppriferunt pariter mansuetos terra.* Non solum, inquit, haec faciunt quae jam dixi: sed & pupillos quosque, qui sunt intra Ecclesiam, viduas etiam, pauperes & mansuetos spoliant, subvertunt & opprimunt.

Et pupilli quidem, sunt tenelli & infantes in fide, vel qui Deum patrem non habent, ut ab eo contra adversarios defendantur, quorum animum velut jumentum forte ac necessarium ad Deum in se per fidem portandum, haeretici praedonum more a vita abigunt veritatis, dum eos fallacis suis hac virtute animi spoliant. Sive gentilem sensum, animalis nomine significatum, ab eisdem auferunt, dum sub praetextu verae religionis eos in perditionem suam ducunt, & faciunt eos filios gehennae. Viduae etiam illae sunt animae, quae verum Deum suum & Dominum perdidit: a quibus haeretici pro pignore perfidae utique confessionis, per quam falsis eorum ad inventionibus inveniuntur, & debitorum eorum efficiuntur, sanctarum virtutum munda ab eis, & utilia animi opera conantur auferre. Pauperes quoque in hoc loco intelligendi sunt, qui patrimonio fidei destituti sunt: nam alij pauperes in hoc seculo, alij sunt divites in fide. Horum ergo religionis viam, quia ad Deum redire poterunt, suis erroribus haeretici subvertunt. In bona vero partem, pupilli sunt patrum ac seniorum auxiliis indigentes. Viduae vero accipi possunt illae animae, quae se a seculo separant, atque a mundi luce sejungunt, vitij & concupiscentis viduae. Pauperes sunt, de quibus Dominus dicit: *Beati pauperes spiritu.* Quos omnes haeretici subvertere moluntur. Mansuetos autem hic illos esse sentiamus, qui contra inimicos suos constantiam non habent resistendi, & propter ignaviam animi sui facile seducuntur. Hi igitur ita multis haereticorum dogmatibus & diversis praepceptorum superstitionibus opprimuntur.

Alij quasi onagri egrediuntur ad opus suum, vigilantesque, ad praedam preparant panem liberis.) Violenti illi & rapaces, de quibus superius dictum est, sub specie justitiae, iniquitatem & injustitiam palam, & sub oculis operantur. Hi vero velut praedones & latrunculi in remotioribus locis degentes, furtim more abigentium rapiunt aliena: unde dicitur: *Egrediuntur ad opus suum.* Suum utique opus, non Dei: id est iniquitatis, non justitiae, omniqueque vigilantia insistant, ut de aliorum rebus sibi filijque suis praeparant necessaria.

Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus operimentum non est in frigore, quos imbres montium rigant.) Hos er-

go per miseriam destitutos domibus dicit, quandoquidem ait eos montium cavernis & umbraculis operiri: & quanta sit eis in ipsis montibus necessitas commovendi, ita ait, quos imbres montium rigant, id est, aquis de ipsis montibus copiose fluentibus infunduntur. Sive ut alij dixerunt, De stillicidio montium madescunt.

Et non habentes velamen, amplexantur lapides.) Manifestius alij dixerunt, *Qui cum regnum non habeant, petra adoperiuntur.*

Vim fecerunt depradantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.) Manifestum est.

Nudos & invidentibus absque vestitu & esurientibus rulerunt spicas.) Supra hostilitatem est, nec a feminudis spoliis abstinerere.

Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcati vorcularibus sicutur.) Hoc malum est magnum iniquissimum, ut sub labore & fructibus aliorum alij requiescant, & inebrientur vino eorum, qui collectis atque expressis vindemijs suis sicutur.

De civitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamavit, & Deus multum abire non patitur. Quos autem ait, anima vulneratorum: tanquam unam pro consensu ad Deum clamantium intelligamus. Vastatorum autem tribulatio, usque ad gemitus civitates habitantium pervenibat. Vulnerati vero non solum illi intelligendi sunt, quorum corpora telis transfodiuntur: verum etiam illi quorum animae hostium timore nimio velut gladio feriuntur.

Ipsi fuerunt rebelles lumini.) Deus utique lumen est omnis creaturae suae rationalis, quam condidit: & sicut eam sapientiae ratione perfundit, ita & gratia divinae miserationis illuminat.

Nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas illius.) Id est, praedicti luminis vias, justitiae atque innocentiae resistendo & rebellando, praemium cognoscere detrectarunt: deinde nec aliquando per easdem semitas justitiae Dei de tenebris suis ad Deum intelligibile lumen penitendo redire noluerunt. Ipsi autem, quia caecato corde in tenebris sunt, mittentur in tenebras exteriores, & duplici malo induentur, sicut diploide confusione sua. Secundum spirituales intelligentiam, transferentes terminos, id est decreta fidei Catholicae commutantes, haereticos superius intelleximus: & nunc, quia universaliter de statu vel conversatione humani generis disputat, alios qui commorantur quasi onagri in deserto, daemones intelligere possumus, juxta spirituales intellectum, quoniam in aeris hujus vacuo atque deserto, ad exercendam perditionem hominum pervagantur absque ullo jugo liberi, & nullo nexu divini timoris adstricti. Egredi autem dicuntur, eo quod nequitas suas in effectum operis expugnata hominum salute proferant ac producant, & hoc eis opus in exercenda mortalium deceptione sit proprium. *Vigilantesque, ad praedam preparant panem liberis,* id est humanum genus infatigabili nequitia depradantes, sibi atque subvertis tanquam liberis suis escam pervigili inestatione conquirunt, & in animarum supplantatione non dormiunt.

Agrum suum non demerunt, & vineam ejus quem vi oppriferunt, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore, id est, cunctis eos bonorum operum atque virtutum spoliant ornamentis, quos operimentum fidei non habere perspexerint, & idcirco in fidelitate algent, qui charitatis Dei non habent vestimentum, quia ferventis spiritus tunica indui non mereantur. *Quos imbres montium rigant.* Non imbribus caeli rigantur, sed montium, extollentium se adversus scientiam Dei, quae de caelo est: hi utique infidelium sensibus nequitiae suae virus instillant. De his imbribus in Evangelio dicit: *Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & irruerunt in domum illam.* Horum itaque animae vitiorum pluvia, & peccatorum grandine verberantur. *Et non habentes velamen, amplexantur lapides:* & idcirco, quia sine vestimento virtutis effecti sunt, amplexantur lapides: id est peccatis suis & erroribus delectantur. *Lapides namque in scripturis aliquando & peccata intelliguntur,* ut ait Propheta, *Et lapides de via projicite,* id est, auferre de medio offendicula peccatorum, ne in ea qui viae Domini gradiuntur, incurrant. *Vim fecerunt depradantes pu-*

Matt. 7.

Lapidum cypus. Hier. 50.



illos: id est, pusillanimes etiam, & parvulos in fide, & incipientes, fragili adhuc animo & puerili in Dei agmine viventes, virtutibus tanquam parentibus destitutos, pravis insinuationibus depraedati sunt. *& vulgum pauperem spoliaverunt.* multitudinem quoque populi vili atque communi conversatione plebeiam, & in scientia Dei pauperem, si quid fortassis habebat justitiæ, aut etiam innocentia naturalis, spoliaverunt, dum infirmas mentes fortia vitorum blandimenta decipiunt. *Nudus & incenditibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.* *Nudus, id est, Dei timore & custodia derelictus, spei indumenta non habentibus, etiam spicas, ipsam naturæ legem visceribus insertam, in qua divinam noticiam adoperam habere videbantur, & frugem bonæ voluntatis tulerunt, quam per exercitia bonorum operum velut conterendo remota ignorantia palea, & rejecto velamine, ad scientiam Dei quandoque pervenire potuissent, & per verbum Dei ipsam nudam veritatem tanquam panem alimonie vitalis accipere. *Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcati vicularibus sicut, i. e. coacervata perditorum strage requiescunt, & in eorum perditione reficiuntur, quos post multa bona opera deceperunt: quos calcata, & nondum reposita, neque ad consummationem perducta virtutum vindemia, per errorum deserta rapientes, ariditate ac siti desicere faciunt. *De civitatibus fecerunt viros gemere, i. e. expugnantis civitatibus animarum, respicientes gemere compulerunt: agnataque tandem ruina, gemitu & doloribus pertulerunt: aut certe in eorum deceptione de civitatibus, id est, de Ecclesijs, sacerdotes casus eorum gemere ac desere fecerunt. & ideo sequitur: *Et anima vulneratorum clamavit, & Deus in altum abire non patitur.* Cum ab erroribus, inquit suis, in quos inducti fuerant aliqui eorum, redire ad vitam cœperunt, & ad Deum vulnerata superstitioibus anima dolente clamaverint, Deus vocem implorantium inultam esse non patitur. Ultionem enim de inimico facit, quando nequitia opus, illorum qui seducti fuerant, conversione destruit.***

Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas illius. In cœlesti ubique statione degentes, contra lumen verum suæ beatitudinis auctorem rebelles effecti sunt: & ne defecti quidem ad qualicumque plenitudinis intellectum, aut satisfactionis affectum redire conati sunt. Ipsi tamen seducti, ab eis calcata virtutum vindemia, & expressa sitiunt: quia veritatis poculum apud eos à quibus in errorem abstracti sunt, non invenerunt. Potest hic sensus de onagris, quos paganorum figuram habere diximus, & dæmonibus coaptari, qui in unaquaque anima agrum Christi, non suum demerunt, & nudos fidei vita spoliant, & inter opera eorum requiescunt, & reficiuntur, quos post multa bona opera deceperunt, quod autem ait:

Mane primum surgit homicida. Non est hoc solum matutini operis, quasi speciale crimen, ut hæc sit consuetudo homicidarum, primum manè homines interficere, cum sciamus quolibet tempore ab hominibus scelus istud admitti: sed fortè manè dictum est, ut sit quasi gloria facinus operantium, secundum Sodomitarum exemplum, de quibus dicitur: *Et peccatum suum non absconderunt, sed potius predicaverunt.*

Per noctem verò erit quasi fur. Publicus homicida etiam fur nocturnus efficitur, potuit & de iniquis iudicibus hoc dixisse, qui ad hoc maturius surgunt, ut causam egeni & pauperis muneribus corrupti prævaricarentur: quos non aperte quidem interficiunt gladio, sed dum spoliant eos, & totum eis auferunt unde vivebant, atrocius eos quodammodo & gravius occidunt.

Noctem verò Ideo dictam puto, quia prævaricatores negotiorum secretum quoddam, quasi tempus nocturnum requirunt, quando munera pro causis prævaricatis accipiant, unde & sicut hic ait, furum nomine appellantur.

Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus, & operiet vultum suum. Id est cordis ejus oculus ob-

livione excæcatus est, ut in ejus memoriam non ascenderet, quia omnium cogitationum & operum humanorum Deus esset inspector & cognitor. Quod autem dictum est, *Et latibulum faciei posuit, potest ea ratione sentiri, quia noluit intelligere ut bene egerit.*

Perfodit in tenebris domus, sicut in die condixerat sibi, & ignoraverunt lucem. Adulter ut ad scelus committendum perveniat, in obscuro & tenebris etiam domorum irruptionem meditatur. Hoc enim apud se definitur per diem adulterina colloquia. *Et ignoraverunt lucem, id est Deum, quod utique dolentis voce pronuntiandum est.*

Si subito apparuerit aurora, arbitrantur unde apud mortis. Quia eorum opera nocte recedente detegit, vel si eis per castigationem lumen vitæ melioris ingelleris, de conscientia suâ malo jam penas mortis esse altimant (sullinere: quia justitia sanctitas, ut ait Scriptura divina, solus est iniquo).

Et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Ita enim tenebris peccatorum vivere delectantur, tanquam si in virtutum luce consisterent, ut Salomon de hujusmodi ait: *Qui dereliquerunt vias rectas, ut ambulent in viis tenebrarum, & qui lætantur in viis pessimis.* Dicamus & aliter secundum tropicos intellectus, quos beatus Job, ut Propheta potuit in spiritu prævidere. A passione Dñi & resurrectione hæretes de Ecclesia esse cœperunt. Mane enim primolegimus Dñum ex mortuis resurrectisse: quod & Prophetam scimus dixisse ad patrem, cum filij ejus in spiritu cœmet resurrectionem, ita inquit: *Repleti sumus mane in sermone tua, & gloria dicitur, sicut ait pater ad eum: Exurge gloria mea, exurge.* Unde & Israelii populo per fidem videntem Deum, ita dicitur: *A vigilia matutina usque ad noctem spera in facie Domini.* A vigilia matutina usque ad noctem, i. e. a resurrectione Christi incipiat, in qua rota dispensationis redemptionis nostræ completa est, & usque ad finem præteritis vitæ istius perseveret. A primo ergo mane, ipso capite resurgente cœpit Ecclesia, de qua omnes hæretici exquiritis per contentiones pravitatis emerserunt: qui & ipsi, sicut Ecclesia, resurrectionem Dñi prædicant, qui à tempore Apostolorum cœperunt. Inde per temporum spatia crescendo alij subsecuti sunt, ad quorum numerum ex tempore matutino resurrectionis Dñi, homicidarum addidit multitudinem. *Per noctem verò erit quasi fur.* Omnes sensus hæreticorum nocti, & tenebris comparandi sunt, quia non habent lumen veritatis: qui cum de lege fuerint, & Evangelio, unde sibi eosdem pravos sensus de cordis sui figmento componant: manifestum est, quia ad apertionem sibi faciendam aliena furantur, de quibus scriptum est: *Vidit, ait Propheta, & ecce volans volans, longitudo eorum viginti cubitorum, & dixit dominus ad me: Haec est multitudo, quæ egreditur super faciem omnis terre, & veniet ad domum meam, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & immorabitur in domo ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus, & Dominus de his dicit in Evangelio, cum de veris & bonis pastoribus loqueretur dicens: *Qui intravit mundum, & ascendit aliunde, fur est & latro.**

Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus, & operiet vultum suum. Sicut homicida & fur, unusquisque hæreticus nuncupatur: ita adulter rectè intelligitur, cum ad sensus suos eloquia divina convertit, & ad alterat verbum Dei, de his Propheta ita dicit: *Caupnes auferunt aquam vino miscent: id est, adulterinis suis doctrinis meram atque sinceram Evangelij doctrinam intellectus sui pervertitate corrumpunt. De his & Petrus Apostolus ait: *Hi sunt fontes sine aqua, & nebula turbinibus exagitata, & hederæ, hi sunt mænes sine aqua, arbores autumnales, fructus fructum, fidera errantia. Vanitate utique & præsumptione hæretici excæcatus vultus mentis operitur: & excrecente in eorum tumore superbia, tora præcordia ejus, & viscera contumuntur.**

Perfodit in tenebris domus, sicut in die condixerat sibi, & ignoraverunt lucem. In erroris sui tenebris vivens unusquisque hæreticus, atque in doctrinæ pravitæ consiliens, non dulci & suavi sermone Evangelij, qui sicut imber placidus, sicut ros cum silentio in animas descendit: fide-

lium: sed aspero potius, & ad vulnerandum nimium praecacato, domus perfodit animum. Hoc enim in die condixerunt sibi haeretici, ut homines mortiferis jaculis doctrinae nexij perforarent: quando in Ecclesia adhuc, hoc est in die veritatis positi, haereses facere condixerunt: quia etsi diversis diverso tempore errant sensibus, uno tamen discordia spiritus schismata facere moluntur. Et ignoraverunt lucem, ipsum utique Dominum salvatorem. Omnes enim haeretici verè ignorant eum, quia integram perfectamque dispensationem ejus, ut verè est non intelligunt: & ideo in erroribus constituti, verum lumen mundi ignorant.

Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulat. Si quisquam disputator extiterit, qui contra eos lucem manifestè veritatis enarret, convicti arbitrantur se incurrisse in umbram mortis: nihilominus in stulticia sua tenebris velut in luce scientiae gloriantur. Potest & diabolus, fur, homicida & adulter intelligi: quia decipiendo hominem factus est homicida, ut ait Dominus, *Ille homicida fuit ab initio.* Divinitatem quoque sibi per superbiam permittendo, quam praesumptione animi sui tentavit invadere, velut fur in ventus est, qui aliena conaretur auferre: qui etiam virginalem illam, & castam dilectionem Dei amisit, dum adulterinos ambitus contra Dei sui & Domini amorem faciens, propria voluntate quaesivit. Hic igitur mane primo, id est, circa ipsam novitatem protoplasti hominis, ad seducendum eum per ejus mulierem confurxerat, cum ad eum tanquam egentem adhuc consilio, & pauperem, qui experientia minus cautus esset, deceptione insidiosae persuasionis accesserat. Noctem verò peccati ipse sibi operatus, quando ad divinitatem invadendam velut fur irrepere voluit, dicens: *Super sidera caeli ponam thronum meum, & ero similis altissimo.* & exinde cum suis, quos sidera caeli appellavit, nox & tenebrae princepsque tenebrarum est appellatus, & rectè, quia Deum verum lumen amisit: hic jam in peccatorum suorum tenebris constitutus, vultum malae conscientiae sua obduratione operuit, poenitentiam non acturus: & idcirco divino lumine privatus, studet atque observat, ut ea quae tenebris & caligine sunt digna, committat: unde in his operibus vitam agens, fodit sibi domos habitacionis in infernis, cum illis suis ministris, cum quibus se adversum Deum & creatorem suum erigere tentavit. Hic ergo ministri ejus, cum adhuc beati essent, in illa aeterna felicitate, in illo die utique sempiterno, qui non habet initium neque finem, hoc sacrilegium tyrannidis sunt cum suo principe collocuti: & putaverunt, quod Deus, qui est lux vera, sapiens & intelligibilis, hoc malum contumaciae eorum non impunitum relinqueret, ut non eos de illa beata atque gloriosa sede deiceret, & hinc putò dixerit, *Et ignoraverunt lucem:* quòd aestimaverint Deum hoc in eis minime esse facturum. *Qui de potestate dicti sunt tenebrarum,* id est, hominum peccatorum.

Et inde est, quod nomen vel nomen Dei audiant, contremiscunt, quod vocabulo aurore significari putamus, sicut in Evangelio dicunt ad Dominum: *Quid venisti ante tempus torquere nos?* Non immerito autem hoc loco de his beatus Job ait: *Sicut in die condixerant sibi,* quando perstante adhuc Archangelo, reliquis de quibus dicitur, *Traxit secum serviam partem stellarum,* contra Deum in caelis facta est conspiratio rebellionis. Quorum colloquutionem ego existimo mobilem quandam voluntatum fuisse consensum potius quam sonora colloquia: quoniam spiritus sunt, & non corpora membris composita. Unde fieri potest, ut similes motus per subtilitatem naturae suae in se perspexerint, & hoc dictum sit colloquium. Non enim quicquam affectuum suorum ad invicem latere spiritus potest. Simples enim creaturae, nullum habentes quasi obstaculum copulentum, perspicuae sibi sunt. Unde arbitrator, quod lingua illa quae est eis secundum conditionis suae modum longè dissimili atque insuspiciabili distinctione, sive sono vocis quae fit verberato aere, quod volunt illico enunciant: nec sit necesse eis humano more brevissimi saltem temporis spacio loquelam a cogitatione discer-

Bedæ Rom. 4.

tere. Illud tamen immobiliter est tenendum, nullo modo in silencio agi militiae caelestis officia, cum legamus angelicas potestates ante sedem Domini in laudem gloriae ejus indefessis vocibus personare: neque ullo modo Apostolum dicturum fuisse: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum,* nisi essent Angelorum lingua, sicut hominum sunt: quamvis angelicae dissimiles sint humanis. Est ergo aliquid magnum, atque ipsum valde secretum super diversitate linguarum inter terrigenas & ministeria superna discrimen.

Levis est super faciem aquae. Hinc usque ad finem sermonis hujus de illis, de quibus supra diximus, à beato Job simul dici intelligamus, quorum & sanctus David ita meminit, dicens: *Non sic impij non sic sed tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terrae & ideo quia non sunt de Ecclesia magna, id est populo gravi & sancto, qui gravis secundi & optimi tritici comparatur, & qui in horreo aeternarum mansionum condendus est, levis ut palea, nihilque ejus ponderis habentes:* quod ad praegravidos virtutum pertinet fructus, aquae elemento supernatabunt, ut aetere flatu tenui rapiantur. Sive hoc loco illa aquae dicta sunt, quae aliquando in scripturis humani generis amantis hoc seculum habent figuram, eo quòd semper ad inferiora proclives multum secum limi trahant, quo in chaos inferorum turbido pondere deponantur.

Maledicta sit pars ejus in terra. Qui enim in terra sanctorum, quae est viventium terra, non fuerit, maledictus erit: & ideo maledictam partem dixit ejus, qui illic non est habiturus. Propheta autem ait: *Pars mea Dominus.* Sive maledicta sit pars ejus in terra, ut quicquid in parte sua in massa humani generis vivens agere videatur, quia & ipse pars mundi est, maledictum invenitur, & reprobum.

Nec ambulet per viam vinearum. Id est, ita maledicta sit ejus conversatio in hac terra, ut plebes Dei, sive animas sanctas, quae sicut vineae plenae fructibus, ita & illa virtutibus fructiferae sunt, non imitentur, neque per ipsas ambulet, non eas diligat, non sequatur. Via autem vinearum, fides Ecclesiarum est: vel via vinearum Christus est, per quem itur ad vitam aeternam. Has enim vineas doctores tanquam cultores doctrinis, velut lignibus colunt, ut ab eis vinum operum bonorum vindemietur, quòd in fide, id est torculari Ecclesiae, pondere tribulationis expressum, fragans Christi gratia, odore suavitatis cum virtute meritorum in apothecis domorum caelestium recondatur.

Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium. Quasi duas gehennas sanctus Job dicere videtur, ignis & frigoris, per quas diabolus haereticus, & homo impius commutetur, cum in Evangelio hujus duplicis poenae, sive dissimilem auctoritatem non habeamus. Certum quidem est, non minus quam ignem esse adustionis in frigore. Sed si gehenna tantummodo ignis est, fortè in ipsa talis sensus cruciatuum fiat illis qui in ea torquebantur, ut nunc quasi ignem ardentem sentiant, nunc nimij algoris incendium, & poenalis commutatio, nunc frigus sentientibus, nunc calorè, quasi de loco ad locum transitus astringitur, & inde fortassis illud sit, quod Dominus ait in Evangelio: *Mitte illum in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium:* ut hic stridor dentium de rigore frigoris oriatur, ubi & similitudinem quandam ex nostris corporibus aliquatenus possumus invenire, in quibus ex fellis rufi abundantia, quod est calidissimum: in typicis morbis intolerabilis rigor praecedat ignem, febri ardentissima secuturum: & dicuntur à medicis haec duo, quae sibi contraria dignoscuntur, est una fellis materia, in homine procreari.

Et usque ad inferos peccatum illius. Eo quòd peccatum impij & iniqui tam magnum sit, & tam grave, quòd eum deprimat in infernum. In quorum figura Aegyptij demersi sunt in profundum maris, velut plumbum in aqua validissima.

Obliviscatur ejus misericordia. Id est Deus, qui non solum misericors, sed & misericordia dicitur, & ita verè ac propriè appellatur. Misericordiae autem nomen à misericordia nascitur: apud homines de misericordia & iustitia, misericordis, & iusti appellatio derivatur: apud Deum,

Apoc. 4.

I Cor. 13.

Psal. 1.

Thren. 3.

Matt. 22.

Exod. 15.

quod est Trinitas, ex illo qui misericors & iustus est, nasci iustitia & misericordia, id est ex illo ex parte cognoscitur. Quicumque sanctorum potest dici misericors & iustus, esse misericordia & iustitia verè non potest: quod propriè & naturaliter Deus est, illi hoc soli specialiter competit. Deus enim, quod habet est: nos quod habemus, de fonte suscipimus, fons autem ipse esse non possumus.

Dulcedo illius, vermis. Per antiphrasin dictum: quod est, dulcis sit vermibus, ut ab eis infatigabiliter consumatur: sicut Evangelista, vel sicut Elaias propheta de prævaricatoribus dicit, *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Talis igitur dulcedo erit iniquis & odientibus Deum.

Esa. 66.

Non sit in recordatione. Id est, ad divinam misericordiam non pertineat, quod diabolo & suis hæreticis, & impijs ita futurum: de scripturis sanctis discimus.

Matt. 7.

Sed conteratur quasi lignum infructuosum. Quod & sanctus Joannes Baptista ait in Evangelio: *Omnia arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Vel lignum peccatum intelligamus, quod per lignum accidit: & ipse diabolus lignum insanabile, vel infructuosum potest dici, qui nunquam erit pœnitentiæ medicatione sanandus. De ligno autem vitæ, id est de cruce vel Christo dicitur: *Secundùm dies ligni erunt dies populi mei.*

Esa. 65.

Pavir enim sterilem. Id est, sive peccatum in homine nutrit & fovit, sive animas steriles & infructuosas virtutibus.

Psal. 35.

Quæ non pariet. Eas quoque animas assentationis suæ delectationibus pavit, quæ cum possent de utero cordis bona opera parere, noluerunt, ut beatus David de huiusmodi ait: *Noluit intelligere, ut bene ageret.*

Et vidua bene non fecit. Viduam etiam animam, & sanctitatis viribus destitutam, quæ Deum virum habuerat, cum exhortatione noluit consolari, ut id ageret, quemadmodum posset reverti ad virum suum priorem.

Detraxit fortes in fortitudine sua. Si fortes, & virtutum viros prostravit atque detraxit, adverte quid fecerit de infirmis: non quod hæc bona, ut alicui prodesse, potuerunt iniqui in impietate durantes, sed quod ad majus pondus facinorum eorum pertineat, ita dicitur quandoquidem propter majores iniquitates suas, nec istas quæ sequentes virtutes sunt, facere potuerunt.

Et cum steteris, non credet vita sua. Et cum in prosperis sit, nec sic quoque moriente conscientia, putat quod eadem felicitate nequaquam perpetuo patiatur: qui cum huiusmodi pertinacia & duri animi sit, modo credens quod in illa vita sua tam perditam stare possit, accepit tamen à Deo locum pœnitentiæ, ut secundum divitias bonitatis illius, patientiæ quoque & longanimitatis, per has inducias prolongato sibi tempore, sed de conversatione excusare non possit: quod tamen beneficium pietatis Dei, superbia exiccato corde contemnit, nequando revertatur ad Deum, qui omnes vias ejus, & actus singulos intuetur.

Elevati sunt ab modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur. Nunc iterum illa pluraliter describuntur, de quibus usque ad hunc versum singulariter dixerat. *Ab modicum* autem dicitur pro brevitate vitæ præsentis, in qua pro tempore exaltantur iniqui. Quod autem ait, *Auferentur sicut omnia*, id est, sicut illa quæcunque sunt partis adversæ: sive cum in fine sæculi ablata fuerint omnia temporaria, quibus se inferuerant, & quibus inhæserant.

Et sicut summitates spicarum conterentur. quemadmodum enim summitates spicarum, res utique nimium fragiles, tanta facilitate comminuuntur, ut ad nihilum deducantur: ita & hi, de quibus locutus sum, ut pulvis tenuissimus, sive ut favilla & lanugo erunt ante faciem Dei, cum fuerint contumelia confusiois attriti.

Quid si non est vita, quis me potest arguere esse mentrur, & ponere ante Deum verba mea? Quis enim ex vobis me arguere poterit, quia non ita sit futurum ut dixi: meque falsitatis convincere, qui dicitis, quod omnia in hoc tempore reddat Deus peccatoribus quæ merentur: quod in

meam potius suggillationem de studio contentiois auferitis.

CAPUT VIII.

Respondens autem Baldath Sabites, dixit: *Potestas & terror apud Deum est, quæ fecit concordiam in sublimibus suis.* Convictus Baldath à beato Job, dicente in suis magis Dei esse judicia, ad hæc se convertit, ut diceret. *Apud Deum est potestas & terror: id est, non jam exerceat iudicium, sed apud se repositum tener ac reservat in posterum: profectamen facit perpetuæ pacis concordiam in sublimibus: id est sub æternæ beatitudinis securâ tranquillitate viventibus Angelis sive hominibus sanctis suis, custodiendo eos ne per aliquem lapsum peccati inimicitias offensa cœlestis incurant.*

Nunquid est numerus militum ejus? De hoc innumerebilibi exercitu millium Dei & sanctus Daniel ita ait, *Millia millium ministrabant ei, & decies milites centena milia assestant ei.*

Et super quem non surgit tumen ejus? Iste enim illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quia non est qui se abscondat à calore ejus.

Nunquid iustificari potest homo, comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Non mihi videtur, quod ad ea quæ sanctus Job dixit, Baldath respondeat: sed secundum illum sensum potius dicat, quem & alij sæpe dixerunt. Proinde manifestum est, quia de inopia respondendi eadem quæ dixerat, frequentius repetant.

Eccæ etiam luna non splendet, & stella non sunt in conspectu ejus. Sub nomine lunæ, sive stellari, angelos & terpenas potestates intelligere possumus: qui ad comparationem divinæ reverentiæ imundi & tenebræ pollutum videri, ex eo utique, quoniam natura conditæ creature, licet non peccet, capax tamen delicti est, ut apparuit in angelis ejusdem naturæ peccantibus. Sed post eos nullum angelorum peccatis credendum est, quia omne liberum arbitrium suum in solius Dei charitatem agnita sui conditione verterunt, immobiles facti sunt, persisterunt in veritate, in qua prædictus angelus cum suis stare voluit. Proinde angelorum voluntas per amorem Dei facta est inconvertibilis, quæ in Deo una atque eadè esse creditur per naturam: & ideò ipsi soli incorrupto honore & gloria permanent. Potuit fortasse & de his astorum corporibus dixisse, quæ cum humanis præstantiora videntur, eo quod in sublimi posita loco, cœlestia nuncupantur: in conspectu tamen Dei ideò astimantur munda non esse, quoniam jugiter & indefinenter, sicut Deus mundum illuminant, quorumque illuminatio non est similis Dei illuminationi: quia hæc solummodo corpus mensuræ illuminant, Deus autem illuminat & animas corporum humanorum: multi tamen glebas siderum corporatos figuram arbitrantur, quemadmodum & de sole scriptum est: *Et rans girando vadit spiritus.*

Quanto magis homo putredo, & filius humani verus? Sic enim angeli, inquit, cœlorum etiam corpora ad comparationem Dei immunda esse dicuntur, quid putas hominem istimandum est, cum sit ipse putredo: filius quoque hominis pro eo quod sicut vermis, ex corruptione nascitur. Et quia Baldath, quasi in defensionem Dei contra sanctum Job loqui sibi visus fuerat, talia in eum cum increpatione referuntur.

CAPUT IX.

Respondens autem Job, dixit: *Cujus adparor es? nunquid imbecillus? & sustentas brachium ejus qui non est fortis? Cui didisti consilium? Forsitan illi qui non habet sapientiam, & præteritiam tuam ostendisti plurimam. Aut quem docere voluisti, non cum qui fecit spiritum mentis?* Quotiescunque sanctus Job respondit amicis suis, nunquam asperè cepit, cum illi peccatas ei injurias irrogarent. Nunc autem videns Deo injuriam fieri, iusta indignatione commotus, in ipso initio fecerit sui Baldath solum durioribus arguit verbis, eo

quod

quod ita loqueretur, tanquam Deus sit infernus, ac non habens ullam brachij fortitudinem, cuiusquam egeret auxilio: non advertens, quia minor est participatio toto, gutta siculae perenni fonte, sic in illa latens in cinere igne divino, quo omnia coalescunt: lucerna corporis sole iustitiae, testa figulo, anima Deo: unde mirans Job loquitur, quare ausus fuerit, ut eum eo a quo illi esse est, adjuvare vel docere voluerit!

Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis. Jvis igitur nosse, homo vane majestatis Dei fortitudinem? ecce ipsi gigantes, & qui cum eis, sicut sub aquis terrarum positi in inferno, potentiam virtutis illius sentientes, non sine suo gemitu contremiscunt. Gigantes autem appellat scriptura divina homines superbos, rebelles & contumaces, ut fuit ille Nembroth gigas venator contra Deum. Diabolus quoque & sui translator, nomine gigantes propter superbiam nuncupatur. Quod autem ait, *sub aquis gigantes gemunt*, ita inquit, velut si dixisset, *sub terra* i.e. inferioribus terris, ubi inferi esse perhibentur: unde & ipsi inferi nominati sunt. Aqua ergo ejus natura sunt, ut sine terra esse non possint. Sicut ergo inferi in profundo terrarum sunt, ita terra in profundo aquarum, sicut ait: *Qui creavit terram super aquas.* Nam & sanctus Jonas, cum praeter ceteris Prophetis personam in se specialiter exprimeret Salvatoris, ita & de ventre ceti orat ad Deum: *Circumdedunt me aquae usque ad animam, abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.* Secundum ergo hunc intellectum, illud arbitrari posse sentiri, quod beatus Job ait: *Ecce gigantes gemunt sub aquis*: qui gemitus de doloribus utique & squallore ejus habitationis tartareae nascebatur.

Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditionis. Hoc dicit, quod scientiam Dei nihil latere possit, & quod perditio, qui diabolus a nobis non absconditur, se non praevaleret ab omnipotentia ejus absconderet.

Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum. Hic ipse sanctus Job, cum superius dixisset, quemadmodum Deus providentia sua mundum plergeret, inter cetera ait: *qui facit & interiora austru*, ubi plagam meridianam per spatia infinita ingredientem, intrinsecus voluit significare, sicut & nunc Septentrionalem partem aquilonis vocabulo nominavit, qui in extrema plaga. Deest aliquid.

Apostolus ait: *Portans omnia verbo virtutis suae*: & quia aliquando in scriptura ventus diabolus significat, de quo & Salomon ait: *Aquilo durus ventus.* Nominem alio dexter vocatur, a suis quippe, & qui ad occidentem respiciunt, dexter quidem dicitur, sed totus sinistri operis auctor est: hic igitur supra vacuum dilatatur, i.e. super frigidus fide, atque incredulos, quod est super inanes a vera religione, & vacuos, atque ut eis velut Rex dominetur, super eos extenditur. Rursus illi ipsi increduli, quos S. Job terra nomine appellavit, super diabolus, qui damnatus a Deo, nihil factus est, appenduntur, ut incerti semper sint, & nutantes tanquam caput & membra: ut caput quod nihil est dictum habitet in vacuo, & vacuum super nihilum appendatur.

Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Per has nubes, sicut ab altitudine ipsa spatiosi aeris colantur aquae de caelo, sicut & alio loco de Deo ita legitur: *Cribras aquas de nubibus suis.* Hoc igitur modo ligatae dicuntur, quoniam non simul effunduntur in terras, sicut & in diluvio factum legitur, Spirituales autem iste est intellectus, ut nubes sanctos doctores interpretemur Ecclesiae, qui aquas Evangelij portant populis effundendas, & gubernante sancto Spiritu, deferantur quo cunque eas voluntas regentis perduxerit: ut irrigentur terrae populorum, & de hac caelesti pluvia virtutum fruges spirituali operatione multiplicent: quas aquas de superna abundantia defluentes ligat Deus in nubibus suis, ut unicuique secundum capacitatem cordis sui tantum modo doctrinae, tantum aquae effundant, quantum suspicientis possibilitas patitur: ne simul fortassis effusa, obliant cordibus minus valentibus abundantiorum sustinere doctrinam.

Qui tenet vultum solis sui. Id est, sententiam atque terrorem iudicij sui reservat in posterum. Iustitiae suae, & pietatis sedem in omni creatura sua veritatis gloria resplendentem Deus tenere dicitur, quod est manifestationem secretorum iudiciorum suorum obvelare atque abscondere: ut Evangelium Christi in his quae pereunt, sit operum, in quibus Deus seculi hujus excavit mentes infidelium, ut non fulgeat eis illuminatio Evangelij gloriae Christi, & ideo ait:

Et expandit super illud nebulam suam. Secundum illud quod ait Dominus discipulis suis in Evangelio: *Vobis datum est nosse mysterium regni caelorum, illis autem non est datum.* In protectionem quoque divinae custodiae suae expandit super ipsum bonum nuncium Evangelij nubem defensionis suae, ut nullus possit ei, quamvis acerrimus adversarius praevalere: de qua etiam & Apostolus ait: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt.*

Terminus circumdedit aquas, usque dum firmantur lux & tenebrae. Sub nomine aquarum cata sine doctore, quod est a parte totum, mundi finem mihi videtur dixisse, quia notis ac diei vicissitudo peritura sit: sive de infidelium & impiorum hominum populis dixit, quia aqua secundum Apocalypsin populi sunt. Haec igitur aqua a Deo terminum acceperunt, sive ut non semper iniqui & peccatores sint, sive ut non finat Deus tribulationes pati sanctos suos, supra quam sustinere possint, sed faciat cum tentatione etiam preventum tanquam terminum, ut valeant tolerare. Haec ergo sicut, donec iustorum tribulatio, & prosperitas transeat impiorum, quae hoc loco lucis & tenebrarum nomine significatae sunt, sicut & hic ipse sanctus Job alibi ait: *Auferetur ab impiis lux sua.* Itemque de iisdem impiis: *Et sic in tenebris quasi in luce ambulant.* ambulationes etiam fidelium terminentur, quae saepe in scripturis aquarum nomine designantur.

Columnae caeli contremiscunt, & pavent ad nutum eius. Superius hic ipse sanctus Job, cum de iustis hominibus loqueretur, & de Deo, sic ait: *Sub quo curvantur, qui portant orbem.* Ibi ergo quod alij sunt qui portant & sustineant mundum, videri potest: hic vero alij velut columnae quae in illa caeli regia stabili perpetuitate consistant, qui tamen ad nutum divinae potentiae paveant, & metu famulo contremiscant. Quia ergo illic de hominibus sanctis intelleximus, quorum meritis & orationibus mundus sustineatur, non abs re esse existimo, ut hoc loco sanctos Angelos columnas caelestis aedificij sentiamus, quibus non tam sustentari quam ornari voluerit regnum suum: quia & ad ornatum solummodo aedificiorum plerumque columnae permagnificae erigi solent, ut aedes opere pulcherrimo aedificatae, speciosis columnarum decorentur ordinibus, sicut & illae duae columnae, quas in templo Salomonis fuisse legitur: non quod aliquid super se ponderis, quod ad aedificiorum sustentacula pertineret, habuerunt: quae tamen in miro opere fuerant adornatae, ut templi vestibulum per ipsas pulchrius redderetur. Stabilitatem ergo solummodo permanentem in natura Angelorum intelligimus nomine columnarum: qui non solum immobiliter in sanctitate perseverantes, stabiles sunt, sed etiam aeternae beatitudinis gloria speciosi. Nam & de futura immobilitate hominum ita ait filius Dei:

Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras non egredietur amplius. Et ipsa Ecclesia, quae est sanctorum omnium congregatio, pro aeterna sibi in Deo futura stabilitate, columna & firmamentum dicitur veritatis. Secundum tropicos intellectus, caeli nomine sanctificati Ecclesiam noverimus, quam etiam beatus Joannes Apostolus & Evangelista in Apocalypsi sua saepissime caelum nominat. Caelum ergo non absurde Ecclesia dicitur, in qua caelorum mysteria celebrantur. Ipsa quoque descendendo mundana & terrestria cogitare, sursum cor habens, jam in spe caelum efficitur: & idcirco, ut ad illam promissam sibi aeternam gloriam Angelorum ex resurrectione perveniat, quotidie desiderijs inhiantibus pendet: quemadmodum dicit Apostolus: *Nostri autem conversatio in caelis est.* Hujus itaque caeli,

2. Cor. 4.

Matt. 13.

Cap. 17.

1. Cor. 10.

Cap. 38.

Cap. 24.

Cap. 9.

Apoc. 3.

Philip. 3.

Gen. 10.

Psal. 135.

1. Cor. 2.

Heb. 1.

Ecl. 42.

2. Reg. 22.

Gen. 7.

Bedz Tom. 4.

Z 3

id est,

Galat. 2.

id est, Ecclesiarum, columnæ sunt Apostoli, & ceteri qui simili gratia pollent, & eorumdem funguntur officio, de quibus ita ait Apostolus, dicens: *Iacobus & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteræ mihi dederunt, & Barnabæ societas.* unde & ipse tanquam columnæ fortis atque firmissimæ, portans ac sustinens diversarum perfectionum ingruentia sibi pericula: Ecclesiarum quoque instituentiarum onera bajulans, cum enumerasset plurimas infestationes adversantium, ait: *Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Ista itaque columnæ intremiscent & pavent ad nutum maiestatis Dei: quibus verbis non solum obedientiam præpositorum sanctus Job significavit, verum etiam pro commissi sibi doctrinæ denario rationem in die Domini, cum timore ab eis reddendam voluit indicare, ne forte audiant illam Domini vocem: *Veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: & dividet eum, partemque eius cum hypocritis ponet: illic erit stetit & stridor dentium.*

Matth. 24.

In fortitudine ejus repente maria congregata sunt. In principio Genesis legimus, quomodo secundo die præcepit Deus, ut congregarentur aquæ in unum locum, & appareret arida: & ita ad verbum jubentis Dei illic congregatae sunt, & tunc eisdem congregationibus Deus maria appellavit: & forsitan beatus Job inde nunc dixerit, quia repente ad verbum ejus aquarum moles in unum fuerint congregata. Ubi Job Baldath amico suo, Dei enarrat potentiam, ne quali adiutorem Dei se, ut à sancto Job arguitur, æstimaret.

Psal. 88. Psal. 71.

Es prudentia ejus percussit superbum. Cui dubium est, quia principaliter diabolus sit hic superbus? qui nunc primum à Deo percussus est, quando illum de sede illa cælorum beata atque sublimi deposuit: de quo Propheta ait ad Dominum: *Tu humiliasti sic ut vulneratum superbum.* & iterum de eodem: *Et humiliabit, inquit, calumniatorem.* Qui vulneratus à Deo est non in carne quam non habet, sed in corde, ubi superbus est. Si autem specialiter maria & aquarum multitudines, populi esse intelliguntur, restè maria hæc Judæorum gentem, & nationum populos esse sentimus, quibus dominaturum verum Salomonem David Propheta ita prænuñciat, dicens: *Et dominabitur à mari usque ad mare.* De mari enim, i. e. gente Judæorum cœpit Evangelium Christi, quia de *Ston exivit lex, & verbum domini de Hierusalem, & pervenit usque ad mare gentium.* ut & ipse Dñs ait discipulis suis: *Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, usque ad ultimum terræ.* Sanctus ergo David, quod dixerat, *à mari usque ad mare:* hoc ipsum in alio versiculo repetere mihi videtur, sicut ait: *Et à flumine Iordanæ, videlicet qui est in Iudæa, ubi baptismi sacramenta esse cœperunt, usque ad terminos orbis terræ.* Hæc ergo maria populorum fortitudine ac virtute resurrectionis Christi, Apostolorum, Evangelistarumque ministerio, ceterorumque predicatione, repente in unum Ecclesiarum corpus congregata, atque in unam copulam fidei sunt Christi charitate connexa. Sic itaque prudentia ejus percussit superbum, nempe diabolum, humani generis inimicum, dum de potestate ejus eruit nos, & trātulit in regnum filij charitatis suæ.

Es. 2. Ad. 1.

Spiritus ejus ornavit cælos. Legimus in principio Geneseos, quarto die stellas à Deo postas esse in firmamento, atque exinde astrorum micantium globos, incessabili cursu ac militiæ suæ ordine dispositum cælorum videmus ornatū. Hos igitur cælos beatus Job dicit, quia mira pulchritudine Dei spiritus adornaverit. David quoque non solum de pulchritudine & decore cælorum, verum etiā, & de virtute ipsorum ita ait, dicens: *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus virtus eorum.* Ubi breviter Trinitatem nobis operantem omnia commendavit: Dominum patrem, verbum filium, & de patre spiritum procedentem. Quod ergo dixit David virtutem cælorum, hoc ornatum eorum Job appellavit: quoniam decori eorum & pulchritudini vis ignea est, quæ ex illorum lumine & calore, noctis tenebræ, & rigor frigoris temperentur. Job etiam sanctus pari modo ut beatus David, hoc loco sanctam nobis insinuat Trinitatem, dicendo: *In fortitudine ejus repente maria congregata sunt, & prudentia ejus percussit superbum.*

Psal. 32.

Spiritus ejus ornavit cælos. Quod ita nos intelligere possumus, quia in fortitudine sua Deus pater maria congregaverit, & in sua prudentia superbum percussit: de quo dicit Apostolus, *Christus Dei virtus, & Dei sapientia, sicut enim per ipsum Jesum Christum filium suum, qui est sapientia & fortitudo ejus, universa condidit: ita & per eundem, qui est sapientia & fortitudo ejus, superbum & callidum percussit inimicum.* Spiritum etiam sancto suo rationales cælos ornavit, quos Apostolus & Apollonius viros intelligimus, qui multis scripturarum locis cælorum nuncupatione censentur, ut Propheta Abacuc ait: *Operavit cælos virtus Dei, laudis ejus plena est terra.* Hic ergo sancti vel Apostoli, vel Apostolorum discipuli, per Spiritum sanctum ita diserti sunt gratiarum donis, tanquam sidera luminibus.

Et obstericante manu ejus educus est caluber tortuosus. Sancti ergo Spiritus donis hoc modo prædicatores Evangelij intrinsecus adornati, verbum novum redemptionis humanæ tanquam semen populis asperferunt, unde amore Domini in utero spiritum salutaris concipiunt: & ita manus & sapientia patris Jesu Christi filius ejus, per quem pater omnia condidit & creavit, sicut Propheta ait ad patrem: *Omnia in sapientia fecisti.* Et Evangelista: *Omnia, inquit, per eum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, animabus multiplicitate virtutis fecundis dignatione sua à sancto Job aditare perhibetur, ut parturientibus filios veniat secuti, obsequium quoddam adhibeat suæ pietatis, cuius in persecutionum doloribus positas consoletur: nihil illis quoque suo invisibiliter intrinsecus operante, adjuvet patientes: quia sine illo nullus eas bonorum operum, quos filiorum nomine significari superius diximus, sublequetur effectus: quas animas beatas & sanctas ipse Dominus, certarum nomine ita appellat, dicens ad Job, *Aut parturientes cervas observasti?* Vbi se velut sapientia patris aperte manifestat, quasi obstericis officio sicut dixi, aditare patientibus, ut verbum illud suum divinum, quod tanquam semen infusum est, credentium sinibus animarum obstericet atque custodiat, quem admodum formatum & solidum in filio operum procreatur. Ipso igitur charitate misericordie suæ, qua multū dilexit nos, per hoc ministerium observante, & pietate ejus obstericante, ut animæ sanctæ humiliter diædus edat, educitur ab eis. & de cordibus eorum excluditur ille, in quo nihil est rectum, coluber tortuosus ille utique serpens esse callior omnibus animantibus super terram, ut in eis per fidem virtutum filios generationibus, ultra non habeat potestatem: sicut ipse Dominus ait in Evangelio, *Nunc princeps huius mundi egredietur foras.* Non enim foras mundum principem mundi lupus, id est diabolus dixit eiciendum, sed de fidelium cordibus excludendum, & hoc est quod ait, *Educus est caluber tortuosus.**

Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum ejus. Ista sunt viæ Domini, de quibus ipse Salvator per Salomonem ait, cum de sua nativitate prædixit: *Dominus creavit me in principio viarum suarum, in opera sua.* Creatus est ergo ipse Dominus Jesus Christus per Deum patrem ex Maria virgine, ad ostendendas & manifestandas per filium suum vias mandatorum suorum: à quibus opera Dei, id est bona aberraverat. De quibus viis Domini, sanctus Job ex parte aliqua dixit in superioribus se locutum. Unde advertimus, quod non omnino invenias quempiam qui valeat omnia secretorum Dei mysteria, quasi sibi revelata cognoscere: propter quod & Apostolus dicit, *Et ad hæc quæ sunt idoneus.*

Es cum vice parvam stillam sermonis ejus audivimus. Parvam stillam hominem assumptum intelligamus, qui in Psalmo, *Hermom, mons modicus* appellatur, & in Danielis libro *la pis excisus de monte sine manibus* dicitur, & *sesticus gurgis* ab sponsa sua in Cantico cœlestis nominatur. Igitur etiam parva stilla, sermonis Dei, cui ministri fuerunt Apostoli, Job audisse se dixit, quod tamen audire non potuit, nisi Domino sibi revelante cognoscere: sicut & alius Propheta ait, *Audiam quid in me loquatur Dominus Deus, & ideo quia cordis est potius iste quam corporis, in ipso auditu est intel-*

intel-

intelligentia dispensationis sacramentorum Christi, ubi ipsum audire videre est, & cognoscere.

Qua poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? hoc dicit: Si enim assumptio formae servi specie ineffabilibus mysterijs continetur, quae tamen ad comparationem assumptis dei illa permodica est, quanto magis quisquam non poterit tonitruum magnitudinis illius intueri, i. e. ipsam divinitatem? Quae ideo tonitruum nomine dicta est, quia de excelso fama nominis ejus in Jesu filio suo terris insonavit, & cum hominibus hoc fragore terribili insonaverit, nemo tamen eorum poterit totam divinitatis ejus magnitudinem intelligentia contueri. Ut autem tonitruum divinae sublimitatis Joannes Apostolus mundo altius insonaret & diceret: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, ipse Boanerges sive Boanerehem, i. e. filius tonitruum nuncupatus est, sicut & Jacobus frater ejus, qui primus inter Apostolos martyris est gloriam consecutus. Finitis interlocutionibus sancti Job, & amicorum illius, nunc post silentium praedictorum duas longas & obscuras parabolae est locutus.

CAPUT X.

Adidit quoque Job assumens parabolam suam, & dixit: Quod dixit: Adidit Job, assumens parabolam suam: significat quod ea quae ante dixerat, per similitudinem & parabolam, vel maxime dixerit, & convictis amicis suis, quasi eam liberè agens, ita contra eos loqui exorsus est, dicens:

Vivit Dominus. Hoc juramento & prophetae postea usi sunt, & ipse Dominus aliquoties ita jurat, iniquens per Prophetas: Vivo ego, ait Dominus, vivit ergo Deus, ait sanctus Job.

Qui abstulit iudicium meum. sive ut alij dixerunt: Vivit Deus, qui sic me iudicavit.

Et omnipotens quis ad amaritudinem animam meam adduxit, quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem.

Nec lingua mea meditabitur mendacium. Alij verò dixerunt: Nec anima mea meditabitur iniqua.

Abstulit me, ut iustos vos esse iudicem, donec desiciam, non recedam ab innocentia mea. Iustificacionem meam quam cepi tenere, non deseram. Nec enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. De tribulatione itaque plage huius, quam beatus Job patiebatur, in hoc libro frequenter sermone ita repetit, dicens quod Deus iudicium ejus, secundum hunc sensum, ut hic ait, ab eo abstulerit, dum eum innocentem penas iniquorum pati permitit, amaritudine quoque animam ejus super miseria praesenti repleverit. hoc igitur ait: Vivit Deus meus, qui facit quaequid illi placuerit: quia donec ipsius halitus jam omnino attenuatus in me est, spiritus quoque Dei, qui me ut sustineam hos cruciatus, corroborat, non sum locutus mendacium & iniquitatem, ut iustos vos esse dicam, qui merito me ut reum criminum pati penarum mala ista decernitis. Ego enim etiam in his cruciatibus moriar, non recedam ab innocentia mea, quam vos quasi blasphemijs meis me asseritis perdidisse. Iustificacione quoque meam, qua etiam his examinationibus erudior, donec vivo, quam cepi, tenere non deseram: quia non reprehendit me cor meum in omni vita mea. Magna conscientia quae hoc dicitur: cui non credere, grande peccatum existimo. de quo dixit Deus, quod vir esset verax, & sine ullo mendacio. Sed quemadmodum verum erit illud quod ipse Job superius dixit ad Deum. Et consumere me vis peccati adolescentiae meae? qui sermo huic loco non concinit, si cor eius in omni vita sua eum non reprehenderit. Proinde nequaquam haec duo contra se dimicantia stare poterunt: quoniam unum horum veritas supplantat necesse est. Unde illud quod ait: Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Hoc loco omnino vita, praesens ejus vita intelligenda est, quo tempore haec dicebat: tanquam si diceret: Tot a nunc conversatio mea irreprehensibilis est: nam & ita dictum ex superiori versiculo credibile videri potest, ubi ait: Iustificacionem meam quam cepi, tenere non deseram: ubi dum cepisse se profiteretur, fieri

potest quod post aliquod tempus vitae suae ad hanc perfectionem irreprehensibilis cordis pervenerit. aliter: quia ergo illos amicos suos toto animo intuens, dixit: Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium, & aperit hoc ipsum in subsequenti, dicens: Abstulit me, ut iustos vos esse iudicem, idcirco in eandem partem, qua de eis loquebatur, intendens, potuit dicere: Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Male fundentibus, & ut vos facitis, blasphemiam hortantibus non consensit: quod & uxor mea, ut hoc facerem persuadebat. Hinc igitur solummodo potuit dicere: Non reprehendit me cor meum in omni vita mea. nam & sanctus David secundum hunc sensum ait in Psalmo: Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuendum mihi mala. Et licet à Salvatore dictum rectè intelligatur, tamen à David non generaliter dictus locus iste intelligendus est, sed potius specialiter: quoniam eundem Psalmum pro verbis Christi filij Jemini Domino decantavit: & illum Christi filium Jemini Saulem fuisse dicimus. Quoniam ergo Christi pater est gentis Aethiopiae, & Aethiopia interpretatur notabilis: idcirco quia Saul staturae notabilis fuit, ut in Samuele scribitur, ab humero & sursum eminebat super omnem populum Christi, est appellatus, & dictus est filius Jemini, cum pater ejus Chis vocabulo conficeretur. Sed scriptor historiae ad caput familiae ejus respexit, unde nobilitas generis illius descendebat, nam Jemini septimus est à Saule sursum versus, unde iste est oriundus, igitur quemadmodum David specialem locum propter Saulem dicitur, quasi generalem videtur intulisse, dicendo: Si est iniquitas in manibus meis, cum legerimus illum peccasse: ita potuit beatus Job in hoc loco quasi sub generalitate totius vitae specialem sensum exprimere praesentis temporis, ita dicens: Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea, id est, male & dolose sive vobis, sive alijs consilium mihi dantibus non consensit. unde & illud quod dixerunt alij interpretes, ad hunc sensum specialem poterit jungi, qui ita inquirunt: Nec enim conscius sum mihi, iniquum quid commississe.

Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus. Quod prophetae spiritu indicans haec diceret mihi: videtur, magis quam voto maledicentis, qui ait alio loco: Si gavisus sum ad rursam ejus qui me oderat, quia dum alijs sensibus obscurioribus detinetur, non ad omnes contradictiones eorum tunc potuit respondere.

Qua enim spes est hypocrita, si amare rapiat, & non liberet deus animam ejus? id est, dignum se exhibere liberatione non studeat. Videtur mihi quod ab aliquibus objectis amicorum suorum, quae superius ab his dicta sunt, nunc respondeat, eam obmutescens eis & superior & libertor. Quae ergo spes est hypocrita, si amare rapiat, & non liberet deus animam ejus? Hic hypocritas fictos in amicitia, vel dolose intellige. Quantam vos cupiditatem & quasi avaritiam sitim patimini, inquit, in interitum meum, ut me votis jam ad tartarum rapiatis. Super hac igitur nefanda voluntate quam spem veniae ante Deum habebitis? si non acquiescitis Deo, ut vos in hac vita emendare curetis: aut si vos Deus misericordia bonitatis suae à damnatione justae sententiae suae liberare noluerit.

Nunquid clamorem ejus Deus audiet, cum venerit super eum angustia? In tempore utique retributionis, quando ventura est impio angustia, nullum erit remedium peccatoribus: quia supplicationes eorum Dominus in die ultionis non suscipiet. Tunc enim clamare ad Dominum incipient, quando locus exaudiendi eos jam non erit.

Aut poterit in omnipotente delectari, aut invocare Deum in omni tempore? Is in Deo delectari poterit, & invocare eum, qui sibi bene conscius, rectè praesumit, qui se talem exhibuerit, ut in quolibet tempore mereatur audiri.

Docebo vos per manum dei, quae omnipotens habeat, nec abscondam. Dicit illa quae habeat Deus in manu ac potestate, & in secretis judicij sui, quae etiam eis cupiat demonstrare, ita inquirens:

Hec est pars impij hominis apud deum, & haereditas violentorum quam ab omnipotente suscipient. Illud est quod supe-

rius definiens ait: *Quæ enim spes est hypocrita, si arare rapiat?* Nunquid clamorem ejus audiet Deus, cum venerit super eum angustia? Hæc ergo sunt, quæ violenti & inipij non modò hic, sed in futuro judicio ab omnipotente percipient. Vos autem qui in meam personam hæc universa deprecamini, quòd in præsentia relinquitur Deus, vana & rationem non habentia fabulamini.

Si multiplicati fuerint filij ejus in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane. In filiis & nepotibus, reliquis quoque omnem posteritatem male generationis aspexit, aliquando in Scripturis non solum pro carnali progenie, verum etiam pro morum similitudine filij appellantur. De illis verò qui live in bono, live in malo parentum suorum sequuntur vestigia. Domini est in Exodo definitiva sententia, ita dicens: *Viscabo iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem, eorum qui oderunt me, & faciam misericordiam in millia is qui diligant me, & custodiunt præcepta mea.*

Exod. 20.

Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitum, & vidua illius non florabit. Generationem imitatricem malorum parentum his verbis damnamam esse significat, & per sepulturam animarum mortem futuram, & viduæ eorum præ nimio instante sibi malo flere non poterunt, non habentes utique temporis copiam, quo suarum miseriarum cum lachrymis recordentur.

Si comportaverit quasi terram argentum, & si ut lutum præparaverit vestimenta. Insatiabilem cupiditatem ac voraginem quandam inexplebilis avaritiæ hujus impij dicit, qui tantum congregare potuerit, ut immensitas divitiarum ejus ac supellestilis, terra & luti materiæ comparatur. de quo superius jam ita dixerat: *Quæ enim spes est hypocrita, si arare rapiat?*

Cap. 27. Prov. 15.

Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens dividet. Et Salomon ita locutus, dicens: *Thesaurizantur iusti divitiæ peccatorum.* Alij verò translatos ito dixerunt: ita omnia iusti consequuntur, & substantiam, & veraces possidebunt.

Ædificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos se, ut umbraculum. His verbis hoc ait, quòd homo impius frustra laboraverit, quandoquidem vel citò transeuntibus, rebus vel tineis demolientibus status domus illius comparatur. Quod & alij dixerunt: *Erunt enim eorum domus sicut tinea, & aranea quæ servavit.* Et quia putò locum istum generalem esse non posse: non enim iustis peccatorum ista corporales divitiæ reservantur, cum plerumque videamus non solum iniquorum, sed & iustorum substantias à peccatoribus possideri: ipse titulus nos coarctat, ubi dicitur: *et assumens iob parabolam suam, ait, ut specialiter de diabolo, & e contrario de Christo intelligamus, si comportaverit quasi terra argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta: præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens dividet. Ædificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.* Hic ergo impius, quem superius diabolum esse diximus, in prævaricatione Adæ pretiosos quosque & claros viros, ut terram & lutum viles constituit, à quibus etiam virtutes bonæ naturæ eorum velut vestimenta detraxit: quorumque aurum, sicut alij dixerunt, quo divitiæ mentis significatur. His enim divitijs ad imaginem & similitudinem creatoris sui pulchri facti fuerunt, & compositi auferendo ab eis, ac summam eos indigentiam vilitatemque perduxit. Hic igitur rebus homines comparantur in Adam, ut dixi, seducti à diabolo, quæ in creatura mundi viliores videntur. Sed iustus Dominus Deus noster, auferendo à diabolo prædicta spolia captivorum, ipsosque captivos liberans, quos inimicus in interitum præparaverat, Ecclesiam sanctam sibi exhibuit de eis, mundansque eam lavacro aquæ verbo, atque eam sine macula & ruga efficiens, id est, puram à peccato, & confessione fidei simplicem, ut preciosum induit vestimentum. Argentum etiam, quo perspicui quique, ut jam locutus sum, & clari mundi hujus intelliguntur, innocens agnus Dei & immaculatus dividet, cum credentes in beatam vitam & æternam gloriam mitteret, & incredulos in perdi-

tionem dimitteret. Ita enim & Deus pater prophæans ait, ubi de filio suo loquitur, dicens: *Differetiam ei plurimos & sortium dividet spolia.* & Jacob Patriarcha in benedictionibus filiorum suorum de sancto Paulo, qui prædicatione sua fideles ab incredulis separaturus esset Propheta, dicens: *Benjamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere dividet spolia.* & Dominus Deus, qui dat sanctis suis verbum, evangelizantibus virtute multa, Rex virtutum dilecti, ipse eis tribuit species domus dividere spolia. Sive argentum innocens dividet, clara & splendens eloquentia secularis mundo per Christum auferetur, ut credentium facundia nitenti, & puto eloquio ejus vestiat: quia quemadmodum animæ hominum, virtutum velibus induuntur, ita & sensus divini, dum evangelizantium prædicationibus enunciantur, quodammodo sermonibus vestiuntur. *Ædificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos se, ut umbraculum.* Ut tinea consumit & demolitur habitaculum suum, ita & diabolus domum perditæ populi sui in interitum ejus ædificat, quia habitacionem sibi temporariam, & paulatim solubilem prædicat, possessurus æterna supplicia. Hic ergo esse ille impius, de quo per figuram Christi loqui sanctus Job in superioribus cepit, ita dicens: *Quæ enim spes est hypocrita, si arare rapiat?* In non convertentem nulla spes venire erit, cum etiam super hæc quædam avaritia sævientem rapat homines ad introitum. Qui iccirco hypocrita dicitur, quia se transfiguravit in angelum lucis. Cupis etiam clamorem seræ deprecationis non est Deus audientis, cum intra penarum angustias fuerit coarctatus. In DEO quoque non erit ei de bono conscientia aliqua delectationis fiducia. Sed nec in laude confessionis cum poterit invocare, quia non est in inferno qui confiteatur ei. Unde etiam sanctus Job hoc ipsum ait: *Per manus Dei, quiescit Christus filius ejus, dextera quoque & brachium, quo omnia condidit & creavit, docebo vos quæ in iudicio suis iustissimus habeat, nec abscondam: quod & vos scire non dubito, quia omnes adversarij CHRISTI, sive per Scripturas ejus, sive per naturæ bonum sententiam iustitiam Dei: & idcirco per illos amicos figurate dicitur, in spiritu prophætiæ coequecentur inimici futuri Christi temporibus: qui etiam cum sciant retributionem iniquorum futuram, tamen quicquid de præsumptionis spiritu vanè loquuntur, atque mendaciter, etiam Scripturis suis atque dogmatibus copioso sermone contumant. Audite ergo, ô vos amici dolosi, dicit sanctus Job, per prophætiæ ferens imaginem Salvatoris: quia hæc portio est hujus impij, de quo in multis locis Scripturarum sanctarum denunciatur, quia perditæ gloriæ angelicæ dignitatis, hominis nomen accepit.*

Hæc quoque est hæreditas violentorum satellitum ejus, quam ab omnipotente, & iusto iudice vivorum ac mortuorum, & sita me credere nolunt, percepturi sunt: quia etiam multitudinem innumerabilium filiorum ferientur. Nepotes etiam, in quibus illi intelliguntur, qui ab illis se ducuntur, quos prius diabolus ipse deceperat: nepotes inquam ejus, non saturabuntur pane, visionis Dei tunc que famem inopiamque passuri, quia omnes sancti contemplantur Deum, reficiendi eo sunt, & pascendi, quoniam nunc Angeli satiantur. Illa quoque promissio tunc vere implebitur, quæ in Psalmo dicta est: *Panem Angelorum manducavit homo,* quia quemadmodum in tempore mortuorum sancti non confundentur, ita & in diebus tantis istorum illi saturabuntur. Reliquias quoque diaboli, extremam generationem populi ejus intelligere possimus, quæ similiter ut ipse diabolus, & filij ac nepotes ejus cum toto corpore populi sui sepelientur in introitu, ut ille dives qui sepultus est in inferno. Illa quoque vidua, id est, animæ quas vitijs suis, & illecebris voluptatum diabolus eneraverat, mollesque reddiderat, ut animam fortem ac virilem amitterent, nulla correctione aut satisfactione desebunt, ut saltem aliquando respiciant ad Deum, quem tanquam vicum amiserunt, velut

545

vicus adulterij adharendo. Principia verò sermonis hujus fati difficulter super Dñi persona intelligitur, præsertim cum hoc modo exordium habeant: *Vivis dominus, qui abstulit iudicium meum.* Sed secundum formam servi, quam Dominus assumpsit, possunt fortassis passionis Domini coaptari, ut iudicium voluntatis humanæ ex persona assumpti hominis dictum sit, quo orans dicebat ad Patrem: *Mi pater, si possibile est, transeat à me calix iste.* Itemque: *Si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* & ideo iudicium meum dixit, quia in se humani generis infirmitatem in veritate suscepti hominis demonstret. Sic igitur in eo ablatum est iudicium fragilitatis humanæ timente ipso morte, dum ait ad patrem: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Sequens etiam versiculus eodem sensu dicitur, quo Job, qui figuram Christi habebat, ait ad patrem: *Et omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.* Amarum erat poculum mortis, ad quod bibendum Salvator nollet advenire. De ipsius namque calicis amaritudine erat illud quod ait discipulis suis: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Verbum autem adduxit, sicut ait: *Et omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam,* (secundum Apostolum est intelligendum, qui de Deo patre ita ait: *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Non enim volens traditus est ad mortem, cum alio loco de Salvatore idem dicat Apostolus: *Qui se tradidit pro peccatis nostris,* & multa talia secundum hunc sensum de Salvatore in Pfalterio prædicantur. Quod autem ait: *Vivis Deus,* ipse est Deus pater ejus, quem Petrus confitetur in Evangelio, dicens ad filium: *Tu es Christus filius Dei vivi.* Per hunc igitur patrem suum filius ejus jurat, sicut solet in Scripturis alijs pater ejus jurare per filium, ita dicens: *Tollam in cœlum manum meam, & iurabo per dexteram meam.* Juramentum istud divinum, quod pro infirmitate consilij live sententiæ dicitur, ad subsequenter pertinet sensum, dicendo: *Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.* Ubi & illud pertinet, quod de Domino in Esaia scribitur: *Quiescit ab homine, cuius spiritus in naribus ejus: quia excelsus deputatus est ipse.* Donec autem adverbium, secundum hunc intellectum, quo de Salvatore nostro sententiam intelligentia hujus teximus, non ita dictum existimemus: tanquam dixerit: *Quoadque est halitus vita hujus in me, id est, antequam moriar.* Spiritus quoque Dei qui vivificat me, sive qui ministrat mihi hujus aeris vitam: non loquens labia mea iniquitatem, & cætera; sed donec, pro semper, atque perpetuò, hoc loco dictum esse novimus: sicut ipse Dominus ait ad populum per Prophetam: *Ego, ego sum, ait Dominus: & donec senescatis, ego sum.* Non enim post senectutem hominum Deus non erit, cum eisdem potius senescentibus Deus perpetuò maneat. Sive illud quod Propheta David ait: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.* Quid dicimus, quod nisi posteaquam inimici subjeti fuerint Christo, non est factus ad dexteram patris? Et ubi erit illud quod ait angelus: *Et regni ejus non erit finis?* Propter quod, donec in talibus locis, ut dixi, pro perpetuò est intelligendum. Necnon & illud quod de Joseph & beata Maria Evangelista ait: *Et non cognoscebat eam donec peperit.*

Matt. 26.

Rom. 8.

Galat. 5.

Matt. 16.

Esaia.

Psal. 109.

Luc. 1.

Matt. 1.

Quis est enim super veneranda sanctæ MARIE VIRGINITATE ita blasphemus, ut hoc saltem audeat cogitare, quod post Dominum Salvatorem filium suum illa vitium cognoverit? Proinde secundum veritatem Fidei Catholicæ, donec & hic, sicut & supra dictum est, pro semper intelligamus. Ait ergo Dominus Jesus: *Quia semper habitus divinitatis in me est, quia secundum id quod homo sum, à Deo conditus sum & creatus, habens quæque in me spiritum patris mei nempeque substantialiter.*

Sequitur ergo, ita dicens: *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.* Itaque secundum superiorem sensum, donec & hic posuit, id est, nunquam deficiam, & ideo ab innocentia non recedam, quia ego innocentiam non morum industria acquisivi, sed in qua natus sum, ita sum justus & innocens. *Iustificacionem meam quam cepi tenere, non de-*

ram. Potuit hoc Salvator dicere, ut homo in Deum assumptus, cujus initium est secundum carnem ex Maria virgine, ex qua esse cepit, qui initium non habebat. Peccatum autem hominis nec nascendo attraxit, nec operando contraxit: & ideo solus veraciter dicit: *Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea, sicut ut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.* Non enim voto maledicere, sed prophetando prædicat. Nunc ad illum locum, unde ad hæc superiora venimus, revertamur, ubi hoc sequitur:

Dives cum dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inveniet. Ad illum qui comportavit quali terram argentum, locus hic pertinere dignoscitur, qui velut ex superioribus pendet: sed tamen multis modis dives intelligitur in Scripturis divinis. Est dives facultatibus terrenis, sed si confidit in ipsis divitijs, cadet, ut Salomon dixit: *Hic ergo talis dives, cum ad somnum mortis abierit, nihil de suis facultatibus secum feret, quoniam nudus venit nascendo, & nudus in terram revertetur moriendo.* hic in resurrectione aperiet oculos suos, & nullum meritum boni operis inveniet. Judæorum quoque populus propter innumerabilia divina beneficia, Prophetarum quoque oracula, sive promissiones quamplurimas, & Dei ipsius frequens alloquium, dives est dictus. unde eisdem Judæis Dominus ait in Evangelio: *Va vobis divitijs.* Superbi quoque non habentes spiritus paupertatis, divites appellantur. Philosophi etiam habentes facundiam & scientiam mundialem, divites nuncupantur. hi cum in die resurrectionis fuerint suscitati, nihil remedij, quo salventur, invenient, ut illud Psalmista compleatur in eis, ita dicens: *dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.*

Prov. 11.

Luc. 6.

Psal. 79.

1. Thess. 5.

Psal. 49.

Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimit eum tempestas. Subitam egestatem præditis divitijs, velut aquam superventuram significat, qui miseria & inopinata sibi angustia, quæ tempestatis nomine dicta est, nocte id est, repente, dum nesciunt, opprimuntur. sicut de ejsmodi ait Apostolus, cum de die iudicij loqueretur: *Cum enim dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interviciu: sicut dolor partu in utero habenti, & non effugient.* & David sanctus ait: *Deus manifestè venit, & Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.*

Tollet eum ventus urens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo. Ventu nomine sententiam Dei dixit, quia velut pulvis quisque eorum projicietur à facie terræ. Et ventus hic divinx sententiæ urens dicitur, eo quod ad generatam urendem ducer live compellet. quod alij dixerunt: *Tollet eum estus, & abibit: impetu quoque supervenientis turbini rapietur de loco suo,* id est, de mundi istius habitaculo, ubi locum sibi constituerat, futura non sperans. Nam illic quæretur locus ejus, & non invenietur.

Et mittet super eum, & non parceret. Ventus utique sententiæ Dei, sive ipse Deus, per sententiam iusticiæ suæ mittet super eum poenas, id est, meritum facinorum suorum suscipiet. Non enim parceret, cum reddet ei secundum opera sua.

De manu ejus fugiens fugiet. Non tenebitur, inquit, manu Domini ut salvetur, de qua velut fugæ modo veloci lapsu in ruinam suam decider. Quod autem ait: *fugiens fugiet,* sive ut alij dixerunt: *fuga fugiet;* pereuntem in perpetuum peccatorem significat, qui jam nunquam sit revocandus ad vitam, quia illic ei penitentia locus non erit. Illud verò quod ait: *De manu ejus,* & non significat de ejus manu: & tamen non potest nisi manus Dei intelligi. Ita mihi videtur dixisse S. Job, cum amicis suis hæc mysteria loqueretur, ut eis nunc quodam significaverit, quod manus Dei esset hæc de qua dicebat, dum elevat oculos ad cœlum, aut in altum extendit manum, atque certè caput in sublime sustollit. Ejsusmodi itaque nutibus potuit indicare, cujus manus esset, de qua dives superius nominatus fugiens fugiet.

Stringet super eum manus suas, & sibilabit super eum, intuens locum ejus. Alij dixerunt: *Plaudet super eum manibus suis,*

suis,

Añ. 1.

suus & trahet eum de loco suo. Nutibus quibusdam humanorum cordium teltibus censuram indignantis Dei, & contra peccatorem divitem irascentis, hoc sermone describit, ubi etiam quasi libilans iudicat, quam atrox ille prenarum locus referretur. Ad alem locum Judas Ischariotes abiit, sicut de eodem dixerunt Apostoli: Tu Domine, qui corda nosti hominum, ostende quem elegeris ex his duobus unum accipere locum ministerii huius & Apostolatus, de quo pravaricus est iudas, ut abiret in locum suum.

CAPUT XI.

HABET argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur, & lapis solutus calore in as vertitur. Quis non videat quam dissonantia sint hæc subiecta superioribus? Sed videtur mihi, quod per ænigma & parabolam sub horum nominibus metallorum, mores hominum ac virtutes describat animorum, minimè ordinis consequentiam, prophetarum more custodiens: argenti verò & auri vocabulo secundum auctoritatem Scripturarum verbi eloquium, & sensus animi indicare voluerit, ubi hæc differentes nos ita dicamus: *Habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur: ut venæ argenti, id est initium eloquii, ab animæ sensibus oriatur, sensus verò aureus, rationis ac sapientiæ iudicio fabricetur, & ut sit optimus, ab igne divino examinationis probatione conflatur.* Fortitudo verò, quæ ferri nomine appellatur, illa sit, quam de terra, id est de carnis nostræ mollietate in nobis tollimus, ut adversus eam contra nos militantem, & contra legem spiritus concupiscentem, rigore animi & virtute pugnemus. Lapidis quoque nomine, cordis sit figurata durities, quæ per calorem ac fervorem Fidei resoluta mollescat, ut primum possit in se DEI verba scribentis recipere: deinde velut as, quod canorum est, merito sanctitatis proficiens ad laudes, & gratias Deo referendas Fidei soliditate perveniat.

Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat. In Scripturis divinis peccatores homines, demones quoque & ignorantia atque tribulationes si ve peccata pro modo & locis tenebras nuncupantur. Horum igitur omnium tempus Deus statuit, finemque imposuit. Non enim perpetuò ista futura sunt: & hic licet more suo beatus Job diuinitatis nomen taceat, quis tamen alius hoc facturus est, nisi ipse qui solus est? Ille ergo qui verè novit etiam quæ futura sunt, finem omnium contuetur, id est, uniusquisque hominum quale meritum sit accipitur, si ve ad cuius meriti finem modumque perveniat.

Lapidem quoque caliginis, & umbram mortis. si ve, ut alij dixerunt, lapis, tenebræ, & umbra mortis. Hunc lapidem metaphorice diabolum in hoc loco intelligere possumus, qui propter errores suos, quibus totum mundum involverat, lapis caliginis dictus sit, qui cum fortis & potens sit per naturam, quæ à Deo est conditus, confidens per superbiam in virtute sua, & non in Domino & Deo creatore suo, amiserit sapientiæ lumen, conversus in stulticia tenebras: & idcirco lapis caliginis dici potuit, secundum quod scriptum est: *Et stultus in tenebris ambulat.* & de quo Propheta ait ad Dominum: *Memor esto inproperiorum tuorum, eorum quæ ab insipientibus sunt tota die.* Sicut ergo lapis caliginis diabolus nominatur, ita & umbra mortis dicitur: quoniam ij qui se ab eo defendi ac protegi putant, æternis ut ipse diabolus, gehennæ ignibus mancipandi sunt.

Dividet torrens à populo peregrinante eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invidios. Hoc dicit, invidios, id est, errantes, & illos quos oblitus est pes egentis hominis, separabit torrens à populo peregrinante, eo quod oblitus eorum sit gressus, si ve præsens conversatio egentis hominis, quæ pedis homine significata est. *Oblitus est dixit,* pro eo quod prætermisus: *egens,* non est Deum pro huiusmodi deprecatus, cum tamen eleemolyna Deum precetur, id est, ipsum opus bonum, quod homo fecerit, quadam manifestatione

sui loquatur, ad Deum propheta Abacac ait: *Requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum peregrinatum meum.* Hoc ergo dicit sanctus Job, quod invidios, id est, sine via vera religionis viventes, & qui misericordiam pauperibus non fecerunt, torrente ignis eos separante, simul à sanctorum confortio dividendi sint. Si ve hic egens proprie Salvator noster potest intelligi, qui propter nos egens & pauper factus est, cum dives esset. In pede quoque ejus, dispensationem vel assumentem hominem, vel mundum ingredientis adverte, sicut & propheta in spiritu ait ad eum: *Invisti in salutem populi tui, ut salvos faceres christos tuos.* Hic igitur pius, & multum misericors, hominum salute pro exercitio tantum suæ bonitatis indiguit. Futuri autem erant quam plurimi, qui hanc visitationem divinam, velut æger ingratus, habituri essent contemptui. Idcirco dicit eos Job in ipsa dispensatione Salvatoris oblivioni dandos, eo quod Evangelio salutis suæ non erant credituri, quos etiam à peregrino & beato fidelium populo ait Dei iudicio separandos, cum torrentis igni flammis ob infidelitatem suam fuerint mancipati. Quos etiam invidios appellavit, eo quod habituri essent Christum viam quæ reditur ad Patrem.

Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subverta est. Diversas res obscuras connectit, ut cum superioribus inferiora non hæreant. Proinde mihi videtur, quia hoc loco terram Sodomorum describat, cuius abundantiam & amoenitatem cum admiratione collaudet. Quod autem abundans omni copia fuerit terra illa, & fertilis, Prophetæ nobis testimonio sunt, per quos Dominus ait: *Quod est peccatum Sodomorum? nomine abundantiam panis? Et quod amena, & arboribus confita fuerit terra illa, Moyses ait in libro Justorum, ita dicens: Quæ erat ut paradysus Dei, & ut terra Egypti.* Hæc ergo terra propter peccata habitantium igne subverta est, quando pluit Dominus super eam ignem & sulphur à Domino.

Locus sapphyri lapides ejus, & gleba illius aurum. Per metaphoram dicit, quod in Sodomis uberrima fuerint omnia & optima, quæ etiam auro & preciosis lapidibus comparentur.

Semitam ignoravit avis. Exitus plurimos in eadem regione multitudine habitatorum fecerat: & idcirco hoc forsitan dixerit, quod avisbus præ frequenti hominum copia semitas intuenti, vel facultas illic residendi incendende non fuerit.

Nec mutatus est eam oculus vulturis. Tam condensis enim fructibus atque contiguis arboribus erat confita regio Sodomitarum, quæ eis amoenissimum nemus præbebant, ut eam aves desuper volantes, despicere non possent.

Non calcaverunt eam filij iustorum. Hoc ait, quod ita fuerit terra Sodomorum omnibus bonis referta, ut nullius patriæ egerit mercimonijs: ad quam negotiatores, qui propter instandum lucro etiam in polteris suis filij institorum dicti sunt, velut ad nullius rei indigam regionem negotiandi gratia, quia opus non erat ut venirent.

Nec pertransivit per eam leena. Propter frequentiam utique illic innumerabilium populorum in Sodomis commorantium, bestia per medium regionis ejus transire non poterat, quibus potius remota sylvarum loca, & quædam silentia, & solitudinum secreta conveniunt.

Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subverta est. Item aliter potest hæc terra Judæa intelligi, in qua panis legis Dei, vel ipse Christus per doctrinam Prophetarum populis nascebatur, de quo pane ait Dominus in Evangelio: *Non licet tollere panem filiorum, & mittere canibus, id est, non licet eloquia Dei Judææ tantum quondam creditæ præbere Gentilibus, & mittere margaritas ante porcos.* Hæc igitur Judæa, cui hic panis eruditionis ministrantibus Prophetis & Sacerdotibus præbebatur, cuius doctrinæ quinque panes in Evangelio populis dispensantur: hæc inquam Judæa, in loco suo utique, & non Dei, id est, in loco delectationis suæ, ubi voluptuosus atque illecebris conflagravit, igne viciorum suorum ardens, subverta est, sicut dicit Propheta: *Omnes adverte-*

Ecccl. 2.

Psal. 73.

Esai. 50.

Esai. 54.

Ibidem.

Deut. 1.

Esai. 20.

Act. 13.

Psal. 43.

1. Cor. 3.

Iuan. 6.

Luc. 12.

rantes, sicut cibus ardens corda eorum. & sicut alio loco dicit: *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis vobis.* Licet hoc ipsum quod ait, igne subversa est: secundum futurorum prophetiam, & de aeterni igne iudicij possit intelligi. *Locus sapphyri lapides ejus, & gleba illius aurum.* Sic dicit & alio loco Dominus ad Judam: *Et ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphyris, & ponam iaspidem propugnacula, & portas tuas in lapides sculptos.* His lapidibus Judæa tunc adornata per Christum est, quando Gentium populus ei per Christum est copulatus: sicut in sequenti per Prophetam memorat Deus: *Eccce accola venies, qui non eras tecum: advena quondam tuus ad iugere tibi.* Item similiter lapides preciosi, sive aurum, non in optimo terræ calculo inveniri dicuntur, sed in remotis, vel maxime & squallidis ariditate regionibus. Quod etiam Moyses manifestè ostendit, qui ait in solitudine campeltri, ubi auri esset plurimum, se Deuteronomium populo replicasse. Igitur secundum hunc modum Judæa sterilis Fide, & infœcunda virtutibus, habuit in se hos lapides preciosos, id est, Patriarchas, Prophetas, & omnem sanctorum multitudinem: qui velut glebæ auri, in loco illius fuerunt regionis, solidi videlicet Fide, & extantes quodammodo ipso nominis merito à permixtione terræ, infidelitate infœcundæ. *Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.* Avis possunt hic duo populi non absurdè intelligi, id est, Judæorum & Gentilium, quos Propheta quali mundum & immundum, his vocabulis ita significavit, dicens: *Agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui.* Carnalis ergo Judæa Fidem in Christo non habens, sed potius legis operibus vivens, eundem Christum pro nobis factum semitam sive viam, qua rediit ad Patrem, ut incredula ignoravit, quæ propter elationem suam, qua se putabat legis operibus posse justificari, avis dicta est, levis utique & vaga, atque in ipsis operibus legis instabilis. Vulturi vero Gentium populus ideo assimilari videtur, quoniam per errores mortuorum hominum discurrere, & rebus mortuis pascerebat. Et hic ergo populus Gentium, quemadmodum & Judæorum, Christum legis littera obtectum, & terram Repromissionis, quæ mansuetorum terram per Jesum Christum futuram significabat, præopacis significationem umbraculis non potuit omnino percipere. *Non calcaverunt eam filij inistorum, nec pertransivit per eam leæna.* Filij inistorum, Apostolorum discipuli: & Apostolici viri, cæteri etiam veritatis prædicatores intelligendi sunt, qui Gentilibus Evangelium prædicaverunt, innoxii mercimoniorum suorum proponentes eis margaritam, qua sibi emerent regnum celorum. Igitur Judæam, terram videlicet infidelium, ut Gentibus annunciarent Evangelium, non calcaverunt: sicut ipsi dicunt in Actibus Apostolorum: *Vobis quidem primum oportuerat Verbum Dei loqui: sed quia vos indignos iudicavistis visa aeterna, ecce convertimur ad Gentes.* Sic itaque factum est illis evangelizantibus verbum, ut mons Christus in mare Gentium transplantaretur: quia & de eis similiter prophetatum est: *Et transferentur montes in cor maris, id est, vel Prophetarum, vel Evangelistarum oracula ad credituros Gentium populos transferrentur.* *Nec pertransivit per eam leæna.* Leæna potest diaboli dominatio sentiri, sive superbia Judæorum. Quod autem dicit, *Nec pertransivit, hoc ait, Non recessit à Judæa, sed ibidem infidelitatis superbia & dominatio inimici, loci habitatione permansit.*

Possunt hi versiculi, de quibus usque nunc diximus, in Ecclesia pari modo secundum mysticos sensus intelligi, ut terram hanc eandem, sanctam Ecclesiam sentiamus, quæ & alibi ager Dominicus dicitur, sicut ait Apostolus ad Corinthios scribens: *Dei agriturus estis.* In hac igitur panis CHRISTUS est, vita credentium, sicut & ipse ait: *Ego sum panis qui de celo descendi.* In loco ergo suo, id est, Ecclesia, in illa utique gratia virtutum figuratum, in loco necessario redemptionis suæ, in quo per Fidem stat, igne subversa est: illo itaque divino igne, de quo ipse Dominus ait in Evangelio: *Ignem veni mittere in terram, & quem volo ut ardeat.* Hoc igitur igne Ecclesia, id est, terra

sanctorum, amoris Dei desiderio flagrans, subvertitur, ut eam carnalis concupiscentia non possideat, & ita incensa divinitus, fructus & spinas vitiorum inutiles non reportet. Hoc igitur modo subvertitur, ut in terra carnis suæ vivens, carnis in ea vitia moriantur, ut ait Apostolus: *Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* & multis alijs locis de hac peccatorum eversione Apostolos hos laudat Joannes dicens: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* *Locus sapphyri lapides ejus,* hoc dicit, quod in Ecclesia sint lapides preciosi, & magni quique & sancti, ut sunt Apostoli, & qui eorum vestigia imitando sequuntur, qui lapidis sapphyri etiam coloris similitudinem referant: id est, cœlestia semper cogitent, non terrena. De his lapidibus dicit Joannes Apostolus: *Tabernaculum dei extratum atque compositum.* Hi ipsi sunt vivi lapides, qui secundum epistolam Petri Apostoli *construuntur in ædificium sanctum domus spiritualis, quæ est Ecclesia.* Et *gleba illius aurum.* Glebas sanctæ terræ Ecclesiæ, sanctos ejus propter fecunditatem bonorum operum operum appellavit: quos etiam & propter gratiarum divisiones, glebas Spiritus sanctus voluit occupare. Quæ auro merito conferuntur, in quarum oculis venis tanquam videlicet similibus, sensus magni preciosique nascantur: ut & hoc ipsum loquantur, & dicant: *Habemus thesaurum istum in vas nostris sibilibus, semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.* Sub his nominibus avis & vulturis, inimicos Ecclesiæ intelligamus, qui tenebris malitiæ obcæcatis habentes intellectum, nescierunt viam viæ semitam vocationis ejus, qua ad Deum ambulans, per fidem revertitur: vel quæ hæreditas æternæ repromissionis ejus in Christo sit, quam ut vani atque immundi vilem semper & despicabilem habuerunt: & idcirco illud quod ait: *Nec intuitus est eam oculus vulturis,* ad contemptum Ecclesiæ referendum est, eo quod eam amatores mundi istius, qui ex rotibus mortuorum pascuntur, ac lenitate animi damniorum superstitionibus dediti sunt, quique in diversa rapti quali volare arbitrandi sunt, semper eam despectui habeant atque contemnant. Sive autem & vulturem ipsum diabolum cum ministris suis possimus dicere, qui utique aeræ potestates sunt, qui cadavera & morticina lectantur, qui mytheria redemptionis nostræ, & adventum sapientie non intuiti sunt: id est, non cognoverunt. *Si enim, inquit, cognovissent, nunquam dominum glorie crucifixissent.* *Non calcaverunt eam filij inistorum,* hi initatores sive negotiatores reprobi sunt, & laude indigui, qui peccata addendo peccatis, velut divitias sibi congregant: de quibus Joannes ait in Apocalypsi sua, ubi sub nomine Babylonis de brevi seculo ait: *Omnia clara & pinguia perierunt à te, & amplius jam illa non inveniunt mercatores tui, qui divites facti sunt: id est, qui peccatis suis plurimis & innumeris addiderunt multitudinem peccatorum.* Hæ ergo initatores sive negotiatores, insistentes circa divitias, videlicet peccatorum, præculdubio non calcabunt Ecclesiam: id est, non habitabunt in ea, quia sanctam eam, & immaculatam Dominus possidebit, sicut & Joannes Apostolus ait: *Non intrabit in eam aliquid coquinatum, & faciens abominationem, & omne mendacium.* Et Propheta commemorat: *Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.* Alij dixerunt: *Non calcaverunt eam filij arrogantium,* id est, superbiorum: quoniam humilis ad nos Deus veniens, humilem sibi & mansuetam per obedientiam Fidei congregavit Ecclesiam.

Quod autem arrogantium filios dixit, posteritatem imitaticem parentum, vel etiam priorum suorum, tanquam patrum malæ conversationis vestigia sectantem voluit indicare. *Nec pertransivit per eam leæna, sive leo.* ut alij dixerunt. Leo hic juxta auctoritatem Scripturarum non absurdè diabolus intelligitur, qui circuit, *quærens quem devoret:* & qui sanctæ Ecclesiæ terram pertranlire non potuit, id est, non prævaluit adversus eam, eo quod gravibus persecutionibus eam vincere non valuerit. Accepit quippe à Domino tolerantiam patientiam, ut non patiatur pressuras tentationum supra

Galat. 3.

Apoc. 14.

1. Petr. 2.

2. Cor. 4.

1. Cor. 2.

Apoc. 18.

Psal. 70.

Apoc. 21.

Ioan. 21.

2. Cor. 2.

Psal. 70.

1. Petr. 5.

quam

Psal. 67.

tatis, & India, sive etiam Ethiopia nigredinem, vel tenebras peccatorum significat, quae specialiter in idolorum culturis habentur. Quorum gentium figuram habuit Saba regina Ethiopia, de qua Psalmista ait: *Ethiopia praeveniet manus eius Deo.* cum de exclusione Judaici populi loqueretur.

Non aequabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri. Id ait, quod res corporeae & insensibiles, rei praecipuae quae viventibus inest, per quam etiam obedientibus ei aeterna beatitudo confertur, nequaquam poterunt exaequari. Sive hoc aurum & vitrum, vel etiam vasa auri pretiosi, nobiles quique & clari intelliguntur, qui in hoc seculo nomine rutilent dignitatis, & divitiarum gloria splendescant. Hi utique non habentes veram religionis timorem, pro nihilo habebuntur, eo quod non possint velut pro merito gloriae suae ad commutationem sapientiae singularis accedere.

Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione eius. Etiam si excelsa sint, & plurimum eminentia quaecumque in creaturis sunt, ut sunt angelicae potestates: minima omnino, immo potius indigna memoriae erunt in comparatione rei illius, quae facit omnem creaturam rationalem Deo placere, eique sancto amore conjungi: & ideo praefertur illis eminentibus & excelsis timoris hujuscemodii sapientia, quia sine illa nihil sunt ante Deum: sicut & ipse diabolus, qui amisit timorem divinae reverentiae, perdidit semetipsum. Sic itaque quaecumque sunt eminentia & excelsa, nihil sunt, si hoc principale bonum non habuerint, quo Deus sancto timore diligitur, praecipua eius custodiuntur, & peccata vitantur.

Trahitur autem sapientia de occultis. Haec igitur aliunde non potest nisi de supernis assumi, sive de intimis cordis affectibus dono sancti spiritus trahitur, ut Propheta ait: *Os meum aperui, & aueraxi spiritum,* ut videlicet sapiat homo Deum, & timeat, ac recedere a malo intelligat.

Non aequabitur ei topazium de Ethiopia, nec tinctura mundi summa componetur. Diversis modis & diversis nominibus auri pretiosi ac succellestis sanctus Job dicit, quod timor Domini non possit eis ullatenus comparari.

Vnde ergo sapientia veniat, & quis est locus intelligentiae? Cum ergo hoc loco quasi interrogans requirit hanc sapientiam, & in clausula hujus sermonis aperiat, quemadmodum eam homo possit percipere: dicit tamen, quod omnis creatura vel maxime sapientiam hanc ignoret, sicut ait:

Abcondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque caeli latet. Viventium mundo intelligendum: de quibus superius ait, cum de hoc sapientia loqueretur, *Nec invenitur in terra suavis viventium.* Sin aliam & ipse Job timorem Dei, & sapientiam non habebat, quem Deus taliter laudat dicens: *Homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo.* Quod autem dicit, *Quia haec sapientia volucres caeli latet:* superbi & leves, sive illi qui altum sapiunt, quod ad timorem arrogantiae pertinet, intelligendi sunt: sive spiritus mali, qui secundum parabolam Evangelicam, iactum juxta viam semina Domitium comedunt, hos igitur latet bonum timoris Dei.

Perditio & mors dixerunt, auribus nostris audivimus famam eius. Potest hoc utroque nomine diabolus dici: sive ille mors appellari potest, ut sui satellites perditio nuncupentur. Hi ergo dixerunt, quod famam timoris Dei audiverint. Non enim negare possunt, quia audiverint illam, quam in naturae suae bono inditam perceperunt: sed per in obedientiam malum eam habere minime voluerunt.

Deus intelligit viam eius, & ipse novit locum illius. Pro certo scit Deus, quod haec sapientia properet, cui etiam ipse ducatum praebet: ad locum utique quietis, & perpetuae pacis, ubi per hanc ipsam sapientiam timoris sui super quietem, & humilem ac trementem sermones suos requiescere delectetur. Sive Deus intelligit viam eius, quia praedicatione Evangelicam per omnes fines terrae profecta est, unde & sequitur de Deo, dicens:

Ipsae enim fines mundi inveniuntur, & omnia quae sub caelo sunt, respiciunt. Quis enim ambigit, Deum nosse etiam quae futura sunt? Sed hic potius Deus cognitor futurorum illud

inspexit, quod postea dixit Apostolus, ita inquit: *Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.* Hoc igitur modo adventu suo nos visitando, fines mundi intuitus est: in his inquam temporibus nostris, in quos fines seculorum devenerunt, & de ipso Salvatore specialiter prophetatur in Psalmo: *Respexit Deus videre filios hominum de preparato habitaculo suo.*

Qui fecit ventum pondus, & aquas appendit in mensura. Ipsas gratias Spiritus sancti, quas in ipso initio per Apostolos accepit Ecclesia, quando factus est de caelo sonus tanquam adventus Spiritus vehementis, ventos sive Spiritus Scriptura commemorat, quos Deus largiendo de arcanis secretorum caelestium prolaturus erat hominibus, secundum prophetiam dicentem: *Qui educit ventos de thesauris suis.* Haec igitur diversitates gratiarum Spiritus sancti, quas ventorum vocabulo dicit, aliquando censentur nomine ipsius Spiritus dantis has gratias, ut Apostolus ait: *Et Spiritus Prophetarum Prophetis subiecti sunt.* Qui etiam propter operationem & effectum divinae sanctificationis suae pondus habere dicuntur. Aquas vero quas mensura Evangelicae praedicationis appendit, hujusmodi sunt, quo & Dominus ait in Evangelio: *Beatus servus ille, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram.*

Quando ponebat pluviam legem, & viam procellis sonantibus. In pluvii abundantem copiamque doctrinam Evangelicam nobis voluit indicare; quibus etiam pluvii a Deo dicit legem impositam, ut secundum uniuersumque vires, praedicatores verbi Dei, alijs lac darent, alijs solidum cibum porrigerent: quid etiam dicerent, pensarent: & ubi dicerent, vel quibus dicerent. Sive pluvii nominatis potuit de utroque Testamento dixisse, de quibus ait Dominus per Prophetam: *Dabo vobis imbrem matutinum & serotinum terra. Tempestatibus quoque persecutionum dicit, quia viam praeteriendi, & pertransendi Deus aperiet, ut sancti eius tribulationes non patiantur, supra quam eis sustinere possibile est: sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut illatas queant tollerare pressuras.*

Tunc vidit illam, & enarravit, & preparavit, & investigavit. Id est, in Ecclesia sua Deus futuram hanc sapientiam, qua totus mundus timorem illius esse habiturus, ante praevidit: & prophetarum omnium ore enarravit, preparavit quoque eam cordibus fidelium futurorum, quos in adoptionem suam praecognitos vocando investigavit. Ipsi enim sunt illa ovis erronea, quam errantem qualivis, ut inveniret.

Et dixit homini, Ecce timor Domini ipsa est sapientia: & recedere a malo, intelligentia. Alter timor est, ne quisquam Deum offendant: alter vero non offendit. Ille prior sanctus & laudabilis, iste alius non habens charitatem, sed pernam. Proinde de hoc praedicabili timore dicit Psalmista: *Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi.* De alio vero timore loquitur Evangelista Joannes in epistola sua, dicens: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.*

CAPUT XII.

Adidit quoque Job assumens parabolam suam, & dixit. Per parabolam dicturum sanctum Job, quae subiecta sunt, ipsa tituli inscriptione dignoscitur: ubi etiam principia parabolae ipsius utrumque potuerunt spiritualiter intelligi, ea quae circa finem eius sunt, nescio quemadmodum possint allegoricè dicta monstrari, in quibus virtutes suas solummodo, & merita sanctitatis enarrat. Si autem secundum superiorem regulam etiam illis intelligentiae lineam duxerimus, quando id quod sequitur, in Salvatore referri non convenit, ad membrorum illius compagem sensus expositionis conemur inhaerere.

Quis inhiat tribuat, ut sim in xta dies pristinos, & secundum dies quibus Deus custodiebat me. Optat se revocari ad illam felicitatem, quam dudum cum Dei custodia possidebat, quod etiam diabolus secundum hunc sensum Domino confitetur, inquit: *Nonne tu vallaisti eum, ac domum ejus,*

Galat. 4.

Psal. 32.

Act. 2.

Psal. 13.

1. Cor. 14.

Luca 11.

Iob. 2.

Psal. 18.

1. Ioan. 4.

Psal. 8.

Iob. 1.

Mar. 4.

universamq; substantiam eius per circuitum? operibus manuum eius benedixisti.

Quando splendebat lucerna eius super caput meum.) Multis modis lucerna in Scripturis Dominicus appellatur, hic verò potuit eam Job pro gloria temporalis dixisse, quam à Deo acceperat, & quam in honoris potentia, & divitijs possidebat. Quòd verò ait: Super caput meum, benedictionem divinæ gratiæ præ omnibus supra se refugientem significavit.

Et ad lumen illius ambulabam in tenebris.) Inter peccata utique, & ea quæ ignorabam, quasi inter aspera & obscura vitæ hujus, ad lumen virtutum, lumen inspirationum, vel consolationum illius incedebam.

Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ.) Magna virtus atque præcipua erat in illo, Dei quæ gratia singularis, ut in tempore adolescentiæ suæ in secreto ejus Deus cum eo familiarissimè moraretur. Illud verò quod in superioribus dixit ad Deum; Et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ, contrarium huic loco videtur. Sed ibi diximus, vel de ignorantia lapsibus, vel quòd pulsari potuerit adolescentiæ vitij, non tamen fuerit ab ejus confessione prostratus: & idèò in hac castigatione virtutum studio vivens, potuit cor suum Deo velut sanctum & mundum exhibere domicilium, ut in ejus intimis & secretis habitaret Deus, ut ait dicens:

Quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.) Et secretum suum, mentem suam idèò dicere voluit, quia illic tumultuose vitiorum turbæ perstrepebant.

Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.) Quando Deum habebat in tabernaculo suæ virtutis ante eum stetit, tanquam pueri perhibentur: quando idèò malculi appellantur, propter vigorem contra vitia resistenti. Talibus potius ministris Job beatus ambiebatur, quando Dei dignatione & præsentia fruebatur.

Quando Lavabam pedes meos butyro.) Pedum vocabulo in Scripturis Dominicus modus quidam humanæ conversationis, & vitæ curius plerumque intelligendus est. Eluebam, inquit, ab omni peccati macula actus meos, cum in innocentia & simplicitate versabar. Hanc enim hoc loco lactis nomine significari noverimus, propter innocentium pecudum simplicitatem. Gressus ergo animæ suæ, bonorum operum, simplicitatis & innocentie fructibus abluēbat.

Et petra fundebat mihi rivus olei.) Juxta hunc sensum & de filiis Israël in cantico Deuteronomij Moyses ait: Suxerant mel de petra, & oleum de firma petra. Et David: Et de petra, inquit, melle saturavit eos. Ubi sicut manna cibus celestis unicuique pro suo desiderio sapiebat: ita ponit & ille portus, qui de petra per Moysen virga percutiente manaverat, secundum delectationem volentium in ore sapuisse: & cum petra illa Christum, secundum Apostolum, figuraret, in Deo tamen isto dona spiritus Christi sanctus Job largiter sibi effusa voluit demonstrare. Hoc ergo oleo divinæ gratiæ de petra viva, & rationabili largissimè profuente sanctus Job abundabat: quo & charitatis Dei pinguedine repletur, & quo accensus divino timore flagrat.

Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi.) Judæorum consuetudo hæc postmodum fuit, ut in portarum egressibus eorum iudices considerent, & illic intrantibus civitatem, vel exeuntibus judicarent: quod sanctus Job ita loquitur, quasi diceret: Cùm igitur tempus esset ad examinanda diversa negotia procedendi in exitus platearum, sedes mihi non tanquam se vero iudici & cruento, sed velut magistro plebis ac docti populi parabatur.

Videbant me juvenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant, principes cessabant loqui, & dignum superponebant ori suo. Vocem suam cobibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.) Reverentiam pii & sancti timoris, quam ei non solum omnis ætas, verum etiam universæ potestates merito deferrebant, his versiculis demonstravit.

Auribus audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.) Tam sancta erat, ut ait præles converta-

tio ejus, quàm fama referebat: sicut & de sancto Lothbeatus Petrus Apostolus ait: Aspectu enim & auditu ipsius erat, & sequitur, Job dicens, Quam ob causam eum vel absentem beatificaverunt, vel præsentem et testimonium laudis præbuerunt, ita in quibus: Quod liber affem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Oppressum, inquit, genum, qui ipso clamore suo vim pati se judicabat, orphanum quoque defensionis auxilio destitutum, de manu iniqui & violenti hominis eruebam. Benedictio pupilli, sive ut alij dixerunt, pauperi, super me veniebat: & cor vidua consolatum sum. Pupillus pauper, & vidua, & omne genus humilium atque afflictorum significant: quorum nullum prætercipie sanctus Job, vel desepxit, quin potius omnibus sustentacula, ac diverso modo refrigeria consolationum exhibuit: & idèò iustæ laudis benedictionem ab eis super se venire dicebat.

Iustitia indutus sum, & vestivi me, sicut vestimento: sive ut alij dixerunt, chlamyde, & diademate iudicio meo.) Iustitia, iudicium rectum, & misericordia, hæc erant animæ illius indumenta. Talibus igitur vestibus mentis illius pulchritudo erat composita & ornata. Hæc igitur iustitia tanquam singulare bonum cordis ejus, vestivi eum chlamyde & diademate iudicio suo videlicet: ut hoc duplicato vestimento, deforis in sanctis operibus appareret, quæ ab intus veste iustitiæ procedebant: sicut autem diadema, ita in coadjudicij veritas eminebat.

Oculus sui cæco, & pes claudus.) Affectus pietatis ejus atque misericordiæ in h' sermonibus demonstratur, eo quod utrorumque imbecillitati ducatus auxilium adhibuit. Sive erranti in tenebris ignorantia, ait, lumen præbui veritatis: & claudicantibus in vijs Domini, recta via iterum monstravi.

Pater eram pauperum.) Dicit causas, quæ propter afflictum patrum pauperes susceperat, ita inquit,

Et causam quam nesciebam, diligentiissimè investigabam.) Negotia utique, causasq; pauperum contra potentes suscipiendo, & defensor eorum factus erat & iudex: & idèò ne aliqua adversantium arte opprimerentur, & relictis eorum fraudibus, se eas investigare dicebat: & in subspectibus, indagatis dolis violentorum, & diligentiissimè perferutatis, atq; in hoc iniquitatis scelere deprehentis, quid eis fecerit, ait, ita dicens:

Conturbabam molas iniqui, & de dentibus illius auferent prædam.) Sive, ut alij dixerunt: Confregi moles iniqui, & de medio dentium eius rapinas extorsi. Ubi velut rapacem bestiam, & violentam, hominem iniquum describit, de cujus ore subitantiæ pauperum abstulerit, sive extorserit: molares quoque ejus, qui ad devorandum sunt fortiores confregit.

Dicebamq; in nidulo meo morari, & sicut palma multiplicabo dies.) Nidus ejus, exterior homo intelligendus est, qui de sæno carnis illius compositus à Deo fuerat & constructus Omnis enim caro sænum. In hoc igitur nido semper se mori sub testificatione dicebat, dum vitij mundi, & ejus concupiscentiis non vivebat, odio illam habens, quæ carnalis est, maculatam tunicam. Palma autem arbor secundum Græcos phoenix dicitur. Avis quoq; illa, quam multi facile quidem vivere autumant, phoenix eodem nihilominus vocabulo nuncupatur. Potuit fortassis de eadem hoc loco dixisse, ut sicut illa nidum sibi faciens, in ipso post multa tempora à semetipsa dicitur concremari, & rursus de eisdem nidu cineribus fertur intra breve tempus resurgere, quæ deinceps multis vivat temporibus: fieri ergo potest, ut sanctus Job in similitudine avis illius dicat se post mortem in cinere carnis, velut in nido pro tempore futurum, & inde resurcturum in gloriam atque hos esse æternos ac beatos dies, quos multiplicatos sibi fideles Dei cultor expectet: ita enim & superius est locutus, dicens: Et rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Radix mea aperta est secus aquas: & ros morabitur in mesone meo. Spes mea & Fides, quæ in hac expectatione mea sunt, patent ad divina eloquia, quorum consolatione, ne in infidelitate mentis meæ vigot arefcant, infunditur. Ita enim & Apollolus dixit:

Quæcumque

Cap. 32.
Psal 80

1. Cor. 10

Rom. 15.

Quaecunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

Radix ergo mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in mesione mea.) Hic ergo, ut arbor rationalis, transplantata secus decursus aquarum, spei suae vivam radicem in secretis viscerum habens defixam, praegravidos fructus & pingues, gratia eos deluper torante divina, in tempore messis est collecturus.

Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.) Gloria mea semper innovabitur, potest in virtutibus crescentis bonae conscientiae fructus, & novus semper profectus intelligi: in arcu vero, resistentis ac repugnantis vigorem significari existimo, qui in manu sancti operis contra obvios quosque, & hostiles vitiorum impetus reparatur, sicut & David ait Deum: Et posuisti ut arcum arcum brachia mea, quod est, fecit infatigabilem intentionem bonorum operum meorum.

Psal. 17.

Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti aiebant ad consilium meum.) Et sapientiam suam his sermonibus manifestat, & auditorum suorum admirationem declarat, quanta ab eis veneratione & honorificentia habitus sit, apud quos non solum sententia ejus praecipua fuerit, verum etiam consilium utile ac necessarium.

Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.) Quia jam auctoritas sapientiae ejus ubique fuerat divulgata, nemo quasi retractans, ad verba ejus quicquam addere praesumebat: quinimodo stillabat super illos eloquium illius, id est sensum interiora viscerum penetrabat: ut eorum in fusa praecordis doctrinae illius abundantia, a tali magistro perfecti atque optimi discipuli redderentur. Unde & sequitur, ita dicens.

Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.) Pluviae nomine, copiosam valde eruditionis lucis scientiam esse demonstrat: & laudat auditores suos, quod eum de disciplina virtutum, & bonis moribus in doctrina cathedra differenter grandi desiderio expectaverint.

Job. 8.

Si quando ridebam ad eos, non credebant.) Plerumque laetitia sive gaudium in Scripturis tunc nomine dicitur, ut alio loco ait: Dones impleatur risu os tuum. Tanta, inquit, reverentia & honore ad praedictis habebat, ut sapientiae meae gravitati, indulgentiae blandimentum, & remissionis hilaritas congruere & convenire vix possent, quae ad temperamentum magis morum, & influendi gratiam pertinebat: & idcirco hoc ipsum a me pietatis fiebat studio, ut affectus amoris ac dilectionis eorum erga meam admirationem proficeret.

Et lux vultus mei non cadebat in terram.) Affabilitas permixta reverentiae, quam in ejus facie resurgentem contuebantur, apud praedictos non pro nihilo ducebatur, non enim aliquid frustra fieri ejus nutibus aestimabant: & idcirco quasi magnum atque praecipuum suspiciebant, quicquid in serenitate vultus illius contemplantur.

Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen moventi in consolator.) Eundo ab inferioribus, humilitatem suam asserit, sed in regni potentia solatium miseris & moerentibus praebuisse.

CAPUT XIII.

Nunc autem derident me juniores tempore.) Manifestum est, ob hujusmodi videlicet disciplinam & misericordiam a levibus ignorantibus iridebat.

Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.) Non hoc typus superbiae atque divitiarum jactantia fecerat, sed utilitas infirmorum, ut deridentium illum patres, nec canibus quondam ejus digni fuerint comparari, ceterum in tam justum & sanctum virum non cadebat arrogantiae tumor, qui de superbia nascitur, quae est delictum hominis maximum.

Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni, egestate & fame steriles.) id est, ignaviae vilitate despecti.

Bedae Tom. 4.

Qui rodebant in solitudine squallentes calamitate & miseria, & manebant herbas, & arborum cortices, & radix junis perorum erat cibus eorum, qui de convallis ista sapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.) Prae miseria & aviditate ea etiam quae extra cibum erant, vel hominum, vel ferarum, tanquam epulas ac delicias invadebant, humecta & convalles praenimia egestate sectantes.

In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terra, vel super glaream.) Similiter & lupertius locutus est, dicens: Quos imbres montium rigant, & non habentes velamen, amplexantur lapides.

Qui inter huiusmodi latabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.) Id est, si in actu suo vilissimarum stipitum folijs tegentur.

Filij stultorum, & ignobilium, & in terra penitus non parentes.) obsequii, & memoria penitus indigni.

Abominantur me, & longe fugiunt a me, & faciem meam conspuere non verentur.) Manifestum est.

Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frantum posuit in os meum.) Nunc iterum more suo singulari numero sanctus Job loquitur: ubi obscurare videtur, quae superius ab adversariis ex ordine in gesta retulerat. Pharetram existimo multitudinem plagarum, vel ipsum diabolum, vel potestatem illius, hoc loco oportere sentiri: quam, sicut Job ait, Deus aperuit, dum circa eum diabolus acceptam exerceret potestatem. Unde eum & jaculis tormentorum afflixit. Insuper etiam frantum ei in ore, ne praedolore loqueretur, impoluit, quod hoc modo accipiendum est, dum aut vox interdum angustis intercluditur, aut dum ne blasphemet a Domino custoditur, sicut & de le Psalmista comoratur: Opprobrium insipienti dedisti me, obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti me. Nam et si beatus Job ad Deum multa dixisse superius legimus, veruntamen quia ipse postmodum poenitens Deo dicit: Manum meam ponam super os meum, Et, unum locutus sum, quod utinam non dixissem, & alterum, quibus ultra nihil addam: animadvertere debemus, quod illa plurima quae locutus est, non habeant blasphemiam, exceptis illis duobus sermonibus, quae diluit poenitendo.

Psal. 38.

Ad dexteram orientis calamitates meae illud surrexerunt.) Id est, vel in ipso tempore felicitatis, quod gravissimum probatur, exorta sunt, vel permissu divinae potestatis impositae sunt, ipse enim est oriens ex alio, ipse dextera, id est virtus altissimi.

Pedes meos subverterunt, & oppreserunt quasi fluctibus semitis suis.) Venientes atque irruentes super me praedictae calamitates, semitis suis: id est frequenti repetitione me affligentes, velut fluctibus, omnes vias rectas conversationis meae subverterunt, ac pariter oppreserunt: sive, ut aliorum habet editio: Pedes meos vincere compedibus.

Dispaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & praevaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.) Id est, itinera mea, quibus per vias justitiae quotidianis profectibus incedebam, inimici mei conturbaverunt, in ruinam meam ex insperato, velut ex insidiis erumpentes, negantibus mihi proximis meis consolationis auxilium.

Quasi raptio viro, & aperta janua eruerunt super me, & ad meas miseriae devoluti sunt.) Tam veloci, inquit, impetu praedicta mala super me irruerunt, ut nullo resistente obstaculo in me de super voluerentur.

Redacti sunt in nihilum, absulsi quasi venus desiderium meum, & velut nubes pertransiit salus mea.) Desiderium meum quo remunerationes tuas per mandatorum tuorum custodiam praestolabar, pariter cum salute, quasi venti impetu, & quasi transvolantis nubis celeritate rapuisti, quia abripi permilisti.

Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & pestident me dies afflictionis.) Marcescit, id est, a vigoris sui intentione dissolvitur.

Nocte os meum perforatur doloribus, & qui comedunt, non dormiunt.) Quod de vermibus, vel daemonibus intelligi potest.

In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi captio tunicae sic cinxerunt me.) Scatentium vermium

multitudo semper se comovens, & per diversos vulnerum meorum sinus discurrens: vellem quoque meam, dum per me repere non cessat, attrivit: quem totum atque ex omni parte circumdatum, & quasi in unum vulnus redactum, incessabili esu haustuque dislocat.

Comparatus sum luto, & assimilatus favilla & cineri. Ad summam vilitatem per ductum se dicit, qui vulneribus & sanie, sicut lutum compurreceret & foeteret: & exiccante rursum carnis ejus putredine, cinis fieret & favilla, hoc ipsum & in superioribus ita dixit: *Indutus est caro mea putredine & sordibus pulveris.*

Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me. In clamore intentio est orantis ad Deum. In eo verò quòd stat se perhibet, perseverantiam se ad Deum habere indeclinabilem dixit, fiducia justitiarum suarum ad Deum hæc liberè Job sanctus eloquitur.

Mutatus es mihi in crudellem, & in duritia manus tua adversari mihi. Pium & misericordem Deum fuisse sibi ostendit in prosperis suis, & in adversis subito commutatum, cujus etiam manus, id est plagæ duritiæ graves pœnas sustineat.

Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide. Terrenitiam me honoris gloria sublimasti, qua à me subducta, ita elisisti sum, veluti supra ventum me posueris.

Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni ventis. Post delictum parentis, inquit, domus inferorum est homini constituta, id est mors, non in ipsa condicione ejus creata, Illac ergo & me, tanquam peccatoris Adæ filii secundum justam sententiam tuam abire voluisti.

Veruntamen non ad consumptionem corrupti emittes manum tuam. Reconciliationem mundi prophetat in Christo futuram, dum dicit homines non in perpetuam consumptionem redigendos, sed aliquando ab inferis revocandos.

Et si corruerim, ipse salvabis. Et post redemptionem, qua per fidem in Christo Jesu salvamur, si iterum per peccatum ruerint homines, manu pietatis allevante, per penitentiam ipse salvabis.

Elebam super eo quondam, qui afflictijs erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Factum est, ut pro honorum expectatione, qua miseris condolebam, mala nunc omnia sustinerem: & pro luce prosperitatis, tenebras incurrem tormentorum.

Interiora mea esse buerunt absque ulla requie, pravenerunt me dies afflictionis. Ubi ait, quòd cum dies afflictionis pravenerint, puto quòd tempus judicij voluerit indicare: quo præventum se videtur indicere dixisse, quia cum sibi necdum venturum putaverit, ubi magnos dolores gehennarum significat, dum suas illis comparat pœnas, quibus ejus viscera interno fervore coquerentur, quod apostema fuisse, voce gementis exprimitur. Quòd autem ait, *Absque ulla requie*: hoc dicit, quòd doloribus simul & cogitationibus cruciaretur, ignorans unde sibi hoc malum pœnarum, qui non agnosceret culpæ meritum, contigisset.

Morens incedebam, sine furore consurgens in turba clamabam. In illis & effectus morientis incedebam, quia pœnæ meritum neciebam: & sine furoris iracundia eram, ad spem animi virtute consurgens, quia Deus docuerat me patientiam, ut æquamiter ferrem, publica satisfactione vociferans & exorans.

Frater sui draconum, & socius struthionum. Quia cruciatibus pœnarum affectus, dolores meos sibilis temperabam, quemadmodum facere dicuntur dracones, quando ab elephantis capiuntur, ut propheta ait: *Faciám planctum velus draconum, quem faciunt, ut dixi, quando ab elephantis interficiuntur.* Et socius struthionum, factus sum & insipiens ut struthio avis stultissima, ut hebes præ dolore, frustra me a stemm laborasse. Sive aliter, ab hominibus derelictus, bestijs quæ habitant in solitudine, factus sum frater & socius.

Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate. Et hoc ad pœnarum ejus cumulum pertinebat, ut in stercore constitutus, per multos tempora solus, ardentissimosque ad ossa pateretur.

Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium. His rebus designat felicitium dierum suorum, atque prosperitatis lætitiæ & jucunditatem in luctum esse conversam.

CAPUT XIII.

PERFECTI sedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine: quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hereditatem omnipotens de excelsis? Nihil enim peritiam est iniquo, & alienatio operantibus in iustitiam? Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Ab hinc ut que ad finem, iustitias suas, vel maxime & misericordias atque virtutes enarrat ac replicat, quas usque ad quintum decimum numerum digereit, velut vir perfectus & consummatus, qui alienationes in corde suo disponens, per gradus quosdam perfectum, usque ad domum Dei ascendendo pervenit. Ego, inquit animus, cum his obtinibus carnis meæ definiti ac statui, ut nihil omnino turpe atque oblectatum mihi intrinsecus nunciarem, quo delectationem voluptatis intra me iniquis cogitationibus volutarem: & idcirco se continentia virtute præcipientem, inens oculum Dei, cum ipse scrutator cordis sit, & omnes vias conversationis humanæ, cunctosque gressus actuum mortaliū novit.

Si ambulavi in vanitate, & festinavi in dolo per meum, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. Sanctus Job certus de equitate iustitiæ Dei, le manifestari optat hominibus. Non enim aliquid ignorat Deus, ut examinando cognoscat: sed sciat Deus, ita dicit beatus Job proficere alios faciat, sicut alibi dicitur: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum, pro eo quòd est, ut scire cæteros faciat.*

Si declinavit gressus meus de via, & si secutum est oculus meus cor meum, & in manibus meis adhaesi macula, etiam, & alsus comedit: & progenies mea eradicetur. Nihil mandatorum, ait, præterij, quia nec cor meum acquiescens secutum est oculos meos, cum concupiscentiæ imagines ei offerrent, prius quàm pactum cum ipsis haberem, ne quid introitus turpe transmitterent, unde nec in operibus manuum mearum ulla peccati macula potuit adherere, & hoc ipsam cum quadam juramenti execratione confirmat.

Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum, scortum sit alterius uxor mea, & super illam incurventur alij, hoc enim nefas est, & iniquitas maxima ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina. Secundum naturam bonum loquitur, ut in Tobia scriptum est: *Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris.* Proinde autem nefanda res est, & iniquitas maxima, hæc funesta & detestabilia cogitare vel facere, ignis est incensus libidinis, omnia bona virtutum devorans, atque universam homine sanctarum rerum incrementa consumens.

Si contempsi subire iudicium cum servo meo, & ancilla mea, cum disceptarem adversum me: sive, ut alij dicuntur, apud me, quid enim faciam, cum surrexerit ad iudicium Deus, & cum quaesierit, quid respondebo ei? nunquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unum? Magna humilitas sancti viri huius, & magna fuerit iudicij cogitatio.

Si negavi quòd volebant pauperibus, & oculos vidue expectare feci, Manifestum est.

Si comedi buccellam meam solus, & non comedit populus eam, quia ab insentia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum. Manifestum est.

Si despecti prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ovium mearum calefactus est. De velleribus ovium mearum calefactus est: ad significandum dixit, quemadmodum opus misericordie fieri debeat: id est ne alij auferas, unde alij dare te esse arbitris: sicut & nunc plerumque fieri cernimus, & alius similiter dixit: *Frangere esurienti panem tuum.* Tuum inquam, non alienum, quem sudore proprio, tuisque manibus laboraris, & Salomon secundum hunc sententiam monet filium:

Prov. 4.

Honor a Dominum de tuis inſu laboribus.

Si levavi ſuper papillum manum meam, etiam cum me viderem in porta ſuperiorem, humerus meus à junctura ſua cadat, & brachium meum cum ſuis oſtibus confringatur. Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctuſtimus Deum, & pondus eius ferre non poſui. In humero opeta, in brachio virtus perſeverantiæ, ac inventio bonorum operum accipi poteſt. Niſi ita eſt, inquit, irriti ante Deum inventantur omnes labores mei.

Si putavi aurum robur meum, & obrizo dixi, Fiducia mea: ſi latatus ſum ſuper multis divitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Ut verè homo philoſophiæ nullo vitio tenebatur, ſicut nunc cupiditatis & elationis contemptor fortiffimus aurum etiam pro nihilo ſe habuiſſe teſtatur.

Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè, & latatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiffimum. Tantæ virtutes, & tam præcipuæ nihil profunt, quamvis quilibet in eisdem perpetrandis ſapiens, magnus & clarus, ſi errorum ſtultitia teneatur. Non ſolum inquit, quorumcumque idolorum cultus, verum etiã nec horum pulchritudine ac ſpecie magnorum luminum delectatus ſum, nec quaſi adorans eam, in eorum venerationem oſculatus ſum manum meam: nec creaturam pro creatore veneratus ſum, quod in epiſtola ad Romanos ſanctus Apoſtolus deſcribitur.

Cap. I.

Si gaviſus ſum ad rivum eius qui me oderat, & exultavi, quod inveniffet eum malum. Non enim dedi ad peccatum guttur meum, ut appetere maledicens animam eius. Cum magnum ſit, ſi de inimicis ſuis quis cum poſſit, non ſtudeat ulcisci: quando apud Deum ſpecificius eſt de eorum ruina, nec in corde latari?

Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnis eius, ut ſaturemur? Forſi non manſit peregrinus, oſium meum viatori patrii. Cum enim ut ſtrenuus & efficaciæ in omni opere bono & hospitali vacaret, omnesque prætereuntes libenter ſuſciperet, hinc domus ſua cura ſollicitior naſcebatur, & ab hoc famuli pro laboris tædio videnti, hoc modo maledicebant eundem dominum ſuum, dicentes: Quis det de carnis eius, ut ſaturemur? Pro hospitalitatis igitur virtute, qua & cæteri ſancti Deo placuerunt, odium ſervorum contraxerat.

Hebr. 13.

Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & celavi in ſinu meo iniquitatem meam. De his peccatis tantum, qua cogitationibus committuntur, hoc loco dixiſſe mihi videtur, eo quod nec ipſa celare voluerit: quandoquidem ſecretorum ſuorum intima manifeſtavit hominibus, ſe conſeſſione iniqua cuiuſlibet peccati non fuiſſe participem, unde & ait, hoc ipſum non ſe erubuiſſe ante plurimos conſiteri, ita inquitens:

Si expavi ad multitudinem nimiam, & deſpectio propinquoſum terruit me. Quod maniſeſtiſſe alij interpretes tranſtulērunt: Nec enim erubui multitudinem, ne conſiterer coram eo. Quod autem ait,

Et non magis tacei, nec egreſſus ſum oſtium. Ad perſonam propinquoſum ſuorum, deſipientium cum, locus hic pertinet: coram quibus aſſiſtente etiam qualibet multitudine peccatum ſuum nunquam erubuerit conſiteri. Et ergo in miſericordiam calamitatum poſito, in deſinentes pro contemptu injurias interrogabant, contra quos ſibi exprobrantes poſuit cuſtodiam ori ſuo, & oſtium circumſtantia labijs ſuis, ut ſi eret & ipſe ſecundum illud quod & Propheta poſtea dicit: Ego autem ſicut ſurdus non audiveram, & ſicut mutus qui non aperit os ſuum.

Pſal. 37.

Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum omnipotens audiat, & librum ſcribas ipſe qui judicat, ut in humero meo portem illum, & circumdum illum, quaſi coronam mihi? Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum, & quaſi principi offeram eum. Adjuvorem Deum pro tantis juſtitiarum ſuarum virtutibus implorat, ſciens utique eum judicem eſſe juſtiſſimum, qui juxta deſiderium ejus ob meritum juſtæ retributionis ei librum conferbat, quam ipſe ſanctus Job demonſtraturus cæteris in humero ſuo, loco vix delicti cunctis conſpicuo circumferat: eoque libro pro la-

boris ſui meritis, velut corona gloriæ coronatus, per ſingulos eum gradus virtutum, ſive proſectuum ſuorum incrementa ante Deum recenſendo pronunciet, & omnium bonorum operum ſuorum auctori eundem ſupplicans offerat librum, ut ſecundum rectum judicium ſuum in eo conſcriptum, pro ſanctis operibus ejus dignum illum remuneratione perficiat. Si adverſum me terra mea elamat, ſive gemit, ut alij inquit, & cum ipſa ſulci ejus deſcent.

Si fructus ejus comedi abſque pecunia: ſive ut alij dixerunt, ſi virtutem ejus comedi ſine precio, & animam agricolarum ejus affixi, pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro bordeo ſpina. Dicit quod terræ ſuæ in dandis fructibus extra poſſibilitatis ejus modum noluerit imperare: quem veluti viveret, & ratione uteretur, clamare & ingemſcete, & flere ſanctus Job loquitur. Dicit etiam, quod neque gratuito, ac ſine competentibus laboribus expenſis proventus ejus aſſumpſerit: agricolas quoque ejus nequaquam duto opere tribulaverit, vel oppreſſerit. Secundum ethnicos, intellectus terra, caro hominis eſt leſentur. Ergo beatus Job de ea tanquam ita loquitur: Niſi ergo animus carni meæ, quod ei aut oneroſum eſſet, aut noxiū, quod eam in die judicij damnaret, injunxi, quam potius ad pacem ſpiritus mei, & concordiam charitatis ſcedere continebam: nec ejus proventus in ocio comedi atque conſumpſi: nec gratis in ea, ſed ſub ætenuis remunerationibus laboravi. Fructibus quoque continentia, cæterarumque virtutum illius, velut jam de promiſſo beatitudinis præmio perfruebar. Omnium quoque agricolarum ejus animam nulla infidelitatis deſperatione ſuper promiſſis Dei affixi, vel contriſtavi, ſed potius de ſpe futuroſum plurimum conſolatus ſum. Quod ſi non ita eſt, inquit, fruges laborum meorum, quas mihi ad epulas mentis meæ virtutum merito conquiſivi, in peccatorum ſentes & tribulos convertantur: & ita fiat eadem terra reproba, proferens videlicet ſpinas ac tribulos, cujus conſummatio ſit incendium. Non eſt hoc in moribus ſanctorum notabile, ſive reprehentione dignum, quando ſeipſi laudant. Non enim jaſtantia vitio detinentur, ut in ſuis laudibus gloriam humanam requirant, ſed faciunt hoc veritatis intentione, qua ante Deum ſimpliciter ac ſinceriter vivunt.

Nunc eandem parabolam ſecundum myſticos intellectus in Chriſto Jeſu, ut poſſumus, diſſerendam recenſeamus, hoc etenim nos in exordio ipſius parabolæ meminimus promiſſiſſe. In aſſumpto itaque homine Jeſu Chriſto, id eſt Adam ſecundo, ſive noviffimo, vox eſt Adæ illius protoplasti, ita dicentis: Quis mihi tribuat ut ſim juxta meſes priſtinos, & ſecundum dies, quibus Deus cuſtodiebat me? Reconſiliandus igitur Deo patri per Mediatorem Dei & hominum Jeſum Chriſtum, deſens hæc loquitur: & perſona inducitur penitentiſſe, recolentiſſe & quid perdidit, & ad quam beatitudinem regredi concupiſcat. Amiſerat quippe per inobedienciæ malum, immortalitatis bonum, paradifi quoque felicitatem perpetuam. Hanc ſibi per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum inſtaurari deſiderat. Suſcipiendo namque in ſe Dei filius, hominis filium, ſuſcepit in eo humani generis preces. Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Gloriam diviniæ gratiæ nomine lucernæ, quæ in paradifo floruerat, ſignificavit: ubi ad lumen, inquit, eruditionis Dei, ad illa videlicet, quæ me adhuc latebant, cognoscendo proficiebam, & cum à Deo Adam perfectus fuerit factus, ac ſapientiſſimus: credibile tamen videri poteſt, ut novus homo nuper de limo terræ plamatus, ſecretiora aliqua ignoraverit, in quibus cognoscendis vivendo proficeret. Hæc ergo quæ ſuperius dicta ſunt, Salvator ex perſona Adæ potuit dicere: Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, quando ſecreto Deus erat in tabernaculo meo. Adoleſcentiæ nomine poſſunt primordia conditionis Adæ intelligi, vel ipſa felicitas. Quia ergo mortalis necdum erat, nec in grandævam ætatem abbreviatæ vitæ ſenectute vergebat ante peccatum: ideo juvenili vigore ſine ullo defectu ætatis temper vitens, quaſi in diebus adoleſcentiæ fuiſſe dicitur.

In illis ergo diebus adolescentia secretò Deus erat, inquit, in tabernaculo meo. Illud namque secretum mihi erat, ubi nulla, ut nunc, vitiorum impugnatione pulsabatur: sed pax erat in me summa virtutum. Dum ergo præteritis dies felicitatis vestris Adam, ex persona sua novus non Christus recenset, de ipsa dispensatione incarnationis suæ loqui incipit: & ira propeque ad finem parabolarum hujus de passione sua & prædicatione Evangelii, fide etiam credentium, ac perfidia Judæorum, commixtum sub figura præteriti temporis futura pronunciat.

Secunda expositio in ca. 29. & 30.

Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Potest & istud adhuc super persona Adæ, Christo dicente intelligi, qui quondam in loco felicitatis Dei presentia familiaris utebatur: ut & pueros ejus, omnes virtutes animi, quibus in conditione sua donatus à Deo fuerat, sentiamus, quarumque innocentem & sancta custodia, casto etiam amore ac simplici proprius ambitetur. Sed puto, quòd jam de semetipso Christus hæc dicat, ita inquit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. prout si indicaret & diceret, Quando erat ubi assumptus homo, assumptem se Deum voluit demonstrare: ut doceretur ex natura Dei & hominis esse in eo unam personam Mediatoris Dei & hominum: pueros autem ejus, angelos qui ministraverunt ei in diebus carnis ejus, vel Apostolos, sive omnes sanctos esse, non absurdè sentimus.

Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivus olei. Dixi superius, quia figura præteriti temporis Dominus Christus futura annunciat, quæ tempore Passionis & Resurrectionis ejus, sive in eodem Domino, sive in Ecclesia ejus impletur, ut Propheta ait de eodem Salvatore. Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, pro eo quòd captivam ducturus esset captivitatem. Itemque per alium Prophetam ipse Dominus ait: Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te: pro exaudiam & adjuvabo te, quòd Apostolus in presentia Evangelii ait impletum, ita dicens: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Pedes igitur Salvatoris, prædicatores veritatis, qui in universo mundo annunciant Evangelium, intelligendi sunt: de quibus Elias Propheta vaticinatus est, dicens: Ecce super montes, pedes evangelizantium & annunciantium pacem. Itemque Nahum, & Apostolus Paulus ita inquirunt: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bonam? Et cum de eodem verbo Evangelii Abacuc prophetaret: Ante faciem ejus, inquit, id est Dei, ibi verbum, & prodiet in campos, id est, in latitudinem regionum, vel per pedes ejus. Hos igitur pedes suos, Jesus Christus Job noster laete sive butyro eluit atque abstergit, quando eos tribulationum pressuris sinceros ac purissimos reddit, docens quoque eos, atque instruens per Spiritum suum, quem dedit eis, simplicis innocentie vitam, sicut ait Petrus Apostolus, ut ipse eruditus fuerat, docens & ceteros: Animas vestras castificantes in obedientia Charitati, in fraternitatu amore simplici, & corde invicem diligite attentius. Itaque ait: Sicut modo nati infantes, rationales, sine dolo, lac concupiscentes, ut in eo crescat in salutem. Et Apostolus Paulus: In simplicitate & sinceritate Dei conversati sumus in hoc mundo. Et iterum: Ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur. Hoc igitur modo pedes annunciantes pacem Evangelii mundabantur, ne quo inquinati essent carnalis sapientie luto. De his alii dixerunt interpretes, Et montes mei abundarent lacte. Et Psalmista de eis postea dicit: Ut quia suspicamini mentes caleatas? Cum ergo mundavim eos, ait Dominus, ab omni inquinamento carnis, & spiritus mei in eis puritatem, sanctificationemque perficerem, petra, inquit, fundebat mihi rivus olei. Petram hoc loco totam Ecclesiam non absurdè sentimus, quæ alio loco à sancto Jacob lapis est appellata, hoc modo: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me, erit mihi Dominus in Deum: & lapis, quem crexi in titulum, vocabitur domus Dei. Et ad Petrum, qui figuram portavit Ecclesie, ita à Domino dicitur: Quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam. Hæc ergo petra, Ecclesia fundata super Christum firmissimam petram, de legatias Spiritus sancti, velat rivus effundit, quod in Pentecoste, & in domo Corinthi super illos quoque duodecim ex maxima parte apparuit, & postea in Ecclesijs innumerabilibus gentium demonstratum est, & usque hodie declaratur.

Psal. 67.

Isa. 47.

2. Cor. 6.

Isa. 52.

Nahum. 1.

Rom. 10.

1. Petr. 1.

1. Petr. 2.

2. Cor. 1.

Ibidem.

Psal. 67.

Genes. 28.

Matt. 16.

Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea ponebant cathedram mihi. Ecclesia Christi, quæ lapis vocatur & petra, ipsa aliquando in Scripturis, & civitas nuncupatur, sicut ex persona ejus Propheta vaticinatus est, dicens: Ego sum civitas que oppugnatur, quæ & in Ezechiele, & in Apocalypsi super montem, & iuxta flumen constituitur: & de qua Dominus ait in Evangelio: Non potest civitas abscondi supra montem posita. Velut Rex ergo, & Dominus primus quoque civitatis suæ Ecclesie, ad portam ejus Christus procedit: id est, sub tempore inceptorum ejus, quando invitans, & ingressum patrans, dicit hominibus: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. & iterum: Intrate per angustam portam, ut in platea ejus velut summo doctore atque antistiti, à ministris suis, sibi que obedientibus, honoris et cathedra præparetur, sicut & Propheta fieri præcepit: Excaltet enim Ecclesia plebs, & in cathedra seniorum laudent eum. Platea autem civitatis Dei, vel quòd publicè prædicaverit, vel secundum illum Psalmistæ sensum est intelligenda, in quo cantat & dicit ad Deum: Latum suadatum tuum vide, quòd utique mandatum disputationibus Ecclesie magistrorum, non solum in flamm triplicis expositionis regulam dilatatur, verum etiam in extensionem longissimam sensuum multiplicatione porrigitur.

Videbant me juvenes, & abscondebantur, & senes affugerunt (habant.) Isti sunt juvenes, ad quos sanctus Joannes Apostolus scribit, ita dicens: Scribo vobis juvenes, quia veritas estis, & vicistis malignum. Hi per fidem Dominum Salvatorem vident in spiritu, & in terra sui corporis absconduntur, reprimentes videlicet, atque intra se pugnantem vitæ concubinentes, mortificantesque semetiplos peccatis & concupiscentiis mundi. Et idcirco fortes juvenes appellantur, quia in Christo vincunt malignum. Secundum hunc sensum est illud quòd ait Propheta: Abscondite vos intra domum, antequam veniat Dominus confringere terram. Senes vero, filii consummatæ & perfectæ, cognoscentes patrem qui est ab initio, quibus similiter scribit Joannes Apostolus: Ipsi surgunt quotidie, cum mente elevantur ad celum: & sunt in Christo sive immobiles: vitæ immaculatæ senectutis aique maturitate juvenes, sicut in Sapiencie libro scribitur: Cuius sensus hominis sensus, & etas senectutis, vitæ immaculata, quæ placita est Deo.

Principes cessabant loqui, & digitum superponebant oris sui. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi sui adsurrebat. In adventu, inquit, meo, omnium sanctorum meorum prophetia clausa est, & signata, quod in silentio Zachariae sacerdotis, patris Joannis, qui intra sancta sanctorum obtinuit, manifestè apparuit. Dico autem clausam prophetiam, quòd adveniente Christo non potest à prophetis venturus annunciatum. Prophetantium ergo perconium in Domini Salvatoris cessavit adventu, & vox annunciantium sinit & quævit. Proinde ait: Principes cessabant loqui, &c. Clausa est quidem prophetia in ministerio annunciatorum, sed in sacramentorum mysterium patet: clausa est, Principes & duces illius populi Judæorum, fuerunt Reges, Sacerdotes & Prophetæ, qui potestate, doctrina & exemplo vitæ præerant populi. Aliet mandata hæc diversarum eloquia doctrinarum, Sacerdotum & principum Judæorum in adventu Domini cessaverunt, & tam profundum est factum super vanitate doctrinæ eorum silentium, ut cohibita voce, lingua eorum gutturi coherere fecerit, sive principes & duces, potentes quoque mundi istius, atque eloquentes possunt intelligi, qui propter mendaciorum suorum inventiones, principatum in populis seductis tenebant. Hi igitur in adventu Christi contulerunt, cum detrecte errorum fallacie, profundum silentium veritatis Christianæ prædicationis impoluit.

LIBEL
TOMI
S. BEDÆ
EXPOSITIONIS
ALLEGORICÆ

Auris audiens beatificabat me.) Gentium quoque populus, ad quem Evangelium meum annunciantium prædicatione pervenit, cui nunciatus ante non fueram, pro redemptione sua ac salute laudem deferens, *beatificabat me*, gratias referendo.

Et oculus videns testimonium reddebat mihi.) Populus videlicet fidelium Judæorum, cui per Prophetas meos prædictus fueram, in præsentia adventus mei testimonium reddebat mihi. Omnes enim sancti (sub lege Moysi constituti, prætolati sunt adventum mihi, Sive in auditu ejus & visu obediens & intelligens potest animadverti, qui beaticando, id est benedicendo, per intelligentiæ fructum, testimonium laudi ejus præbuerit.

Quod liberaffem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor.) Sic & Palmista commemorat, *Eripiens inopem de manu fortioris eius*, Pauper hic & pupillus, sanctorum populus est intelligendus, qui propter humilitatem spiritus contribulati pauper est dictus. Pupillus verò idcirco dicitur, quia patet eorum pro tempore abens est: qui in consolationem tamen eorum & exhortatione sermone eos ita alloquitur, dicens: *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos.* Hi ergo ipsi sunt audientes, id est, obediētes, ut dixi, & videntes, id est intelligentes. Qui videlicet pauperes & pupilli, pro liberatione sua, qua pro me de potestate diaboli, & interitu mortis exempti sunt, uberes mihi gratias referunt, quas nunc videmus per universum orbem omni tempore sanctam Ecclesiam celebrare: quia horum adiutor in præteritis seculis nullus existere potuit, non legatus quisquam, non Prophetes, non Levites utique, non Sacerdos, qui colligerent à latronibus vulneratum, nisi ille Samaritanus, qui figuram perulit Christi, quem Judæi Samaritanum conviciorum exprobratione dicebant.

Benedictio pueri (sive perditus, ut alij dixerunt) super me veniebat, & cor vidua consolatus sum.) Populus fidelis & spiritus, puer propter recuperatam in Christo innocentiam nuncupatus est. Perditus verò idem appellatus est, quia sanguine Domini acquisitus est: *qui venit quæverit & salvum facere quod perierat.* Perditus autem dicitur ex perditio salvatus, juxta morem sanctæ scripturæ ita dicentis: *Benedicent me bestia agri, cum iam ex bestijs seris mites sint & mansueti qui benedicant:* Sicut Matthæus Evangelista vocatus est publicanus, & eo tempore quo jam non publicanus, sed Apostolus erat. Viduam autem istam, cujus Salvator cor ait se consolari, sanctam Ecclesiam, matrem nostram esse rectè sentimus. Quia ergo absentavit se sponsus ejus secundum præsentiam corporalem, ut dicit discipulis suis, *Pauperes enim semper habebis vobiscum, me autem non semper habebitis:* idcirco vidua nuncupatur Ecclesia. Sed & propter hoc vidua forsassis dicitur, quia ille per mortem ab hac excessit mortalitate, eamque in ipsa mortalitate pro tempore, velut viduam dereliquit, resurrecturum utique, ut ad virum suum in æternum viventem perveniat, cui ipse hoc promittens, loquitur per Prophetam: *Et gaudebis, cum tibi benefecero, & oblivisceris dies viduitatis tuæ.* Hæc igitur quotidie Evangelio suo, scriptisque sanctorum, martyrum etiam passionibus, aliorumque justorum exemplis, & præterea innunciablebus quotidianis læcietis ac manifestis visitationibus in fide corroborans consolatur. *Pauper, pupillus, puer & vidua,* idem est, id est, Ecclesia. Ubi grandævus sanctitatis gratia ejusdem Domini largiente, his vocabulis intelligere possumus: ut cor hujus viduæ sapientes ejus, & præpollentes scientia novemur.

Iustitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento, & sicut diademate judicio meo.) Hoc loco illa iustitia de dicitur indutum, de qua in Evangelio dicitur, *sine modo, sic enim nos imple oportet omnem iustitiam*, ut perdit, non majestate eripiantur, sed pietate liberentur, qua peccata nostra ab eadem increpatione damnantur, gratia condonantur, misericordia corriguntur. Hac itaque iustitia, ut nostri misereretur, indutus advenit. Vestimento autem, id est, carne, vel Ecclesia sua dicit se esse circumdatum: cujus figuram habuit vestis ejus in mente clarificata, vel chlamys

illa coccinea, qua exornandus erat tantus martyrum passionibus induendus. Hoc etiam vestimentum sanctificans, mundavit lavacro aquæ, ut non haberet maculam rugamque peccati. Quod autem ait, *Et sicut diademate judicio meo:* ordine suo post incarnationis suæ mylterium, judicium testatur, & regnum.

Oculus sui cæcus, & pes claudus.) Lumen, inquit, sum peccatori, in vitiorum suorum tenebris ambulanti: & in præceptorum meorum semitis claudicandi factus sum gressus: & ideo ipse Dominus ait in Evangelio, *Ego sum lumen mundi*, itemque, *Ego sum via*, ut cæci infidelitate, in Evangelij lumen aspiciant, & claudi, ac fide dubij viam veritatis incedant. Hoc jam per Prophetam ipse Dominus olim prædixerat, dicens: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me: predicare captivis remissionem, & cæcis visum restituere.*

Pater etiam pauperum.) Isti sunt pauperes, de quibus dicitur: *Beati pauperes spiritu, & desiderium pauperum exaudivit Dominus.* Horum pauperum primores fuerunt Apostoli, quibus Dominus ait in Evangelio: *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum.*

Et causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam.) Causam utique cujuslibet criminis, live peccati, quod nullum commiseram, sicut & in Psalmis postmodum dixi, annuncians quæ essent Judæi in passione mea quaesiriti ab ignorante: *Quæ ignorabam, inquam, interrogabant me.* Hanc igitur causam peccaminum misericordia pietatis meæ indulturas, diligentissimè persequutabar, ut radicem vulnrum curando persequeretur, ut peccatorem investigantem & confitentem culpas suas, ab omni reatu criminis liberarem. *Causam quam nesciebam*, id est debita generis humani, quibus solus non tenebar obnoxius, in præsentia redempturus, in judicio damnaturus.

Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufererebam prædam.) Hunc iniquum diabolum esse rectè sentimus, cujus dentes ac molares sint ad interimentum sævi ac truces animi motus, de huiusmodi, inquit, *dentibus, velut prædam quandam, humanum genus abstraxi, de mortis utique eum interitu liberando: & ascendens in altum, captivam duxi captivitatem.* Itemque aliter, *Huius iniqui & impij molas & dentes, omnes satellites eius & focios advertere possumus*, quos divites, id est, superbos appellat scriptura divina: sicut ait de eo & eisdem, ita dicens: *Sedet in insidijs cum divitibus in oculis, ut interficiat innocentem, &c.* Potest nihilominus hic iniquus hæreticus quisque intelligi, in cujus dentibus doctrina perniciosa sentiat: in molaribus verò lateant remota & secreta nefanda mysteria: & forte de ejusmodi Propheta loquitur: dicens: *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas eorum confringet Dominus.*

Dicerebam, in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.) Nidus Domini salvatoris, Ecclesia ejus potest intelligi, quam ut bonus pastor quaesivit, & salvandam indagine pietatis invenit, sicut de eo Propheta ait: *Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi reponat pullos suos.* Si enim Salvator noster dici potuit per similitudinem pellicanus & nycticorax, eo quod Judæos in solitudine commorantes, id est sine fide viventes, velut pilces capere voluit ad salutem, in quorum tenebrosis ruinosa conversationis ædificijs habitavit: & passer utique dici potuit, qui in matutina vigilia à mortuis evigilans retulit, & reversus ad patrem, *factus est sicut passer unus in tecto.* Hic igitur Dominus in Ecclesia, quali in nidulo suo, quem sibi de fœno carnis humanæ congestit, & in quos procreat ac fovet filios, mori dicitur, dum membra ejus, quorum ipse caput est, vitijs & concupiscentijs hujus seculi moriuntur: quoniam caput & membra, secundum Apostolum, unum est corpus Ecclesie. Quod autem hypocorithicòs nidulum nominavit Ecclesiam, ejusdem Ecclesie humilitatem ita dicendo voluit demonstrare, sicut ait in Evangelio ad discipulos suos, in quibus eadem jam fundabatur Ecclesia: *Nolite timere pusillus grex, quia placuit patri vestro dare vobis regnum.* Cum ergo hæc diceret, ad humilitatem sanctam respexit Ecclesia,

Psal. 134

Ivan. 14.

Ivan. 8.

Luc. 8.

Esai. 43.

Ivan. 12.

Esai. 54.

Matt. 3.

Ivan. 8.
Ivan. 14.

Esai. 62.
Luc. 4.

Matt. 5.
Psal. 9.
Ivan. 13.

Psal. 34.

Psal. 9.

Psal. 57.

Psal. 83.

I. Cor. 12.

Luc. 12.

plusquam ad numeri paucitatem. Non enim ad nascen-
tem tantum Ecclesiam, in qua pauci erant, pertinent cor-
roboratio & consolatio Domini, sed etiam ad multiplicem
post futuram, de qua Propheta vaticinatus est, dicens:

Psal. 38

Diminuerabo illos, & super arenam multiplicabuntur. Ecclesia
am enim suam Dominus quantalibet numerositate jam di-
lata tam, tamen usque ad finem mundi humilitate vult cre-
scere, & ad promissum regnum humilitate perungere. In
ea itaque se mori velle pro ea, mortuus annunciat. Sequi-
tur: *Et sicut palma multiplicabo dies.* Igitur post humilita-
tem Ecclesie, quam in nidulo superius Dominus indica-
vit, gloriam altitudinis ejus in palmæ arbore ostendere vo-
luit, cui dicitur: *Magnitudo tua similis est palma.* Quæ in
no vissimis suis pulchra est: ita tamen, ut initium ejus à terra
ducat, finem ejus in cacumine statuas, ubi habet totam pul-
chritudinem. Cujus aspera radix videtur in terra, sed com-
mis pulchra sub caelo. Hæc ergo humilis spiritus est, &
despicibilis vultu, ubi à Salvatore nidulus nominatur. Ubi
verò palmam, qui dicit, exaltationem gloriosam & pul-
chritam in resurrectione ei futuram esse significat, quæ se-
cundum uniuersalis Ecclesie corpus necdum Ecclesia re-
surrexit. Caput ergo resurgens Ecclesie, quod est Chris-
tus: dicit hoc ex voce membrorum suorum, quia in ipso
vivens Ecclesia, ipsique velut suum corpus cohærens, glo-
riosam æternitatem suam per illius verba pronunciat ita
inquirens, *Et sicut palma multiplicabo dies.* Sive nidulus hic
potest populus Judæorum intelligi, ut ait sanctus Moyses
de Deo dicens: *Sicut aquila protegit nidulum suum, & super
pullos suos consistit, &c.* In hoc igitur nidulo gentis suæ, secun-
dum carnem pati & mori pro nobis voluit, quod & scri-
pturæ Prophetarum suorum antea prædixerunt, & resur-
genti à mortuis, in æternam vitam innumerabiles multi-
plicati sunt dies: sicut ait Propheta, quod d. patrem precatus
sit, dicens, *Vitam petiisti, & dedisti ei longitudo in diem
in seculum seculi.* Sive in Synagoga Judæis moriatur, at-
que in eorum mentibus crucifigat, ubi secundum homi-
nem conuersatus & natus sum, & in Gentibus, ubi pal-
ma victoria meæ, crucisque vexillum erectum est, multi-
plicabo dies, dicens eis: *Eccce ego vobiscum sum omnibus die-
bus, usque ad consummationem seculi:* quia sicut ait in sub-
sequens.

Deut. 32.

Psal. 20.

Mat. 28

*Radix mea aperta est sicut aqua, & ros morabitur in mes-
sione mea.)* Ita erit in nationibus, ut radix, id est fides,
qua mihi placetivolo, ut omnes sancti mihi in præteritis
placuerunt, pateat gentium aquis, id est populis: ut in me
scilicet credant, quibus & in retributione æterna, ros gratiæ
& muneri erit largiente me profusus. Sive radix charita-
tis meæ atque dilectionis, quæ fixa est in cordibus diligen-
tium me, aperta est in eis ad aquas eloquiorum meorum,
ut intrinsecus laticis hujus infusione viventes, de foris con-
tra æstus tentationum, ut verè fructus mei, benedictionis
refrigeris irrorantur.

Ephes. 5.

Gloria mea semper innovabitur.) Hic gloriæ Ecclesiam
intelligere possumus, & Apostolus quemadmodum facta
sit Ecclesia gloriosa, de Salvatore ita ait, dicens: *Mundans
eam lavacro, atque in verbo, ut exhiberet sibi gloriosam Eccle-
siam.* Hæc ergo gloria nova, ait filius Dei, *semper innova-
bitur,* usque in finem proficiendo: & quia beata
vita ex mortuis innovata semper manebit, cum in
ea fuerit DEUS Trinitas in omnibus, ideoque aut
ipsa Ecclesia innovabitur, aut gloria ejus in Ecclesia di-
latabitur.

Et arcus meus in manu mea instaurabitur.) Arcum virtu-
tem Domini intelligere possumus, quæ Ecclesia sua usque
in finem seculi pugnare non desinit.
*Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tace-
bant ad consilium meum.)* Ut audiatur, Jesus Christus cla-
mat quotidie in Ecclesia, non solum per scripturas suas,
verum etiam & per dispensatores verbi sui: & obedi-
tes ei, sententiam definitionis ejus expectant, quia sta-
tuit diem, quo justitiæ suæ moderamine iudicet mundum,
& sepatet malos de medio iustorum. Quod autem ait,
Et intenti tacebant ad consilium meum: hoc verbo sanctorum
significatur obedientia, qui tardi ad loquendum, velo-

ces autem sunt ad audiendum. Intentos autem eos di-
xit, pro tota virtus consideratione in eam qui eis dabat
consilium. Sive in ipsa inquisitione legis Dei sancti in-
tenti esse dicuntur, sicut & de Beoentibus scribitur,
Erant quotidie scrutantes scripturas, si hæc ita se haberent.
Intenti etiam dicuntur, mentis intentionem ad futura Dei
munera dirigentes. Proinde eos etiam in omnibus su-
cis, quod sit divinitatis consilium, quo per passionem &
mortem Domini Jesu Christi mundum salutare voluerit,
unde & ait, *Judæi autem consilium Dei spreverunt:* id est,
præparatam sibi à seculis neglexerunt salutem, respicientes
secretum & salubre mysterium: sicut inter cætera ad De-
um patrem ait Petrus Apostolus, *Converserunt enim verè
in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem
unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & popu-
lis Israel facere, quæ manus tua & consilium decreverunt
fieri.*

Verbis meis addere nihil audebam.) Statuta utique & de-
creta non convellent Ecclesiam, in qua fundamentum veri-
tatis meæ est stabilitum, habens in se consummatam ple-
nitudinem præceptorum meorum. Hæretici autem at-
que schismatici præsumptione superbiæ, quæ se perleat
cæteris putant, inventa de corde suo atque superbia dog-
mata, plenitudini verborum meorum superimponere mo-
liuntur: & ideo quod plenum & totum est, superaddi-
ta refundit & rejicit. Unde etiam & ipsi qui verbis ve-
ritatis audent addere conficta mendacia, à soliditate fidei
superfusione plenitudinis dehiat, ut velut talia infirmum
in sterquilinum decidant, & conculentur ab homini-
bus.

Et super illos stillabat eloquium meum.) Sentium utique
sermo doctrinæ meæ, ait, *Exultantium in me cum loquerer
eis, & diligenter me visera penetrabat.* In quo profectus
animarum quotidie in virtutibus, intelligendum est, ubi
quasi à parva stilla principiorum pervenitur atque ad vi-
tam plenam perfectionis, tanquam ad pluviam cordis ter-
ram sua copia satiantem.

*Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperierunt quasi
ad imbrem serotinum.)* Omnes sancti antiqui Salvatorem
in carne venturum indubitanter expectant: ad corpus im-
brem serotinum, id est, Evangelium ora cordium loro-
rum nunc sientes aperiant: quia meliora sunt, ut Ecce-
listes ait, *Novissima sermonis, quam initium eius.* Et in præ-
sentia Domini, quando in diebus mortalitatis suæ Evan-
gelium prædicabat, potest de turbis credentium, sive de
Apostolis ac discipulis ejus intelligi, quod hic ait, *Expecta-
bant me sicut pluviam.* nam desideria adventum Domini
ita advertimus, ubi in Evangelio legimus: *Omnis enim
populus suspensus erat advensum illum.* & iterum docere in
omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. In ap-
tione autem oris diu sientes significavit, quæ secundum
vaticinia Prophetarum olim Christus promissus, ut vo-
niet, expectabatur. Serotinus autem imber in Judæa
maturis messibus usque hodie venire consuevit, ubi se-
cundum Prophetam & matutina pluvia promittitur, per
quem Dominus ait: *Dabo vobis pluviam matutinam & se-
rotinam terra.* De ipsa ergo institutione loci, & pluviam
si figuram Prophetæ contexit, matutinam pluviam dicens
in spe resurrectionis, quia primus à mortuis resurrexit in
serotinum imbrem, quia sub mundi vespere expecta-
tus advenit, qui Gentium segetes uberius irrigaret. Val-
aliter, ut serotinum secundum intelligamus adven-
tum.

*Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei
non cadebat in terram.)* Id est, Judæi non credentes mihi dilu-
ri pietate, futura beatitudinis lætitiæ & gaudia æterna
promittenti, & peccatores præ reatu conscientie suæ vi-
credent misericordie meæ: & sibi salutem dari posse, præ
magnitudine trinitum desperabant: cum ego conves-
tentibus ad me, majora quam spe possint capere, collatu-
rus sim. *Et lux vultus mei non cadebat in terram.* Gratia ju-
quit, præsentie meæ, quæ mundo universo innocui, &
lustrat corda fidelium, quia ego sum lux mundi: *Et Qui*

VBI
TOMI
S. 4
S. 4
S. 4

me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lucem vite: & quicquid promisero custodientibus pactum meum, irritum non erit, sed totum in tempore retributionis implebitur.

Sivoluisse ire ad eos, sed eam primus. Cumq; sederem quasi Rex circumstante exercitu, eram tamen merentium consolator. Cum ergo venit ad terras, dispensatione adventus sui hoc operatus est, ut in Ecclesia & congregatione sanctorum suorum a populo adoptivo, quem acquisivit sanguine suo, ipse velut caput totius corporis Ecclesiae suae principatum teneret: sicut & Apostolus de eo ait: *Vi si in omnibus esse, primatum tenens.* Cum ergo sedeat ut Rex regum, & Dominus dominantium, & circumstet eum exercitus Angelorum, qui ei etiam & in corporali praesentia corporatur: de quo exercitu dicit Evangelista, quando Angelus pastoribus eundem Dominum nunciat natum, ita inquitens: *Et subito facta est cum Angelo multitudo militum caelestium.* Cum ergo sedeat, ut Dominus & Deus, lugentium tamen atque mortuorum consolator esse non desinit: sicut & ipse Dominus ait, *Beati qui lugent, quia ipsi consolabuntur.* Sive ita sentendum est, qui cum apud sanctos suos magnus & excelsus habet, qui & Angeli plerumque dicuntur: & de quibus secundum aliam editionem ipse Dominus ait, *Eram quasi Rex cunctus:* Compunctos tamen & contritos corde non despicit, quoniam iuxta est iis, qui tribulatio sunt corde, & humiles spiritu salvabit.

Memnisse autem debemus, quomodo & superius ita jam diximus, his locis qua implenda erant in Christo figura praeteriti temporis aliquando dici usque eum locum, quo tempora praesentis Ecclesiae describuntur, in qua Salvator noster quae praedicta sunt operetur. Nunc autem de passione sua Dominus loquitur, & de opprobrijs Judaeorum, quibus accessit tacuerit, & quod relictus a Domino, quam reprobabilem conversationem habuerint, quibus quae vita fuerint pro delectatione virtutum. Convertens ergo per Prophetam ad eorum personam, de eis ita exortus est dicere.

Nunc autem derident me juniores tempore. Sive, ut alij dixerunt, *Nunc autem derident me infirmi.* Viles itaque & degeneres nihil de nobilitate sanctorum patrum in moribus referentes: & idcirco ipsi juniores intelliguntur, eo quod in eis sanctitatis reverens gravitas minime commoretur, & sint de illo numero juvenum, quorum consilio Roboam filius Salomonis, Israelis populi perdidit regnum: & quos ut juvenes petulantes Dominus, ubi de passione sua in Psalmo loquitur, ita denorat, dicens: *Circumderunt me vituli multi,* quod est multitudo lascivientis plebis. Ait ergo Salvator: *Derident me juniores tempore, sive infirmi.* Legimus in Evangelio, quemadmodum derisus sit, & illusus, Sed & in Propheta, *Quem illuserunt, & super quem levastis vocem vestram?* Hoc & in Psalmo praedixit, *Aperuerunt in me os suum, quando dixerunt: Crucifige, crucifige.* & iterum de hac irrisione manifeste similitudine canitur in alio Psalmo, *Tentaverunt me, & deriserunt me derisum: fremderunt in me dentibus suis, itemque Omnes videntes me, deridebant me.*

Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Hos ergo canes in bonam partem dictos esse existimo, qui gregem Domini nimirum a bestiis spiritualibus vigilando & custodiendo defendant. Nam cum speculatores, id est, praepositos plebium, sive doctores per Prophetam increparet sermo divinus, eo quod greges populorum Domini minime custodirent, ait de eis: *Canes muti nescientes latrare.* Quamobrem secundum sensum de praedicatoribus veritatis ad Deum dicitur: *Linguae canum tuorum ex inimicis, ab ipso.* Judaeorum autem patres, qui sunt utriusque sacerdotum & principes, pastoralis quippe ab eis dignitate ablata: *Non posui eos,* ait Dominus, *cum sancti gregis ovium meorum custodibus, eo quod ob malitiam infidelitatis suae, ne sacerdotio fungantur mihi, abieci eos, & repuli.* quod etiam in Evangelio dicitur, *Auferetur a vobis regnum Dei, quod est utrumque testamentum, legis & Evangelij: & dabitur genti facienti fructum eius.* Ubi jam incipit tollere panem filiorum, & mittere canibus: sicut ad eum in Evangelio sub

typo Ecclesiae dicitur, *Nam & catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum.*

Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo. Haec virtus manuum erat Judaeorum, ut mandata Dei mandatis seniorum & observationibus destruerent: sicut & Dominus eisdem Judaeos increpans ait, *Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me.* Sine causa autem melunt, docentes doctrinas & mandata hominum. Vel ita intelligendum, cum ejus vitam putarent finitam esse per crucem, triumphem resurgentes ex mortuis, ad nihil conatus um pessimorum virtus redacta est.

Et vita ipsa putabatur indigni, egestate & fame steriles. Vitiis suorum & criminum turpi egestate confecti, & fame eloquiorum Dei facti steriles & mendicij, vita in super praesenti indigni sunt habitus: sicut Propheta ait ad Deum, *Disperge illos in virtute tua, & destrue eos protector meus domine.* Unde nunc sunt in medio nationum velut captivi, vitam ducentes degenerem, quae eis vita non constituenda est, eo quod de illo splendore patrum in obscuritatem humiliationis redacti sunt. Sive vita ipsa, id est aeterna indigni sunt habitus: sicut de eis Propheta dicit, *Deleantur de libro viventium, & cum iustis non scribantur.*

Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria, & mandebant herbas, & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum. Plerumque ubi Deus non habitat, id est, ubi non colitur, solitudo sive eremus appellatur, in qua secundum Apocalypsin Joannis & mulier, id est, corruptela sedere dicitur. In illo ergo populo a Deo derelicto, sacerdotes eorum & principes, tanquam in eremo commorantes, ubi & ipsi infelicitate mortum squalent, & miseria vitorum, in qua velut herbas peccatorem populum, de quo dicitur, *Et sicut olera herbarum cito decident:* doctrinarum praecipit quasi cibum sumunt.

Mandere enim, sive rodere, opus est dentium. Et quoniam vox articulata dentibus & plectro linguae efficitur, ideo his verbis doctrina praedictorum significatur, ideo his verbis doctrina praedictorum significatur, qui populos tanquam herbas, & instructuolarum arborum radices in mandando atque rodendo, in errores suos multiplices velut in suum corpus trahunt. Etenim patet se arbitransur, si ab hominibus, quos scriptura solet arbores appellare, quicquid habent vitale abstulerint. Radicibus juniperorum nihilominus aluntur, arborum scilicet longa aetate viventium, in quarum lignis multo diutius ignis quam in ceteris durat. Ita sunt ligna, quae in Paralipomenon oris arcae uncina appellantur: quae Salomon per Hiram Tyri Regem cum alijs lignis ad aedificationem templi sibi sperat deferri: ubi sub arborum harum vocabulo, magnos quoque homines in populo Judaico intellegere possumus, quorum praedicti Doctores intima viscera depascuntur, dum ab eis praedicatione legis praeterita: donum gratiae CHRISTI auferunt. Sed secundum hunc sensum est illud quod ipse Dominus eisdem Doctores ait in Evangelio: *Ve vobis Scribae & Pharisei hypocritae, qui circumcitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehenna duplo quam vos.*

Qui de convallibus ista apientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore curabant. De convallibus utique herbas, ut fures (quod alij interpretores dixerunt) & arborum cortices supra dicti rapiunt: cum quae ea solent quarendo repererunt, ut mala perfusione diripiant: cum exultationis voce ad invadendum festinando concurrunt. Non enim ij quos herbas, cortices & radices, arborum per aenigmatis similitudinem intelleximus, in excelsis locis, atque sublimibus poterunt inveniri, sed in convallibus, humilibus scilicet locis & ad inferiora depressis. Ubi significati sunt carnales illi populi Judaeorum, quorum intellectus in occidentis literae sensibus, velut in inferioribus commoratur, hinc eos primores eorum depopulantur, dum caecis caeci ducatum praebent.

In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terrae, vel super glaream. Non tantum in desertis praedictorum, ubi cultura Dei non erat, morabantur, sed etiam in cavernis

Coloss. 1.

Luce 2.

Matt. 5.

3. Reg. 12.

Psal. 22.

Matt. 27.

Luce. 14.

15. 22. 23.

Psal. 21.

Psal. 34.

Psal. 21.

Esa. 56.

Psal. 67.

Matt. 21.

Matt. 15.
Matt. 7.

Esa. 29.

Psal. 58.

Psal. 67.

Apoc. 12.

Psal. 36.

Matt. 23.



terre, vel super glaream. Glaream puto esse legem carnaliter intellectam, ubi nihil pinguedinis spiritualiter sensui admiscetur, quo possit fecunditate ubertatis terra per fidem filios sanctitatis marie gratia procreare. Et ob hoc in cavernis terræ esse perhibetur, terrenis videlicet sensibus inhærentes, de quibus flens dicit Apostolus: *Inimici crucis Christi, quorum finis est interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt, iteq; aliter, Torrentes sunt peccatores, qui in hoc mare seculi per deferta notitie Dei desiliunt.* Hi ergo in cavernis sensuum corporalium commorantur, eorumque delectantur officiis ad peccandum. Ipse sunt fenestræ domus, per quas mors in animam ascendere dicitur. Propter quod Abraham foris ad ostium tabernaculi sui, nullum videlicet sensum habens in hoc tenebroso ministerio terrenoque conclusum, sedisse perhibetur. Sive caverna serpentis, est peccus nostrum, quando in eo venenata consilia, & mortiferos actus retundimus. Ipsi verò similiter super glaream habitant, qui terram suam nullo sermonum Dei diligentia colunt, ut accepta ubertatis pinguedine possint fructus facere sanctitatis.

Qui inter huiusmodi latabantur, & esse sub sensibus delicias computant. Inter hæc mala quæ sunt dicta superius, ita exultantes gaudio vivunt, tanquam si pollerent virtutibus: nam & Salomon de huiusmodi ita loquutus est, *Qui dereliquerunt semitas rectas, ut ambularent in vijs tentarum: qui latantur in vijs malis, & gaudent in everfione mala, quorum semita prava, & tortuosus eorum.*

Filij sultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentis. Ita enim & de eorum patribus Propheta mei autè dixerunt, *Generatio mala & perversa, populus stultus, & non sapiens, alienati à terra viventium:*

Nunc in eorum canticum versus sum, & ab eis in delectationem obrecreationum assunor, abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur. Hoc in Psalmo Dominus ipse prædixerat, ita dicens: *Posuerunt me abominationem sibi. Longè verò à me fugiunt, tanquam malum aliquod execrabile detestantes: ut Propheta prædixerat, Odio est iniquo via iusti. Faciem verò consputam Domini salvatoris, ipsa passio ejus nobis in Evangelio manifestè demonstrat.*

Pharetram enim suam aperuit, & affixit me, & frenum posuit in ore meo. Spiritus prophetiæ & in alijs Prophetis commutat non solum personas, verum etiam pluralitati singularitatem admiscet: quod & nunc facere videtur, & Propheta secundum hunc sensum ait: *Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa ira sua.* Hic pharetra diabolus intelligi potest. Et quoniam credimus Salvatorem verum hominem assumpsisse, non absurdum est ut credamus, quod & dolores corporis valuerit in passione sentire, sicut Propheta ait: *Ipsè infirmitates nostras suscepit, & pro nobis dolet.* Quod autem ait: *Et frenum posuit in ore meo,* ad illatas contumelias patientiam demonstravit: sicut ipse filius in Psalmo ait ad Patrem, *Quoniam tu es patientia mea Domine, Et idcirco secundum Prophetam, Sicut ovis ad victimam deductus est, & sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum.*

Ad dexteram Orientis calamitates meæ illud surrexerunt. Id est de voluntate patris, ad cuius dexteram filius sedet, hæc insurrexerunt. Vel hoc ait, quod ad filium Dei etiam ad eam partem, qua passibilis est, contumelia passionum hominis assumpti pervenerit, secundum Apostolum dicentem: *Si enim cognovissent, anquam Dominum majestatis crucifixissent: quoniam ipse est dextera patris, manus & brachium, per quem facta omnia gubernantur: & discipuli magis de dextris illius erant, quem in tempore passionis detraherunt: de quibus ait, Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.*

Pedes meos subverterunt, & oppreserunt quasi fluctibus semitis suis, dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prevaluerunt. & non sicut qui ferret auxilium. Quasi rupto muro, & aperta janua irruerunt super me, & ad mens miserias devoluti sunt. *Pedes meos subverterunt.* Pedes, humana substantia, id est assumptus homo quem crucifixerunt, intelligi potest: vel

evangelizandi officium, tanquam hoc loquutus sit, *Quia ad hoc veneram, ut predicarem eis regnum Dei, malitia sua, ut ab eis averterer, compulerunt.* Et oppreserunt quasi fluctibus semitis suis. In fluctibus amarus Judæos & inquietos esse demonstrat. *Dissipaverunt etiam itinera mea, prophetarum eorum oracula a venter me in carne, illis præsentiam pollicebatur, per quos etiam & in visionibus revelationum sepe veniebam ad eos, & multisque, multiq; modis loquebar coram Patribus in Prophetis.* Hæc itaque itinera mea, incredulitate sua, atque impietatis scelere dissiparunt, persequendo & interficiendo eos. Possunt etiam pedes ejus, prædicatores vel Apostoli ejus. Sequitur, dicens: *Insidiati sunt mihi, & prevaluerunt: & non sicut qui ferret auxilium.* Insidiæ eorum evidenter patent in Evangelio: *Non sicut, ait, qui ferret auxilium: quia & ipsi discipuli relicto eo fugerunt. Quasi rupto muro, & aperta janua irruerunt super me, & ad mens miserias devoluti sunt: id est, per speciem meam in ruinam suam lapsi sunt: & sic, inquit, in odij, ac perturbatæ mentis insaniam contra me Judæi conversi sunt, ut quasi truculentissimi hostes, ac ferocissimi, irruptis civitatum munitationibus, & januis ipsius humanitatis effractis, in necem meam omnes pariter profunderent. Miserias autem opprobria, flagella, sputa, alapas, spinas, & ignominiam crucis intellige.*

Redactus sum in nihilum. Judæi desipientes enim, pro nihilo haberunt eum.

Abstulisti quasi venter desiderium meum. Sicut loquitur violentia florum amœna dicente, ita tu à me subito vitæ hujus jocunditatem felicitatemq; rapuisti. Ex persona ergo veteris hominis susceptus, in Deum homo Christus Jesus, hæc loquitur. Desiderium verò veteris hominis illud erat, ne vitam hanc temporalem amitteret, quod in verbis Domini demonstratur, qui proximus passio, jamq; morti vicinus, ait ad patrem, *Transseat à me calix iste: veniatamen, inquit, non quod ego volo, sed quod tu.*

Nunc autem in memet ipso mare est anima mea, & possident me dies afflictionis. Dies afflictionis ejus, dies sunt passionis: sicut Evangelista, *Et assumptus, inquit, Jesus, Jacobo & Joanne secum, cepit contristari, & mensus esse, sicut alius Evangelista, Et cepit, ait, pavere & cadere, & dicit, Trostus anima mea usq; ad mortem.*

Nocte os meum perforatur doloribus, & qui me comedit, non dormiunt. Nocte, quia vespere captus, & per totam noctem à Scribis & principibus sub interrogatione questionis auditus est. Vel nocte tristitia & passionis mee, ait Dominus, Apostoli mei, qui propter dilectionis & charitatis meæ fortitudinè ossa dicuntur, aculeis timore compuncti, utque ad negationis noxam perforati sunt: id est, penetravit virtutem animi eorum turbatio fidei, ut ad horam tentationis in charitatis meæ soliditate durarent. Illi verò, qui me usque ad mortem persequendo studuerunt consumere, non dormiunt: id est, omni vigilantiæ mentis insistent, ut ad me devorandum perveniant, sicut ait, *Dum appropinquat super me nocentes, non adent carcer meos.*

In multitudine eorum consumitur vestimentum meum. Convenientibus in unum Judæis, caro mea iniurijs, clavibus, cruce, morte confecta est.

Et quasi capitis tunica succinxerunt me. In necem meam omnes undique me, velut stingulantes circumdederunt, & ut me præfocarent in mortem, tanquam ora capiti, fluctibus videlicet laqueis fallorum testium me circumerunt, & intra passionem & crucem, quasi intra tunicam me induarunt.

Comparatus sum luto, & assimilatus sum favilla & cineri. Per mortem quam volens suscepi, comparatus sum viliibus & peccato obnoxius, atque in Adam Dei sententia condemnatis, cum ipse peccator non sum, neque ut omnes peccatores fuerim natus.

Clamo ad te, & non exaudis me, & non respicis me. Ita & in vicissimoptimo Psalmo in cruce clamavit ad patrem: *Deus meus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? & lequitur, Longè à salute mea verba desistorum meorum: id est, delicta mea salutis meæ contraria sunt, & ea que*

Philip. 3.

Hier. 9.

Gen. 18.

Psal. 77.

Esa. 53.

Psal. 70.

Esa. 53.

I. Cor. 2.

Psal. 141.

V. B. R. I. T. O. M. A. S. E. C. R. E. T. A. M.

verbis desideriorum carnalium posco, non mihi proficiunt ad salutem, & clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. Hæc igitur verba dicuntur ex persona crucifixi. Superius clamabo, inquit, ad te per diem, id est, in rebus prosperis huius vite, ut non mutentur, nec exaudies, quia verbis delictorum clamabo. & in nocte, id est, in adversis vite huius clamabo, ut prosperentur, & similiter non exaudies, neq; hoc facit ad insipientiam mihi, sed potius ut sapiam quid clamare me velis, id est, ut non verbis delictorum ex desiderio temporalis vite, sed verbis conversionis ad te in vita studeam proclamare. Quod autem ait Sto, in tentatione & perseverantia orationis ad Deum patrem stare se dixit, sicut scriptum est: *Iesus autem pernoctabat in oratione Dei*; itemque, *Qui in diebus carnis sue preces supplicationesq; effudit ad eum qui posuit illum à morte salvum facere, cum clamore valido & lacrymu offerens.*

Mutatus es mihi in crudelem. Dum pater unico filio non peperit, sed pro omnibus tradidit illum, crudelitas species videbatur, quod erat pietatis dispensationis effectus.

Et in duritia manus tue adversari mihi, id est, dum me passioni ac morti tradis

Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide. Et in Psalmo similiter ait ad patrem: *Quia elevans alisisti me, quod est, elevasti me in cruce; & in non credentibus Judæis me allisisti, ut moriendo eliderem mortem.*

Scio quia morti tradas me, ubi constituta est omnis viventi, quia ante Domini resurrectionem etiam iusti in inferni partibus fuisset creduntur.

Veruntamen non ad consumptionem eorum emittit manum tuam & si corruerint, ipse salvabit. Ad hoc utiq; morti trades me, ut non consumantur qui divina sententia morti æternæ sunt deputati. Emittit manum tuam, id est me, qui brachium & virtus tua sum, ac vivorum ac mortuorum precium ac remedium delinabis. Dum autem dicit *Et si corruerint ipse salvabit*, post gratiam baptismi remedium salutis delinquentibus per poenitentiam reponitur.

Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Legimus in Evangelio flevisse Dominum super civitatis Hierusalem incertitudo de quo ita Evangelista ait, *Et videns civitatem flevis super eam*. Duabus autem de causis Salvator super Hierusalem flebat. Una est, qua pro convertentibus patrem orabat; alia verò est, qua pro non credentibus dolens flebat, prævidens utique, ut Deus, ob incredulitatis duritiam, perditionem eorum. Et compatiebatur anima mea pauperi, quomodo omnes sancti in seculis appellatur, non habentes superbiam spiritum vel peccati, tanquam mundi divitias: ita e contrario omnes peccatores pauperes nuncupantur, eo quod superbia spiritum humilitate nudati tumeant, & facti sint inopes sanctitate: de quibus in Psalmo canitur, *Sedentes in tenebris, & in umbra mortis, ligatos in mendicitate & ferro*. Ad defendos huiusmodi pauperes, ut potè dives in miserationibus Deus, ex affectu misericordie trinitatem sustinebat. Sive de sanctis pauperibus loquitur, ad quos maxime passionis beneficium pervenerunt.

Expectabam bona, & venerunt mihi mala. hoc ipsum Dominus & per alium Prophetam similiter ait: *Expectavi ut faceret vram, fecit autem spinas*. Expectabam ergo per patientiam, ut bonum conversationis eorum, gaudens super correctos, perciperem; sed illi divinis bonitatis mæ, & longanimitatis contumaciter abutentes, thesauri averunt sui nam in die ire, & revelationis iusti iudicij mei. Hæc igitur mala eorum quæ mihi pro bonis virtutum retribuerunt, ad conspectam meam ventura sunt, ut reddam unicuique secundum opera sua.

Presolabar lucem, & infidelitatis eorum ac vitiorum tenebræ prevaluerunt.

Interiora mea esferbuerunt absq; ullarequie (sive quod dolore tactus, intrinsecus animus ejus solitudine & anxietate ferbuerit super eorum perditionem; sicut ait: *Zelus domus tue comedit me*, sive, postquam verbum caro factum est, & Dominus habitavit in homine Jesu Salvatore nostro: interiora ejus, id est animæ illius motus, sine cessatione

divino igne fervebant. Quod autem dictum est, *Absq; ulla requie*; ita est & alibi, *Et requiem non habebant die & nocte, dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus*. Quod autem dicit interiora.

Vel pro in die. Apostolus de eodem Domino ait: *In quo sunt omnes thesauri sapientie & scientie absconditi*.

Prævenit me dies afflictionis. Dies afflictionis in die iudicii erunt, in quibus prædicta gentem iudicaturus sum: sed tamen nunc & in hoc tempore nimis sceleribus suis prævenit me, ut secundum iustum iudicium meum reddam eis sicut post ejus accidit passionem, quando à Romanis Hierusalem templumq; subversum.

Merens incedebam, sine furore surgens in turba clamabam) Ita & in Evangelio scriptum est: *Et contristatus est Iesus super duritia cordis eorum*, quando sine aliquo utique ita concundia furore erat, quoniam donare atq; concedere peccata eorum advenerat, non punire: sicut ipse Salvator ait, *Filius hominis venit querere, & salvum facere quod perierat*. Ait etiam Evangelista: *Stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat & bibat*. & ipse Salvator invitans ita ait: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*.

Frater sui draconis, & socii struthionum) Judæos in Evangelio Dominus frequenter appellat serpentes & vipersas, ita dicens: *Serpentes, gemimina viperarum, & per Prophetam ait: Ope aspidum rupebant, cum malorum generationem multiplicari videret, itemq; Propheta alius dicit, Furor draconum vinum eorum, & furor aspidum insanabilis*. Sed idcirco fratrem eorum se nuncupavit, quoniam de eorum genere secundum carnem est procreatus: de quibus ipse Salvator ait in Psalmo, *Externus factus sum fratribus meis, & hospes filijs matris meæ*; id est synagoga. Et quia secundum præsentem vitam hic mortalitatis fuit, & inter eos est conversatus, struthionum se socium dixit, quod in eadem gente sua cum stultis & insipientibus habitavit: sicut ipse Dominus ait in Evangelio, *Stulti, & cæci*. Propheta etiam increpans eos ita loquitur dicens: *Hic populus stultus, & non sapiens* itemque alius Propheta: *Faciám luctum quasi struthionum*: secundum Salomonem qui ita locutus est, *Luctus mortui septem dies, factus autem, omnes dies eius*.

Cutis mea denigrata est super me) In cute carnem suam, id est Judæam gentem suam, unde ipse Salvator carnem assumpsit, à parte totum dixisse existimandus est. Quod autem, *super me*, ait, *Denigrata est cutis mea*, ita est, velut si disceret. *Propter me*, id est in persona mea, alio persecutionum & sceleris blasphemie qua in me peccaverunt, peccatorum etiam nefandorum criminibus terra ac nigra effecta est caro generis mei, ut sit quasi Ethiopissa, colorem nigredinis non amittens, & eo est infelicitior, quod hanc nigredinem similem nocti, & tenebris non in superficie corporis, sed in corde contraxit. Unde ipse Dominus Judæis ait, cum de synagoga loqueretur: *Nocti assimilavi matrem vestram*.

Et ossa mea aruerunt præ caumate. Ossa corporis Ecclesie, cui caput est Christus, sancti quidem omnes, sed præcipue Apostoli intelligendi sunt, quorum sanctitatis robore atque virtute omnia membra infirmiora Ecclesie sustententur. Horum igitur adeps pinguis charitatis nimio persecutionis actu in passione Salvatoris exaruit: de quibus in Psalmo Dominus ait, *Et ossa mea sicut cremum aruerunt*, itemq; in alio Psalmo ipse Dominus inquit, *Sicut aqua effusa sunt* (utiq; à Judæis) *& dispersa sunt omnia ossa mea*, nam ut ait Evangelista: *Et relicto Iesu fugerunt discipuli*. Sed rursum per confessionem nominis ejus, charitate illius ubertima impingui sunt, ut nullo postmodum quantumlibet ferventi caumate persecutionum, fides Christi in eis, & humor charitatis eius arcesceret.

Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem sistentium) in cithara & organo, lætitia & exultatio intelligitur, quam Christus se habere demonstrat, quando super salute credentium delectatur, sicut ipse in Evangelio ait, ubi parabolam centum ovium ponit, de quibus una refert perisse: *Ea inventa ait: Amen dico vobis, gaudebit super ea*. Sive ut alius evangelista ait: *Et cum invenisset eam, impussit in*

Apoc. 4.

Colos. 2.

Marc. 3.

Luce 19.

Ioan. 7.

Matt. 11.

Matt. 3.

Luce 3.

Esa. 59.

Deut. 32.

Psal. 68.

Matt. 23.

Deut. 32.

Mic. 2.

Eccle. 23.

Osea 4.

Psal. 101.

Psal. 21.

Matt. 26.

Matt. 18.

Luce 6.

Hebr. 5.

Psal. 101.

Luce 19.

Psal. 106.

Esa. 5.

Psal. 68.

Luc. 1. f.
Marc. 3.
 humeros suos gaudens. & veniens domum convocat amicos suos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam que perierat. Itemque cum renunciasent Apostoli Domino, quia in nomine ejus plura sanitates per eisdem factæ fuissent, ait Evangelista: In illa hora Iesus exultavit in Spiritu. Hæc ergo multorum valorum nomine cordis humani significata lætitia, super infidelium obduratione versa est in tristitiam, sicut de eodem Domino, ait Evangelista. Et contristatus est super duritia cordis eorum.

In Job libri secundæ expositionum allegoricarum finis.

BEDÆ PRESBYTERI
 IN JOB ALLEGORICÆ EXPOSITIONIS Liber tertius.

CAPIT I.

O miserunt autem tres viri isti respondere Job, id quod iustus sibi videretur, & cætera. Cedentibus adversariis Job, post multa prophetiæ suæ mysteria, & ipse finivit sermonem. Quod autem dictum est, Omiserunt autem tres viri isti respondere Job, id quod iustus sibi videretur: scriptor historiæ huius ex sensu respondentium dixit, id quod iustus sibi videretur; non ex suo iudicio, qui in præconium tanti viri stylo hæc suo posterorum memoriæ commendabat.

Et iratus indignatusque Heliu, filius Barachel Buzites de cognatione Ram. Quod dicit, de cognatione Ram: hunc Ram Abraham volunt intelligi, cuius cognatio fuerit fratris sui Nachor familia atque posteritas. De progenie & generatione Hus & Buz, filiorum Nachor & Melchæ sororis Saræ uxoris Abraham nascuntur Job & Heliu. De Hus Job nascitur, ut in operis huius principio diximus: & de Buz hic Heliu: & inde Buzites dicitur: qui fuit, sicut hic scribitur, filius Barachel. Hunc igitur Heliu doctissimi scripturarum dicunt ipsum esse Balac ariolum, quem in Numerorum libro Balac rex Moabitum ad Israeliam maledicendum conduxerat. Et hæc scriptura refert, quod hic Heliu de cognatione Ram fuerit. Legimus in Ruth libro, & in Paralipomenis, ubi generatio sancti David patriarchæ describitur, Ram nominari, a quo ipse David legitimus ponitur: qui Ram de generatione & familia Judæ, filii Jacobi patriarchæ descendit: & in Evangelio, ubi ex ordine ab Abraham generatio Salvatoris digeritur, hic ipse Ram, Aram nuncupatur, sicut in ipso principio Evangelii continetur: Iacob genuit Iudam, Iudas Phares, Phares Esrom, Esrom Aram. Et considerato in scripturis gestorum tempore, hic Ram qui in Ruth libello & in Evangelio ponitur, posterior invenitur illo Ram, de quo nunc loqui cœpimus. Denique iste senior filius dicitur Barachel, ille verò junior filius Esrom. Requirendam ergo nobis est, qui sit ille alter Ram, de cuius cognatione hic Heliu Buzites nascatur, quem & Balaam esse jam superius diximus. Manifestè enim constat, non esse hunc de gente & populo Israel, qui magis fuerit ariolus gentium, Madian videlicet, Moab, & Ammon: unde hæc ratio potius nobis suppeditat, ut secundum illam generationem, de qua superius diximus, intelligamus, ubi in Genesi legimus, quod de duobus fratribus filiorum Nachor fratris, Abraham, Job & hic Heliu, qui & Balaam, in posterum crescente familia fuerint procreati: & hunc Ram Abraham esse intelligamus, de cuius cognatione & paterna familia hic Heliu fuerit procreatus hinc utique fratris sui Nachor posteritas, proculdubio Abrahamæ cognatio erat. Unde hunc librum conscripsit, quem Hebræi Moysem autem, in generationis Helii nominibus nobilitatem nativitatæ ejus voluit demonstrare, quæ utique clara ac splendida familia esset, unde hic nasceretur, cui etiam tantus vir Abraham, tam magnus, & in illo seculo præcipuus, quoque Deo placuisset, singulariter nominatus cognatione adsumeretur, ad cuius etiam excellentiam nominis pertinebat, ut Ram, id est: excelsus vocaretur. Quod autem in hoc libro, Ram, quasi partito nomine sanctus Abraham dicitur, ita & in diversis locis in scriptura Dei secundum incrementa in eo divinæ gratiæ, nominatur: ut quando Ram dicitur, habeatur excelsus: quando verò Abraham, proficiens in virtutibus sit pater excelsus. Item cum fides ejus Gentibus ad imitationem proponitur, Abraham, id est, pater multarum Gentium vocatur. Hic ergo Heliu, sicut apparet, secundum bonum naturale iustus homo videtur fuisse, quin & spiritum habuisse prophetiæ: sed puto non eo modo, vel eadem gratia, ut sancti Prophetæ: unde & ipse Dominus ad sanctum Job de eo locutus est: Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? quod est impropris verbis atque inordinatis sermonibus sensus propheticos narrat. Ubi non improbat Dominus, quod Heliu loquitur: sed quod præpropetè ab eo dicitur, hoc reprehendit: nam ita tumido & elato spiritu loqui exorsus est, ut hæc de eo merito decorentur: qui tamen sicut & in hoc libro ita & in Numeris prophetasse monstratur: nam & illic, quemadmodum & in hoc loco multa de Christo & præsentia Evangelii vaticinatus est, & hoc inquam Heliu, ac sexus similibus in principio Operis huius jam diximus, quod prophetiæ ministerio usi sint etiam qui extortes erant à vera religione: quia & illis dedit Deus verbum suum, ut mysteria futura prænunciarent hominibus, ubi maxime fides & admiratio gentium pendet: ut qui nostris nolunt credere Prophetis, credant saltem divinis & vaticiniis. Ibi etiam diximus, hunc eundem Heliu, qui & Balaam, figuram habere gentium adversariorum figurasse personam, qui contra Christianos pugnant, & impugnant Ecclesiam. Ubi quod ait sanctus scriptura Job postquam ita intelligere tanquam dixerit, Firmissime stabilita sunt verba divina, & finita esse non sunt, quæ usque ad æternam promissionem fideliter credentes proficiendo perducunt: & ideo veritatis Dei gratia prævalente, omittent adversarii respondere, cum obstruendum fuerit os loquentium iniqua: quoniam Job ostendit secundum iustitiam suam, ut est iustus, ita sibi videtur: isti verò qui iustum, veram & sempiternam prædicationem adinventorum dogmatum audent discutere, æternam quodque silentio conticecent. Quod autem Heliu duobus nominibus vocatur, non sit mirum, aut incredibile. Familiare enim est scripturæ divinæ, non solum binis vel ternis unum hominem, sed & quærens vocitare nominibus: ut Gedeon, qui dicitur est & Jocabal, Barnabas appellatus est & Joseph, Salomon quoque, qui idem vocatus est Ecclesiastes, Joseph in Actibus Apostolorum, Barsabas nuncupatur & Iustus. Cognatus Moysi sacerdos Madian, dicitur est Jetro: Jobab Regulus, Cyprius: primus Apostolo: um Petrus, Simon, Symeon, Cephas. Et penè omnis scriptura divina his exemplis repleta est: unde parvam obscuritatem hæc varietas nominum solet legentibus exhibere. Iratus ergo indignatusque est Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram.

Iratus est autem adversus Job, eo quod iustum se esse dixerat coram Deo. Porro adversum amicos ejus indignatus est, eo quod non invenissent responsum rationabilem, sed tantummodo condemnassent Job. Ut ex verborum continentia demonstratur, videtur mihi quod hæc prius gesta sunt, quæ hic legimus, quàm illa quæ in Numeris de hoc ipso Helio, sive de Balaam facta referuntur: quoniam illa tempore sancti Moysi, quando cum populo Israel morabatur in eremo perpetrata sunt: hæc verò quæ hic dicuntur: et a prior tempore nemo dubitat: quæ ex ipsius generationis Helii nominibus conicere possumus: per quæ creditibile videri possit, eundem Heliu nativitate sua vicinior fuisse temporibus Abraham, sive Nachor, unde originem ducere videbatur, quàm Moysi. Sed cum in hoc libro, ipse Heliu

Cap. 22.

Math. 1.

Gen. 11.

Juvenis

juvenis appellatur, illo tamen tempore, quando à Balac rege Moabitarum ad maledicendum populo Dei perquiritur, iste jam grandævus haberi potuit: sicut & isti nunc ab ipso Helii seniores dicuntur. Per longam enim ætatem, sine dubio sapientia sua gentibus & regnis quamplurimis innotuerat: qui & secundum illum numerum annorum quo illis seculis vivebatur, exinde usque ad Moyli tempora potuit pervenisse.

Tanior sum tempore, vos autem antiquiores idcirco, dimisso capite conatus sum indicare vobis meam sententiam. Putabam enim, quid daretis prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam: sed ut video spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam.) Dicit hoc sibi magis videri quia spiritu aguntur homines, quibus Deus omnipotens sapientiæ suæ inspirationem tribuit, quod in suggestionem prædictorum quasi ex obliquo dicit, velut ipsi soli hoc sapientiæ bonum concessum sit. Norandum, quod hic Helii per quatuor elocutiones, sicut textus lectio nis docet, sibi ipse succedit, per quas singulas, vel priorum responsa quasi eruditus retrahere, vel singula loca aperius à sancto Job dicta coram ipso destruere conatur. Nam post præfationem copiosam in prima locutione sua de sancti Job verbis hæc posuit, ita inquit: *Mundus sum ego & absque delicto, immaculatus, & non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos: & custodivit omnes semitas meas.* In secunda locutione verba Job ita posuit, dicens: *Iustus sum, & Deus subvertit iudicium meum, in iudicando enim mendacium est. Violenta sagitta mea absque ullo peccato.* Tertia locutio eius ita habet, eodem Helii dicente ad Job, dixisti enim: *Non tibi placet quod rectum est idem Deo dixisti, aut: Vel quid tibi prodest si ego peccavero?* Quarta verò locutio Helii continet, quod pro Deo locutus, operatorem suum, id est Deum, in sum probare disponat, quod usque finem quarti huius sermonis sui inter prophetiæ suæ mysteria acerrime, & cum summa instantia prolequi non desistit. Ideo dicam, *audite me: ostendam vobis & ego meam sententiam. Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram, donec disceptarem in sermonibus & donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed, ut video, non est qui arguere possit Job, & respondere ex vobis sermonibus eius.* Ubi ex sententia eorum etiam hoc connectit, ita inquit: *Ne forte dicatis, invenimus sapientiam, sive ut alij dixerunt, sapientiam Domini, Deum projecit eum, non homo.* Quod mihi ita videtur dixisse: *Nolite putare, quia innotem Deus abjecerit, & non pro merito suo, ut illa penarum mala omnia dignissime sustineret, voluntas enim divina iustitia est.*

Nihil locutus est mihi, sive ut alij dixerunt, necdum ad me locutus est: & ego non secundum vestros sermones respondebo illi.) Nullam inquit, adversum me Job habuit disceptationem, sed neque ego illum, quemadmodum vos facitis, maledictionibus conviciorum & opprobrijs egredior.

Extinuerunt, sive ut alij dixerunt, obstupuerunt à se eloquia, & non responderunt ultra.) De eisdem dicit, ad quos superius loquebatur: & ideo obscurantur scripturæ, dum persona loquentium sæpius commutantur.

Quoniam igitur expectavi, & non sunt locuti, steterunt, & non responderunt ultra: respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.) Illos amicos beati Job, iste Helii ab eo dicit esse convictos, usque à Deo, quod in suis concertationibus sternerit non valentes ulterius progredi, & respondere nequeverunt: proinde & ego Helii ait, pro viribus meis responderem tentabo, & ostendam vobis meam partem & Job scientiam. Quod ex fastidiosa vanitatis dicere eum satis apparet, cum subiungit.

Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me, sive angit me, ut alij dixerunt, spiritus uteri mei. En venter meus quasi mussum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit. Loquar & respirabo paululum, aperiam labia mea, & respondebo. Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo. Nescio enim quando subsistam, & si post modicum tollat factor meus.) Plenus enim sum, inquit, sermonibus. Vas mentis suæ plenum

sermonibus tanquam rebus corporalibus clamat, & non loquendo, velut si clausum sit, ita se exaltans pronunciat cortari. Vestrem autem suam sine uterum, ipsam memoriam suam dixit: eo quod penè omnes sermones Job, & amicorum eius, aliquandiu disceptantium velut cibos intra capacitatem suæ memoriæ congregarat. *Non accipiam personam viri, inquit, & Deum homini non æquabo.* Iusti iudicii mei, inquit sententia hæc est, ut nec homini parcam vera dicendo, nec Deo injuriam faciam, ut eum injusti aliquid fecisse contendam. Et idcirco quod verum est tacere non possum, præsertim cum ignorem, quandiu in hac vita consistam, cum forsitan dum hæc ipsa loquor, auferret me factor & conditor meus.

CAPUT II.

Adi igitur Job eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.) Cum hic Helii non reprehendatur à Domino, quia sanctum Job increpare videatur, tamen ab eodem Domino iuste despicitur cum de eo ita ait: *Quis est iste? Indignum enim erat atque præproperum, ut vir magnus, Deoq; placitus, etiam si in homo in aliquo deliquisset, ab illo corripere, qui longè à vera religione esset.* Nec ita humiliandus erat, ut ab huiusmodi verbum tam alperæ increpationis audiret, quemadmodum & illi spiritui pithonico in Actis Apostolorum, cum de Christo Jesu & via salutis verum diceret: tamen quia indignum erat, ut verbum Evangelicum spiritus immundas annunciarer, præcipitur ab Apostolis, ut abcederet & sileret: quia ejusmodi tremens debet Dominum confiteri, ut in Evangelio leguntur demonia fecisse, quæ etiam à Domino iubentur tacere, non etiam ut sancti, diligentes Dominum, Evangelium prædicare. Sed si movet forsitan quempiam, quia iste Helii multa de Salvatoris temporibus futura prædixit, quæ ut Prophetiam suscipimus: sciat, quisquis est quem hoc movet, illa quæ spiritu Dei prædicta sunt, suscipienda à nobis & credenda, hæc verò quæ elatione cordis ab eo de prompta sunt, reprobanda: quoniam de propriis fuit, ut diabolus locutus est, & non ex Deo: sicut credimus sancto Evangelistæ Joanni, quod non putavit tacendum, quod Caiphas agens summum sacerdotem, propheta vit: nec ideo tamen rectè eum fecisse dicimus, quia & ipse ad mortem tradidit Salvatorem. *Audite ergo Job eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.*

Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis, simplici corde meo sermonem meum, & sententiam labia mea puras loquantur.) Quasi jam apertum os habens, quod diu silentio operuerat, his verbis præmissis mentem præparat auditoris, quod sine ullo dubio, id est in simplicitate cordis, purisque labijs & sinceris definitum sermonem, sit tanquam sententiam locutus: & incipit jam aliquid dicere, ita inquit.

Spiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis vivificavit me.) Ut det auctoritatem se audiendi, ita loqui exorsus est, quod non possit non vera & recta dicere is qui spiritu Dei factus sit, & omnipotentis spiraculo animatus. Ubi unitatem Deum intelligere debemus. In Deo enim nominat patrem, in omnipotentem filium, in spiritu spiritum sanctum. Trinitas enim Deus creavit omnia: sed quando hominem fecit, propria & specialia quadam significatione nominum, per diversam operum nuncupationem se voluit demonstrare, ita legislatore dicente: *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit eum, & benedixit eos Deus, item que: Et fecit Dominus Deus hominem de limo terra, & inspiravit in faciem eius spiraculum vite: & factus est homo in animam viventem.* De illa ergo creatione primi hominis Helii hoc loco forsitan dixit, in qua se velut in fonte unde diffluxerit, conditum dicat. Nam & Job sanctum dicit Helii eodem modo creatum ita inquit: *Ecce & me sicut & creavit Deus, & de eodem luto ego quoq; formatus sum, cuique ait:*

Si potes, responde mihi, & adversum faciem meam consiste.)

Act. 16

Luca 14

Ioa. 11.

Genes. 1.

Prolaturus verba, ejus expectationem deposcit, ut sub blandimento quodam, & consolatione simulata minarum terrorem incutiat, quò perturbatus Job, facillè multiloquio ipsius cedat:

Dixisti ergo, ait Helii, *in auribus meis, & vocem verborum tuorum audivi: Mundus sum ego absque delicto, immaculatus. & non est iniquitas in me, quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo, sive in ligno, ut alii dixerunt, pedes meos, & custodivit omnes semitas meas, hoc est ergo in quo non es justificatus.* Quod Helii ait ad Job, *Hoc est in quo non es justificatus: id est, accusate te debueras, non laudare, non illud diceret. Mundus sum sine peccato, & immaculatus, iniquitas quoque non est in me.* hoc est inquam, in quo non es justificatus, quia justificatio per humilitatem acquiritur, laus vero, elationis condemnationem meo, retur. Arguit sanctum Job Helii, quod quasi invidum, & occasione querentem circa hominis necem, significare voluerit Deum, dicendo: *Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi:* & qui velut dolose cum homine ageret, ita de eo dixerit: *Posuit in nervo pedem meum, & observavit omnes semitas meas,* scilicet tanquam hoc ipsum hoc sensu à sancto Job dictum sit: Quæsit Deus parva quedam, immò penè nulla peccata mea, propter quæ velut si nefanda crimina commissem, atroci ac crudelissima me sententia condemnaret, qui sub quodam ligamine custodia sue ideirco infidiose ad supplantandum me, pedum meorum vestigia sollicitus observavit, & latenter conversationis meæ semitas custodivit, nolens me per singulas & parvas culpas meas corrigere, ut simul quasi omnium peccatorum criminum me puniret. Quid ergo dicemus quòd hoc sensu sanctus Job de Deo dixerit, *quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi?* Non legimus hæc Job dixisse, quæ utique quasi ex sensu ejusdem sancti Job dicta, suis his verbis composuit, unde hunc potius non rectè verba Job dicere noverimus, quam eundem sanctum Job ita intellexisse credamus. Illud verò, quod Helii ait, ex sermonibus Job, ita dicens, *Posuit in nervo pedes meos, & custodivit omnes semitas meas:* dixisse hoc Deo de meritorum suorum confidentia ita potuit: quia me iniquis, ab adolescentia mea custodia tue compeditus illegasti, & omnes semitas actuum meorum velut pater piissimus observasti, ne patiaris obsecro, me nunc consumi velut putredinem, aut ut vestimentum quod comeditur à tinea. Hoc igitur Job superius dixisse legimus, ubi verba sunt ejus interpretatione posita, à Deo misericordiam deprecantis, non blasphemio ore, cum in indignatione animi, Deo injuriam facientis. Sequitur igitur Helii, & dicit ad Job.

Respondedo tibi Job, quia major sit Deus homine. Adversus eum contendis, quòd non ad omnia responderit tibi: quam obrem, inquit, conaris adversus eum contendere, eo quòd non ad singula verba querelarum tuarum tibi quasi satisfaciendo responderat, vel causas judiciorum tuorum edisserat? Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit. ait Helii, ab ipso principio mundi, & deinceps semper locutus est Deus hominibus, & semel nihilominus loquitur: sed ubi frequenter loqui dicitur Deus, vel lex ejus multiplex, vel per Prophetas mandatorum ejus diversitas indicatur. Ubi verò semel loqui significatur, stabilitas ac definita ejus sententia demonstratur. Loqui enim Dei, efficientiæ ejus res intelligitur, quemadmodum & ad sanctum Job ipse Dominus ait, *Aut putas me aliter tibi locutum, nisi ut appares justus?* Locutum se dixit pro illa tribulatione quam fecit, ut tentaretur. Quando ergo loqui Deus dicitur interdum efficientiæ operis intelligitur: & ideirco hoc est illius loqui, quòd facere. Ait ergo Helii ita dicens, *Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit:* id est, non immutat, nisi hoc ipsum vitæ nostræ mutatio depoposcit. Hoc loco duos quosdam correptionum gradus Helii diligenter enarrat: & dicit, quòd eruditio divina, vel castigatio circa hominem, & in noctis visionibus fiat, item, quæ in lectulo contabescere faciat hominem, donec ad vitæ hujus extrema perveniat, & cum ab aliquo sancto pro eo fuerit interventum: ut fecit Isaias pro Ezechia rege,

ut restitueretur pristinae sanitati, & ait in subsequenti bus, quòd tribus vicibus hæc Deus circa homines operetur, id est, evidenter & probabiliter, confirmativo modo: vel propter trini numeri perfectionem, vel propter trium clementiam quæ significat, quæ non statim, sed per partes, & per vices castiget & arguat delinquentem: quia per has vices quibus dissimulat, ne statim puniat peccatores, conversionem eorum, & locum conferendæ remissionis expectat. Tres ergo has vices non irrationabilis ferme distinxit, per quas nunc visionibus terribilium somniorum animam hominis erudit Deus, nunc agrotationibus acerbissimarum infirmitatum carnem efficit, ergo Helii, *Nolo tibi adversus Deum contendere, ut quid tibi non ad omnia verba responderit,* & quòd non per singulas passiones tuas quas tibi intulit, causam rationem quæ reddiderit, quapropter tibi eas voluerit inferre. Verba ergo hæc, infirmitates Job, quas verbi Dei jubentis patiebatur, intellige. Quòd autem ait.

Per somnium in visione nocturna, quando irruit super homines. Castigaturus cum increpatione Deus hominem, graviorem immittit saporem, ut lenibus his corporalibus sopitis, animus in profundum quoddam somnium demersus, ad suscipienda Dominicæ discipline verba religetur. Proinde sopor hujusmodi, sopor Domini rectè dicitur, sicut alio loco ait: *Sopor, inquit, Domini irruit super eos,* quando ad Saulem regem sopor depreffum David sanctus intravit. Unde & irruere dicitur, quasi extra solum repente & tubitò superveniat. & ait hoc loco de Deo.

Tunc aperit aures vivorum, & erudiens eos in fruitur discipulis. De his auribus & in Evangelio dicit: *Qui habet aures audiendi audiat.* & Propheta cum sacramenta caelestis, per obedientiam sibi cognoscere revelari, de hoc auditur ait: *Dominus apposuit mihi aurem.* Hac inspiratione eius Deus animam hominis à corruptione pœnarum, cum eam prius eruerit per conversionem ejus à corruptione vitiorum. De vita verò hominis, quam Helii dicit liberandum à Deo, ut non transeat in gladium, ita intelligendum est, quòd licet per gladium inferret mors ista corporea, ita per peccatum incurrit mors secunda, à qua castigatos & emendatos meritò afferit liberandos.

Increpat quoque per diabolum in lectulo. Non solum, inquit Helii, visionibus horrendis terret Deus hominum animas, ut corrigat delinquentes: verum etiam infirmitatibus corporis eos discit ut emendet. Cum per hæc itaque confectus homo atque consumptus, morti & sive fœnalibus ministris appropinquaverit: si fuerit quippiam sanctorum, qui nomen sancti angeli habere mereatur, is pro hujusmodi, qui pro peccatis suis à Deo ita corripitur, poterit impetrare, si de multis operibus bonis, quæ operari debuerat, saltem unum bonum opus ejus, quòd tanquam sacrificium pro eo placabile offerat, valent in venire. Secundum hunc sensum est, & illud quòd postea de populo Judæorum dictum est, *qui cum propter peccata sua, iram Domini mereretur, adversa est eis ira Dei in scriptura, & non deleti sunt penitus. siquidem & in Indis inventa sunt opera bona, & angelus quilibet de caelo assistens ante faciem Dei, potest pro quolibet peccatore in singula castigationem posito intercedere.* Ipsis enim est cura injuncta à Deo vel maxime, ut hominibus, vel diversis nationibus defensionis sive custodiae suæ operam ferant, licet & in sancti Danielis visionibus continetur, de quibus dicit Apostolus: *Nonne omnes sunt administratores spirituum in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis?* Exempla autem rerum præsentium, de quibus nunc loquitur, in scripturis Dominicis retinemus, ubi legitur in somnis homines fuisse correptos, ut Nabuchodonosor regem superbiissimum, & Laban, qui de generis sui Jacobo interitu disponebat: & Abimelech regem, qui sancti Abrahamæ domum contaminare tentabat: & uxorem Pilati, quæ ait ad eum de Domino Jesu Christo: *Nihil tibi cum isto illo.* multa enim passa sum per somnium prope-

eum.

Matth. 2. enim. Et ad magos in Evangelio in somnis dictum est, ut non ad Herodem, sed per aliam viam redirent in regionem suam, Fideles etiam viri in somnis à Domino instruntur, ut Jacob Patriarcha, cui ait Dominus: *Ego reducam te in domum patris tui.* Et alios legimus infirmatos esse propter peccata, de quibus illum paralyticam dicimus, cui ait Dominus: *Remittuntur tibi peccata tua.* Legimus & sanctos agros fuisse, ut Trophimum & Epaphroditum, quos utique velut justos tali castigatione examinatos credere debemus, non ut peccatores infirmitatis verberare flagellatos. Sequitur Helii dicente.

4. Reg. 5. *Consumpta est caro ejus supplicij, revertatur ad dies adolescentie suae.)* Recepti, inquit, mala pro meritis suis suppliciorum poenarumque mensura, sufficienti ei hæc verbera castigationis, quibus revocatus est ad emendationem. Nunc indulgentia divinae pietatis ad dies adolescentie revertatur, id est, sit iterum sanus atque incolumis viridisque corpore, sicut prius, quod manifestius antiqui dixerunt interpretes, *Et moliet carnes suas sicut parvuli,* quemadmodum dictum est & de Naaman leproso, qui carnem lepra corruptam habuerat tabe languoris: *Et restituta est caro ejus, sicut caro parvuli, & mundatus est.*

Job 33. *Et videbit, inquit, faciem ejus in júbilo.)* Quod interim corde fit, cum per Deum bonum conscientia possidetur. *Videbit autem faciem Dei,* propitium sibi vultum illius sentiens, reddatur ei digna satisfactio justitiae, cum *Respiciet homines, & dicit, peccavi, & verè deliqui, & ut eram dignus non recepi.* Magna res est, Deoque plurimum acceptabilis, ut homo errores suos confiteri non erubescat, præsertim si pro eis se intelligat castigari, & se ita humiliet, ut quicquid castigationis sustinet, pro meritis suis parvum se passum esse pronunciet.

Psal. 55. *Liberavit animam suam, ne pergeret in interitum, sed visus lucem videret.* Id est agnitionis Dei lucem, & immensa ejus beneficia illuminatus agnosceret, & lumine inspiraret viventium, de quo lumine & David ait: *Ve placeam coram Domino in lumine viventium.*

Atende Job, & audi me, & tace dum ego loquor.) Hæc quæ dixi, ait, diligentius intueri, & tunc cognosces, quia ille qui universa hæc in genere humano agit justo judicio, simili quoque circa te justitia operetur. Et quasi hac ratione Helii sanctum Job convicerit, ait illi, *Audi me:* id est, docenti te obediens esto, & praebe consensum. Quod autem dicit, *Ut taceat seloquente:* tanquam minus eruditum, vel in patientem jubet ut sileat.

Si autem, ait Helii, sermo tibi est rationabilis respondendis, loquere, non prohibeo. Volo enim te justum ex tuis sermonibus apparere.) Hic Helii videtur ostendere, quòd juxta sermones ejus correctus Job, atque emendatus, ipsa etiam veritate convictus, illa quæ superius in defensionem sui contra amicos suos locutus est, non esset amplius locuturus. In sequenti sermone, dum adversus impios generaliter disputat, beatum Job velut participem scelerum vult scite suæ dictionis intelligi.

CAPIT III.

Pronuncians itaque Helii, etiam hæc locutus est. Quasi ex sententia Helii pronunciare dicitur, & præsentia amicos sancti Job ad audiendum se cohortatus: & admonet, ut de justitia amicorum commoneat. his præambulationibus incipit:

Audite sapientes verba mea, & eruditi aucltate me. Auris enim verba probat, & guttur est, ac gustu judicat. Iudicium eligamus nobis.) Quod est, prius dicituram antequam hominem condemnemus, quod & sequitur:

Inter nos videamus quid sit melius.) Quod ait Helii, Job dixisse, *Iustus sum:* non sermonem hunc Job dixit, sed dum virtutes justitiarum suarum enarrat, justum procul dubio se esse monstravit, quem & Dominus justum iam dixerat, & quod hic dicitur.

Deum subvertit iudicium meum: similiter & hoc ipsum non legimus, sed sic scriptum tenemus, *Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum.* Subvertere autem iudicium, ad ini-

quitatem respicit iudicantis: abstulisse verò iudicium, id est pro tempore distulisse, ad dispensationem iusti iudicis pertinet. Deinde ait Helii, *Job dixisse.*

In iudicando enim me, mendacium est violenta fugite a me, absque ullo peccato. Neque hoc locutum sanctum Job scimus, nisi fortè secundum illud ista Helii dicat, ubi Job de Deo ita locutus est: *Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.* Proinde hoc loco, asserente Helii, hic esse sensus videtur, quòd Job ita dixerit, *Fessit Deum iudicium eius:* non rectè & verè iudicavit, ideo erga me mendacio agitur. Quæ autem locutus est Job, magis incautè & præsumens de justitia Dei dixisse credendum est. Proinde justè ei de merito Deus ait: *Vbiq; qui arguit Deum, debet respondere ei.* In quibus utiq; verbis Dei incipientis hoc resonat, quod beatus Job non rectè aliqua sit locutus: sed Deus qui optimè noverat, quod bona in eo plurima essent, unde & illi placuerat, concedit ea, quæ immoderatus eum loqui in summis angustiis dolor compulit. Nunc post verba Job, quasi in medio iudicio constituto cepit in eum Helii invehi, ita inquit:

Quis est vir ut Job, qui bibit subannationem quasi aquam.) Hoc ipsum & Eliphaz de eo superius dixerat: Quanto magis abominabilis est & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem, qui ut iniquus utriusque atque impius, Deum subannare & deridere non meruit: cuius viscera tanquam aquæ abundantia veneno hujus passionis impleta sint.

Qui graditur, inquit, cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs.) Item invidiosè de Deo sanctum Job locutum fuisse mentitur.

Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.) Id est, etiam si ita fuerit quispiam magnus & summus, ut Deo in omnibus iustionibus ejus implendis occurrat: quod beatum Job tum infideliter sapuisse non credimus, sed nec alicubi eum dixisse meminimus.

Ideo viri cordati audite me.) Quasi exposita impietate sancti Job, & in medium audientium prolata invidia Job, qui quasi impia sit locutus, de æquitate Dei ac iustitia disputat, qui ita exorsus est dicens:

Absit à Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas.) & in subloquentibus Helii contra Job de justitia Dei agit, ita dicens:

Opus enim hominis reddet ei.) Manifestum est, ei, *Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?* Quod est, Nunquid alium rectorem posuit, qui à creatoris justitia discreparet? Ipse ergo quam potens conditor, tam pius est moderator, quia opus suum agnoscit & diligit.

Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet: id est mundi, hoc est habitatorum ejus. Nam si omnia quæ in eo quotidie geruntur, secundum regulam iustitiæ suæ voluerit intueri, deficiet & peribit: sed eum pietate potius gubernat ac sustinet. *Nam si iniquitates observaveris, quis sustinebit?* Spiritum dixit animam, quæ vivificat hominem: & flatum, ipsam præsentem vitam, quæ corporibus nostris per anhelum ex hoc aëre ministratur. Hæc ergo Helii dicit ad se ita trahere Deum, cum auferit hominibus vitam quam eis creando tribuerat, secundum illud Salomonis: *Et spiritus revertetur ad Deum, qui dedit eum.* Possunt per spiritum prophetiæ hæc verba ita videri figurata ut nunc in Christo compleantur, quando per dispensationem carnis assumptæ, pater eundem filium suum, per quem omnia fecit, ad hanc mundum ex suo eructatum corde direxerit, ut spiritum eius & flatum ad se traheret, id est auferret ab eo per humilitatem crucis spiritum, id est superbiam spiritus mundialis: flatum quoque tumentis eloquii, quo anhelans gloriabatur in erroribus suis, sicque homo in se represso tumore deficeret, ac revertens in semetipsum, cognosceret se terram esse & cinerem, ubi secundum mortalem intelligentiam illud de Psalmo sentimus: *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in terram suam convertentur. Emit, tes spiritum tuum, & creabuntur.* Auferet nempe spiritum eorum, & emittit spiritum suum, ut orantes dicant ad Dominum, *Cito exaudi me, defecit spiritus meus.*

Psal. 129

Ecc. 12.

Psal. 103

Psal. 143

Si ergo habes intellectum, audi quod dicitur, & auscultata vocem eloquii mei: Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? quomodo tu eum qui iustus est, in tantum condemnas? Manifestum est, inquiens, quia is qui iuste & recte iudicare non diligit, neque sanare à vitis animam, neque corrigere quemquam potest. Et quomodo tu Deum sanatorem languorum nostrorum, iniquitatis notare præsumis: qui secundum singularem iustitiam suam ac potentiam.

Dicit regi iniquo, apostata: qui vocat duces, impios, qui nullius personam excipit: non regis utique, si iniquus sit, & in ipsum rebellis: non ducum, si impii & sacrilegi sint.

Qui non accipit perfonas principum: nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem.) Secundum mysticos intellectus, principes isti, Judæorum, scribæ, pharisæi, & sacerdotis possunt intelligi, quos in Evangelio Dominus increpat. Tyrannum verò, eundem populum Judæorum non abire est ut sentiamus, qui contra cæcæ sanctorum Ecclesiæ, pauperem, humilem spiritu, & corde contritum, resistendo, hodieque, disceptat: quod facere & tempore Apostolorum non desinit, quando per omnes civitates contra eos pugnat & seditiones agebat. Hos igitur ut infideles & impios Dominus non cognoscit, quibusque etiam manifeste dicitur est, *Non novi vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Sequitur dicente Helii de his quibus dixit superius:

Matth. 7

Subito morientur, & in media nocte.) Secundum sensum Apostoli est istud, qui ait de filiis tenebrarum: *Cum enim dixerint, pax & securitas, tunc repentinus illis superveniet interitus, & quæ sequuntur.*

1. Thes. 5.

Turbabuntur populi, & pertransibunt: & auferent violentum absque manu.) Secundum Salomonem qui ait: *Castigato insipiente sapiens astutus sit, & David cum viderit, inquit, iustus vindictam impiorum, exemplum videlicet peccatorum hominum per timecens, manus suas lavabit in sanguine peccatoris: id est in mortem, dum punitur, iste corrigitur.* Hoc igitur modo turbabuntur populi, qua turbatione terram sensibilem legimus conturbatam: Sicut Propheta ait ad Dominum, *Commovisti terram, & conturbasti eam, sana contritiones ejus, quoniam commota est.* Sic itaque velut boni viatores ad futurum seculum pertransibunt, ubi locus non erit impio. Hi enim populi super audientes Sion non dicent: *Benedictio Domini super vos.* Et auferent à semetipsis violentum inimicum, ut nullum peccati in eis faciat opus, quæd in manu intelligi potest. Sive aliter, Nullum habebit adiutorium violentus, quo defendi vel erui possit à petra tentibus eum ad supplicium mortis: & ideo absque manu, id est absque præsidio erit.

Psal. 57.

Oculi enim ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.) Manifestum est, non sunt tenebræ & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.) Quod secundum illum Psalmistæ sensum est, ita dicentis: *Quid ibo à spiritu tuo? & à facie tua quò fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: & si descendero in infernum, ades.*

Psal. 59.

Conteret multos innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.) Jam superius diximus, ut factum est de Helia sacerdote, & Samuel, & Saule, & David: Judæorum populo, & gentium.

Psal. 128.

Novit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.) Sub his quoque verbis Helii significasse potuit, ob merita sua Judæos nocte infidelitatis excæcandos à Deo, ut conterantur & humilientur, sicut Propheta & Apostolus ait: *Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant usque in hodiernum diem.*

Psal. 131.

Quasi impios percussit eos in loco videntium, qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt.) Omnes enim peccatores & impij contra indurum sibi bonum naturæ agunt, sicut de hujusmodi ait Apostolus: *Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt.* Ubi autem cognoverunt Deum, nisi in ratione & iudicio mentis? Ubi ergo vel Dei gloriam habuerunt contemptui, ubi ab eo contra suam conscientiam recesserunt: omnesque vias mandatorum Dei quas suis cordibus habebant ingenitas, nosse & intelligere

Esaiæ 6.

Rom. 1.

Rom. 8.

re detestantur. Cum hominibus quoque ita impie atque iniuste egerunt, ut ad Deum pauperum oppressorum clamor ascenderet, & vox egenorum ad aures Domini perfonaret. Sive Judæos impios atque incredulos percussit Deus in loco videntium, id est, intra legem Moysæ, ubi Propheta qui videntes dicti sunt, habitabant. In ipsa itaque spe legis, & promissorum contemplatione, tanquam in quodam videntium loco iuste percussus à Deo sunt, in tantum ut oratio ejusdem pauperis Jesu Christi, qui pro nobis pauper & egenus factus est, cum esset dives, contra eos ascenderet ad Deum, dicens ei super Judæorum interitu: *Disperge illos in virtute tua, & destrue illos protector meus Domine.* Si videntes sunt omnes qui in Christo ex fide vivunt (in hac enim spe positamente contemplantur futuram beatitudinem) in hoc igitur loco, ubi quasi fide stantes sunt quidam qui sub fidei hujus vocabulo habent speciem pietatis, virtutem autem ejus sunt abnegantes: hi ipsi igitur, qui hæretici intelliguntur, in loco fidei male stantes, à Deo percussus sunt, Apostolis & Ecclesiæ doctoribus, id est, pauperibus Christi, contra eos resistentibus, & ad Deum clamantibus.

Ipsa enim concedente pacem, quis est qui condemnet? Ex quo absconderit vultum, quis est contempletur eam? Et super gentem, & super omnes homines.) Sive pacem Ecclesiæ, & quietem ipse concedit, quando non confurgunt adversus eam pugna persecutionum: sive quando hæreticorum litæ & scandala conquiescunt. Necnon contra virtutum bella, quietem ac pacis silentium ipse donat, quando devictis eis, & velut acerrimis hostibus expugnatis, pax fit in homine summa virtutum. Et quis est alius præter Deum, qui eam ab eo nobis datam possit auferre? Si enim Deus pro nobis, quis contra nos est? Sive in eo quod ait: *Ipsa enim concedente pacem, id est Deo, quis est qui condemnet? & hoc intelligi potest: quia Deo pacem tribuente, nullus hominum poterit id discutere, ut condemnet, id est factum ejus in irritum devocet.* Quod autem ait, *Ex quo absconderit vultum, sive faciem suam, &c.* hoc est, quod nisi ipse dignatus fuerit homini revelare, quis est qui possit eum suis vicibus intueri, vel percutando ad majestatem ejus accedere? Et contra gentem & contra omnem hominem Deus quod voluerit hoc faciet. Nullus enim contemplantur vultum, sive faciem ejus, cum eam ipse indignis absconderit, ut eam, videre non possint.

Qui regnare facit hominem hypocrisiam propter peccata populi.) Hoc & ipse Dominus iratus ait ad populum Judæorum: *Dabo vobis regem secundum cor vestrum.* Potest & diabolus homo iste intelligi, qui perditione angelica dignitate, hominis nomen fortitus est, de quo Dominus ait in Evangelio: *Inimicus homo hoc fecit.* Hypocrita verò & simulans ideo est appellatus, quoniam transfiguratur in angelum lucis, cum ipse potius auctor sit tenebrarum, id est, omnium criminum & peccatorum inventor: sicut & ipse Dominus de eodem ait in Evangelio, *Cum loquatur mendaciam, ex proprijs loquitur: quia mendax est, & pater eius, id est ipsius mendacii principium & origo.* Hic ergo iudicio Dei dominatur impijs & peccatoribus, & operatur in filiis incredulitatis.

Quia ergo ego locutus sum ad Deum, de quoque non prebebo.) Quasi in iudicio constitutum permittit intellegi, si erravi, tu doce me, si iniquitatem locutus sum, ultra non edam: id est, non loquar. Nunquid à te Deus exprobat eam, qui displicuit tibi? Tu enim ceppisti loqui, & non ego. Tu dixisti, quod iniquus esset Deus, qui à te iniquitatem & iniustitiam, ut iniuste correptionis exigeret, cum necesse te esse misere afflictum contra eum loqui iniusta: & ob hoc, inquit, displicerit tibi Deus, dum eius iustitiam qua deponit, & iniquitatem interpretaris, & iniustitiam. Nunquid à te ipse exegit ut blasphemus?

Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.) Helii sanctum Job despiciens, convertit se ad eos qui comminus assistebant, & ita debeat Job definitè pronuncians, ait ad eos:

V. BEL
TOM
S. BEL
S. BEL

Job autem stultè locutus est, & verba eius non sonant discipuliam. Manifestum est. Pater mi.) Ideo patrem vocat, quia ab ipso est homo creatus & conditus.

Probetur Job. Inquit Helii, non ait examinetur, quod solet ad probationem eruditionis referri: sed probetur inquit, id est manifestetur, probatum sit omnibus, cunctis pateat, Job qualis sit ante te.

Probetur Job inquam usque in finem. Id est misit in eo iugiter plagas flagelli huius, neque desinas infligere pœnas operantibus iniquitatem.

Quia addit super peccata sua blasphemiam, id est, quia super hoc quod peccator est, propter quod mala hæc cruciatum sustinet, addit ad cumulum peccatorum, ut in blasphemiam crimen erumpat.

Inter nos interim confringatur, & tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.) Condemnetur inter nos interim, ne & nobis iniustitia reputetur. Abique nostro crimine erit, si postmodum Deum provocare tentaverit.

CAPIT III.

Titur Helii hæc rursus locutus est, Nunquid aqua tibi videtur cogitatio tua, ut dices: Iustior Deo sum.) Per omnes illas novem responsiones beati Job, quibus amicis suis ad singulas eorum interloquutiones respondit, nihil horum sanctorum Job dixisse deprehendimus. unde Helii sensus ejus invidiosius verbis suis exaggerat.

Itaque ego respondebo sermonibus tuis. & amicis tuis teum, id est, pro eo quod non potuerint ei rationabiliter respondere.

Suspice caelum, & intueri, & contemplantur aethera, quid altior te sit. Id est, quod super ætherem Deus sit, cui te æquare præsumis. Hoc ait Helii, qui Deum corporaliter loci contineri arbitrabatur, quod in excelsis tantum atque sublimibus Deus Dominus commoretur. Proinde.

Si peccaveris, inquit, quid ei nosebis? & si multiplicata fuerint iniquitates tue, quid facies contra eum? Quod ita dixisse mihi videtur, Non enim peccante te, Deo damni aliquid inferetur, aut si pro multitudine peccatorum tuorum ulticisceris in te voluerit, tanquam ei poteris contraire?

Porro si iustè egeris, quid donabo ei? aut quid de manu tua accipiet? Sicut & David ait ad Deum: Quoniam bonorum meorum non eges.

Homini qui simili tui est, nocere impietas tua, & filium hominis adjuvabit iustitia tua. Id est, homini nocere poterit impietas tua, si à malè agemem te emulatus fuerit: quem admodum filium hominis iustitia tua adjuvabit, si vias tuas cum rectè incedis, imitetur.

Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, & eius labant propter vim brachij tyrannorum. Obscura est nimium sermorum istorum consequentia, nisi fortè illud quod superius Helii singulariter dixit, & pluraliter in hoc loco profequitur, aut ad hominem supradictum & filium hominis referamus: ut de ipsi sita dicat, Propter multitudinem calumniatorum clamabunt & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum. ubi sub hæc pluralitate disputationis suæ Helii sanctum Job talibus admisceat, eisque similem iudicet, dum calumniatores & tyrannos in quos homines nominavit, quorum calumniis & potentia homo & filius hominis oppressi, ingemiscentes & ejulantes clamant ad Deum. Et amici Job in eum similiter ista dixerunt: & modo spiritualiter hunc hominem & filium hominis populum sanctum non absurdè sentimus, qui propter unitatem totius corporis Ecclesie, homo unus dicitur, sicut & Apostolus ait: & secundum Psalmistam filius hominis appellatus, ita dicentem. Fiat manus tua super virum dextere tue, & super filium hominis quem confirmasti tibi. Qui ab ipso sanctæ Ecclesie nascentis exortu, calumnias impiæ multitudinis pro Christi nomine atque amore patiuntur, quorumque velut tyrannorum crudelium violenta potentia fe opprimi & conteri sentiunt: licet nunc jam non aperta, persecutione inimici nostri invisibiles in corporibus faciunt, sed occulta in pugnatione vitiorum mentibus dominantur. Propter quod fideles in hoc certamine

constituti, ejulantes, & quotidie in oratione clamantes ad Deum dicunt, Eripe me de inimicis meis Deus meus: & Nequando dicat inimicus meus, prævalui adversus eum, & Quousque sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum de his qui in terra habitant?

Et non dixit, Vbi est Deus qui fecit me? Potuit hoc Helii de illa multitudine calumniatorum superius nominata dixisse, sicut ait: Et non dixit ubi est Deus qui fecit me? quando utique affligebant prædictos, quos sibi per iniquam dominationem Deo permittente subegerant, & durissimæ ditioni suæ subdiderant, ita ut hi sub tanta necessitate pressurarum positi ejularent & clamarent ad Deum. Illi verò non intenderunt animo, neque sperpererunt in caelum aut saperent, quod Deo creatori suo, & conditori hæc omnia displicerent. Non dixit, inquam, apud semetipsam illa multitudo iniquorum, sive demonum, sive etiam hominum: Vbi est Deus qui fecit me?

Qui delitit carmina in nocte.) Hoc ait Helii: Cum ergo iustos, & rectè viventes à supradictis Deus tribulari permittat, consolationem tamen in nocte tribulationum concedit. Nox enim in scripturis plerumque ipsa tribulatio intelligitur, ut est illud Psalmistæ ad Deum dicentis: Probasti cor meum, & visita nocte. Et consequens, ut ea res quæ obscuram & tetram reddit mentem hominis, nox dicatur, sicut & prosperitas aliquando dies dicitur: quoniam qui in prosperis est, quasi quadam felicitate illuminatur, & ob hoc lætitia cordis dies est appellata. Proinde de Huiusmodi die & nocte ad iustum unum Psalmistam ait: Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.

Tantum, inquit Helii, tolerantia virtutem iusti homines à Deo accipiunt, ut etiam in nocte tribulationis hymnorum spiritualium canticis delectentur: quemadmodum postea & sanctus David in tribulationibus suis psalmos quam plurimos decantavit: Multos etiam hoc titulo prænotavit, & dicens, In finem in carminibus psalmus sive intellectus David: quos tamen specialiter, quando eum inimici sui persequerantur, otiis Deo cantavit. Paulus quoque Apostolus, & Silas vir Apostolicus, adorantes in carcere canebant Deo. Canticum ergo ad exultationem cordis vel maxime pertinet. Proinde hæc exultatio despectu gaudij nascitur in corde cantantium: & facit more viatorum, quia & ipsi ut viatores & peregrini transeunt per hunc mundum: qui ut ad destinatum sibi locum sine magno labore perveniant, canentis fatigationem itineris consolantur ac sublevant, Itemque & ad illam comparationem futuræ revelationis filiorum Dei, ubi gloriam æterni illius diei percepturi sunt, & in te ipsam beatitudinem possessuri, nox est præfens hæc vita, cui fructus sui in futurum absconditi sunt, quoniam nunc in spe promissionis vivitur, ubi per fidem ambulatur, & non per speciem, & ideo adhuc nox est, quia necdum vides quod speras. Ut autem non deficias per totam noctem, lucerna tibi accensa est Propheta, sicut de Ecclesia dicitur: Non extinguetur lucerna ejus per totam noctem. Proinde in hac nocte expectationis nostræ hymnia Deo, & cantica scripturarum data sunt nobis, donec discussa nocte fidei, ad diem æternæ mansionis perveniamus.

Qui docet nos super jumentum a terra, & super volucres cæli erudit nos.) Deus homini præ omnibus animantibus rationem & sapientiam dedit, docet in communibus, erudit in subtilioribus. Docet non solum per naturæ dona, sed etiam per gratiæ mensuram. Secundum tropicum verò intellectum, jumenta homines carnales plerumque intelliguntur, qui gula, ventri, luxuriæque sunt dediti. Alii autem volatilibus comparantur, sive propter levitatem morum, sive propter superbiam, qua tumentes quasi in altum elevantur. Unde dicit Apostolus: Noli altum sapere, & Dominus in Evangelio: Quia quod est hominibus altum, abominatio est ante Deum. Itemque ait: Nolite in sublime tolli, nam in græco eloquio hyperiphanos dicitur, quod est super apparens, ut elevatam mentem hominis, tumidamque significet.

Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.) Quod dicit, ibi clamabunt: fortasse significare voluit locum

Psal. 78.

Psal. 120.

Apos. 6.

Psal. 16.

Psal. 120.

Apos. 16.

Prov. 31.

Rom. 11.

Luc. 16.

Luc. 12.

Psal. 15.

Psal. 79.



penarum, ubi non exaudiendi sunt peccatores. & causam quapropter non exaudiatur à Deo, manifestavit, Propter superbiam, inquit, malorum. sive ut alii dixerunt, Ab iniurijs malorum: id est, quia mali bonis & iustis iniectationes & iniurias irrogare non desinunt. Et forte non ab re est, istos superius superbos intellexisse, ubi tropicè volucres dictos existimavimus, quandoquidem in consequentibus, ut aperiret quod obscurius dixerat, ipsam malorum superbiam nominavit, ita inquit: Propter superbiam malorum.

Non ergo frustra audiet Deus, & omnipotens singulorum causas inuicabitur. Hoc ait, quod perseverantes in malis, non exaudiat Deus, & frustra clamant, qui non merentur audiri, sive ut alii dixerunt: Vana enim non vult Dominus videre, ipse enim omnipotens perdit, qui faciunt iustitiam. Sequens verò versiculus cum suprascripta concinit expositione.

Etiā cum dixeris, non considerat, iudicare cum eo, & expeſta eum. Quando vides ò Job, quia non statim Deus reddit peccatoribus quæ merentur, noli pusillanimitate frangi, ut in blasphemiam erumpas & dicas, Deum injustum sive iniquum, vel etiam non esse providentiam, vel quod ad Deum mundi hujus gubernacula non pertineant, & loquaris de eo, ac dicas: Non considerat: quin potius iudicare cum eo: id est iudicare cum eo debes, quod est iudicium eius concinere, non contra eum præsumptuoso iudicio tuo in ejus injuriam proſilit. Expecta enim, inquit, Virtute igitur patientie de ultione vindicta pro tempore Deum dissimulatem expectare te oportet. quod & Prophetā postmodum dixit: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Dominum. Alii dixerunt: Iudicare itaque contra eum, si potest, collaudare eum sicuti est. hoc inquit, quem admodum dicitur iudicare contra Deum nemo potest, ut ejus quasi discutiat, sive infringat iudicium: ita laudate eum ut est, nullus mortalium potest.

Nunc enim non infert furorē suum, nec ulciscitur scelus valde. Quoniam igitur statuit diem in quo iudicet de orbe terrarum, ideo in hoc tempore vindictam iustitiæ suæ non generaliter nec plenè egerit. Et hoc totum in exprobrationem sancti Job loquitur, quem velut reum criminum, in hoc malum penarum Dei sententia pro parte condemnatum deserbit, cui testent plurima, quæ adhuc sit postmodum percepturus.

Ergo Job frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat. Juxta hæc convictum sanctum Job Helii abicitur, & quadam verborum ratione conclusum

CAPUT V.

Adens quoque Helii, hæc locutus est: Inſiſtine me paululum, & indicabo tibi. Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar: id est, pro iustitia & causa Dei. Repetam scientiam meam à principio, & operatorem eum probabo iustum. Verè enim absque mendacio sermonis mei, & perfecta scientia probabitur tibi. Et in hoc quarto sermone suo de singulari iustitia Dei, profundo nimium & copioso sermone prosequitur, ubi multa arcana in obscuro sacramentorum recondita, & longè remota myſteria dicere videtur.

Deus potentes non abicit, cum & ipse potens, sed non salvat impio. Alii verò ita dixerunt: Scio quia Deus non abicit in nocentem, foris robore cordis: & non vivificabit impium. Quod autem Deus potentes non abicit, cum & ipse sit potens: hæc est iustitiæ ejus immensitas, & naturæ bona voluntas, ut nulli invidet: quia nemo, quamvis potens sit, poterit coæquare: nullusque potentiam reformidet, ut quispiam cum factus fuerit potens, aut succedat ei, aut certè supereminet.

Et iudicium pauperibus tribuit. Juxta iustitiæ & æquitatis suæ tenorem. Sanctos autem & innocentes viros conſuevit scriptura divina pauperes appellare.

Non aufert à iusto oculos suos. Hoc ait & beatus David: Oculi Domini super iustos, & aures ejus in preces eorum.

Et reges in folio collocat in perpetuum, & illi eriguntur & ipse Dominus ait per Salomonem: Per me reges regnant, & magnificuntur. Et hic reges non seculi hujus, sed & Ecclesiæ re-

ges & præpositi intelligi possunt. & secundum tropicè intellectus, reges sunt animi hominum, qui corporibus suis re & dominantur: quibus in Psalmo dicitur, Et nunc reges intelligite, erudimini qui iulati à terram. Ita & hujusmodi reges eriguntur à Deo, ut sedeant cum principibus, cum principibus populi sui. Quod si in advertum de his regibus est intelligendum, ut illud quod ait, Et illi eriguntur, ad superbiam pertineat potius quàm ad gloriam, qua in bonum suum sublimantur à Deo: ea quæ sequuntur, secundum iustitiam Dei illis evenient, quæ ita sunt:

Esi fuerunt in catenis, & vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerint. Hi igitur in catenis, foribus videlicet iudicis Dei, & paupertatis funibus colligantur: id est, opem divini auxilii non habentes, penis temporalibus quasi vinculis adstringentur, omnis rei bonæ in opes effecti pro qualitate meritorum.

Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat, & loquatur ut revertantur ab iniquitate. Aurem, inquit, cordis ad obediendum sibi Deus per castigaciones & leccretas inspirationes aperiet.

Si audierint & observaverint, sive servaverint, ut alii dixerunt, complebant dies suos, ait, in bono, & annis suis in gloria. hoc est quod Salomon ait: Memoria iusti cum sanctorum, item, quod sanctus David de beato viro ait, In memoria æterna eris iustus.

Si autem non audierint, transibunt per gladium, & conſumentur in ſultitia. Id est, si instruentem Deum, qui docet hominem scientiam, audire contempserint, per gladium, id est per hæc mortalitatem de hoc seculo præteribunt: ut inſultitia, id est illis locis, ubi stulti deputabuntur, quod dicitur in corde suo. Non est Deus, æternis cruciatibus contumaciter.

Simulatores & callidi provocant iram Dei, neque clamant cum vincti fuerint. Ipsum sanctum Job appetiunt in hoc loco videtur Helii, quasi ex obliquo percutere, quod & ipse quasi callidè & nequiter ageret, virumque egregium simularer, qui quæ etiam cum esset vinctus plage huius compagibus, clamare ad Deum, & invocare eum, ut à laqueis pœnalibus illigatus absolveretur minime curaret, quod utique desperatione non faceret, sive contempserit. De ceteris quoque peccatoribus similitur hoc ipsum intelligi potest, qui cum venerint in profundum malorum, contumunt & de Judæis, & de hæreticis, qui falsa dogmata quasi veritatis velamine operientes, in nobis perfidie obſtinatio & obdurato animo detinentur.

Moriatur in tempeſtate anima eorum, & vira eorum inter effeminatos. Effeminatos vitiosos, vel vicia esse noverimus, qui sicut de virtutibus animi nihil in se habent quantum, nihil virile & rigidum, sed totum & turbulatum, remissum & fragile: ita necesse est, ut velut tempeſtate animam semper suis illecebris inquietent, porumque vitium hominem non sinant apprehendere, & tranquillibus fluctibus, quod Salomon ait: Viſa ceas anima tanquam in corde maris, & velut gubernator in magna tempeſtate. Vel aliter per tempeſtatem intellige adventum & iudicium Dei, de quo dicitur: Et in circuitu eius tempeſtas valida.

Eripiet pauperem de anguſtia ſua. Pauperem Salvatorem nostrum, qui propter nos pauper factus est: qui in debus carnis suæ, preces ac supplicationes patri obtulit, qui possit eum à morte salvum facere. Pauperem sanctum populum Dei, humilem spiritu, pauperem quemlibet peſtorum, eruet de anguſtia preſſurarum, sicut etiam in divinis scripturis diverso modo legitur liberatos.

Et revelabit in tribulatione aurem eam. Id est, ut foris sit unusquisque eorum in tribulationibus, corroboratione visitatione divina, ut quando à Deo homo tribulati permittatur, consolationem in aurem cordis, Deum illic audire do percipiat.

Igitur ſalvabit te de ore anguſto latiffime, ut non habentes fundamentum ſubter te. Hoc in locum inferiorum habitacula ab Helii describuntur, quæ pro immensa capacitate sua fundamentum non habeant. Ad quorum tamen fundamenta in Prophetis legitur Luciferum, qui manè occubatur, depositum, multitudinem quoque regum, & populos innumerabiles gentium plurimarum, sicut dicit scriptura:

Pſal. 20.

Pſal. 33.

Prop. 8.

Esa. 14.

Qui descenderunt ad fundamenta lacu, ore autem angusto infernus ideo appellatus, eo quod amplum sit ad recipiendum, angustum ad dimittendum: quoniam mortuos intra te teneat, & eos ad vitam non patiatur exire. David quoque sanctus similiter ait ad Deum: *Libera me ex odientibus meis, & de profundo aquarum. Nonne demergat tempestas aqua, neque absorbeat me profundum: neque contineat super me puteus os suum.* Proinde noverimus, quia loca infernalium ergastulorum secundum fidem scripturarum inter immentas abyssi aquas sint constituta. Et non solum inquit Helii, à tartareis angustis liberaberis, verum etiam in latissimo refrigerii nemore, velut in campis spaciosis liber incedes.

Psal. 68.

Requies autem mens tua erit plena pinguedine. Amœnitatem paradisi, & jocunditatem significavit, requiem nominando. In mensa verò abundantiam vitæ beatæ, quæ esset plena ubertatis pinguedine, ac loci illius referta deliciis, voluit demonstrare, cujus terram sanctam mansueti secundum promissionem Domini possidebant.

Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies. Iudicio Dei ut impius & peccatorum debitor reus in ventus es, & idcirco secundum meritum causæ tuæ iudicium severissimum recepisti. Et ubi dictum est, *Causam iudiciumque recipies*, antiqui dixerunt interpretes, *Propter impietatem numerumque accipiebant iniquitates tuas.* Ubi sub pluritate locutionis S. Job Helii videtur sibi mordacionibus ferite sermonibus.

Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas, nec magnitudo donorum inclinet te. Docetur ab Helii vir patientiæ & integritatis virtute fortissimas. Optimus iudex est, qui his pessimis iracundia & cupiditate, duobus vitiis non tenetur, quibus & hoc loco ab Helii sanctus vir corruptus arguitur.

Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustus fortunæ. Superbum hic Helii, & arrogantem beatum Job notat, & idcirco ait: *Depone tumorem magnitudinis tuæ, quam tibi mentis elatione fecisti, ne iniqua potentia tua mediocres, humiles & infirmi tribulentur, nec etiam robusti similiter tua fortitudine conterantur: id est, nec parvos, nec magnos tua iniqua opprimas dominatione, vel omnes motus deponere, formidine superbiæ roboratos.*

Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eâ. Jam sufficit hucusque in hac cæcitate dixisse, iam ad lucem prudentiæ ac iustitiæ venire contende. Sive noctem quam tibi ex diversis peccatis contextuisti, ut in ea velut in continuis & jugibus, ac perpetuis tenebris ambulares: jam quæso, ait, ne adhuc protrahas, & tanquam restitutam addendo peccata peccatis in longum delecteris extendere, Lumine ergo correctionis huius, jam sic talibus impone peccatis. Nam protractione hac inemendabilis vitæ tuæ fieri, ut pro omnibus malis operibus tuis, populi preces ascendant ad Deum, quos utique iniquissimè deprimebas, interpellantium contra te, suasque miseras sibi à te irrogatas ante te dem divinæ iustitiæ deponentium, & attestantium scelerata tua.

Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Hoc inquit Helii, ne in desperationem declines, peto, & blasphemæ iniquitatem jam caveas, sed reverti festines ad Deum. Video enim te post plagæ huius tuæ horrendam miseriam ad interitum tuum hanc impietatis sequi velle perniciem, & voluntatem tuam, velut legationem ad adversarium mittere pusillanimitate dejectum.

Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus. Cognosce, ait, quia nullus à Deo, qui solus est, & fortis, & sapiens, iniuste poterit condemnari.

Quis poterit contrariari vias eius? Quis utique, nisi impius & superbus iudicia & consilia Domini deprehendere, ac sensui suo subdere posse se credat, & tentare quod non licet?

Aut quis ei dicere poterit, Operatus es iniquitatem. Quis est ergo iste tam temerarius & iniquus, qui hoc audiat loqui? Hæc omnia in injuriam Job dicuntur.

Memento quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri. Vel omne generale opus eius, mirabile opus & inexplicabile est: vel certè speciale, & supra omnia magna & mirabilia opera eius, dispensationis Christi mysterium, quod oculis non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, ut illud quisquam enarrare sufficeret, de quo Prophetæ viri & homines Dei dixerunt. Vel viri hic intelligendi sunt filij Israël, vel ipse beatus Moyses, qui sub ipsis temporibus canticum cecinit, profundis mysteriis involutum.

Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul. Per naturæ bonum, notitia creatoris inest cordibus hominum. Et quamvis quisque tam pravus sit & frigidus, ut alienus esse studeat à creatore & Deo suo: nullus tamen est, qui se abscondat à calore eius. & ideo unusquisque mortalium, licet de longè sentiat & intelligit Deum, distimuliter quidem omnino: quia non tanquam corpus, aut sicut quemcumque spiritum creatum, ita sentit esse Deum, sive intelligit, sed alio multo & ineffabili modo, quo Deus acie mentis est intuentus: ubi in ipso obitu cordis intelligendo videt homo, quod supra ipsum est: quia omnis homo hanc vim sapientiæ naturaliter accipit, ut Deum ignorare non possit, nisi aut contemnat, aut negligat.

Ecce Deus magna, vincens scientiam nostram, numerus annorum eius inestimabilis. Vincens scientiam nostram magnitudine sapientiæ, & altitudine iudiciorum suorum.

Qui auferit stillas pluvie, & effundit imbres ad instar gurgitum. Hanc ergo pluviam legem Moyse intelligamus, quæ de cælo velut pluvia venit populo Judæorum, & pluvia dicta est propter præceptorum multitudinem, sicut & ipse Moyses de eadem gente Judæorum ait, dicens: *Expletur sicut pluvia eloquium meum.* Huius igitur pluvie stillas, quæ sunt parva quædam mandata legalia, vel de incarnatione, vel de passione, vel de resurrectione Christi quæ Judæi credere excæcato corde noluerunt, de illa gente abstulit Deus, ut ea ad Evangelij fidem transferret, licet ait Apostolus: *Verbum autem consummans & brevians in æquitate: quia verbum breviatum faciet Dominus super terram.* Et de his stillis, parvisque guttis tonante Evangelio prædicationis Christi, imbres effusæ sunt super terram: & hi imbres ad instar gurgitum esse dicuntur, qui utriusque cum in terram copiosè descendunt, profunditatem in se & obscuritatem continent mysteriorum. Imbrum verò nomine, largè effusam gratiam Spiritus S. esse noverimus, sicut ait Apostolus: *Per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundanter per Jesum Christum.*

Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper. Nubes totius plerumque in scripturis sanctis homines appellari, sicut & manifestum est quodam loco dicente Domino: *Et nubibus mandabo ne pluant super eam:* id est, ut super viciniam, quod est, super gentem peccatricem Judæorum verbis suis salutis pluviam non effunderent. De talibus igitur nubibus Apostolis videlicet & Apostolicis viris prædicatoribus venatis, illi imbres flumen, qui habeat similitudinem gurgitum, propter arcanorum cælestium obscura & profunda mysteria. Ubi congruè illud Davidicum dicitur, *Tenebrosa aqua in nubibus æris.* Hæc igitur nubes, per quas imbres gurgitum fluunt in terram, prætexunt cuncta desuper: habentes enim intra se aquas Evangelij, ut flumina de ventre eorum fluant aquæ vivæ, de superioribus mysterijs, quasi quodam prætextu obscuritate aquarum carnalibus sensibus atque terrenis quoddam velamen ducunt. Quem locum alij interpretes manifestè transtulerunt, ita dicentes: *Fluent nubes & tenebrescent super homines plurimos:* in quibus est secundum Apostolum opertum Evangelium, ut non fulgeat in eis lumen Evangelij gloriæ Christi.

Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Ita enim prædictas nubes extendit, ut de eis diceret. *In omnem terram exivit sonus eorū, & in fines orbis terra verba eorum: quem,*

Psal. 18.

Deut. 32.

Rom. 9.

ad Tit. 3.

Esa. 5.

Psal. 17.

admodum postea loquutus est ad discipulos suos, id est, *Ad. 1.* *2. Cor. 6.* *Mat. 28.* nubes suas, dicens: *Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Quas etiam tentorium suum appellavit, secundum illud quod dixit: *Quoniam inhabitabo in eis, & inter eos ambulabo.* itemq; ait eis: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.* quod usque ad cardines maris intelligi potest. Per quas utique nubes suas, fulgura prædicationis Evangelii resplenderunt, & nominis Christi fama de cælo, velut lumen effulsit: maris etiam, mundi videlicet hujus, cardines occupavit. Sive cardines mundi possumus intelligere principes & capita gentium diversarum, quorum erroribus, ac pravis doctrinarum suarum suasionibus mundus in loco superfluitatis dæmoniorum, velut in cardine vertebatur.

Per hæc enim indicat populos, & dat escas cunctis mortalibus. Istitis enim, ut prædictum est, cælestis gratiæ sacramentis statuit Deus pietatis suæ iudicio universis populis misereri, & dare escas doctrinæ verbi sui, sive mysteriorum cunctis mortalibus. ita enim & ipse ait in Evangelio, *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi, ut panem angelorum manducaret homo.* Hæc igitur escæ, & hi cibi nubibus, ministrantibus, & imbres in terram fundentibus præparantur.

In manibus, id est, in operibus malis, abscondit lucem, & præcepit ei, ut rursus adveniat. Potestare iusti iudicii sui, lumen notitiæ suæ abscondat a peccatoribus, malum operantibus: & venire eam ad illuminationem mentis præcipit, si Deum datorem ejus quipiam fideliter quaerit.

Annunciat de ea amico suo, quod possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere. De luce manifestationis suæ fidelem sibi amicam in corde docet & instruit: erudiens quoque annunciat ei, quod lux, sive illa illuminationis gratia, sive divinorum claritas promissorum, possessio ejus sit: & ad eam lucem, quæ sola & vera est, si disponat ascensiones in corde suo, quotidie proficiendo possit ascendere.

CAPUT VI.

Super hoc expavit cor meum, sive obsupuit cor meum, ut alii dixerunt, & emoror est de loco suo. Prædictis divinis mysteriis, & luce cognitionis Dei peracta, quæ non nisi amicis Dei & fidelibus demonstrantur, perterritum est cor meum, inquit Helu, & de loco ignorantiæ ad sacramentorum cognitionem translatus est. Posteaquam super cognitione divinatorum mysteriorum expaverat, convertit se ad cæteros, & ait eis:

Audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem. Quod ergo dicit, *Audite auditionem*, id ait: *Quemadmodum vult Deus audiri quod dicit, ita audite, ut credendo timeatis: sonum quoque oris illius, sive strepitum, ut alii dixerunt, pari modo audite.* Hic ergo sonus est minarum Dei: qui fortè idcirco sonus dictus est, & non simpliciter sermo, ut inobedientia surdos, & obduratos, corde incredulos vox clarior penetraret, & totos ad timendum Dominum commoveret.

Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ. Quid est hoc mirum de omnipotentia Dei, qui ubique est, in cælo & in terra, in mari & in abyssi: Secundum allegoricum sensum, cælos sanctos scriptura divina appellare consuevit, quorum conversatio in cælis est. Dominus ergo subter hos cælos considerat, vel dum ea quæ intra eos sunt, arcanorum scrutator introspicit, vel dum imbecillitatem corporum eorum, quæ cordis dominatione crucis virtutem subdiderint, gubernat ac sustinet, & contra carnalium passionum bella corroboret. Sive ipse circumivit subter omnes cælos, quod alii dixerunt, ut Angelus patris bonus nuncius circumdet in circuitu timentes eum, & eripiat eos. Termini quoque, sive fines terræ ipsi sancti sunt, sinem terrenis passionibus & cupiditatibus imponentes, eo quod non sint in medio Babylonis, nec sæculi vitiiis circundenur. Secundum hunc sensum

est, quod & Petrus Apostolus ait, *Christo igitur in carne, ne passo, & vos eodem sensu armamini: quia qui passus est in carne, & qui diversa vitia per crucem & mortificationem carnis extinxit, definit a peccatis: ut jam non hominum desiderii, sed voluntate Dei, quod reliquum est, in carne vivat temporis: id est vivens pro tempore, jam desinentibus peccatis in carne, velut in finibus habitet carnis.* In his finibus posita regina Saba, quæ typum gerebat Ecclesiæ, veri Salomonis meruit audire sapientiam. Tales igitur terminos Deus lumine gratiæ suæ atq; agnitionis illustrat.

Post eum rugiet sonitus, sive, ut alij dixerunt, Fremet vox: tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur, cum audita fuerit vox ejus. Cum positus in extremo terræ hominibus Deus in memoriam venerit, illic super infirmitatem mortalitatis suæ gementes ad eum rugient, sicut & Prophetæ qui ait Deo, *Rugiebam a gemitu cordis mei, & ante omne desiderium meum Deus.* Et tunc hic rugiens faciet sonitum in affectu orationis clamantium ad Deum, qui perveniat usque in cælum, unde & tonabit eis Dominus voce præceptorum suorum, ut timeant à facie ejus: quo fragore tonitruum simul agnoscent, quia Deus, ante quem desiderium eorum est, investigabilis sit, & immensus.

Tonabit Deus, alij dixerunt, Tonabit fortè in voce suavitatis, qui facit magna & inscrutabilia. Magna & inscrutabilia Deus mirabiliter operatur, quando illud tonitruum nominis sui, quo in toto fame ejus notitia crederetur, in aures facit animæ personare.

Qui præcipit nivis, ut descendat in terram, & hyemis pluvias, & imbris fortitudinis suæ. Nivem, candorem gratiæ, quæ per baptismum fidelibus, Spiritus sancti dono tribuitur, superius diximus posse significari: & exempli gratia testimoniorum de scripturis aliquanta protulimus: de quibus est illud Davidicum, ubi ait in Psalmo: *Nive dealbabor in Selson,* quod est, in umbra hoc ait, quod cælestis, id est Deus de cælo veniens, reges quos disciturus sit, & sequaturus, nive in umbra sint dealbandi, ubi hoc nihil significare nunc videtur, quia regeneratio vultuissimorum hominum in Christo obumbrante sancto Spiritu cælesti efficienda. Sicut enim Angelus annuncians natiuitatem Domini, ait sanctæ Mariæ, *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi:* ita & hæc nova natiuitas, ubi ex veteribus hominibus per fidem, ut dixi, novi efficiuntur, per sanctificationem in umbraitionis Spiritus sancti donatur Ecclesiæ, licet alio modo, multoque diffusius, sive in umbra futurorum ad imaginem illius reformantur in terra, ut similes ei efficiantur in cælo: *nondum enim apparuit, quid erimus, cum autem apparuerit, similes ei erimus.* Hæc igitur gratia nivis nomine significata, ex præcepto divinitatis descendit in terram: quod est, per Jesum Christum venit ad homines, per quam vetustas nostra instauratur in melius. Contra hanc gratiam Christi tribulationes persecutionum futuras, in pluvijs hyemalibus volant indicari, & propter graves pressuras hyemales pluvias dixit, quas tamen imber fortitudinis Spiritus sancti esset superaturus: nam post ascensionem Domini, Apostoli, & cæteri sancti processuri ad persecutionum hyemales pluvias sustinentes, Spiritus sancti imbre fortissimo roborantur, quando eis & dicitur: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus sanctus qui loquitur in vobis.*

Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singula opera sua, in manu, id est, in liberi arbitrii potestate, secundum imaginem & similitudinem Dei, qua homo est à Deo conditus & creatus, habet hanc sapientiam, veluti quoddam signaculo divinæ operationis impressam, ut *justa liberi arbitrii iudicium noverit unusquisq; hominum opera sua.* Sive, ut alij dixerunt, *infirmitatem suam noverit,* id est, velut vasa fragilia se subita morte confringi. Sed quod prædictum tempore signat, de Deo ait, scripturæ sanctæ secundum hunc modum de Deo loquuntur: quod Deus sollicitorem omnium conditor, quæ semel creavit, indelinenti gubernatione prudentiæ suæ regens, semper facere dicatur: sicut & S. Job ait, *Qui jacis Arcturum & Orionem, & Pleiadas, & interiora Austris.* De ipsis etiam hominibus, sicut &

hic Heliu dixit propheta Deo ait, *Hec dicit Dominus, creans te Jacob, & formans te Israel.*

Ingrederetur bestia latibulum suum, & in intro suo morabitur. Prophetarum more hic Heliu permittit ordinem dictionis, Dum enim multa obscura ac varia loquitur, obsecutoria subito, & plurimum dissona predictis, ac diversa subnectit, ut nunc superiorem videtur discrepantia subiecisse, quae sibi, ut existimo, non conveniunt. Ubi quid novi, vel quid obscurum dicit, si secundum litteram intelligatur? Proinde bestiam istam inventorum malorum, non absurde sentimus: qui dicunt, ut singularis ferus dicitur, quia praecedit, sive superat malitia ejus malitiam omnium operantium iniquitatem. Haec igitur bestia rationalis ingreditur latibulum suum, peccus humanum, quando ex permilla iudicii Dei, potestatem accipit hominibus dominandi, & in intro quod suum fecit, sibi constituit habitationem. Sive autem, vel etiam latibulum diaboli, omnes peccatores intelligendi sunt, duri vi delicti infidelitate, vel faure, quos vitis suis atque illecebris possidet, & in quorum cordibus criminibusque requelescit.

Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcu frigus. Non mihi videtur, quod de istius mundi plagis sive qualitatibus, vel etiam secretis ejus motibus dixerit, sed quemadmodum diximus, antrum sive latibulum esse demoniorum humana praecordia: ita haec interiora, cum ea ingressi fuerint, secreta eorum & abdita intelligamus consilia: unde in hunc mundum persecutionum tempestates egrediuntur, ut & peccatores conterant, sicut Aegypti, quibus venit immisso per angelos malos, & sancti eadem tribulationum tempestate quassantur, sicut quidam eorum ait, *Gravati sumus supra virtutem, ita ut taderet nos etiam vivere.* Frigus quoque eis infidelitatis immittitur, ut a charitate Dei & calore fidei decedentes, in algorem negationis incurant. Quae omnia immittit demones per ministerium & sententias principum & infidelium potentatum. Arcu quoque nomine, qui in sinistra mundi est constitutus, ad veritatem partem significat, de cuius climate ventus Aquilo gelidus spirat contra meridiem.

Flante Deo concreverit gelu, & rursum latissima funduntur aquae. Quod hic dicit flante Deo concreverit aquae, id est glaciati, & concretas fieri: in Palmo e contrario dicit, *Flavit, inquit, spiritus ejus, & fluunt aquae, id est, resolvuntur ac defluunt.* Sed tunc flante Deo, sive in Palmo, *flavit spiritus ejus, jubente Deo, sive jubebit spiritus,* intelligere possumus. Et quod hic dicit, *Concreverit gelu:* hoc in Palmo superiore versiculo ait, *Emittit crystallum sicut frus sua panis.* Ita autem hyemali tempore fieri novimus, ut flante, id est, jubente Deo, nimio frigore dententur, vel etiam concreverint aquae, & iterum tempore veris resolvantur. Secundum myticos intellectus, in praeteritis generationibus ob meritum suum relinquente Deo genus humanum, statu oris Dei, & iustitiae ejus manente sententia, dum remouetur ab igne divino, omnis creatura concreta est tanquam gelu, & a vera Dei cognitione frigoris sui immensitate constricta. Nunc vero per gratiam Domini & Salvatoris nostri, sicut ait Petrus Apostolus, Tempora ignorantiae despiciens Deus rursum ab illo algore oblivionis, atque duritia cordis, quae sicut longi temporis gelu obtulerat, charitatis suae igne solvit corda populorum, ut fluant & recurrant ad Deum.

Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum. Hoc est frumentum de quo Dominus in Evangelio loquitur per parabolam, dicens: *Colligite zaxania in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.* & Hieremias Propheta ait: *Quid paleis ad frumentum, dicit Dominus?* Proinde hoc nubium frumentum doctores quosque Ecclesiae, qui velut nubes portant, aquas Evangelii audite desiderant: sicut & illi qui erant de hoc frumento Dominico, habitantes Antiochia & Pisdia, rogabant Paulum & Barnabam, ut loquerentur eis verbum Dei, quod fecerunt Apostoli, suadentes ut permanerent in gratia Dei. Cornelius quoque ad Petrum Apostolum ait: *Nunc ergo omnes nos*

in conspectu tuo assumens audire omnia quae nunquam tibi praecipita sunt a Domino. Et Moyses ait: *Excipiat velut pluviam eloquium meum, & descendant sicut ros verba mea.* Unde & Apostolus ait: *Ego plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit.* Haec nubes potest & ipse Dominus, id est assumptus homo in Deum intelligi, sicut & Propheta pronuntiavit, dicens: *Ecce descendit Dominus in nube levi in Aegyptum,* per quem divina gratia & doctrina caelestis mundo effundenda praenunciabatur. Et pulchra nubes levis dicitur, sive quia ipse Salvator peccatum non fecit: sive quia virgo Maria mater Domini, quae non est virili semine aggravata, levis nubes est dicta. Cum ergo dixisset Heliu de sanctis ac fidelibus, *frumentum desiderat nubes,* sequitur, & dicit: *Ecce nubes spargunt lumen suum.* Lumen utique Evangelii praedicationum conulationibus emittentes, lucem fidei spargunt super corda credentium. Alii vero translatores, quod illa nubes de qua superius locuti sumus, hoc efficeret, ita dixerunt: *Et ipsa per circuitum vertitur in gubernaculis, ad operanda omnia quae mandaverat ei.* Haec sunt igitur quae mandavit & praecipit ceteris nubibus suis dicens, *Ita in universum mundum praedicare Evangelium omni creaturae.* quibus ait: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus.* Ipsa utique nubes magnarum nubium contra omnes ventos adversantium populorum, eas in gubernaculis suae protectionis erexit, & direxit quod pergerent. In Actis enim Apostolorum legitur, quemadmodum aut in tummis, aut diversis relationum admonitionibus a Deo instruebantur ac docebantur, quas regiones pererent, quibusque locis verbum Evangelii ministrarent, & quod omnino non pergerent, sed neque rorem aliquem pluviae Dominicae demonstrarent. Proinde quasi vento spiritu Dei, quo ut nubes agebantur, prohibita sunt ire Bithyniam, & de Judaea Romam illis transire praecipit. Et ita sicut ista editio continet, orbem universum lustrantes circumierunt, quo cunctas eas voluntas gubernantis duxit.

Ad omne quod praecipit ei super faciem orbis terrarum. Et ut Plalmista ait, *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terrae verba eorum:* ut per eos emittens verbum suum, terra velociter curreret sermo ejus.

Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocunque loco misericordia sua eas jussit inveniri. Hoc est quod ipse Dominus ait in Evangelio: *Eritis mihi testes in Hierusalem, & in Iudaea, & in Samaria, & usque ad ultimum terrae.* Ubi illud praecipue intueendum est quod ait, *In quocunque loco misericordiae suae eas jussit inveniri.* Ubi per gratiam Christi atque pietatis suae misericordiam significaverit ad fidem vocandos.

Ausculata haec Job, & considera miracula Dei. Admonet Heliu, ut sacramenta in Christo & Ecclesia adimplenda, Job aures cordis diligenter intendat, & in mentis suae specula constitutus, ubi etiam vigilantia contuendi docetur stare, consideret miraculorum Dei futura mysteria, quae per nubes rationales operaturus sit.

Nunquid scis quando praeciperit Deus pluvij, ut ostenderent lucem nubium ejus? More Prophetarum praeteritis futura commemorat. Praecipit igitur Deus pluvij Evangelicis, ut nubium suarum lucem, id est, doctorum sancta opera pro infusione fidei demonstrarent, & haec ad illuminandos homines misericordia caelestis operatur.

Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias? Hic dum dicit perfectas scientias, de rationabilibus se loqui nubibus, evidenter ostendit, praedicantibus scilicet veritatis vias, & subtilium sensuum semitas. Dicimus hi quae, si cognoscere potuisti, quae semite in nubibus, sicut magnae & perfectae scientiae. Figurat haec dicens apostolicas nubes, quarum una scientissima nubes ait ad Salvatorem: *Tu es Christus filius Dei vivi,* quae quoniam suspensa a terra, & proxima erat caelo, respondit ei Dominus, & ait: *Hoc non tibi revelavit caro & sanguis, sed pater meus, qui in caelis est.* Alius vero Apostolus, tanquam nubes plena aquis perfectae scientiae, a tonitruo Evangelii copiosum imbrem cepit effundere, ita dicens: *in principio erat verbum, & caetera, quo validissimo*

Deut. 23.

I. Cor. 3.

Esa. 19.

Marc. 16.

Mat. 28.

Act. 10.

Psal. 18.

Act. 1.

Mat. 16.

107. I.

2. Cor. 1.

Psal. 147

Mat. 13.

Jer. 23.

Act. 14.

Act. 10.

Ecclesie sunt a solis ortu, usque ad occalum : cui Ecclesie dicitur per Prophetam in exortu ejus: *Dilata locum tabernaculi tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende. Ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida, ad dexteram eorum & sinistram penetrabis. Sanctum enim tuum gentes heredes dabit, & civitates desertas inhabitabit.* Super has igitur mensuras locorum omnium per universum mundum lineam recte fidei tetendit, ut esset omnibus in Christum credentibus labium unum: Hec ergo mysteria ante secula constituta, Job quippe, qui necdum esset, scire non potuit. Sive mensuras Ecclesie, diversitates gratiarum recte intelligimus quas Apostolus divisiones spiritus appellavit : qui ita dum de gratis diceret, ait: *Hec omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.* itemque: *Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi Domini.* Super has igitur gratias tensio est contemplationis in Deum, velut linea recte credentium: sicut dicitur in Actis Apostolorum, *Eras in illis cor unum, & anima una in Deum.*

Super quo bases ejus solidate sunt. Unde potuit creatura, quamvis rationalis & sapiens, opus creatoris antequam esset ipsa cognoscere: cum etiam nunc vix possit aliqua ex operibus ejus oculo rationis attingere? Aliter, Super quo bases terrae id est Ecclesie solide stabiluntur, nisi super Christum petram, qui est principium fundamentorum ejus? Bases autem Ecclesie sunt sancti qui que, potentes & fortes, a quibus eadem sustinetur & regitur. Alii dixerunt, Super quo circuli ejus fixi sunt? ut intelligamus pondus roboris mundi secundum illum sensum esse, quo Psalmista de Deo loquitur dicens, *Etenim firmavit orbem terrae, qui non commovebitur.* Aliter, circuli rotunditas, figura est signis ceteris pulchrior. Nam circulus ex omni parte sibi est congruus & aequalis, totusque per semetipsum solidus valet & integer, oculorumque aciem super suum infinitum ambitum: quia sine ullo fine semper in semetipsum recurrit, inexplicabiliter dicit. Hic igitur significare mihi videtur, hominem in nullo sibi adveniantem, neque ex parte aliqua oppugnantem, qualis erit in futuro beato seculo, nihil in eo caro concupiscens adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: quamvis hujus pacis beatitudinem etiam in hoc seculo nonnulli sancti ex parte praesentent, non quidem nullam interioris exteriorisque sui in seipsum sentiendo discordiam, sed hostilem vitiolorum exercitum resistentibus fortiter superando virtutibus, ut Helcana pater sancti Samuelis, vir unus dicitur est. Sic itaque totus in se erit, sibi que conveniens, & seipsum in se convertens, & immobiliter in illa gloria, ac sine fine consistens. Hi ergo circuli figurati per dilectionis Dei copulam, & ligno crucis affixi sunt: & uniusquisque eorum dicit, *Confido enim, quia neque mors, neque vita, & cetera quae sunt, Paulus enumerat, poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.*

Aut quis dimisit lapidem angularem ejus? Lapis hic angularis est Christus, qui a Deo patre positus est in fundamento terrae Dominicae. ipse est enim, non solum fundamentalis, sed & angularis, in quo duo populi, Judaeorum videlicet & gentium continentur, de quo & Psalmista ait, *Lapis quem reproboverunt edificantes, hic factus est in caput anguli.* & Apostolus ait: *Ipsa summa angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis structura compaginata crescit in templum sanctum in Domino.*

Chin me laudarent, inquit, astra matutina & jubilarent omnes filii Dei. Astra & filii Dei, Angeli intelliguntur, qui in nativitate Salvatoris exultaverunt, sicut ait Angelus ac pastores: *Eccce evangelio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* itemque Evangelista: *Et subito facta est cum angelo multitudo caelestis exercitus laudantium Deum, & dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bone voluntatis.* Quod autem Angeli astra matutina dicuntur, idcirco est, quia inter creaturas rationales primi facti sunt in die qui est Christus, & filii Dei sunt non tenebrarum. Tunc voce magna, sicut supra dictum est, *laudaverunt me omnes Angeli mei:* quemadmodum & in illius ovicium

lae humani generis salute, laudantes Deum gavisi sunt. Itemque astra matutina, omnes filios Ecclesie non ablutere sentimus, qui per baptismum renascuntur in Christo, sicut ait Apostolus ad Ecclesiam scribens: *Omnes enim vos estis filii per fidem in Christo Iesu.* Hi ergo propter vigiliam matutinam in qua Dominus surrexit, astra matutina dicuntur, vel pro incipiente in eis gratiae novae lumine, unde & neophyti nuncupantur.

Quis conclusit ostium mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens? Cum in conditione mundi aqua omnem terram operiret, & tenebrae essent super faciem abyssi, tunc secundum fidem libri Geneseos praecipit Deus in die tertio, ut omnes aquae in locum unum congregarentur, & appareret arida, quibus etiam terminum finemque imposuit, ne se foras limites suos ad operiendam terram rursus effunderent. Vulvam de qua mare procedebat, catachresticos ipsam terram subjacentem possumus intelligere, ut de ea & in ea aquam creatam a Deo esse credamus, duas enim partes mundi magnas, caelum & terram, Deus ex nihilo fecit, & de una earum velut de materia informi ceteras creaturas distinctas sive formatas instituit, inter quarum creationem & aquas credimus factas, quarum quidem conditionem in principio Geneseos scriptam non legimus, aliarum vero penes omnium facturam in libris Dominicis recensemus, licet & de ipso mari sanctus David dixerit, cum de beato viro loqueretur, *Spes ejus in Domino Deo ipsius, qui fecit caelum & terram, mare, & omnia quae in eis sunt.* Hunc ergo maris processum, effusionem aquarum dicere mihi videtur, qui de occultis venarum terrae sinibus emanabat, & operiebat omnem faciem terrae, quod in diluvio manifestius factum legimus, ubi dicitur, *Omnes fontes abyssi magna aperti sunt.* Proinde vulvam maris, terrae sinum aestimo, ut mare de eadem progenitam noverimus. Sed dicit aliquis, Ego aquarum moles caelo & terrae dico esse congenitas, & simul creatas, denique de aquis, quemadmodum & de terra fecit Deus, sive produxit ceteras creaturas. Si ergo hoc exemplum opinionem istam confirmat, ut ideo & aquae ex nihilo creatae dicantur, quia & de ipsis alia, & alia in ipsis jubente Deo quam plurima animantia processerunt: de caelo hoc quid dicitur, quod est pars mundi praestantior? de quo non legimus, quod ex eo quasi de informi materia aliquid procreatum sit, in quo etiam, quod ad majorem decoris ejus pulchritudinem pertineret, quarto die solem & lunam stellasque, ac diversos alicorum micantium globos Deus fecit, ordinavit, atque composuit? Ergo juxta hanc assertiorem meliora erunt maris & terrae elementa, quam caelum, cujus ornatum pulcherrimum admirantes suspicimus, quoniam praecellit vel maxime ceteris creaturis.

Cum ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi pannis infantia obvolverem. Cum ergo ait, magnum sit mare latitudine, longitudine & profundum, per fortitudinem tamen potentiae meae illud velut parvulum elementum nube tanquam vestimento videlicet, & vilibus rebus operui, quae utique assimilantur pannis infantiae. Et quia mare superius dixerat quasi de vulva procedere, servans translationem nominis, ipsum mare velut parvulum procreatum, tanquam pannis infantiae ait caligine obvolutum. Sive ut alii dixerunt. Et nebula obvolvit illud.

Circumdedi illud terminus meis, & posui vestem & ostia: & dixi, usque huc venies, & non procedes amplius, & hic refringes tumentes fluctus tuos. Termini isti, divini sermones sunt, qui sententia immobilis velut termini definiti intelliguntur. hoc ipsum est & illud quod sequitur Deo dicente, *Posui vestem & ostia.* Aliter, *Quis conclusit ostium mare seculum hoc scriptura divina frequenter mare appellant, ut etiam S. David ait: Hoc mare magnum & spatiosum.* Itemque: *Qui descendunt mare in navibus.* Et Abacuc *Mysis in mare equos tuos, Et Esayas, Occidit cetum, qui in mari est.* Proinde hoc mare praecipit divinis velut quibusdam limitibus factorum eloquiorum concluditur, ut de utero cordis sui, ubi cogitationibus velut ex semine curas illecebras mundialis voluptatis delectatione concipiebat, jam non in opus quasi pariendo erumperet, sed effunderet in diversa facinora perpetranda. Et ideo cum

Esa. 54.

I. Cor. 12. Ephes. 4.

Act. 4.

Psal. 92.

1. Reg. 1.

Rom. 8.

Psal. 117.

Ephes. 2.

Luc. 2.

Gal. 3.

Cap. 1.

Psal. 145.

Psal. 103. Psal. 106. Cap. 3. Esa. 27.

videtur

Mundus fidelium.

Joan. 3. Mundus incredulus.
Joan. 15.

Genf. 1.

vidisset Propheta mundum credentem Deo hoc bonum in se continentia possidere, gratulas ait ad Dominum: Tu *confrimasti in virtute tua mare*, Mundum dico fidelem sanctæ Ecclesiæ populū, qui mare specialiter dicitur, & habitat in hoc mundo. Et iste ille mundus fidelium, de quo Dominus ait, *Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suū unigenitum daret pro eo*. Est & mundus incredulorum, de quo similiter ipse Dominus ait ad discipulos suos: *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem odio habuit. Si mundo essetis, mundus quod suum esset diligeret: quia verò de hoc mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*. Sic itaq; duos mundos populorum in hoc corporali & animali mundo dicimus habitare: qui duo maria secundum exemplum superius positum dici possunt, ab hoc scilicet mari aquarū metaphoricè nomē accipientes, quia & domus dicitur bona sive mala, & civitas optima sive etiam pessima, sed habitatoribus. Mare verò tropicòs dicuntur populi fluctuantes, qui in hac vita inquieto motu, incertoque jactantur: *Cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud velut pannu infantia obvolverem*. Nubem omnia operientem, Spiritus sanctum creaturis omnibus infusum pariter & superfulum accipiamus, de quo ait: *Spiritus autem Domini super ferebas tur super aquas*. Caligo autem, quicquid est inane, trans mundum, quod jam nihil est, id est, rerum defectus intelligi potest moraliter. Hic autem juxta auctoritatem scripturæ, nubes est unusquisq; veritatis annunciator, horum igitur verbis consolatoris atq; doctrina rorante desuper, ait Dominus, mundum fidelium ab æstu tentationum protegi, eiq; umbram refrigerij super promissione æternæ beatitudinis præberi: hoc est inquam vestimentum, quod per sanctos meos ministros Evangelij mei super mare populorum expandi, ne infidelitatis, videlicet caumate torterentur. Quod etiam mare populorum intra prædicationem perfectam Evangelij positum, propter motum & intellectus infantiam, quibusdam velut panis, id est antiquis, gravibus ac vetustis sensibus operitur, eo quòd secretiora mysteria non valeant intueri, quæ sunt eis intelligentiæ involuta caligine. *Circumdedi illud terminū meū, & posui vèctem & ostia: & dixi: Vsq; huc venies, & non procedes amplius: & hic confringes tumentes fluctus tuos*. Terminis, inquit Deus, mandatorum meorum, prædictum mare intra unitus fidei confessionem congregavi atq; conclusi, & ad cohibendum se, fortissimum illi vèctem charitatis opposui: ostia quoq; infidelitatis obstruxi, ut quantalibet temptatum ac persecutionum violentia defixos obedientiæ limites transcendere compellatur, nunquā charitatis meæ circumseptā transiliat. Cuiq; dixi, *Vsq; huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*: id est, si qui fortè cogitationum malarū fluctus te intra pelagus tui cordis exagitant, æstusq; validus pressurarum te funditus comovoente pertētat, de statu quoq; tuo in aridam siccitatem velut in arenas steriles impellit, hæc munimenta fidei & charitatis meæ cave ne transeas: & ita fiet ut fluctus minarum impetu tempestatis allis, in petra fidei validissima dissolvantur.

Nunquid post ortum tuū, id est, postquam natus es, præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locū suū? Hoc Deus ait ad Job, quòd cōdituram à se creaturā suam ordinem per gyros suos revertentem, ad ordinata loca redire quotidie ipse disponat: & idcirco Job arguitur, qui Deum factorem & gubernatorem rerum omnium diceret circa se nullo moderamine æquitatis operatum, & quasi ita dicens, ait ei: Tu qui valde sapientem te arbitraris, quasi coæqualis lucem mecum fueris fabricatus, & de meis judicijs disputare te posse credis, ut sic elementa astrorum præceptū impleatur creatoris: te fortitan disponente, ministerij sui peragunt cursum, cum ista per me prius quam tu in Adam per me existeres, sint creata. Aliter hoc diluculum Saluator noster est, qui & sol justitiæ appellatur, ipso calore fidei, & splendore gratiæ suæ Ecclesiam, mundum scilicet rationalem, proprius moderat illuminat. Igitur nunquid tu Job præcepisti huic diluculo, ut de cælo respiciens huic mundo orientur ijs qui sedebant in tenebris, & in umbra mortis: Quemadmodum ergo tu Job post initium tuū præcipere non potuisti æterno ut mundo in errorū tenebris constituto esset dilu-

Mala. 4.

culum, ita nec post oceanum mortis ejus in resurrectionis aurota locum gloriæ ejus in dextera patris sui ostendere potuisti: quæ post mortē quā spontē susceperat, ad me iterum revocavi, sicut & ipse Dominus Jesus Christus ait in Evangelio: *Si ergo videritis filium hominis ascendente ad cælum*.

Et tenuisti concutiens extrema terra, & excussisti impiorum terram. Potest hæc terra Ecclesiæ intelligi, de cujus fundamentis Dominus superius dixit: de qua in extremis terræ, id est, in novissimo seculo excutiendi sunt peccatores, ut ipse Dominus loquitur per Prophetam: *Ecce ego mandabo, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur in cribro*. Deus ergo qui secundum Prophetam mensus est aquas pugillo, & cælum palmo ponderavit, & tribus digitis terram appendit, ipse præ magnitudine virtutis suæ utraque manu tenens margines terræ, quasi cribrum huc atq; illic concutit sive excutit tanquam vestimentum, ut impios velut paleas & lolium excutiat à frumento iustorum. Proinde hæc omnia operantis non solum fortitudo, verum & justitia demonstratur. Secundum moralem verò sensum de angustijs intelligentiæ loci hujus, ut æstimo, facilior exitus est, ut terram interpretemur naturam humanam, quia ab humo homo dictus est: & extrema ejus sint factorum vita, qui in carne positi, sine carnis illecebris vivunt, & ideo in extremis terræ esse dicuntur, de terrenis actibus exeuntes, non in medio tanquam in tota carne viventes. Hæc igitur extrema sive fines terræ in manu Domini sunt, sicut ait Prophetam: *Quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ*. Quos hic ait Dominus se tenere atque concutere, ut tremant à facie ejus, sicut de eo Prophetam ait: *Quis respicit in terram, & facit eam tremere*. Et ita de terra eorum excutit impios, quos atq; excandos mores intelligimus vitiorum. Excitat ergo Dominus à sanctis suis hujusmodi impios, quòdo eos ab illis purificatos reddat, eosque constituit innocentes. De talibus impijs & peccatoribus Prophetam dicitur: *In matutino, id est, in cognitione scientiæ Dei, fidei in me luce nascente, interficiebam omnes fines terræ, ut disperdam de civitate Domini, de qualibet utiq; anima sancta, omnes operantes iniquitatem*. Sive in novissimo seculorum tenebit Deus mundum quasi reum ad judicium suum, quo tempore extrema etiam terrarum conscientiæ tremore quatentur, ubi minimos quoq; in extremis terræ nominatos intelligere possumus, qui & ipsi iusto judicio Dei ut impij & impij de terra mansuetorum excutiendi sunt. *Batui autem mitres, quoniam ipsi possidebunt terram*.

Respicietur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum. Signaculum istud, anima hominis intelligitur, quæ ad imaginem & similitudinem Dei facta est. Expressit est quippe in ea similitudo bonitatis Dei, omniumq; virtutum Deus. Hoc igitur signaculum, ait, imaginis Dei & similitudinis, quod per Adæ peccatum attritum fuerat & oblitum, rursum per Christum iterata impressione restituitur, quod signaculum nunc quidem per fidem & baptismum gratè renovatur, & vita meliore menti insculpitur: sed in refectione in totum omnimodis restaurabitur, quando sicut ipsum humani corporis lutum reparabitur, ita & anima cui eo pariter vestimento immortalitatis, velut stola gloriæ vestietur: ut quemadmodū ipsa gloria in corruptione immortalitatis, id est, Christus manet in æternum, ita & is qui ea indutus fuerit, gloriosus sine fine permaneat, de quo vestimento respiciens ad lutum carnis suæ Apostolus ait: *Operiet corruptibile hoc induere incorruptibilem, & mortale hoc induere immortalitatem*. Hoc tamen diligentius est intelligendum, quod in scripturis diverso intellectu vestimenta dicuntur. Vestimentum ergo aliquando dicitur ipsum corpus nostrum, quo anima velut quodam amictu circumdatur, sicut Prophetam ait ad animam peccatricem: *Operietur virtus tua vestimentum tuum*. Itemq; vestimenta anime sunt virtutes, quibus eadem anima componitur & ornatur: de quibus Prophetam ait ad justum, & misericordias operantem, *Tunc erumpet matutinum lumen tuum, & vestimenta tua cæli orientur*. Et quoniam hæc vestimenta viva sunt & rationalia, non deficient tibi, sed orientur in te, Prophetam pollicitus est. Et peccata aliquando vestimenta nuncupantur, ut Zacharias Prophetam ait: *Et Iesus erat indutus vestimēta*.

Job 1.

sordidi : & dixit angelus ad eos qui stabant coram se, dicens : Auferite vestimenta sordida ab eo, & dixit ad eum : Ecce abstuli iniquitatem tuam, & supra diximus, vestimentum esse gloria immortalitatis, cujus luce quae nunquam deficit, homo est aeternaliter vestiendus. Alii interpretes ita dixerunt : Et tu sumens lutum figurasti dominem, & famulum eum posuisti super terram; id est, creaturis omnibus praerminentem. Secundum mysticos intellectus, obumbrante Spiritu sancto figuratus est homo Jesus Christus de terra Mariae virginis: hoc igitur modo de luto carnis humanae assumptus est, verumtamen lutum hoc loco non propter utilitatem nominis dictum noverimus, sed propter ipsam materiam de qua sumptus est Christus, veluti Adam in principio, qui de limbo terrae psalmatus est. Et sicut ille per unum exitit de sinu terrae, ita & per unum creatorem se formatus est in utero matris, & ita famulus positus est super omnem terram, unde jam à solis ortu usque, ad occasum laudatur nomen Domini.

Prov. 24

Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum conteretur.) Lux impiorum est hujus mundi gloria & felicitas, quae mundo praetereunte transibit, sicut & Salomon ait : Lumen impiorum extinguetur, & eorum virtus ac potentia, quae brachii nomine dicta est, illico conteretur.

Aestus maris ratio,

Nunquid ingressus es profunda maris, & in novissimis abyssi deambulasti.) Providentiam suam Deus, quae cuncta dispensat & regit, in his locis multimodo copioso sermone significat, unde ait ad Job: Si potes ubique esse & nosse omnia quae creata sunt, & si abditos terrarum sinus penetrare potuisti, si etiam profunda maris, & novissima ejus, atque extrema abyssi perstrutatus es? Ad increpationem ergo Job ista dicuntur, ubi alii dixerunt: *Nunquid ingressus es fontem maris?* id est, initium atque originem, unde quod ipsum mare quasi de matrice emanet, dicere videtur, quod oceani perenni cursu fieri novimus, feceruntque hoc arce confirmant, quod illa immensa effusio maris Oceani per omnium regionum ac patriarum fluvios itura uno puncto temporis fiat, quam nos tamen scimus omnium dierum ac noctium alternante successu per horas viginti quatuor bis venire, atque unius horae aequinoctialis doctante transmissio, tardius sine intermissione sive die venire seu nocte: per quinque vero aequinoctiales horas refluxu aestu violento; impetu, sive ardor perditis tantum, sive etiam refluxus magnorum quoque fluminum cursibus ad superiora conscendere, ac per septem ejusdem mensurae horas recurru paulo leviore defluere, & ea tantum quae quinque horis fuerat suppleta vacuare. Proinde credibile videtur potest, quod in eodem mari velut fons quidam tantarum aquarum ebulliat, de cujus profunditate & subjacente abyssi definito sibi tempore aquae immensa in illam superficem profundantur, & rursum recurrentes in eodem profundissimos sinus decidunt, praecipitesque descendunt, & à Deo sibi constituta lege perpetua ab imis semper ebulliant, atque iterum in ima decurrant, & inde forsitan dixerit Deus ad sanctum Job, *Nunquid ingressus es fontem maris?* quoniam Deo soli nota sunt quae creavit. Porro secundum mysticos intellectus hoc dixisse Dominum puto, quod circa finem saeculi pro redemptione hominis esset ad inferos descendurus, ubi pro potestate descendens deambulasse se dixit: quia impossibile erat, ut quasi reus peccati infernalibus vinculis teneretur. Ipse enim solus factus est sicut homo, ad praesens quidem sine adiutorio, sed tamen inter mortuos liber. Quod autem infernus in imo terrarum sit, Jonas Propheta, qui specialiter figuram habuit Salvatoris, in oratione sua, quam in ventre piscis fudit ad Deum, manifestè demonstrat, quoque infernum abyssi aquae circumluant, & multis aliis locis scripturae de qualitate inferorum loquuntur. Possumus & moraliter hunc locum sentire, ut quia mare per figuram hoc saeculum dici novimus, profunda ejus iniqui sunt & peccatores: qui quantum illud diligunt, tantum in ejus oblectabilissimam profunditatem demerguntur, ut omnino non videant lumen Evangelii gloriae Christi: novissima vero abyssi sunt omnes impii & sacrilegi, qui in profundiores peccatorum tenebras descendentes, lasciviarum nimio fluxu velut aquarum multitudine deprimuntur: & ad hos Dominus nostrar neminem despiciens, omnesque salutare cupiens, venire

Infernus in imo terrarum. Ion. 2.

dignatus est, ut corda eorum infidelitate caecata, per gratiam suam fide illuminaret: & effectus lux in Domino, fierent templum ejus, ut inambulare & inhabitaret in eis, & esset eorum Deus.

Nunquid aperta sunt tibi porta mortis, & ostia tenebrosa visidisti?) Nulla creatura est, quamvis praepotens & fortis, quae Dei majestati possit obistere, & ideo quia per naturam sentiunt creatorem, credunt divinae potentiae, quia ei omnino nequeunt contraire, unde & antiqui interpretes ita dixerunt: *Nunquid aperta sunt tibi metae porta mortis?* Ubi intelligitur, quia hujusmodi porta quae utique metuent, non sint insensibiles & inanimales: sed sint illi potius spiritus immundi, inimici nostri, ad veritatem videlicet potestates, per quas referatus est generi humano amplissimus perditionis introitus. Ipsae sunt & ostia tenebrosa, quorum animos malevolos, & obscuritate invidia plenos Deus solus perspicit, igitur quoniam in de quibus loquimur, tenebrae facti sunt recedendo à Deo vero lumine, & potestates tenebrarum sunt appellati, id est principes hominum peccatorum: idcirco etiam ostia tenebrosa dicuntur, quia deceptione eorum factus est hominibus per iniquitatem tenebras ingressus ad mortem. Ubi ergo dictum est, *Et ostia tenebrosa visidisti*, quod etiam nos jam exposuimus: alii interpretes locum ipsum manifestius transulerunt, ita dicentes: *Aut ianitores inferi videmeste timuerunt?* qui locus expositione non indiget, quin potius quod obscurè superius dictum est, aperitissimè declaravit. Certè in passione & morte Domini haec quae dicuntur luce sunt clariora, qui claustra inferorum aperuit, sanctorum inde animas liberavit, leges tartari exiens ab inferis solvit, sententiam mortis relurgens irritam fecit, principatus & potestates tremantes, qui erant ianitores mortis & ostia, tradidit fiducialiter, sive palam triumphans eos in semetipso. Secundum ythicum verò intelligentiam, portae mortis, sensus sunt nostri, quae portae tunc virtutibus clausae sunt, quando à vitiis obtinentur, & per eas mors peccati ad arcem mentis ingreditur. Quae & ostia tenebrosa ideo appellantur, quia ad tenebras sive peccatorum sive etiam poenarum aditum sui pandunt. Itae itaque portae, sive haec ostia alio modo aperiuntur in hominibus ad salutem, cum evictis vitiis tanquam hostibus, sive expugnatis atque in fugam versis, sanctitatis eas virtutibus homines aperuerunt, ut audiat cum exhortatione sermonem Prophetae, dicens: *Aperite mihi portas justitiae, & ingressus eas confitebor Domino.* Sanctus enim homo ad possidentem sanctitatis patrimonium, & virtutum monilia conservantem, affectu congaudentis ingreditur: quoniam ex participatione thesauri communis sit illis cor unum, & anima una in Deum; & ita in hoc mundo velut in fornace examinationum pariter possit, quasi ex uno ore benedicant Dominum in omni tempore, & semper laus ejus in ore ipsorum est.

Psal. 117

Nunquid considerasti latitudinem terra?) Quis hominum hanc latitudinem subdere oculis suis potest, nisi ille qui condidit? Item aliter: *Nunquid considerasti latitudinem terra?* Ecclésiastice videlicet, quam per totum mundum crescente ubique Evangelio dilatabo.

Indica ergo mihi, si hoc sapere, sive aliquando intelligere potuisti latitudinem sapientiae meae, quam terrae domus meae, id est Ecclesiae tribui. Nunquid ut futura praevidens, oculo mentis accenso, per temetipsum inspicere potuisti: quae sapientia dilatavit cor Salomonis, sicut arenam quae est in littore maris, cuique dedit prudentiam multam nimis, & quae in exitu canitur, & in latitudine platearum suarum fiducialiter agit: cujus multiplices sentus ex latitudine disputationum ditissimos jubet eadem sapientia in corde hominis describi tripliciter. Haec ergo verba possunt ex persona patris super sapientia, qui est filius ejus, dissepta intelligi.

In qua via habitat lux, & tenebrae quae locus sit, ut ducas unum quoad, ad terminos suos, & intelligas semitas domus ejus.) In via sanctae conversationis hominis, lux virtutum habitat, tenebrarum verò, id est vitiorum locus est homo peccator, vel ille locus de quo dicitur, *Ita maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Nostri ergo Job univulcusque; tenere meritum, ut secundum justitiam unumquemque horum ad terminos praefinitos retributionis ad dexteram

Mat. 25.

finistramvé perducas? & cogitationes cordium ipsorum tanquam semitas domorum suarum intelligere potuisti? Itemq; in qua via, sive terra, ut alij dixerunt, habitet lux? Lux fidei & cognitionis Dei habitat in corde credentis, sive lux in terra, Christus in Ecclesia. Tenebrarum autem, id est ignorantia & infidelitatis locus est cor insipientium & incredulorum, & ideo per quaslibet semitas tentant boni seu mali, secundum meritum ad domum æternæ habitacionis iusto & bono Domino ducente perveniunt.

Sciebas tunc quid nasciturus esses, & numerum dierum tuorum noveras? Quis hominum novit antequam sit, quia futurus est, ætatisq; suæ dies, annosvé cognoscat? itemq; in Adam peccator & si ius mortis effectus, quando scire vel scire potuisti, quod per spiritum & gratiam baptisimi nasciturus eras de visceribus matris Ecclesiæ, & in æternum seculum novissima resurrectione præparandus? & numerum dierum tuorum, qui sine fine sunt, unde ipse per teipsum cognoscere potuisti?

Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspersisti: quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli? Hi thesauri nominati non in aliquo in seculo & capaci loco, qui moles & congeries infinitarum nimum intra se habeat conditas, de quo olim hæc coacerata species cum Deus voluerit profertantur, sed in ejus voluntate & dispositione sunt constituti, sicut in alio loco ait, *Es species agri mecum est*, apud quem nihil est imperfectum, quia non est aliud cogitare illius, aliud facere, sed protinus fit quod voluerit. In hæc ergo secretam Domini dispositionem, ubi essent isti thesauri harum rerum, cum adhuc corporaliter in se non existerent, interrogatur Job si intrare potuerit, Nemo enim secretum illud divinae majestatis potest adire sive cognoscere, nisi filius qui est in sinu patris, uniusq; naturæ atque substantiæ. Hæc ergo præparata dicuntur à Deo, in tempus hostis & belli. Multis igitur modis ac diversis alijs inenarrabilibus judicijs suis Deus flagellat & corripit genus humanum, sicut etiam Ægyptios, quos fulminibus & grandine devastavit, & generaliter alijs rebus frequentat hominum castigationem, hostili humiliat incursum, terrarum motu vastat, hiatusq; devorat atq; consumit, turbinibus perdit, ruinis opprimit, naufragiisq; demergit: alijs quoq; plagis innumeris verberat sive lentis infirmitatibus, sive acutis languoribus, atq; aere corrupto, ut in Deuteronomio legitur. hoc enim hostibus suis repugnantibus & rebellantibus præparat, ut eis secundum iustitiam suam infligat debitas penas tribulationum. Itemq; aliter, nivera nunc in bonam nunc in contrariam accipimus partem: & idcirco sub nivis & grandinis nomine præfiguratum hoc loco puro adversarij potestatem collegimus, quod longè à charitatis Dei calore discesserit, id est Deum habitantem in cælo reliquerit, ut iusto iudicio Dei projiceretur in terram. Hujus autem nivis & grandinis, quæ in quandam duritiam naturæ suæ oblita transierit, quasi quadam secreta, cogitationum scilicet machinationum, thesauros Deus voluit nominare, sicut & propheta Ezechiel de eorum principe ait: *In multitudine negotiationis tuæ impleta sūt interiora tua iniquitate.* Hujusmodi igitur thesauros Dominus cogitationum omnium solus cognitor persecutus est, Hos inquam, qui per ænigma nivis & grandinis nominati sunt, ait Deus se præparasse in tempus hostis, diemq; pugnae & belli: & quomam impenitentis corde nunquam ad Deum convertendi essent dispensatione divina effecti sunt ministri poenarum, ut alios Dei iudicio ad emendationem flagris correptionum castigant, alios verò secundum iustam sententiam Dei puniant, alios duris tribulationibus affectos, sublimiores contrario, licet proposito, clarioreq; constituent, sicut & in isto sancto Job manifestè apparuit. Per hoc autem & Ægyptij flagellati atque constricti sunt, quibus contra Dei voluntatem pugnantibus ac reluctantibus plagæ horrendæ immixtae sunt per angelos malos. Itemque, *Nunquid ingressus es thesauros nivis, & cætera.* potuit Dominus & de adventu suo in carne hoc loco dixisse, quo ut ignis æternus, & ignis cæli, ignisque divinus, per quem omnes naturæ rationales concalcant, dignatus est ad terrena descendere, qui velut ad iustam regionem mundi hujus, & turbidam

Psal. 46.

Deut. 28.

Ezech. 28.

atque instat grandinis nimio infidelitatis rigore duratam exclamavit, & dixit: *Ignem veni mittere in terram.* Proinde & in hujusmodi humanorum cordium thesauros, oblivione videlicet Dei sui frigidissimos, ingressum se profertur, ut expulso perfidiae frigore, dilectionis ejus amore flagrent, & dicerent: *Conclavit cor meum intra me, & in meditatione mea exarscit ignis.* Itemque ad intelligentiam ignem profectu fidei de stultitiæ frigore venientes dicerent: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum illuminato corde atq; accenso charitatis fomite aperiret nobis scripturas Iesus?* Sic itaque ingressus mundum, ac visitans eum, alpicit corda mortalium, quæ etiam & thesauri ab ipso Domino in Evangelio nuncupantur, ita dicente: *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona.* Hæc igitur Deus facere præparavit, quæ Dominus in tempore hostis, in die pugnae & belli, in tempore utique, quo nobis mortens hostem grave ac molestissimum inimicum diabolum in inferis triumphavit, & resurgens à mortuis, Judæos fidei suæ adversarios expugnavit.

Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram. Quis poterit propriè dicere mortalium quæ sit via solis, quæ ordinato cursu agit in dextro climate cæli, spargentis lucem super terras, aut quemadmodum æstus per vices temporum sive per loca regionum omnium dividatur, ut alibi plus eodem tempore ferveat, quo alibi temperato calore sentitur? Item per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram? Via est & Evangelij prædicatio, per quam lux fidei spargitur super corda credentium. Erupit hinc spargitur, quia infidelitatis mentes hominum ardeat, obvertat divinæ gratiæ cum quadam dispensatione rorentur, & ita dividitur æstus ferventis sancti Spiritus super terram fidelium. Sic inquam dividitur, cum unicusque datur gratia secundum mensuram donationis Domini Christi. Sic & hoc modo dividitur, cum aliis annuncio Christi odor vitæ in vitam sit, aliis vero odor mortis in mortem. Sic ergo dividitur ipsum bonum Evangelij, ut vitam alijs largiatur, alijs mortem crimine infidelitatis operetur. Itemque via sanctæ conversationis hominis, luxque timoris Dei spargitur super omnem ejus corporis terram, ut frugiant ab eo tenebræ peccatorum, & æstus ei tentationum opitulante Dei gratia temperentur, ne exalto super se ardore solis exaltetur. Sic itaque æstus dividitur, cum in totum simul tribulationum pondus imponitur, licet ait Apostolus: *Fidelis qui non patitur vos tentari supra quàm præstis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possit tolerare.* Itemque sicut ait Salomon, *Effugit æstus sicut lapsus ventus, autem corrumpitur in messe filius iniquus.* Videtur filius sapiens, id est separabitur ab æstu ignis ætatis, qui quid in futuro iudicij tempore in diligentia dignum sit videat, quando in messe, id est in fine seculi ventus velut impetu sententiæ Dei iniquus filius corruptendus est.

Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam frænitæ constraxit, ut plueret super terram, absque homine in deserto, nisi nullus mortaliu commoratus? Hic vehementissimas tribuit Salvatoris est Evangelium, qui emisit eloquium suum venturæ, ut velociter curreret sermo ejus. Hic inquam imber in montibus Hierusalem de limo terræ in sublimem surgent: quoniam de Sion exiit lex, ut ait Propheta, & verbum Domini de Hierusalem. Et elevantibus cum sanctus & Apostolicus nubibus, in omnem terram sermo Domini velut aqua effusus, copiosè cucurrit. Aura quoque sibi hæc Spiritus sancti, in variis signis atq; virtutibus viam sibi fidei licet in tribulationibus, terrore nominis Dei, atq; miraculorum communi præcedente. Alii dixerunt: *Quis præparavit pluviam validam sicut? Salvator utique; nolite præparavit flumen omnium populorum, flumen iniquitatis præparavit, ut pluvia copiosa & valida Spiritus sancti madaretur; sicut in ipso principio nascentis Ecclesiæ super Apostolos sanctosq; cæteros demonstratum est.* Quod autem in laude imbris Evangelij dicitur, quod plueret super terram inhabitabilem, & quæ hominem non haberet, non erit mirabile, si ut sonat tantum intelligatur, sed in deserto, id est in nationibus doctrinam copiosè Dominicæ prædicacionis effudit. In deserto inquam, ubi nullus hominum fuerat commoratus, id est quomam

nam

V. B. E. L.
T. O. M. M.
S. A. S. A.
B. V. V. I.
" = 2

niam nullus Prophetarum à Deo ad gentes fuerat missus.

Vi impletur iniviam & desolata. & producet herbas virides. Evangelij imber terram Ecclesiae, quae fuerat desolata à Deo, & iniviam, charitatis Dei ad pe replevit, atque pinguedine, ut ex ubertate donorum caelestium produceret atque profunderet herbas virentes sativi feminis, secundum genus suum: sicut ait in Psalmo, *Et florebut de civitate sicut senum terra, & multiplicatis fructibus, faceret secundum parabolam Domini, aliud tricesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum fructum; & audiret Prophetam cum exhortatione se consolantem: Latere sterili, quae non parit: erumpet & exclama, quae non parturit: quia multi filij de terra magis quam eius quae habet virum.*

Psal. 71.

Matt. 13.

Esa. 54.

Quis est pluvia pater? vel quis genuit stillas rosi? Quis est hujus pluviae & hujus imbris Dominici auctor & conditor, nisi Dominus? quam pluviam voluntariam segregavit hereditati suae, sicut dicit pater ad filium: *Pete à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrae.* Ipse etiam Deus genuit stillas rosi, hinc & Propheta ait ad Dominum: *Ros enim qui à te est, semita est illa.* Proinde in pluvia affluentissimam largientem divinam gratiam demonstravit: in rore autem eandem gratiam sensim insidentem visceribus, & medullas animae penetrantem. Alij dixerunt, *Vel quis genuit glebas rosi?* Has igitur glebas unumquemque sanctorum non absurdum erit intellexisse, quae sunt in agro Ecclesiae, quibusque dicit Apostolus: *Dei agricultura estis.* Illic ergo ita glebae per baptismum in Christo sunt genitae, sicut ait Apostolus: *Creati in Christo Iesu, in operibus boni.* Unde de hoc rore caelesti insulae, pingues in sanctis fructibus, & uberes extiterunt.

Psal. 67.

Psal. 2.

I. Cor. 3.

Ephes. 2.

De cujus utero egressa est glacies? Uteri nomine, cordis secretum significasse mihi videtur. Non enim perspicabiliter egressam glaciem de ore Dei intelligere debemus, sed de illo mentis suae secreto & inscrutabili iudicio tuo, iustam ac discretam manasse sententiam. Egredi ergo glaciem dixit, pro egrediente iudicio, quo secundum suum meritum, quidam hominum percipiuntur plaga obdurationis, & corda eorum ductissimo atque insolubili quodam gelu frigoris constringuntur, ut non sentiant ferventis divinae charitatis calorem. Quod de angelis apostatis verissime dici potest, & specialiter de Judaeis intelligendum est, quibus aquae eloquiorum caelestium glaciatae sunt, ut in fructu gentium gratiae profluerent, de quarum vocatione dictum est superiore vehiculo: & de quibus in Psalmo ita dicitur, *Posuit desertum in signa aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum, & inhabitare fecit ibi esurientes* (id est elicientes iustitiam) *& seminaverunt agros & plantaverunt vineas, & fecerunt fructum nativitatibus, & benedixit eos, & multiplicati sunt nimis.* Qui ergo mente spiritualiter nunc ubique positum conuertit Ecclesiam, videt terram ejus quae fuit à Deo aliquando deserta, nunc praedictis omnibus spiritualibus copiis abundare. Sic itaque praedictas stillas rotis de caelo defluentes, suscepit Ecclesia, & secundum Iudicium librum, quod tempore Gedeon ducis factum legitur, ros unius oviceulae velleris, gentisque modicae totam terram, Christo credentem, gratia benedictionis infudit, & impletum est illud mysticum quod Psalmista praedixerat dicens: *Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.* Hermon itaque montis, qui interpretatur anathema, & significat altitudine sua superbum populum Judaeorum. Illius ergo ros gratiae videlicet & benedictionis, descendit in montem Sion, Sion namque mons excelsus virtutibus atque sublimis, Ecclesia est, in quo constituta est specula contemplationis futurae credentium. Unde & propter ipsam virtutem ipsi, Sion specula interpretatur. Et ut nossemus proprium istius rosi nomen, ait Psalmista: *Quoniam illis, scilicet in monte Sion, mandavit Dominus benedictionem, & vitam usque in seculum.* Et legitur dicente Domino secundum eundem sensum: *Et gelu de caelo quo genuit.*

Pf. 106.

Iudic. 16.

Pf. 132.

Hoc igitur modo de caelo obdurationis sententia facilius ferriatur. Quod utique malum eis iuste à Deo dicitur procreari, ut Pharaoni scilicet & Judaeis, quos propter infidelitatem suam & nimiam oblationem coram legitur obdurationis, dum Dei patientiam incuriam esse praesentiam, vel ignorantiam libimet inquit,

Bezae Tom 4.

tas stulta mentitur. Sequitur de huiusmodi dicente Domino:

In similitudinem lapidis aquae durantur. Nominem aquarum secundum scripturarum auctoritatem populi intelliguntur, sicut ait Joan. Apostolus: *Aqua autem populi sunt, & David ad Dominum, Libera me, inquit, de aquis multarum, de manu filiorum alienorum.* De his ergo dicere mihi videtur, qui nimio oblivioni Dei frigore obriguerunt, & ad instar lapidum solidi, & nimium duri effecti sunt, deinde ait:

Apoc. 17. Pf. 143.

Et superficies abyssi constringitur. In abyfso profundissimam obscuritatem mentis puto intelligendam, quae ita obduratione infidelitatis nimiae operatur, & constringitur quodam gelu impietatis, ut saxo similis fiat, ita ut tali menti non sit ullas ad Deum aditus respirandi: secundum illud quod Apostolus de Judaeis testimonium propheticum allumens, locutus est dicens, *Dedit illi Deus spiritum computationis, oculos ut non videant usque in hodiernum diem.* In Psalmo quoque centesimo quadagesimo septimo, de gelu vel glacie & crystallo, secundum hunc sensum, quem Dominus dixisse hic legitur. Prophetam mystice locutum fuisse manifestum est. Possimus haec loca & simpliciter intelligere. *Et gelu de caelo quo genuit* caelum appellantes glaciae montium excelsorum cacumina, & per immentum aeternum loca caelo viciniora, quae coangustata suorum cacuminum summitate, & nunc hoc, nunc illo latere à facie solis abscondita: tamen ita ejus radiis concalescent, ut terrae quae in planitie jacent, tota illum latitudinis suae extensione suscipiant. Secundum hanc ergo consuetudinem scripturarum, ipse Dominus ait in Evangelio: *Considerate volatilia caeli, id est, quae passim per alta hujus aeris deferuntur.* His secundum litteram non omisiss, ea potius quae sacrata à Domino praedicta sunt, intelligere non oportet.

Esa 6. Rom. 11.

Math. 6.

Nunquid coniungere valebit micantes stellas Pleiades? aut gyrum Arcturi poterit dissipare? Nunc de caeli ordine & astrorum signorumque circuitu loquitur ad Job. Pleiadas appellant stellas, quae unctae septem esse monstrantur, quae etiam plerique Septentriones nuncupant. His ergo Graeci, eo quod multae simul essent, nomen ab ipsa multitudine posterunt, pleos enim multitudo dicitur: & inde derivatum est, ut Pleiades appellaretur. Ait ergo Deus ad Job: Nunquid ut stellae inunctae, & simul ut sint, tua potentia facere poterit? Septentriones quoque sive Arcturi circuitum, quem indefinitum gyro per sinistram plagam mundi in se facio recurrere, ut totus in se vadat semper, & redeat, nunquid tu poteris dissipare? De astris caeli sive signis, & in aliis locis scripturae legitur, sicut in Jesu Nave & Iudicum. *Fuit, inquit, terminus Amorrae ab ascensu scorpionis Petra Petra hodieque nomen est civitatis.* Igitur Domini verba secundum mysticos intellectus dicamus, ut caelum interpretemur Ecclesiam, quam superius Dominus terrae vocabulo nuncupavit. Sed ibi propter eriginem suam terra est appellata, hic vero sublimata per Christum in gloriam, caelura rectissime intelligitur. In hoc igitur caelo, Ecclesia scilicet, stellae Pleiades & Septentriones unam in se factae interpretationis continent formam. Ipse enim septenarius numerus, septiformis spiritus gratias in se demonstrat, quae in hoc caelo ut stellae micant, ipsaque gratiarum spiritus in eodem firmamento caeli relutent. Illae igitur stellae per Prophetam septem oculi appellantur, quorum oculorum gratias atque virtutes Esaias propheta enumerat, ubi de natiuitate Salvatoris vaticinatur, dicens: *Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij & virtutis, spiritus scientiae & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Queniamadmodum ergo quilibet quam non potuit indistinctibili lumine haec spiritualia astra coniungere, ita omnino fieri non potest, ut haec stellae gratiarum Ecclesiam meam circumstantes, ab unionis connexione insolubili separentur. Quod autem alij dixerunt, *Aut intellexisti nexum Pleiadis? ad spirituales intelligentiam erit animum concutientis, ut aliquid allegoricum labore inquirere.* Nunquid aut septentriones septem Orionis aperuisti? Apetit enim se ac manifestat mundo ipsa multitudo stellarum, quando post aliquot menses in media aetate ceperit apparere.

Iudic. 1.

Zach 3.

Esa. 11.

Nunquid adducit Luciferum in tempore suo, & vesperum suum?

C. 2.

per filios

per filios terra confurgere facti?) Stella est, quam Luciferum dicimus, stellis cæteris clarior: quam ferunt etiam doctores Ecclesiæ, unam esse de illis quinque stellis, quas Planetas appellant, & quæ dissimilem aliarum stellarum cursum habeant, multoque velociorem: & inde planeta, id est vagantes sive errantes dicantur, eo quod non certum, sed mutabilem cursum habeant. Hunc igitur Luciferum apparituum terris post biennium, autumant in oriente nasci. Alia verò stella, quam vesperum appellant, eo quod circa diei vesperum, suo tamen tempore mundo monstratur: hanc inquit Deus ad Job, super filios terra tu confurgere facti? Qui ergo intelligis potentiam omnia gubernantis, & in te operantis agnosce iustitiam. Hanc alij interpretes Mazuroth nuncupant, quod signum multarum stellarum est, vel nomen duodecim signorum. Spiritualiter autem verba sunt patris de filio suo Salvatore nostro, ita dicentis: Nunquid eduxi Luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terra confurgere facti? Ubi & adventus Domini in carne venturi significatus est, & resurrectio ejus ex mortuis figurata. Nam veniente plenitudine temporis, ut ait Apostolus misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. In hoc igitur tempore suo educit à Deo pater est, ut terras inviteret. Quis deo Luciferi nuncupatus est, quia veniens de sublimibus, tanquam post biennium, post legem & prophetas ortus est super nos, positus in tenebris, & in umbra mortis: & lucem nobis fidei & paternæ cognitionis exhibuit. Vesper verò, id est filius hominis appellatur, quia in cruce tempore passionis occubuit, de quo ait Propheta populis credituris: iter facite et qui ascendit super occasum, Dominus nomen est illi. Qui tunc in tempore occasus sui, quando ait ad patrem, in manus tuas commendo spiritum meum: sicut sol, cognovit occasum suum, posuit tenebras, & facta est nox, in corde infidelium Judæorum. Hunc igitur Deus pater ut pastorem magnum ovium à mortuis excitavit. Hunc inquam vesperum, eo quod sacrificium velo pertinens in vespera seculorum missus obtulerit, filium hominis super filios terræ confurgere fecit, ut jam non sint caro & terra eia serpentes, neque filij noctis & tenebrarum, sed sint filij luciferi, filij Dei.

Gal. 4.

Psal. 67.

Luc. 23.

Nunquid nosti ordinem cæli, & pones ratione ejus in terra? Si numerum astrorum omnium potest quispiam mortaliū nosse, potest & militiæ eorum ordinem perstrutari. Nemo ergo hæc proprie novit, nisi solus ille qui condidit. Spirituali autem sensu ita intelligi potest: Nunquid tu Job quasi cognitor futurorum jam nosti, quo ordine in cælo Ecclesia, & quam diversæ atque multiplices gratiæ spiritus mei velut stellæ resurgant: sive qua gloria, vel quo ordine meritorum ut siderum radiantium globus sancti in resurrectione fulgebunt? Hunc locum alijta verterunt: Aut omnia que sub cælo sunt, pariter sunt. Ubi hoc dicere videtur, quod volubilitas temporum sive stellarum per spacia sibi succedentia redeat & recurat, Spiritualiter autem ita dictum existimandum est, quod dispensatio per Christum reconciliationis humanæ usque in finem seculi creascit ad notitiam omnium nationum, sive quia sancti ut ad calcem virtutum perveniant, quotidie morum sanctitate proficiunt: & ideo sub cælo, id est, sub obedientia ecclesiasticæ disciplinæ sunt constituti.

Nunquid elevabis in nebulam vocem tuam, & impetus aquarum operiet te? Quod ita primo auditu intelligendum est Nunquid habes tantam potentiam, ut ad imperium ac nutum tuum illico imbres infundentes & operientes te de cælo descendant? Secundum alioverò intelligentiam, Vocem meam flevo, ait Dominus quando hominibus clamo: Venite ad me omnes qui laboratis, & pietatis affectu pulsati, secreta mentis ipsorum, ubi est velut nebula caligo peccati, & nominis mei valde obscura oblivio, ut obedientibus voci meæ innumeris populis circumdatis quasi impetu fluentibus aquis operiar, quibusque velut vestimento induar, ut in eis habitem, sicut Propheta ait de Salvatore: Sicut sponsa induit se vestimento, id est Ecclesia. Alij dixerunt, Vocem nubem voce, & in tremore aqua valida obediens tibi aqua valida. Tremendum divinæ voluptatis præceptum est, quod Deus quemlibet sanctum voce, id est, affectu cla-

moris, & insinuationis insinctu vocare dignatur, ut obediendo salvetur. Nunquid tu Job aliquid simile facere potuisti?

Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reverentia dicent tibi, Adsumus? In sermonibus Dei, adesse virtuti ejus credendum est quæcumque voluerit, cui etiam omnia insensibilia quasi sensibilia sunt: sicut dicit Propheta, A facie Domini commota est terra, à facie Dei Jacob. Reverentia autem fulgura eo modo dicuntur, quando effectum fuerit illud ad quod dirigitur jubentis intentio. Alter, sancti fulgura ideo appellantur, quia isti mittuntur à Deo, ut prædicatione Evangelij mundum illuminent: quibus Dominus ait, Vos estis lux mundi, & iterum: Posuite in lucem gentium, ut sis in salutem usque in vestimentum terra, Es in finem seculi reverentes cum fructibus manipulorum suorum, veniant cum exultatione & dicant: Domine, quinque talenta mihi tradidisti, ecce alia quinque superlucratum sum. Sive fulgura sunt inspirationes divini, quibus illuminentur corda sanctorum, ut eis accensa, in amore Christi conflagrent. Hæc autem fulgura illuminationis Dei revertuntur ad Deum, qui ea ad extirpandum desiderium suæ charitatis amiserat, quando per eandem visitationem divinam ardenti animo & ferventi opus suæ illuminationis effecerunt.

Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quid dedit gallo intelligentiam? Manifestum est, quod homo quando à Deo ad imaginem & similitudinem Dei factus est, sapientiam rationis accepit, ut præstaret cæteris animantibus, quæ ratione & prudentia caret. Quibus autem bonis à Deo homo donatus sit, lectorem ad eos transmittit, qui de bono nature, ejusque virtutibus plurima cognoscit. Gallo etiam gallinaceo Deus humilmodi sensum dedit, ut per eum noster noctis tempore, quasi proxima lucis memos, eandem mundo cantans annunciet revertentem. Secundum intelligentiam verò spirituales ita est sumendum, quoniam Christus Dei est virtus, Deique sapientia: hanc pater in visceribus hominis posuit. Sic enim sapientia, qui est filius ejus, ait, cum eum Petrus filium Dei confessus fuisset, dicens: Tu es Christus filius Dei vivi. Non tibi revelavi hæc caro & sanguis sed pater meus qui in cælis est. Et Apostolus Paulus: Cum autem complacuit ei qui me separavit ab utero matris, & vocavit in gratiâ suam, ut revelaret filium suum in me. Gallum parvo esse unquamqueq; sanctorum, qui in nocte & tenebris hujus mundi accipiunt per fidem intelligentiam, & virtutis constantiam clamandi ad Deum, ut alpiceret jam dies pertransiens, & amoveantur umbræ vitæ præsentis, qui ingentiam sequenti clamore precum suarum, dicentes: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Quod & de Prophetis intelligere possumus, qui certatim annunciarunt diei ac solis adventum. Hoc in loco aliorum interpretatio multo altior habet, qui ita dixerunt, Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, & varietatū scientiam? Si scientiam varietatū, & certatim operis sapientiam à Deo solæ mulieres acceperunt, de qualibus dicitur: Sed & mulieres doctæ dederunt que noverunt, in opus tabernaculi, de qualibus & Dominus hoc loco specialiter ait: Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, & varietatū scientiam? quomodo in Exodo Beleel & Ooliab facti dotum, & tabernaculi vestimento vario ac polymatano opere texerunt, noverimus ergo esse animas sanctas, quæ ad hoc opus efficiendum etiam tunc in historia intelligentiam spiritus acceperunt: quibus utiq; sicut scriptum est, dedit Deus sapientiam & intellectum, quicquid etiam scribere adinventi potest, dedit in corde eorum. Sic itaq; repleti sunt spiritu sapientiæ & intelligentiæ & scientiæ: & faciendum omne opus. Et quoniam tabernaculi illud legis sanctæ Ecclesiæ imaginem præferbat, dicamus & hæc varietate morum sive morum, & ordinem, vestes & ministros, holocausta etiam quæ offerebat in domo Domini, Contueamur ergo hanc officiorum varietatem esse contextam per divitas in toto mundo Ecclesiæ, per quas alibi conjugati, alibi continentes, alibi virgines: hi per eleemosynas, illi per alienationem

omnium

Handwritten text in red ink, possibly a library stamp or a note, partially obscured by the binding. It appears to contain the words "V. B. K. I." and "T. O. M. I." in a stylized font.

omnium facultatum, illi per crucem & mortificationem terrenarum cupiditatum, illi per scientiam scripturarum, multiplicibus sancti Spiritus gratis velut ex diversis coloribus totum Christi corpus exornant, sibiq; aeternae gloriae & immortalitatis vestimenta conficiunt. Contextunt etiam profecto intellectum fidem Trinitatis velut spartum triplex, quod non cito rumpitur. Hujusmodi vestimenta ista spirituales mulieres operantur, id est, sanctae animae, sive Ecclesiae per diversa regionum spacia constitutae.

Quis enarrabit caelorum rationem, & concentum caeli quis dormire faciet? Certum est, quia nullus caelorum rationem vel stellarum cursum poterit aut sermone narrare, aut mente concipere. Quod autem ait. *Concentum caeli quis dormire faciet?* multis scripturarum locis laudare Deum elementa dicuntur, pro eo quod in illorum dispositione ac pulchritudine Deus vel ab hominibus, vel ab Angelis praedicetur, id est, quid homines in ejus laudibus vitam exercentes dormire, id est requiescere faciet? Pro hoc itaq; honore, qui ei ab Ecclesiae congregatione perfolvitur, quis alius quam ipse requiem dabit, ac refrigerium tempiterum? Dormitio enim aliquando in scripturis requies intelligitur, ut Eliaias propheta ait: *Iustitia dormivit in ea*, id est in Hierusaleme, quae iustitiae requievit; nunc autem, ait, *homicida, & sanctus quidam, super quem signatum erat lumen vultus Domini*, ait in Psalmo: *In pace in ipsum dormiam, & requiescam*. Item q; alio loco: *Si dormiat, inquit, inter medios clericos, id est inter medias fortis duorum Testamentorum requiescat. Et concentum caeli quis dormire faciet?* Sanctos angelos intelligamus, qui pro ipsa habitatione caeli caelum dicti sunt per Prophetam hoc modo: *Caelum caeli Domini*. Huius igitur caeli concentum, ait Dominus, *quis dormire faciet?* id est, quis erit ille qui eos a perpetuis laudibus quibus me benedicunt, sanctus, sanctus, sanctus, incessabiliter continentes, ut cessent, & quasi obdormientes taceant, possit is habere? *Quis enarrabit caelorum rationem?* Et sancti caelorum nomine crebro dicuntur, de quibus secundum mysticos intellectus Propheta vaticinatus est dicens, *Caeli enarrant gloriam Dei*. Horum igitur donationes quas habent secundum Dei gratiam differentes, quis poterit, vel ipsam fidem eorum narrare rationem? quoniam pulvis gentium, de quo ait Deus, *Fundabatur pulvis in terram, & glebae compingebantur*, infideles utique & pulvis aridus & solidus fundamento Ecclesiae Apostolo labore miscetur, ut in Christo per colligationes fidei dei & compagine charitatis conglutinatus federe unionis & pacis in augmentum Dei, vel in terram solidam crescent proficiat, unde glebae agri Domini effectae fructiferae in corpus unum Ecclesiae charitatis copula compingantur. Caelorum quoq; appellatione scripturae sanctae recte dicuntur, eo quod desiderium sunt hominibus attributa, sive quia caelestia in se continent sacramenta. Horum igitur caelorum, id est scripturarum rationem, quae mysteriorum obcuritatibus opacatae sunt & profunda, quis poterit animo perscrutari, eloquiove profertur? aut quis earum vaticinia cessare praecipiet? Antiqui interpretes ita dixerunt: *Aut quis caeli organa in terram declinavit*, id est, Quis est qui angelorum cantus laudantium Deum, usque ad hominum inclinauit notitiam? aut imitatione laudis ejus loci Angelorum effici mereantur?

CAPUT VIII.

Nunquid capies leanae pradam, & animam catulorum ejus implebis? Ex his animantibus quae per omnem textum leionis huius enumerat, lex sunt quadrupedia, & quatuor volatilia: & in hoc decalogi profecto numero videtur potest, quod omnem creaturam intelligi voluerit Deus, quae per eum, in pote auctorum, regitur. Decimus autem numerus perfectus est; quia per ipsum iterando omnis numerus in infinitum multiplicatur. Ergo juxta literae superficiei hoc ait: Ergo qui omnia iusta dispensatione procuro, circa te tantum, o Job, videbor injustus? Juxta spirituales intellectum, leana sive etiam leo diabolus est intelligendus, qui & in multis locis scripturarum propter saevitiam & fortitudinem ita nominatur. De hoc igitur Dominus ait, quod nemini nocere possit, nisi a Deo accepterit potestatem. Iusto

ergo iudicio ejus homines illi traduntur, quia ille omnino vires non habet dominandi, nisi ipse permiserit. *Nunquid capies leanae pradam*, id est sicut ego capere permitto: & *animam catulorum ejus implebis?* Puro autem hoc loco ideo catulus dictus, quia leanam nominaverat, quos veneno malitiae suae sive nequitiae velut lacte nutriet ad homines perimendos, de quorum mortibus nequissimorum spirituum animae reficiuntur. De his in Psalmo Propheta ait, *Catuli leonum rugientes ut rapiant, & quarant a Deo escam sibi*. His igitur leonibus & draconibus escas dare Deus dicitur, quando eis potestas in illos quos expectant, Deo concedente permittitur.

Quando cubant in antris sive in sylvis, ut alii dixerunt, & in specubus insidiantur. Antra sive speluncae, in primum hominum corda intelligi possunt. In his latibulis sedent sive cubant in insidiis, ut interficiant innocentem.

Quis preparat corvo escam suam, quando pulli ejus ad Deum clamant vagientes, eo quod non habeant cibos? Arbitror quod hic corvus ad verberatam partem significet, sicut & pulli ejus, ut quemadmodum superius leanam & catulos ejus intelleximus diabolum & turbam perditorem ejus, ita & hic corvum eundem cum pullis ejus intelligamus. Quod ergo dicitur *vagientes*, indicatur hoc verbo, quod quasi quandam famis rabiem patiantur circa hominum genus: ut ex perditione portionis ejus velut cibum sumant, & ideo satagere videntur omni instantia, donec ad effectum votorum suorum perveniant: sicut audivimus Spiritum sanctum per Salomonem dicentem, *Oculum iridentem patrem, & consumeliosum senectuti matris, effodiant illum corvi de convallibus, & devorent eum pulli aquilarum*. Postumus & ita sentire, quod corvum, id est diabolum & omnes socios ejus quondam patres habuerimus, cum erroribus serviremus & vitiiis. Inde etiam & pullorum nomine dicebantur. *Sed relinquentes eos* (quod & sponsa docetur ut faciat, quae sponsa nos sumus: cui ita dicitur, *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populi tui, & domus patris tui*) & *invocantes hunc Dominum*, potest fieri ut pristino adhuc nomine appellemur: sicut Propheta ait, ubi de Deo loquitur, *Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum*. Et reor, quod ideo pristino nomine censeamur, ut noyerimus quid fuimus, & quid nunc per Christi gratiam sumus: & inde hoc ipsum magnum bonum intelligentes, magis Deo gratias referamus, dicentes cum Apostolo *Gratia Deo patri, qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii charitatis sui*. Mos autem scripturae sanctae hujusmodi est, ut pristina culparum nomina in sanctis frequenter recenseat, sicut beatus Eliaias propheta ait de Deo, *Benedicent me bestiae agri*: & Apostolus Matthaeus in catalogo Apostolorum, *Matthaeus dicitur publicanus*. Videamus hunc locum si & in bonam partem exponere possumus, ut illi corvum & Christum interpretemur, Sicut enim secundum consuetudinem scripturarum, mentem dicimus Dominum, & diabolum mentem: similiter appellamus petram nostrum, & diabolum mentem: similiter & gaudium dicimus: ita & corvum fortassis dicere possumus, nam & sponsa Ecclesia inter caetera praeconia laudis de Christo ita dicit in Canticis Canticorum: *Crines ejus & abietes nigrae sicut corvus*. Sed quando diabolo corvi nomen aptamus, dicimus eum nigrum crinibus atq; terribitum, & qui in tenebris nequitiarum omnino commoretur. Quando vero haec nomina Salvatorem significare dicimus, mysteriorum arcanis eum in scripturis suis obcuratum esse sentimus, aut certe velut quadam nigredine peccati carne vestitum. Et cum sciamus diabolum in scripturis serpentem nominari, quis auderet de Domino ita credere, nisi ipse serpens in se similitudinem verbis propriis expressisset, dicens: *Sicut Moyses exalavit serpentem in solitudine, ita exaltari oportet filium hominum*? Et serpens, id est diabolus, maledictus a Deo est, eo quod Evam seduxit astutia. Et Christus maledictus dicitur, quia maledictus omnis qui pendit in ligno. Maledictum quippe hominis in se suscipiendo, id est eam quae ex sententia Dei venerat mortem, ut maledictum suspendit in ligno. Et inde est, quod nobis Christus factus est maledictum, Haec exempla protulimus, ut firmetur sententia

Psal. 103

Prov. 30.

Psal. 44.

Psa. 146

Colos. 1.

Esa. 43.

Matt. 10

cant. 5.

Joan. 3.

Gen. 3.

Deut. 21.

Galat. 5.

Esa. 47.

fus supra prolatus: Sequentia videamus. Huic igitur Christo corvo figuratiter dicto, patet preparata escam, cum ei ex gentibus convocat credituros: sicut de eodem patre Propheta ait dicens, *Quis suscitavit iustum ab oriente, & vocavit eum ut sequeretur se? Dabit in conspectu eius gentes, & reges obtinebit.* His igitur ad fidem vocatis, Dominus Christus velut esca gaudii exultationis reficitur. Huius pulli, id est discipuli & omnes credentes clamant ad Dominum in oratione, panem super substantialem quotidie postulantes. Et hoc ipsum vagantes faciunt, quia peregrini & hospites sunt super terram, ubi sedem sibi firmam & stabilem non constituerunt, sed dicunt cum Apostolo: *Et instabiles sumus.* Hi igitur habent quidem cibos scripturarum, quarum consolatione pascuntur: sed & fidei & spei cibos, sed nondum alimoniam rei propriè permanentis, & ideò in hoc mundo vagari dicuntur, donec ad immobilitatem quandam seculi futuri perveniant. Nam & ad hunc intellectum spiritaliorem pertinet, quòd corvi isti rore pasci dicuntur, sicut physiologi se referunt indagare.

Matt. 6.

I. Cor. 4.

Cap. 2.

Deut. 12. & 14.

I. Cor. 4.

Heb. 4.

Nunquid nescitis tempus partus ibicium in petru? aut parturientes cervas observastis? Ibices ipsi sunt, quos Græci appellant thragelaphus, admixto nomine hirci & cervi, eo quod necesse est simile sibi aliquid hæc animalia habeant, quæ vel maxime in faxis nutriuntur, vel in cateris petrarum. Et unum horum puto in Canticis Canticorum damulam vocitari, quæ aliquando illic & caprea, nominatur: hæc inquam duo animalia corvus videlicet & caprea, secundum legem Moyfi rumiantia, & ungulam dividunt, pariter macerantur. Quid autem laboris est, nosse tempus cervatum ibicumque parturientium? aut unde tam latebrosus est humanæ notitiæ, ut possit tempus horum animalium parturientium sive parturientium penitus ignorare, præsertim cum hoc ipsa animalia penè in medio hominum commorentur? Proinde altius, quod dixit, est intueendum, ut dicamus in mysterio sub nomine horum animalium præfiguratos Apostolos, Apostolicos etiam viros, & omnes prædicatores veritatis, qui in fortitudine fidei & patientiæ velut in petris per spiritum imbuentem eos verbum Evangelii, vel perfectè in se formatum pariant, vel doloribus perfectionum peturiant. In petra pariebat & ille qui dixit *Nam in Christo per Evangelium ego vos genui.* Hoc igitur tempus futurum acceptabile, & tempus salutis, ait Dominus ad Job: *Nunquid tu cognoscere potuisti ut ego, qui illud præordinavi, & futurum constitui, & animas prædicatorum velut cervas quæ de timore meo concipiunt, ut spiritum salutis pariant super terram: tu forsitan quasi obstetricantis officio diligentissima solitudine observasti, dans eis os & sapientiam, ne de utero mentis suæ minus fortasse solidum vel integrum verbum prædicationis velut factum in hæc effunderent lucem.*

Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum. Vivum verbum Dei & validum, penetransque usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, in hoc spirituali conceptu profectus quosdam incrementorum, velut per menses temporum in cordium sinibus operatur: ut in ipsis Apostolis primum apparuit, qui initio prædicationis suæ quasi parvi & modici vili sunt, sed paulatim corroborante eos spiritu, verbum in eis demonstratum est usque ad mensuram plenæ gratiæ pervenisse quod velut prædicationis parturientium atque perfectum plenumque divinis promissionibus scribentes, diversis Ecclesiis ediderunt. Huiusmodi igitur conceptus & partus tempora, qui hoc modo in spirituali utero cordis sunt, unde tu Job, ait Dominus, cognoscere potuisti? quorumque tempora sunt in Evangelio prædicationis meæ consilio constituta? Ubi ergo dictum est, *aut scisti tempus partus earum:* alii dixerunt, *& dolores earum solvisti?* dolores sunt insecutiones & tribulationes, quæ prædicatoribus inferuntur: à quibus dolores isti tunc auferuntur, quando invitati ad requiè absolvuntur à corpore. Sive in spe positi, pro malis præsentibus ad promissionem æternæ remunerationis aspiciunt.

I. Cor. 3.

Incurvantur ad satum, & parvum, & rugitus emittunt. Doctrinam lacteam propinando incredulus & infirmus, sicut ait Apostolus: *Lac vobis potum dedi non escam:* ab illa cellitudine perfectæ sapientiæ ad humiliora prædicatores quo-

dam modo inclinantur atque descendunt, ut vix parvulus, & iis qui sine lege sunt, tanquam & ipsi sine lege: & mittunt, dum ab inimicis Christi supra modam ac supra virtutem suam gravantur, ita ut tædeat eos etiam vivere, de quibus dicit Apostolus, *Et nunc stens dico, inimicos cruciatum sicut idem Apostolus, Tristitia, inquit mihi est magna & continuus dolor cordis meo itemque ait, Ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas, quibus dolens ex charitatis visceribus dicit, Filii mei, quos iterum parvum, donec Christus formetur in vobis. Alii incurvantur ad satum, & parvum, & rugitus emittunt: ubi prædicatores veritatis verbum fidei ceperint editione eloqui prædicare, illico ab adversariis incurvantur, id est custodius carcerum humiliantur, atque verberibus. Sed quia nec vinculis verbum Dei est alligatum, illi nihilominus id populo parvum, quo & ipsi in Christo nascuntur. Alii rugitus emittunt: Qui adjuvit scientiam, adjuvit dolorem. Gemunt sancti, cogitantes quanta sint pericula huius vitæ, vel quam longè sint à virtutibus quas requirunt.*

Separantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediantur, & non revertuntur ad eas. Parturientes Apostolica filii, quos sancti in Christo genuerint, sive à primitis erroribus suis sive etiam à carnalibus operibus separantur, in quibus nunc erubescant, ut jam non sibi vivant, sed Christo, qui pro eis mortuus est, & resurrexit. *Pergunt ad pastum, id est per scientiam profundioris intelligentiæ quotidie sanctitatis conversationem proficiunt dicentes ut animalia sancta veri pastoris: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pasua ibi me collocavit, Super aquam reserctum educavit me, animam meam convertit. Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum. Dicitur jam dixi, id est crevit atque proficiunt. Ad istum pastum Domini, ad hæc alimoniam animarum, ad tales delicias spirituales egrediantur & non revertuntur. Egrediantur itaque ab infantia morum quosdam die proficiunt atque proficiunt virtutum merito in virum perfectum, & non revertuntur ad eos. Non revertuntur ut iterum necesse sit eos doceri quæ sunt elementa christianitatis, non revertuntur ad ea quæ retro sunt, sed ad ea quæ ante sunt, se extendunt. Non revertuntur, ut quosdam quibus ait Apostolus: *Filii mei, quos iterum parvum: sed potius subeunt gradus ascensionum, & ambulat de virtutibus in virtutes.* Huiusmodi ergo filii non possunt audire, ut Galatæ, vocem increpantis Apostoli: *Vellem esse apud vos modo, & mutare vocem meam.* Hic ergo sermo Dei sub figura cervarum & ibicum describit Apostolus, sicut jam dixi, & Apostolicos viros, atque omnes doctores Ecclesiæ, per quorum doctrinam Ecclesiæ spirituales sibi filios generant: *Et unaquæque anima verbo Dei concipiens, parit filios operum bonorum.* Quæ tamen cerva est similis & ibici, ut in montibus habitat, & in petris nutriatur: velox quoque sit & abieris ad currendam viam Domini, serpentesque de terra sua ejiciat, & vivat multo tempore, audiens per Prophetam: *Et adjuventur tibi anni vite tue.* Talibus cervis sunt montes excelli, quos Domini vox perficit, & quorum pedes in consummatione perducit.*

Quis dimisit onagram liberum: & vincula eius quis solvit? In cerva & ibice superius Ecclesiæ figuram esse monstravimus: nunc verò onagri nomine arbitramur populum peccatorum posse intelligi, quem Deus ob incredulitatem eius dimiserit, sicut ait, *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, quod & in multis locis scripturarum Deus hoc verum esse testatur. Cujusque vincula, præcepta esse legitur non ablatum sentimus, nam eundem populum contumacem & rebellem Propheta ita obiurgat, & increpat dicens: *Vacca laevi viens Israël, confregisti iugum, dirupisti vincula, hinc igitur quasi onagram, immundum videlicet animal & effrene, reliquit Dominus, ut ablatum ab eo iugo imperii sui, quia semper resistit obedire, à vinculis præceptorum Dei dimitteretur: & secundum Apostolum servus peccati, liber esset iustitia.* Sic enim ipse Dominus de eisdem Judeis ait in Psalmo: *Dirumpimus vincula eorum, & projecimus à nobis iugum ipsorum, ubi ipsa Trinitas Deus hoc videtur dixisse.**

V. B. K. L.
T. O. M. A.
S. A. L. V. A.
E. V. A. N. G. E. L. I. I.
I. I. I.

Nam quemadmodum in Genesi in factura hominis plura dicitur Deus, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: ita & hic locutus est, *Dirumpamus vincula eorum*, & *proiciamus a nobis jugum ipsorum*. quod locutus ad Saulos ita se habere manifeste declarat, ubi Apostoli ad Deum levaverunt vocem suam, atque dixerunt, non ex verbis Judaeorum, sed ex Spiritu S. Domine, tu qui fecisti caelum & terram, mare, & omnia quae in eis sunt: qui spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui dixisti, *Quare fremuerunt gentes, & reliqua*. Ob hoc igitur scelus, quod in Christo filio Dei commissum est, ait pater, qui in spiritu suo de filio hoc futurum praedixerat, dicens: *Dirumpamus a nobis vincula eorum & proiciamus a nobis jugum ipsorum*. Praecessit ergo grande peccatum ac nefandum, quod salvatorem crucifixerunt, ut merito ab eis vincula praecceptorum Dei dirumperentur, & ita legis jugum projicerent. Quod autem jugum & vincula eorum dicta sunt, cum Dei fuerint potius, qui Judaeis legem & praeccepta dedit mandatorum, hoc vel maxime requirendum est. Quod ita dictum est, quia Judaei legem carnaliter intelligentes, quae ex operibus se implere arbitrabantur, quasi suam effecerant, sicut dicit Apostolus: *Israei vero secundo legem iustitiae, in legem iustitiae non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus*. Et ideo de eisdem sequitur dicens: *Ignorantes enim Dei iustitiam, & suam querentes constituere, iustitiam Dei non sunt subiecti*. Quod autem ait, *Suam volentes constituere iustitiam*, non quia lex ab ipsis est constituta, hoc ait: sed in lege quae ex Deo est, suam iustitiam constituerant, quando eandem lege suis viribus se implere posse credebant, & idcirco secundum hunc sensum, Judaeorum vincula dirumpenda a Deo dicuntur, & proiciendum jugum ipsorum.

Qui dedit in solitudine domum. Iusto iudicio in iolitudine, destitutus videlicet protectione defensionis mae, habitare feci: sicut etiam postmodum ore propheticum locutus sum, dicens, *Fiat habitatio eorum de deserto, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet*. Solitudo itaque sanctus est populus ille, & eremus: quia ablata lege, prophetica, sacerdotio sacrificio quoque ac beneficiis divinis, gratiae etiam protectione privati ac destituti sunt.

Et tabernacula in terra asiluginis. Ut sine ulla spe promissionis Dei stertis viveret, & ut infuatus terram asiluginis dicitur accepisse: ubi praeter amaritudinem, qua Deum provocaret ad iracundiam, nihil haberet. Sic namque alibi de Deo dicitur per Prophetam: *Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in solum terram fructiferam in asiluginem a malicia inhabitantium in ea*.

Contemnit multitudinem civitatum, clamorem exactoris non audit. Ecclesia est haec civitas, quae constat ex multitudine innumerabilium populorum: de qua Dominus ait, *Non potest civitas abscondi in monte postea*. Hanc igitur quiq; ludaeus respiciendo contemnit. *Clamor etiam coisubibet evangelio* zantis verbum Dei, & exigentis obedientiam fidei, non audit, id est, obedire detestat. Ob hoc igitur, quia ineratatum est cor eorum, & oculos suos clausurunt, ut non videant oculos, & auribus audiant, & corde intelligant.

Circumspicit montes pascuae suae, & virentia quae perquirat. Montes superbos quoque doctores, scribas videlicet, & phariseos legis suae quasi suspiciens, eisque honorem deferens, adulationis ambitu circumit, ab eis proculdubio, in quibus est doctrina hominum non recedens. In quibus etiam montibus, ubi se pascua carnalis legis habere gloriatur, virentia quae perquirat, quae ad delicias utriusque carnis, & labantha delicata pertineant, & quae in historiis legis, velut virentia in superbie, nullum fructum habeant figuratum.

Nunquid valet rhinoceros servire tibi? aut morabitur ad praesepe tuum? Sive ut alij dixerunt, *Nunquid valet monoceros servire tibi?* Ex diversis editione quae transferuntur, advertimus, quod id ipsum sit rhinoceros, quod & monoceros: & Latine intelligitur unicornis, sive super nares cornu habens. Sunt ergo huiusmodi ferae in solitudinibus orientis, & ab hominibus nonnunquam videntur sive capiuntur. Hic igitur monoceros, populi gentilis imaginem praefigurat, cuius etiam superbia significatur in cornu: sicut quibusdam peccatoribus & superbis a Deo dicitur per Prophetam, *Dixi iniquis, nolite inique agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu,*

nolite in altu exaltare cornu vestrum. Et quia veterosa atque antiqua in iis quos Deus increpabat, esset superbia, secundum aliam editionem in hoc eodem loco Pl. legimus, *Nolite exaltare in excelsum cornu vestrum*, loquentes in cervice veteri. In multis quoque alijs locis scripturatur cornu nuncupato, invenimus superbia nominari: licet & in bona partem cornu solet dici, ut illud, *Exaltabit cornu Christi sui*. Omnia & ipse Dominus Christus propter singulare imperium suum aliquando & unicornis dicitur. Legimus quoque cornua & regna dici, ut in Daniele & in Apocalypsi continetur. Hic ergo monoceros, qui per sapientiam mundialem tumore superbiae erat in sublime portectus, nunquid tibi subicietur, ait Deus ad Job, ut per fidem in sanctitate & iustitia fervens, obedientiae colla summittat, & mansuetus effectus atque humilis, ad Dominicum praesepe concurret, ut verbi Dei hominisque assumpti sacris cibarijs saturetur? sive, Nunquid tibi subijcietur, ut in Ecclesiae mae claustrum habitet? quod erit vianibus stabulum atque huic saeculo renunciantibus salutare per fugium: ubi spiritualium ciborum alimonis, id est divinis institutionibus, & caelestibus pinguefacit eloquijs: & impleatur in illo quod erit per Prophetam postea praedicandum *agnovit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui*. In monocerote quippe hic nominato, sicut & per Prophetam in asino, immundus & incircumcisus significatus est populus omnium nationum.

Nunquid alligabis rhinocerotem lorum tuo? aut confringet glebas vallium post te? Lorum hoc loco dictum, ipsam charitatem Christi, quae est inter omnes virtutes praecipua, intelligere debemus, de qua ad diligentes atque amantes Deum, ait Apostolus: *Copulati charitate*. Cujus vinculis colligandos eos propheta olim praedixerat, & dicens ad Deum: *Labor Aegypti, & negotiatio Aethiopiae, & Sabaim viri sublimis ad te transibunt, & tui erunt, & post te ambulabunt, vincit manica pergenit*. Et David, quemadmodum charitatis Dei vinculis, per ministros verbi eius vincendi essent credentes, ita loquitur dicens: *Ad alligandos reges eorum in manica & copedibus, & nobiles eorum in vinculis ferreum*. Quorum vinculorum nominibus, charitatis Christi fortitudinem voluit demonstrare, qua etiam fortes & potentes in malo, ad amorem Domini constringantur. Hic ergo rhinoceros, id est populus quondam circumcisus praepotio scilicet carnalium voluptatum, & infidelitate immundus, hoc loco charitatis Dei fortissimo alligatur, ita ut nulla eum creatura separare possit a Christo. Conscit in corpore suo glebas concavallium, duritia peccatorum, & colit terram Dominicam, secundum Apostolum, qui ait: *Non estis vestri*. Et ideo specialiter Domini est terra, in qua primitus sit omnium peccatorum, quasi vermium spinarumque purgatio. Deinde a tratu crucis, quod est ligno & ferro Dominicae passionis, duritia cordis atteritur, & confringuntur vallium glebae. Vallium nomine, humiliatos peccatis hominis, atque in ima depressos significari existimo, sicut habemus in Psalmo: *Ascensus in corde suo disposuit, in convalle stetit*. Unde & Elaias cum increpatione prophetaturus contra Hierusalem peccatricem, prophetiae suae huiusmodi titulum ita praeposuit dicens: *Onus vallium visonum*. Talium igitur vallium glebas hic monoceros comminuit, quando humiliati corporis terram edomat, & suscipiendis caelestium praecceptorum seminibus, ac reddendis fructibus praeparat, quando cum Apostolo castigat corpus suum, & in terra virtutem redigit, quando omnem hebetudinem obstinati cordis, duramque soliditatem a se auferre contendit, quod tamen efficere nequaquam poterit, ait Dominus, nisi rectorem & gubernatorem suum obedirent fuerit insecutus. Unde ait Dominus ad Job: *Aut confringet glebas vallium post te*, sicut habemus in Psalmo: *Adhaesit anima mea post te, & propheta ad huiusmodi: Post te ambulabunt, inquit, vincti compedibus*: ubi admiratione dignos video tales pedes, qui quanto magis compediti fuerint, tanto velocius sine offensione gradiuntur.

Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Nunquid credes ei, quoniam sementem reddat tibi & aream tuam congreget? Ego Dominus vovi fortitudinem charitatis eius & patientiae ac loganimitatis: &

Ann. 4.
Rom. 9.
Rom. 10.
Psal. 68.
Psal. 106.
Matth. 5.
Esaie 6.
Matth. 13.
Psal. 78.

Dan. 7.
& 8.
Apor. 5.
13. & 17.
Esaie 2.
Psal. 149.
Psal. 83.
Esaie 22.
2. Cor. 9.
Psal. 61.

idcirco dereliqui ei ad imitandum me omnes labores dispenfationis meæ, quos in me credendo intelligit, quia pro illo sustinui pro eo alapas, verbera ac spūta suscipiens, eisdem laboravi, eique ad cælum revolans, exempla laborum ac virtutum reliqui: cuique credidi atque commisi, ut opitulante sibi gratia mea, reddat multiplex semen, & in arca Ecclesiæ meæ germin tricesimum, sexagesimum, centesimumque fructificet. *Et aream tuam congreget, sicut vel A. postoli, vel post Apostolos multi fuere doctorum.*

Erodiorū tria genera.

Penna struthionū similis est pennis erodij & accipitriū. Erodiorum genera tria esse dicuntur. Unum horum album esse colore quidam referunt, alij verò quia guttis quibusdam diversorum colorum varium: tertium quoque genus nigrum affirmant: quid sit non solum velox, & sævum ad prædā, verumetiam in coitu impatientissimum, in tantum ut tempore coitus ex oculis ejus sanguis ebulliat. Erodus in psalmo centesimo tertio ita nominatur: *Erodij domus dux est eorum*, cum de lignis Domini Propheta tropicòs loqueretur. In numeris quoque & in Deuteronomio, ubi aves immundæ, ne in cibum sumantur, Moyses prohibet, & hæc similiter ponitur. *Accipitrum etiam aliquot sunt formæ vel genera. his ergo rapacissimis avibus venarū & prædā viventium pennis struthio comparatur, sicut & alij dixerunt: struthio mixta est alij erodij & accipitriū. Igitur struthionem secundum spiritalem intelligentiam sensusque divinos, Ecclesiā non absurdè sentimus, quæ per lavacrum regenerationis, & verbum inunda in Christo effecta est: quæ similem quidem pennam habet pennis avium, quæ carnis vultu carituræ & sanguine: sed ille remigio alarum in hoc aëre veluti in pelago id agunt, ut de cæteris avibus prædā capiant. Unde sub hac figura inimici nostri spirituales intelliguntur. Struthio verò longè dissimili modo pennis suis unitus, eo quòd eas velut per fidem & spem duorum Testamentorum gubernaculis vivens, ad Deum in cælo habitantem quasi palmas in morem orantis extendat. Hæc ergo avis sicut ait Dominus ad Job,*

Quando dereliquit in terra ova sua, tu forsitan in pulvere calescias ea? Ova, sive filios, ut in subsequenti dicitur, novam atque in Christo regeneratam candidam progeniem sanctæ Ecclesiæ intelligere debemus. Sed in ovis illos esse noverimus, qui doctrina quotidiana, quasi festo quodam matris Ecclesiæ nutriuntur, ut quandoque de vitiorum fragilitate & imperfectione procedentes ad iūmilitate virtutum, veluti distinctis atque formatis membrorum compagibus existant, & cum eo tenebris vitiorum hoc modo facti fuerint, lux in Domino proficientes, quotidie ad ætatem morum solidiorem audiant Prophetam de ipsis dicentem:

Psal. 138.

Dies formabuntur, & nemo in eis, id est nullum in eis vitium dominabitur, quo impugnanter vincantur. Filios verò intelligamus iam solido robore fidei ac virtutibus compositos atque firmatos, & per incrementa virtutum tanquam per annorum seriem iam de omni infirmitate vitæ incompositæ nihil habentes. Hi igitur, sicut ait Dominus, terra ab Ecclesiā relinquantur, quando persecutione ab impijs & terrena sapientibus patiuntur. Relinquere enim eos Ecclesiā dicitur, dum adversantibus non resistit, quos Dominus favore fidei duos, & patientia atque illo igne quæ in terra, in pulvere fragilis carnis, eorum fortissimos facit.

Obliviscatur quòd pes conculecet ea, aus bestia agri conterant. Obliviscatur dicitur Ecclesiā natos suos, dum eis pressurarum molestias adversarios inferre non prohibet. Hoc loco differentiam puto esse tribulationum, inter illud quod dixit, *Pes conculecet*: & illud quod ait, *Et bestia agri conterant*: ut hoc sit contritio bestiarum, quando asperi, truces, sævi persecutores, & inhumanitate morum, crudelitate similes bestiarum. Christū confidentes usque ad atrocitatem mortis affligunt: pedis verò conculectio sit huicemodi tribulatio, quando opus robins & nimio contempni iniquorum sanctorum usque, quæ humiliatur, velut quadam conculectioe protinet.

2. Mach 7.

Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra labor avie, nullo timore cogente. Præsentibus tribulationibus filiorum suorum Ecclesiā dura & impia videtur, quoniam non ingemiscit & plangit angustias interitumque natorum. In cuius figura sancta mater Machabæorū super filiorum suorum cruciatibus ex-

ulabat. Videbat quippe in spiritu, sicut & hæc sancta mater Ecclesiā per fidem quotidie contempletur, quantum gloriam in æternum pariant penæ præsentis, professione veritatis exceptæ. Et ideo illud quod sequitur, *Frustra laboravit, nullo timore cogente*, cum gravi pronuntiatione aliquantulum pressius est legendum: ut non frustra intelligatur sive pro nihilo laborasse, quoniam id Dei timore cogente Ecclesiā fecerit, ut filios suos ad tentationes, & sæculi hujus molestias præpararet, sperans utique à Deo pro his malis temporarijs eorundem filiorum suorum gloriæ & incorruptionis beatitudinem sempiternam. Alter: Et si doluisset, pro filijs consecratis frustra doluisset, quoniam non habebat emendi causas, quando eos non perdidit, sed acquirit. Similiter ait in Evangelio, *Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt: id est mortui.*

Prius enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam. Sapientia atque intelligentia mundi hujus privata est à Deo Ecclesiā. Nam & Apollolus hoc fieri præcipit, dicens: *Si quis vult sapiens esse, stultus fiat, ut sit sapiens quia sapientia hujus sæculi stultitia est apud Deum.*

Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equum, & ascensorem eius. Cum ingruerit, ait, molestior & nimium acerba afflictio persequens, ibi fit major ad Dominum de tribulatione oblectantis affectus, dum quodam modo exaltatus & humiliatus erigitur, intentione vigilantissima deprecandi, in excessum alas erigit, si fidem suam & spem, velut pennas ad iutorio gratiæ Dei fultas sustolli: & cum talium alarum sustentata fuerit auxilio, gressus profectuum ejus velociore efficiuntur & conciti, ira ut insequentes se derideat inimicos: id est equum & equitæ, quod est diaboli, & hominem ministrum inimici, qui ad perpetrandas contra Ecclesiā persecutiones sedet in quolibet equo suo, in corde videlicet hominis persequentis.

Nunquid præbebit equo fortitudinem, & circumdabit collo ejus hinnitum. Hunc equum adversariarum potestatem arbitror intelligendam, qui sit pallidus, ut in Apocalypsi scribitur, quem sequitur mors & infernus: & qui in Zacharia Propheta ruffus dicitur, moribus scilicet hominum & emensis perferis. Proinde dum permittitur à Deo, præbet ei à Deo dicitur fortitudo, & circumdant collo ejus hinnitus, ut per patientiam & bonitatem Dei thesaurizet sibi iram in die ire & revocationis iusti iudicij Dei, & idcirco in collo ejus significatur hinnitus superbiæ, quo tumeat contra Deum, & blasphemiam loquatur. Alij interpretes ita dixerunt: *Et invisisti collo ejus hinnitum.* Diabolus autem ad manifestandos per tentationes bonos & malos, in hac mundi domo terram habitare permittit eis.

Nunquid suscitabit eum sicut locustas. More bestiarum adversarius noster dicitur suscitari, quando de locis ad populandas regiones, atque vastandas abire præcipitur, sicut ait de Deo Ps. *Dixit, & venit locusta.* Sed hanc suscitacionem, instantiam efficiendi operis esse arbitror, unde dicitur ad Pharaonem: *Quia in hoc ipsum te excitavi, ut ostendat in te iram meam, & annuncietur nomen meum in universa terra.*

Gloria natorum eius, terror. sive ut alij dixerunt, *Gloria peccatorum eius audacia.* Ut inimicus in fugam vertat adversariū, militæ scilicet Christi, ipso etiam anheliu terret, hic est odor mortis, hic spiritus furibundus, anhelans in hominibus cæcè, hic terror retrosum hominibus cogit. Retrosum enim respicit, qui reu ad peccata convertitur, sive qui tribulationibus cedit, ut in Evangelio Dominus per parabolas dicitur.

Terram unguis fodit. sive ut alij dixerunt, *fosset in campo luxuriant.* Id est carnales homines & terrena luxuriantes conculecet, & protinet: & cum eos humiliaverit, libique subdidit, facit eos afflictione contritos, qualis est contritio & infelicitas in vijs hominum impiorum. In hujuscemodi igitur latitudine vitiorum, velut in campo luxurians fodit ad subtrahenda ab hominibus fundamenta virtutum, ut in ruinam subdacta soliditate procumbant.

Exultat audacter. Gaudet superbus præsumptiosus audacia, quòd usque ad internecionem contra homines pugnat. *In occursum pergit armatus.* Que sint arma sanctorum contra hos igitur hujuscemodi armis indutos in occursum pergere dicitur.

dicitur quando arcem mentis expugnare moliens, ad-
 verfum murum virtutum arietes objicit vitorum: & ad-
 tentandum Dominum ausus fuit in occursum ei venire
 in eremo: & per singulas civitates Apostolis Christum
 predicantibus occurtebat, quanto eis commotiones se-
 ditionum populi suscitabat, sicut etiam in Actis Apo-
 stolorum legitur, unde & ad quosdam Paulus Apostolus ait:
*Ostium mihi apertum est magnum & evidens, sed & adversarij
 multi.* & multis aliis locis de hac adversantium oppugna-
 tione non reticet, quos diabolus immittebat.

Contemnit pavorem, nec cedit gladio. quod ad imperium
 & invocationem Dei diabolus fugetur, manifestum est.
 Sed si ad contumaciam & voluntatem illius iniquissimam,
 ac proacriter impudentissimam attendamus, increpatus
 non terretur, & non erubescit. Etiam si gladio verbi Dei
 teritus fuerit & fugatus, revertitur iterum, & nec confu-
 tatus abscedit.

Super ipsum sanabit pharetra, vibrabit hasta, & clypeus.
 Habet pharetram inimicus, cor videlicet credentis ei Ju-
 dai, gentilis, haereticus, in quo sunt sagitte mortis, erro-
 rum scilicet lethalia dogmata, unde sagittentur in obscuro
 recti corde. Habet hastam, unde criminibus ceterisq; vitis
 confodiat peccatores. Sagittas, subtiliores dolos: hastam,
 delicta trabalia atque mortifera. Habet clypeum, quo mi-
 litia plenitudine totum militum suorum occupat peccatus:
 quo, ne talis verborum Dei compungantur, excunt ea, fru-
 strata expellit. In quo equo transfigurato in angelum lu-
 cidum, splendore quodam terribili vibrant hasta & clypeus, &
 mendaci eloquio abrupta haereticorum resonant pravita-
 tis, & hac propter indefinitem intentionem ulumque
 bellandi vibrare dicuntur.

Fervens & fremens forbet terram. Fremens est vitis dia-
 bolus inimicus sanctorum, & omnium criminum igne
 conflagrans atque in hominem furore invidiae fremens, ut
 eum forbeat illecebris peccatorum, & devoratum in corpus
 perdat congregationis suae ut auferat: quo corpore Pro-
 pheta dixit se forte ablorbendum, nisi Dominus esset in eo,
 ita inquit: *Nisi Dominus esset in nobis, forte vivos aborbuisset
 nos.* Hic ergo contrarius noster ipse est, cui Deus locutus
 est, dicens: *Terram manducabis omnibus diebus vita tua, & id-
 circo & ipse & socij ejus, ut inimici domini, terram lintent.*

Nec reputat tuba sonare clangorem. id est prophetarum &
 Apostolorum increpationem audire detestatur: quibus dicitur,
Sicut tuba exalta vocem tuam. Sed magis levis ut verus
 Pharao dicit: *Persequens comprehendam, partiar spolia,
 replebo animam meam, & interficiam gladio meo, dominabitur
 manus mea.* In his locis de quibus diximus, alii transla-
 tores ita vertunt. *Super ipsum enim gaudet arcus & gladius,
 lancea & hasta.* Tremore & iracundia everter terram, nec
 credit donec claxerit buccina. Ubi eundem sensum aesti-
 mo contineri, secundum quem nos exposuimus. In arcu &
 gladio & ceteris armis inimici omnes adventiones intel-
 ligenda sunt, quae in eo gaudeant, cum his modis quasi
 armis interficiunt hominem.

*Vbi audierit buccinam, dicit: Vah. Procul odoratur bellum ex-
 hortationem duum, & ululatum exercitus.* quando audierit,
 inquit Dominus, adverteratius veller buccinam, .i. unum
 quenq; doctorem Ecclesiae adhortantem cōmilitones suos,
 secundum praeceptum imperiale atq; divinū ut contra ad-
 verfarium stent fortes in praelio: stupenti animo & suspi-
 canti, auribusq; attonitis ait: *Vah,* tanquam si diceret. Quid
 est quod audio? An quisquam praesumit audacia, aut con-
 tra me saltem cogitat bella conletere? Ubi ergo dictum est,
Vah! alii dixerunt *Euge,* secundum quod consequentia loci
 fuerit, seu in bonum seu in malum euge dicitur, ut in Evan-
 gelio: *Euge bone serve & fidelis,* in Psalterio: *Confundantur
 & reverentur qui dicunt mihi, Euge euge.* Proinde & in hoc
 loco irridenti animo & sublannanti vultu euge dicitur.
 Subtilis enim & vigilantissimus inimicus, ac nimium calli-
 dus, qui solitudine perdendi hominem cui cumit omne ter-
 ram, cum senserit aliqua initia sive ligna quaedam in homi-
 ne religionis, quasi de longē odoratur bellum adversum
 se esse susceptum ab homine, a quo ei quisq; machinis resi-
 stendū sit. Et idcirco velut sagacitate adversantes sibi pra-

venire contendit, ne eos suscepta contra diabolum sanctita-
 tis arma defendant, neve remuneratione digni fiant, cum
 Rex aeternus advenit. Ululatus verò sive sonitus, ut alii
 dicunt, exercitus veri imperatoris ille est, quando se invi-
 cem undēque spiritu unāque charitate & fide cohortantes,
 conspiratis in unum timoris Dei viribus alloquuntur, ut
 donec transeat iniquitas, sint perseverantes in praelio: quia
 charitate regis sui infusa in se per spiritum sanctum, qui da-
 tus est eis, pro alterutro sunt membra sollicita. Possumus
 hunc equum & in bonam partem accipere, ut sit de illis e-
 quis spiritualibus, quos secundum Abacuc Prophetam im-
 mittit Dominus in mare seculi hujus, turbantes, id est in-
 crepantes aquas plurimas populorum: sive ut sit equus al-
 bus, super quem Dominus in Apocalypsi sedere describi-
 tur, quod de sancto & immaculato corpore Salvatoris pro-
 prie intelligi potest. Huic equo metaphoricōs dicto, forti-
 tudinem & virtutem ait Dominus se praebere, ut cum adju-
 torio gratiae humiliata cervice, sive lassitudine sub iugo ejus
 incedat, & divinae laudis atq; exultationis hinnitus cor ejus
 repleat, collumq; circumdet, sicut ad Ecclesiam Propeta
 loquitur: *Decanta laudem & hymnum, quae non pariebas.* hic
 hymnum pro exultatione confessionis & laudis intellige.
 proinde & circumdatum collum ejus a Deo dicitur: quod
 & Propeta ait de Deo, *Induat me pallium laudis,* ubi intel-
 ligimus, quod benedicat Deum in omni tempore, id est
 tribulationibus & prosperitate, sicut & beatus vir facere
 dicitur: *Et in lege, inquit, ejus meditabitur die ac nocte.*

Nunquid suscitabu eum quasi locustas? subaudi sicut ego,
 qui eum de loco ad locum transilire feci, & de praesenti
 dilectione mundi ad futurū seculi desiderium calore fidei
 suscitavi.

Gloria narium ejus terror. id est, ut repletus spiritu Dei
 sensus interior annunciano judicium terreat peccatores:
 quod & sanctus Job dixit, *Spiritus Dei, qui est in naribus meis.*
 Ideo autem narium ejus terror est, quia Christi Evangeli-
 um secundum voluntatis arbitrium unicuique, alius est o-
 dor mortis in mortem, alius odor vitae in vitam.

Terram ungula fodit, & exultat audacter. id est, illo
 virtutis bono quod in se solidum est, quo sustinetur atque
 subsistit, terrena sibi vitia subdit, & conterit, unde & ante
 Deum de beneficiis ejus, conscientiae fiducia, carnalium vis-
 torum tubactor exultat.

Et in occursum pergit armatus. id est, antequam telis vi-
 torum sive persecutionem a spiritualibus advertat, iis occu-
 perit, in acie virtutum consistens, diversis armatis vitio-
 rum infectionibus praecurrit inimicos, ne aliquo ictu
 concupiscentiae vel etiam dissidentiae vulneretur.

Contemnit pavorem, nec cedit gladio. id est, quantasli-
 bet minas atque terrores intrent inimicus, constanti ani-
 mo stabit, & dicit: *Si consistam adversus me castra, non ti-
 mebit cor meum.* Si consurgat adversum me praedium, non
 cedam gladio, quo mortem pro Christo sum paratus ex-
 cipere. *Nec cedam gladio,* id est, nec cedam peccato.

Super ipsum sanabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.
 Hic miles Christi indutus armorum munitione describi-
 tur. Pharetra ac receptaculum cordis illius, refertum di-
 vinis eloquiis resonat, dum quasi bellator Domini, &
 fortis in praelio, evangelizat verbum virtute multa, dum
 compungentia sacrorum tela verborum ex interiore pro-
 ducit, percussurus charitatis sagittis, eos qui parati sunt
 hoc salutis vulnus excipere. Hasta est quae manu agitur
 laudabilis operatio, ac dexteræ fortitudo. Clypeus, scutum
 fidei, in quo omnia excipiuntur atque extinguntur ignea
 tela nequissimi. Vibrantur autem, quia semper in exercitio
 preparatae sunt. Nam & de talibus armis vibranti fulgere
 radiantibus ita ad Deum dicitur: *in luce jacula tua ibunt,
 in splendore coruscationis armorum tuorum.*

Fervens & fremens forbet terram. Fervens fidei spiritu,
 & fremens, est Salvator, qui quando in vitis mortuum
 spiritualiter suscitavit, fremit in spiritu: ita hic sive contra
 manifesta vitia, sive contra occultos persecutores forbet
 terram, terrenas in se consumit cupiditates, & carnalem
 sensum in spirituales abforbet affectum.

2. Cor. 6.

Psalm. 113.

Gen. 2.

Psalm. 71.

Esai. 38.

Exod. 15.

Matt. 25.

Psalm. 70.

Cap. 3. & 6.

Esai. 54.

Psalm. 26.

Ephes. 6.

Abac. 3.

Nec

Nec repnat tuba sanare clangorem.) Tanta animi virtute induitur, ut nullum terrorem aduersariorum reformidet, sed ad omnem strepitum inimicorum provocantium sit paratus.

Vbi audierit buccinam, dicit, euge. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus. Qui cum audierit alta voce Evangelium prædicari, gaudet & exulter, quod euge significat: meritoque afferatur in lætitiã, recognoscens in scripturis sanctis virtutes patrum, & exempla majorum, & in laudes Dei totius Ecclesiæ congregationem atque exercitum concinentem. Ululatus ergo hoc loco ille significatus est, quando bellatores in acie consistentes, pugnantur se invicem cohortantur. Sed forte aliquis dicat, Quomodo una eademque res per figuram nunc in bonam partem, nunc in malam intelligatur? quod fieri in scripturis sanctis aliquoties invenimus, ubi nomen sine aliquo additamento simpliciter ponitur, verbi gratia, ut mons, aut leo, si non addas, vel leo de tribu Juda, vel sedes in indicis sicut leo, fieri potest ut disputatio de eadem te in utraque parte sit libera, & si placet, ali-quod demus exemplum. Ubi de arbore in Evangelio Dominus ait ad discipulos suos: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori, eradicare, & transplantare in mare, & obediret vobis: ita quidam ita intellexerunt, quia fides credentium et adicit inimicum, atque evellat de terra scilicet Judæ atque confessionis, & in mare populorum, hominum videlicet impiorum transferat, ubi & illi mali spiritus in Evangelio hoc ipsum significare possunt, qui cum hominibus immundis & peccatoribus porcorum nomine indicatis, & in mare præcipitati sunt. Qui verò eandem arborem Dominum significare voluerunt, ita interpretati sunt, quòd prædicatione Apostolorum, quam per gratiam Christi & virtutem fidei susceperunt, arbor Christus Dominus eradicetur quodammodo de illa gente Judæorum, in qua velut in stirpe generis tenebatur, & transplantetur in mare gentium: sicut & ipse Dominus eisdem Judæis locutus est, dicens, Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius.

Luc. 18.

Luc. 8.

Matt. 21.

Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? Consequens est, ut hunc accipitrem in bonam partem intelligamus, sanctum scilicet, ad meliora mutatum: qui sapientiam Dei per conversationem acceperit, ut prædari & rapere jam cesset: carnibus etiam secularium sensuum vivere desistat, qui veteris hominis exuvias in baptismo deposuerit, ut plumescens quodammodo renovata sit sicut aquila juvenis ejus, maxime cum promissionem habens præsentis vitæ & futuræ, quæ in alis significata est: ad austrum, unde calor fidei est, se converterit, unde Christum venisse cognovit, quod & Propheta ita facendum prædixerat, dicens: Deus ab austro veniet, & sanctus de monte umbroso & condensa. Bethlehem namque civitatem Domini, respicientibus Hierusalem, in meridie, quod est in austro, positam scimus, & secundum tropicos intellectus hunc calidum ventum, ut aromata gratiarum ferveant, sponsus invitat, dicens: Exurge aquila, & veni auster, persa horum meum, & profuunt aromata mea. Ubi ergo dictum est, Expandens alas suas ad austrum: alii dixerunt, Expansis pennis immobilibus & respiciens austrum: Intentionem ergo perseverantiæ dicit, ejus qui per calorem fidei duorum testamentorum gubernaculis vivens, splendorem æternæ beatitudinis contempletur.

Abacuc. 3.

Abacuc. 3.

Cantic. 5.

Deut. 32.

Aut ad præceptum tuum elevabitur aquila? Aliquando in bonam partem aquila dicitur, sicut & ipse Deus, dicente Moysè: Sicut aquila, inquit, protegit nidum suum & super pullos suos confidit. Hic verò à Deo potestas aduersaria aquila dicitur, quæ ex permisso Dei elata in superbiam, multa possit, sicut & Propheta ait: Et erit sicut aquila super domum Dei, Propheta quoque multis in locis scripturarum suorum eum superbissimum notant, id est diabolum. Et inde est, quòd ab eis & Assyrius, id est, sensus magnus dicitur: eo quòd elevetur tumens super montes a quilonis, & super ostia cæli ponat sedem suam, cupiens se exequare altissimo.

Et in arduis ponet nidum suum.) In magnis quibusque &

eminentibus seculis hujus, ac malis hominibus sedem sibi constituit, ut in eis velut durus dominus & Rex trux ac potentissimus commoretur.

In petris manet.) In excelsis videlicet duris, & in malitia fortibus manet & habitat.

Et in prurpitiis silicibus commoratur.) Prurpitiæ silices intelliguntur blasphemii, qui sunt nimium duri, & in dominis cordibus, atque in ruinam suam inclinati, peccatorum pondere dependentes.

Atque inaccessibleibus.) Inaccessæ verò rupes, sunt homines porrecti in altum nimia elatione cordis sui, ad quorum superbiam, quæ eis supra cæteros quasi singulari ac proprio modo sit nullus accedat.

Inde contemplantur es cam.) Per illos itaque, quos superbia nimium elatos diximus, & quos aut hæresiarum, aut Judæos five sapientes seculi, id est, philosophos intelligimus, perditos quoque, dum eos erroribus suis ilaqueat, in es cam suam capit: secundum Prophetam, qui de eodem diabolo ita ait, Esca ejus electa.

Et de longè oculis ejus prospiciunt.) Sagaces valde atque pervigiles adversarii nostri animos ad inquirendas atque explorandas vires sanctorum contra se dimittunt, nomine oculorum appellavit Deus. Quod autem ait, De longè, id est, nullo ante mentis ejus intuitu subtili intentione longè prospicit, eo quòd etiam in posterum exercitiæ malitiæ uti, & sagaci suspitione prævideat. Non ergo spacia locorum intelligenda sunt, sed initia dispositionum non manæ, ad rectæ vivendum. Hæc inquam de longè prospicit quod est ab ipsis utique exordiis subtilis spiritus, & ad omne malum nimium mobilis intuetur: ut illic antequam conatus hominis saltem in aliquo roborentur, pullulantiæ bona reprimat & extinguat, & interemptum hominem faciat ceteræ peccato.

Pullus ejus lambunt sanguinem, & ubi cunq; cadaver fuerit, statim adest.) Pulli ejus sunt filii ejus, & viri loci, qui in conspiratione tyrannidis cum eo, aduersus Deum moliti sunt iniquitatem. Hi igitur livore invidiæ succentes, sanguinem hominum lambunt. Et quod ait, Et ubi fuerit cadaver, statim adest: alii dixerunt. Et ubi fuerit cadaver, statim revertuntur. Quod five de ipso auctore mali, five de satellitibus ejus dicitur, ubi affuerunt, illic peccatum illico gignitur, quod in anima ita fecerat, sicut vulnus in corpore. Alii dixerunt: In summitate petra manet, & in caverna. Petra, duritia cordis: summitas, superbia: caverna, cogitatio in qua latibulum interitus habet, intelligi potest.

Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nunquid qui cœsus tendit cum Deo, tam facile conquiescit: vir, qui arguit Deum, debet & respondere ei. Tota altercatio quæ in superioribus libri hujus contextitur, in hoc loco à Domino declaratur, dum dicitur: Nunquid qui comendat cum Deo, ubi apparet, quia contra Deum quadam præsumptionis audacia et fiducia bonæ conscientie sit locutus, non tamen blasphemaverit Deum, sicut quibusdam videtur: ubi etsi asperius aliqua dixit, ad tenorem justitiæ Dei respiciens est locutus, non ad blasphemandum Deum, unde & illum secundum justum judicium ejus quasi consistit, & dicit, quæ circa se agi injusta permittat, cum eum optimè noverit justum. Accepta igitur Job ratione à Deo in his sermonibus, quos locutus est, quia omnia utique quæ creasset, ipse gubernaret & regeret, à quo etiam omnino nihil injustum heret: convictus, sicut hic aperte monstratur, sciebat: sed admodum ad Deo, atque compellitur, ut qui aduersus eum contempsit, eum quæ arguere conatur, ipse ad interitum atque respondeat, & ait scriptor libelli hujus:

Respondens autem Iob Domino dixit: Qui leviter locutus sum respondere quid possum? &c.) Beatus autem Job agnoscens se leviter, non consultè Deo locutum, dicit omnino se Deo respondere non posse, propter quod optat se libentio cohibere, sicut ait:

Manum meam ponam super os meum, & quòd unum & aliud verbum dixerit, pro quibus Deum potuerit ledere, quæ duo verba illa esse existimo, sicut superius comprehendit, quæ ita dicit: Elegit suspendi anima mea, & mortem ossa, & si flagellabat, occidat semel, & non de penis innocentium rideat.

UBI
TOMI
S. J. B. M. S.

CAPUT IX.

Respondens autem Dominus Job de turbine dixit.) id est, vel de increpationis impetu, vel de perturbati aëris ac nubis obsecro.

Accinge sicut vir lumbos tuos. & cætera.) Quod est, nolo ut taceas, ait Deus, sicut ipse disponis: sed potius loquere. & quod interrogo te, responde mihi. Quemadmodum Deus hominibus loquitur, cum sit ipse spiritus, multis significationibus divina nobis indicant litteræ, ut patet de nube ad filium loquitur, quod Evangelium profertur: & Moysi in flamma ignis, & Ezechieli sedenti cum senioribus Israel sit sermo Domini, & solus audiebat quæ dicebantur à Domino.

Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabimur, ut in iustificemur?) Quo sensu sanctus Job dixerit ea quæ supra concripta sunt, in hoc loco Dominus manifestat. Nam & cum increpatione propter hoc ipsum ab eo arguitur, quia in ejus injuriam & flagellationem se justificare, voluerit, dum eum ex ipsis cruciatibus suis, quos sibi iniquè inflictos asserit, iniustitiæ notat.

Et si habes brachium sicut Deus, & si voce similis tonas, circumdabit tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosus induere vestibus. Disperge superbos furor tuus, & respiciens omnem arrogantem humiliat. Respice cunctos superbos, & conterte impios in loco suo. Absconde eos in pulvere simi, & facies eorum demergere in foveam. & ego confitebor, quòd salvare te possit dextera tua.) hoc est dicere: Si quid potes, hos ipsos dæmones, quorum tribulationibus conteris, expugna atque disperge. In brachio potentiam divinam, in voce terrorem majestatis tuæ significavit Deus. Non quia beatus Job ita elatus sit, ut se erigere contra Deum vel cogitatione conceperit: sed increpationis Dei verba talia sunt: Ne sic contra Deum velut ex æquo contendere deberes, si tibi esset fortitudo ut Deo es, & vox imperij tui in hoc mundo terribilis insonaret: circumdantes etiam tibi decore æternitatis: honoris quoque summi esse gloria tibi imbutus, & omnibus sanctitatis virtutibus tanquam speciosis indutus vestibus refulgeres: omnes nihilominus superbos iusto iudicio tuo, velut indignatione iracundiæ dispares, & eos in locum suum, id est, in carcerem inferorū detrudens contereres: qui etiam à sanctorum lumine separatos in pulvere simul absconderes, sive, ut alij dixerunt, tertia dures eos sub terra simul: & facies eorum, id est, animas cum intellectibus suis, tanquam oculorum luminibus in foveam inferni demergeres, id est, quàm impossibile est, ut hæc homo habeas, tam stultus est, ut quali ex æquali contra Deum loquaris, à quo humiliter sperare misericordiam debes, ut eius dextera, id est, virtute, contra eos quos dixi tupebos & arrogantes impiosque salveris. Ecce ut hoc ipsum novus, diabolum fuisse potentissimum inimicum tuum, quem ob immanitatem trucis animi eius, Beemoth nomine beluæ uncupavi, apud te velut bovem, animal videlicet manuetum, fœnum comedere faciam, non carnes ut leonem: quia carnes quando comeduntur, non fit sine viventi interitu. Circa te verò non ita est, sicut iam dixi, cui iussione imperij mei hoc modo præcepit, dicens: *Ecce in manu tua, veruntamen animam eius serva.* Beemoth namq; doctores Ecclesiæ, qui Hebræas litteras contigerunt, in latinum quasi plures interpretati sunt. Proinde inimicus diabolus cum toto corpore satellitum suorum hoc loco à Deo describitur: quem propter pluralitatem nominis ipsius antiqui ita interpretati sunt: *Sed ecce bestia quas feci, apud te servum sicut bos edent.* id est, & hoc dextera meæ potentia factum est, ut substantiam tuam, & facultates, quæ ad præciosas mentis tuæ divitiis fœno comparantur, ut potestatem acciperet devorandas, & ideo vilia quæque & temporalia tibi abstulit, quæ fœni nomine significata sunt: non quæque grandia & magna, id est, animæ ornamenta quibus te expoliatum blasphemæ ruina & pondus obrueat, ex quo peccato totus homo à diabolo devoratur. Ita ergo de eo dicit Dominus:

Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in umbilico ventris eius.) In lumbis & umbilico ventris, voluptas carnis

sive luxuria intelligitur, quæ membris post lapsum primi hominis inserta est, ut supra modum legis naturalis, illa membra, & quando non vult homo, incentivis libidinis titillentur: & ita voluptatum lectatores diabolo fortitudinem proprijs vitij ministrantes de parte illius & confortio efficiuntur, ut sint membra ejus, quorum tanquam corporis sui ipse est caput.

Confringit caudam suam quasi cedrum.) Hoc mihi dicere videtur, quòd nec novissimis suis, quæ in cauda significantur, sit ad Dominum reversurus: quod est, nunquam pro tyrannide sua superbus & impius poenitebit, sed exaltatus ut cedrus, voce Domini iuste judicantis est confringendus & comminendus. Constringitur enim ligno durissimo comparatus, duritia scilicet cordis, ne intelligat stultus, efficitur: & excecatus, ne videat usque in finem. Sive *confringit caudam suam*, ita sentitur, Propheta fallax, & loquens mendacium. Hosigitur Beemoth inimicus tanquam socios & ministros suos in copulam sibi unitate conspirationis adstringit: de quibus antiqui dixerunt interpretes, *Exerxit caudam suam ut cypressum*, ubi elationem mentis eorum in excelsum significaverunt, hanc arborem nominando, quæ sub uno stipite procero fastigio in altum porrigitur.

Nervi testicularum ejus perplexi sunt.) In nervis vincula quædam fortissima illecebrarum ac voluptatum, quibus homines carnales innectit & implicat, dicere mihi videtur, de quibus vitij & Propheta culpans homines, inter cætera ait, ita dicens: *Declinantes autem ad obligationes*, ubi similiter penè inexpugnabilem voluptatem in membris humanis, à Propheta significari puto, cui voluptati caro nostra captiva succumbet, nisi juxta Apostolum, Dei gratia subveniret.

Ossa eius velut fistule aris, & cartilago illius quasi lamina ferrea.) His membrorum nominibus indicatur, quod diabolus cum suis durus sit, rigidus pertinax, & inflexibilis. In ossibus namque & cartilagine, intus & foris, in cogitatione videlicet & opere, perfecta ejus est demonstrata malitia. Quòd autem dictum est, *Cartilago eius quasi lamina ferrea*: alij dixerunt, *Spina eius ferrum est fusile*, ubi intelligitur, quia nunquam se diabolus per poenitentiam Deo sit humiliteratus.

Ipsè principium est viarum Dei, qui fecit cælum, applicavit gladium eius.) Hoc in loco hic esse mihi sensus videtur, quòd ad vias Dei ambulandas, & per obedientiam præcepta Dominica observanda, hic inter cæteras creaturas rationales primas à Deo sit conditus, & inde dictum sit: *Ipsè principium est viarum Dei.* Nam & in Ezechiele Propheta, in capite lapidij ignitorū est ferutus: id est, quòd primus fuerit omnium angelorum, & corona in manu Domini. Sive ita dici potest, ut in illa æternitate sua Deus sempiternus manens, quasi egressus in tacturam creaturarum videatur, & hæc sunt viæ ejus, ut invisibilia ejus ex visibilibus apparerent. Sive unaquæque creatura via Dei est, per quam ad Dei itar cognitionem, dum condita ab eo cognoscitur. Sive viæ Dei illæ sunt quando cuilibet creaturæ rationali Deus quasi ad eandem veniens innotescit. Proinde hunc Beemoth principium viarum Dei dicitur, eo quòd primus factus, Dei sui cognitionem, à quo conditus esset, accepit. Dominus autem Christus in principio viarum Dei creatus ita refertur, quia reconciliando mundo per sanguinem suum, vias mandatorum patris, quas opera ejus, id est creatura ejus gradatur, in principio prædicationis Evangelij demonstravit. Quòd autem Dominus ait, *Qui fecit eum, applicavit gladium eius*: id est, qui fecit Beemoth, applicavit & gladium ejus, id est ut malleo quo alios interimit, ipse puniatur: sicut & de ejus similibus spiritus sanctus in psalmo locutus est, *Gladius inquit, eorum, intret in cor eorum*, &c. Notanda tamen in hoc loco est commutatio personarū. Nam superius Dominus ait, quòd Beemoth bestiam ipse fecerit: & nunc dicit, quòd alius eum creaverit, ita dicendo: *Ipsè est principium viarum Dei, qui fecit eum*: quod ita exponi potest, quia pater in filio omnia fecit, sicut & Propheta ait ad eum: *Omnia in sapientia fecisti.* Alij dixerunt: *Ipsè est intus signum Domini, quod fecit ut illudatur ab angelis eius*, id est, sanctis. Ab his ergo illucitur, quando per gratiam sancti Spiritus, & meritorū sanctitatis

IOAN. I.
Exod. 13.
Ezech 8.

P. 124.

Eccl. 28.

Beemoth

Psal. 36.

eis subdit

eis subditur, & invocatione nominis Christi ab oblectis corporibus effugatur: ab eis utique, qui deponentes omnem malitiam, & omnem dolum & simulationes, secundum Esaiam, genitii infantes in Christo sunt, de qualibus propheta ait, cum virtutem gratiæ Christi contra adversarium eorum diabolum, in spiritu prævideret dicens: *Et delebitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in cavernam reguli, qui ablactatus fuerit manum suam mittet.* Et Dominus cum de ejus toto corpore loqueretur, ait ad eos quos innocentes & parvulos fecerat, dicens: *Ecce, dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones: & nihil vobis nocebit.* De his qui malitia parvuli effecti fuerant, & Propheta commemorat, *Et puer centum annorum morietur: peccator autem centum annorum maledictus erit,* id est, qui simplicitatem & innocentiam custodierit, longæ ætatis benedictione donabitur: qui vero inveteratus fuerit in peccatis, in maledictione morietur.

Nunc montes herbas fuerunt, omnes bestia agri ludent ibi. Hi montes in climate aquilonis sunt constituti, ubi superbus diabolus federe se dicit. *Ascendens, inquit, super altitudinem nubium: ero similis altissimo.* Quos montes, superbos quoque & nimium elatos homines, ac tumorem cordis illius minantes, non absurdè sentimus. In his igitur habitans, temporariam jucunditatem, quæ herbarum vocabulo appellata est, in eis depascitur, & malo virentis ac videntis in eis voluptatibus noxiè delectatur. In quibus etiam montibus omnes bestia agri ludunt. Bestia socij sunt & ministri diaboli, de quibus ait Propheta, orans ad Deum: *Ne eradat bestijs animas consentientem tibi.* Ager verò hic mundus est, secundum auctoritatem Domini, quia dicit in Evangelio: *Ager autem est hic mundus.* In talibus igitur montibus, quæ herbas luxuriant, non arbores fructiferas ferunt, hæc bestia, adversaria videlicet potestates, non habentes rigorem virtutum ludunt, luxu resolutæ, lascivique vitiorum: & in omnibus eorum montium sceleribus ac nefandis criminibus dediti gloriantur. Alij hoc loco ita dixerunt: *Ascendens in montem præruptum, fecit gaudium quadrupedibus. in monte prærupto, ipsius superbiæ diabolice verticem significatum puto, in quem nimium se extulerit, ita ut de eo ulque in ima caderet inferorum.* fecit gaudium, id est dedit consolationem ipsi peccatoribus, qui per eum in profunda inferi corruerunt, sub quorum persona ad ipsum principem tenebrarum ita sermo propheticus loquitur: *Et tu vulneratus es, sicut & nos, nostrisq; similibus effectus es. Detrahta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum. Fecit gaudium quadrupedibus, id est, ut dictum est peccatoribus, qui comparati jumentis insipientibus, in terram proni, seu vergentes in tartarum, cælum suspicere, malorum depressi mole non possunt.*

Sub umbra dormit, in secreto calami, & locis humentibus. Quod umbræ corporum sint, nemo dubitat. Sed umbra in scripturis divinis aliquando requies & refrigerium intelligitur, aliquando poenæ, inde dicitur umbra mortis. Aliquando umbra peccata esse referuntur: quæ tanquam umbra corpori, ita morti vicina sunt. In peccatis ergo diabolus habitat, & requiescit in secreto cogitationum, sive etiam lumborum, unde & loca humentia appellantur, sive in secretis, id est, in absconditis Dei, quæ Deus utique non requirit, & velut se indigna non viftrat, de quibus absconditis Propheta ait ad Deum, *De absconditis tuis adimpletus est venter eorum:* id est, peccatis congestum est cor eorum. Peccata ergo tanquam tenebræ absconduntur à Deo lumine veritatis. Sive, ut jam dixi, in loco remoto cordis diabolus habitat, quòd cor vacuum timore Dei, vanitati patet & luxu, atque omnium illecebris vitiorum. Hoc enim umbra, solem nesciens, & calami secreta significant. Alii dixerunt, *sub omnimodis arboribus dormit secum iuncum & calamum & caricem.* Omnimodas arbores dicit, quæ tamen omnes instructuolæ sunt, non habentes medullam charitatis Dei, nec bonorum operum fructus.

Protegitur umbra umbra ejus. Peccata ejus super omnium impiorum peccata & impietates eminent, quas protectio, ne quadam malitiæ suæ contegit & defendit. Alij dixerunt ita: *Inumbantur in eo arbores magna.* Ubi hoc mihi vi-

dentur dixisse, quòd quamvis maligni spiritus vel homines ministri diaboli superbia sint excesi, tamen superet eos magnitudine delictorum, quia sceleratoris criminis est inventorem, quam imitatore esse peccati.

Circumdabunt eum [alices torrentis.] sive stirpes & virgulae ut alij dixerunt. Mundus iste, sive mortalitas propter volocem volubilitatem suam torrentis nomine appellatur, sicut & Propheta ait, cum de passione Domini prophetaret, *De torrente, iniquiens, in via bibet.* Dispensatio enim namque illa qua ad nos venire dignatus est, in cruce crucis calicem bibit: de quo dixit ad patrem, *Si fieri potest, transseat à me calix iste.* A talibus ergo diabolus circumdatur, id est hujus mundi hominibus, qui sunt pleni sentibus peccatorum, & perfidia infidelitatis amarissimi: in umbis quoque tanquam folijs fructus bonorum operum mentientes, qui etiam ei in collegium consortiumque junguntur.

Ecce absorbebit fluvium; & non mirabitur habens fiduciam, quòd influat Jordanis in os ejus. Multis in locis scripturarum fluminis nomine genus humanum significari convenimus: de quo & ipsa potestas adversaria ait, *Meus est fluvius, & ego feci memetipsum.* Huic ergo fluvio, humano videlicet generi in ima atque ad inferiora more fluminis destitenti, desideria cupiditatum, & delectationes presentium, amoremque mundi ita insinuat, ut eum absorbere possit, & velut inferus deglutire. Sic namque humanum genus præcepit in supradicta vitia deflueri, ut possit ab inimico facile devorari. Quod autem ait, *Habet fiduciam, quòd influat Jordanis in os ejus:* Jordanis fluvius baptismi continet sacramentum. Dum enim in ipso Christus Dominus baptizatur, nostrum baptismum consecratum est. Cujus secundum mysticos intellectus, montes & colles, arietes & agni orium exultant à facie Dei Jacob, qui junior frater credendo senioriorem fratrem incredulum supplantavit. De cujus Jordanis terra, id est Ecclesia, Propheta ex perloso credentis se dicit Dominum recordari, à Christo unice monte modo dico incipiens, qui propter passionem modicus factus est, minoratus ab angelis, obediendo patri ulque ad mortem. Hic ergo Beemoth nimia elatus temeritate, fiduciam gerit, ut & prædictum Jordanem, sacramenta videlicet Ecclesiæ figurantem, ore suo hauriat, & vorandi cupidus suo eum tantum concludat: id est, etiam eos quos sanguis Christi per aquam regenerationis, quam Jordanis typicè portendebat, per abluionem Spiritus sancti de illius potestate ac durissimo dominio redemit, quærit ut cursum suum faciat, seu occulta suavione, seu oppugnatione mansueta.

In oculis ejus quasi hamo capiet eum. Verba hæc patris de filio sunt secundum illam locutionem, de qua superius diximus, ubi pater ait de eo, cum ei de diabolo sermo esset: *Ipsè est principium viarum Dei.* Hunc igitur Beemoth homo divini nominis, id est Deus hominis assumpti carne vestitus, in oculis ejus capiet eum. Pater inquit de filio, quòd diabolus esset ab eo capiendus. *In oculis,* ait, id est in ipso intelligentiæ lumine, ubi est visus sapientiæ naturæ rationalis: ibi inquam divina sapientiæ captus est, dum per calliditatem suam atque versutiam non videt, cujus carnem morte apprehenderit, devorandam. Secundum igitur hunc modum captus est diabolus: *& in sudibus natus illius perforantur,* id est furentem savitiam, atque in sandorum interitu mirè astibus anhelantem. Christus Dominus contexit & pertrabat. Sanctos vero propter legitimum crucis non absurdè hic fudes intelligendos patro, sic unice humiliat & confrigit Dominus inimicum, dum eum per eosdem sanctos ligno lux crucis reundit.

An exurhere poteris Leviathan ham? Committit figuram ænigmatis, ut diabolum quem superius Beemoth translato nomine dixerat, eundè nunc Leviathan appellat. Sed illic eum quasi bestiam dicit, quæ terras inhabitat: hic verò ita illum nominat, velut in aquis maris constitat, unde & alij pro Leviathan draconem dixerunt. Unde videri potest, quòd horrendum nescio quod genus draconum sit, quòd Leviathan dicitur, cujus malitiæ ac potentia congruè diabolus coaptetur. Beemoth autem, eo quòd

Esai. 11.

Luce. 10.

Esai. 65.

Esai. 14.

Psal. 73.

Mat. 13.

Esai. 14.

Psal. 16.

Pf. 109.

Mat. 10.

Esai. 10.

Mat. 13.

Psal. 14.

Mat. 13.

Cap. Mar.

Joan.

multi

multi eū eo sint, appellatur. Nam & Beemoth latinè, quasi plures sonare dicitur: unde & ipse intelligi potest cum locis & ministris. Et rectè quasi dicitur, qui à Deo non sunt. Leviathan verò additamentum quidam ajunt interpretari. Qui ergo in veritate non stetit, & excedens præsumptionis modum, addidit sibi superbiam, quasi super naturæ bonum in tumorem morbo elationis excrevit: proinde additamentum dictus est. Vocabulum enim factum de crimine, perivit conditionem naturæ bonæ, quam Deus bonus creaverat. Et Elaias propheta de eo vaticinatur, ita dicens. In die illo, sive in passionis tempore: sive in adventu judicij eius, in die ergo illo visitabit Dominus in gladio suo duro, grandis & fortis super Leviathan serpentem veitem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet eum qui in mari est. Secundum hoc ipsum est, quod alius Propheta similiter ait ad Dominum: Tu confirmasti in virtute tua mare, tu contrivisti capita draconum super aquas. Ubi hic ipse diabolus tanquam caput cum suis membris describitur, & corpus ejus, ac quamvis indissociabili copula conjunctæ esse narratur. Hunc ergo Leviathan draconem typicum, ait Dominus ad Job, ne in aquis gentium dominetur: tu forsitan de mari populorum extrahere potes, quem hamo virtutis meæ, ut supra dictum est, per fidem credentium extrahere & sicare disposui. Secundum hunc sensum est illud quod & Dominus ait in Evangelio: Nunc princeps mundi huius eijcietur foras, & iterum: Cum fortis armatus custodit domum suam, in pace sunt ea quæ possidet: cum autem fortior illo superveniens vicerit eum, universa arma illius auferet, in quibus confidebat, & sic ligat fortem. In primo autem adventu Christi, factum est per gratiam redemptionis ejus, ut de societate diaboli, & dominatione ejus populi emerentur. In secundo verò adventu ejus, omnis diaboli potestas est aufertenda, quando quidem mare hoc, id est seculum non erit, gentesque fororum illius de terra peribunt: quando etiam quæretur delictum ejus, & non invenietur, Domino regnante in æternum & in seculum seculi, absorpto morte, mortisque inventore in resurrectionis victoria. Quod autem in hoc libro ait Deus, quia hamo extrahat Leviathan per alium Prophetam ita illum alloquitur dicens: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea. Hami verò & sagena differentiam hanc esse existimo, ut hamum ipsum Salvatorem filium Dei carne vestitum intelligamus. Sagena autem dici potest missa prædicatio Evangelij, quæ à solis ortu usque ad occasum latissimo spacio fit expansa: sicut & Propheta ait. Magnus Dominus, &c. & deinceps ait: Dilatans exultationem universa terra. Quæ sagena prædicationis Christi, veteris Testamenti figuris, & significationum imaginibus, multisque eisdem scripture testimoniis, velut nodis illigatis sit solide roborata: quam cetera multa & dracones sacratissimi, id est, mundi istius impij & potentes, scindere ac rumpere tentaverunt, idque non poterunt efficere, quia firmum fundamentum Dei stat, & nequaquam convelli potest: quia si Deus pro nobis, quis contra nos? Proinde secundum hanc expositionem, idem sensus in hamo & sagena esse dignoscitur. Cum ergo dixisset Dominus ad Job: An extrahere poteris Leviathan hamo? ait ei:

Et fame ligabis linguam eius? Quemadmodum ex plurimis particulis sub tegminis fumis intexitur, ut fiat vinculum, quo possint aliqua colligari, ita & diabolus de multitudine peccatorum suorum quasi de reticulorum particulis vinculum sibi sacrilegiorum, velut famem blasphemus intexit, quo inneditur, ponendo in celum os suum. Sic itaque de ipsis blasphemis eius, lingua illius colligatur, ut sit os obitruatum arque oppilatum loquens iniquitatem. Et in Proverbijs Salomonis de similibus eius scriptum est: Vinculis peccatorum suorum unusquisque, obstringitur. Inde est quod & Dominus in Evangelio pigrum & mutum servum, ligatis manibus & pedibus mittendum dicit in tenebras exteriores: quod est, vinculis peccatorum suorum, quæ operatus est, secundum divinum iudicium ligatus mittitur in pœnas: quod & Dominus ipse quodam loco manifestissime demonstravit, quando flagellum de Judæorum reticulis fecit, eosque inde flagellans perturbavit è templo.

Bedæ Tom 4.

Nunquid pones circulum in naribus eius, sive capistrum, ut alii dixerunt, & armillas perforabis maxillam eius: sive ut alii dixerunt, & forcipe pertundes labium eius? Circuli, capistrum, forcipis & armillæ nominibus intelligantur sermones divinæ potentia, quibus superbus atque blalphemus, humiliatus à Deo est, & attritus.

Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi molliat? sive ut alij dixerunt, aut loquetur tibi blande? Soli ergo Deo, cujus creaturam se esse cognoscit, esse subditus, atque ei tantum ipsa conscientia pavens, animus ejus superbus addicitur.

Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum servum sempiternum? Licet sit rebellis & nimium tumidus, cogitur tamen atque compellitur ipsius naturæ bono, quod ei in testimonium justæ damnationis ejus ex parte non petijt, ut Dominum creatorem suum, saltem ut servus malus, Dominum suum esse fateatur. Hoc est pactum sive testamentum, quod ei cum Domino mire præceptum est. Unde & ipse Dominus ait, Et accipies eum servum sempiternum, hoc enim nulla voluntate animi facit, sed divinæ potestatis imperio. Et ideo à Deo servus dicitur sempiternus, quia ad optionem filiorum, sive primatum illum angelicæ dignitatis nunquam sit recepturus.

Nunquid illudes ei quasi avi, & ligabis eum ancillis tuis? In tantum ait Deus, humiliabitur draconis istius fortitudo, & omnino pro nihilo erit, ut illudendus habeatur, & ad illudendum sanctis Angelis deputetur, sicut & supra jam dictum est. Quod autem quasi avis illud perhibetur, quia velut res parva & nimia ad virtutem Dei omnipotentis habeatur, avis nomine voluit demonstrare. Quodque alligandus ancillis dicitur, illud est quod ipse Dominus in Evangelio ait ad discipulos suos: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & super scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. Sic itaque alligatur atque illudetur à sanctis animabus Dei, quæ sunt ancillæ Christi, dum ab eis ipsi & ejus locijs imperatur, & de corporibus ab eo obiectis exire compellitur, cuique per unum verum mundum quotidie captiva auferitur captivitas: qui & secundum Apocalypsim per mille annos alligatus dicitur, quod est à parte totum: secundum Apostolum qui ait, Filioli, novissima hora est, quæ est ex tempore adventus Domini in carne nostra. Itaque alligatus est, ne seducat Christi gratia & redemptione salvandos. Alij dixerunt, aut alligabis eum sicut passerem infantulo: quod est, ut ab infantulo teneatur præceptum imperij mei, velut ligatus, ei in potestatem traderetur. Hic est infans ille, de quo Propheta Elaias ait: Et infans ab ubere in foramine aspidis miter manus suam. Qui infans secundum eundem Elaiam prophetam, quamvis sit centum annorum puer, per Christi gratiam morietur: id est, sanctus & innocens ad Deum de hoc seculo emigrabit. Hunc ergo infantem accipere debemus unum quemque sanctorum, qui de fonte id est utero matris Ecclesie, tanquam infans Deo renatus est & præcepta Dei velut lacteos cibos de ejus uberibus sugit.

Consident eum amici, dividunt illum negotiatores, Amici & negotiatores isti, sancti intelligendi sunt, omnes etiam veritatis prædicatores, quibus Jesus Christus filius Dei ait: Vos mei estis: itemque de eisdem per parabolam dicit. Simile est regnum cælorum domini negotiatori querenti bonam margaritam, &c. Qui regnum Dei æternæ vitæ ac beatæ præmij velut pretiosissimam margaritam in venalibus propulerunt mundo, ut unusquisque creditorum vendat quæcunque habuerit, delectationem scilicet vitæ præsentis his mercimoniis commutet, & emat eum. Igitur supra dictis amicis & negotiatoribus corpus hujus draconis conciditur atque dividitur, dum per eisdem ad fidem Christi de perditorum ejus multitudine quam plurimi separantur. Nam multis & de potentibus ejus, & in malitia sortibus ab eis consortio velut membra illius feceruntur, sicut & Abacuc Propheta ait ad Dominum: Præcidisti in stupore mentis capita potentium, & de quibus rursum ait ad Deum: Misisti in capita inimicorum mortem. Mortem utique vitiorum, ut jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hæc capita inimicorum Dei, id est, populorum principes impiorum, ipsi sunt

D d

huius

Esa. 27.
Esa. 73.
Joan. 12.
Luc. 11.
Esa. 32.
Cap. 5.
Mat. 22.
Joan. 2.

Luc. 10.
Cap. 20.
I. 104. 2.
Esa. 11.
Esa. 65.
Joan. 15.
Mat. 15.
Habac. 3.
Ibidem.

huius spiritualis draconis, reges & nobiles, qui secundum translationem nominum, & figuram tropi alterius, alligandi à prædictis amicis & negotiatoribus esse dicuntur sicut David Propheta ait, *Vi alligent reges eorum in manica & compedibus, & nobiles eorum in vinculo ferreis.* Hi ergo reges & nobiles ipsi sunt & dracones, membra videlicet illius magni draconis: de quibus draconibus ait Propheta ad Deum: *Tu confregisti capit adraconum super aquas.*

Pf. 149.

Pfal. 73.

Nanquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius? Omnes qui confessione malitia & imitatione adherent diabolo, rectè pellis ejus esse dicuntur. Quos ideo pellis nomine arbitror dictos, eo quod indissociabili connexionione ei conjuncti sunt, & separati ab eo nunquam aut certè vix possunt. De his ergo dicit Deus ab Job sagenas implendas esse. Quomodo autem unam eandemque ecclesiam Christi propter unius fidei confessionem pro locorum diversitate, per universa diffusam, Apostolus pluraliter nuncupavit, *Eram, inquit, ignotus facie Ecclesie Iudæe, que sunt in Christo:* hoc modo Evangelium Christi pro diversis locis, ubi prædicatur, plurimæ appellantur sagenæ. Et *gurgustium piscium capite illius?* Caput diaboli, sicut legum magistri, vel principes mundi intelligi possunt, qui tanquam intra gurgustium, id est intra receptaculum piscium, tanquam intra retis sinus, intra septum Ecclesie concluduntur: hoc autem operatur ista piscatio spiritualis, ut magis vivant qui de hoc mari fuerint extracti. Alij longe alio sensu dixerunt. *Saginantur in eo nationes, & parturiunt Phœnicum gentes:* & omnes gentes si conveniant, non portabunt corium caudæ eius, & in navibus piscatorum caput ejus, quæ ad modum credentes Christum ipsum habent cibum, ex eo eam reficiuntur, ac promissionum ejus dulcedine satiantur: ita omnes infideles & impij draconis hujus vitiorum omnium felle tanquam carnis saginentur: & ipse Deus per Prophetam volatilium & bestiarum translato nomine hos pullos appellavit, sicut ait, *Bestijs terræ & volatilibus cæli dedi te ad devorandum.* Quem unumquemque prædictorum pro aviditate imitationis in scelere dicitur devorare, & per maligna exercitia diaboli receptaculum fieri: quem tanto plus comedit, quanto in impietatis ejus amplius fuerit subleccus. Et idcirco dictum videtur, *Parturiunt eum Phœnicum gentes:* ubi à parte totum sub hoc nomine paucarum gentium, omnes gentes intelligendæ sunt, quæ eum certatim ad se per vitia rapiendo, & scelera, parturiuntur ac dividunt. Quod autem ait, *Et omnes nationes si conveniant, non portabunt corium caudæ eius:* enormitatem quidem draconis hujus videtur designare, sed quia ænigmata omnia obsecutissimo sermone dicuntur, hoc locus iste intelligendus est continere: secundum quod Elaiæ lectio habet, *Propheta, inquit, docens iniquitatem, hic est cauda:* quod malitia & impietati hæreticorum, qui ei tanquam corium inhaerent, nemo populorum ejus, quamvis iniquorum possit æquare. Omnia enim præcula istorum, eorum qui Christum, postquam cognoverint, negant, vincit impietas. Vel aliter, *Omnes non portabunt:* id est non sustinebunt corium caudæ ejus, id est validissimam malitiam, qua induetur, & quam exercebit in finem. Et in *manibus piscatorum,* id est in excelis doctorum atque Apostolorum, caput ejus qui est Antichristus, vix poterit sustineri, nisi eum ad invocationem fidelium virtus divina confuderit.

Galat. 1.

Ecc. 39.

Esai. 9.

Pone super eum manum tuam. Memento belli, ne ulter à addas loqui. Sic mihi videtur dixisse, Victo per me adversario tuo, pone super eum manum tuam, ut possis ei & tu illud dare. Vel *pone super eum manum tuam,* tanquam dixerit: Si ejus potentia & virtus esse te arbitraris, pone super eum manum tuam, quod est, si potes, efficere virtute potentia tua, ut te contemiscat & paveat, sicut & me, cui hoc soli debet. Sed quia id nequaquam facere potes, ut tibi draco hic magnus & in malitia potens subiectus sit, memento in hac tribulatione penarum tuarum, contra quam ferum & truculentum hostem bellum habueris, & sufficiat tibi adversum me verba aspera te locutum: ubi nosse te volui, quoniam hunc fortissimum inimicum tuum superare ac vincere nequivilles, nisi ex præcepto imperii mei accepisset in te potentiam, tuam tamen iustus fuisset animam custodire

A me igitur in ditionem illius ita datus es, ut te non amplius affligeret, quam vires tui animi paterentur.

Ecc. spes eius frustrabitur eum, & videribus cunctis præcipitabitur. Cum in conspectu Angelorum sanctorum, & innumerabilis multitudinis beatorum hominum præcipitatus fuerit in gehennas, ignemque perpetuum, spes ejus quæ se putat fortè evadere horrendum & iustum iudicium meum, frustrabitur, & calla atque inania cogitans, in iritum deducetur.

CAPUT X.

NON quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim potest resistere vultui meo? Quis autè dedit mihi, ut reddam ei? Omnia quæ sub celo sunt, mea sunt. Hunc igitur inimicum non ut crudelis suscitavit Deus, qui eum quasi punire desideret, vel quoscunque sanctorum colluctatione ejus elidere, cujus nature tranquilla potius & integra bonitas compertit: sed suscitavit Deus hunc Leviatham hoc modo dicitur, ut eum cæteris qualis sit manifestet, quem velut Pharaonem Iona ga impunitate diutius exultare permittit: hoc enim iustissimo iudicio suo Deus fieri sinxit, aut ad exercitationem probationemque sanctorum, aut ad iniquorum poenam. *Quis enim resistere potest vultui meo?* Ubi hoc videtur dixisse, quod soli aspectui maiestatis Dei omnis creatura cedat, & tremefacta succumbat. *Quis autè dedit mihi, ut reddam ei?* Omnia quæ sub celo sunt, mea sunt. Secundum hunc Apostolus loquitur. *Aus quis, inquit, dedit illi, ut redderet ei?* Ubi his verbis Deus Iosus semper fuisse monstratur.

Non parcam ei verbum potentibus, & ad deprecandum composui. Hoc fortassis de diabolo, de cujus verbis hic loquitur, intelligere possumus: quod quamvis in rebellis in Deum & contumax, suum tamen tremens sentiat creatoris rem: & quamvis immemor conditionis suæ, tamen tanquam servus nequam saltem coactus dominum suum obsecrare se sinulet.

Qui revelabit faciem indumenti eius? Ubi signum obvelatum faciem diaboli demonstavi, qui se transfiguravit in Angelum lucis. Revelatur autem facies eius à Domino, cum artes nequitiarum illius à conventio homini deteguntur.

Et in medium oris eius quis intrabit? Ubi os diaboli infidens blasphemia eius potest intelligi, quod obtinendum à Deo sit atque oppellandum, cum verbo divino fuerit penetratum. Sive in medium oris ejus quis intrabit: potest ita sentiri, ut os diaboli infernus intelligatur, ad quem devorator descendit, ut devoratus à diabolo, hominem liberaret: & ideo quod futurum erat, verbo futuri temporis dixit, *in medium oris eius quis intrabit?*

Portus vultus ejus quis aperiet? Abditam & multo secretiore absconditam fortitudinem hypocriteos diaboli dicit, Dominus se patefacturum, quam in passione & cruce sua aperit manifestavit, quando cum principibus suis & potestatibus traditus à filio Dei palam iudicari et triumphatus est.

Per gyrum dentium ejus formido. Voratorem & invidibilem hunc inimicum dicit, qui velut rapidissima bestia dentibus universa contumax, & idcirco formido & timor in gyro dentium ejus: id est, ad devorandum paratus sit.

Corpus illius quasi scuta fugitiva, & compactum, sicutum se prementibus. Na uni conjungitur, & ne ipse autem quæ mœdit per eas. Vna alteri adhaerebit, & tenentes se, ne quis ipsas rabuntur. Tres hi vultus continui tub divetorum temponum repetitione unum eundemque sensum loquuntur. Corpus ejus diaboli, omnes confortes ejus & ipius mundi intelligendi sunt: quos tanta confessione atque conspersione dicit Deus illi ad junctos, ut in dissolubili connexionione eadem sint copulati: quos etiam sub allegorica dictione loquuntur nomine appellavit, quæ tria dentata sint, & stricim sibi invicem coherentes, ut nullum illis per indefinites nequitas spacium sit respirandi ad Deum, eo quod ab illa sui connexionione nequaquam ad sanitatem penitentia relaxentur. Quod autem demones & omnes impij ministri diaboli oculis fulvibus comparantur, per hoc significat Dominus, quod nimium petram & obinatè rebellans

& for

V B E D
T O M U S
S E C U N D U S
D E S A G E N A S
E T G U R G U S T I U M
P I S C I U M

& fortiter solidat, ac perennis sit eorum repugnatio contra Deum. Diabolus vetus editio smiciti lapidi assimilavit, qui natura asper est, & alia attritu lavificans: sed ipse asper esse non desinens, cuncta comminuens, diminutionem autem sui non sentiens.

Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius ut palpebra diluculi. Sternutatio fordes cerebri egerit, & vitia ex interno concepta depurgat. Diabolus ergo, qui totus sordidus & foetidus est, in hoc lumen se videtur ostendere, cum transfigurans se in Angelum lucis, malitiae lordes suae in perniciem hominum cum delectatione operatur effundit, & de invidia, id est de malorum omnium capite, venena sua commovet ac producit. Oculi autem diaboli, falsi prophetae intelligendi sunt, de quibus sanctus Elias ait, cum ad peccatorem populum loqueretur dicens de Deo, *Claudet oculos vestros.* Qui instigatione diaboli dum ea quae ab eo inspirati loquuntur, vicina videntur lumini veritatis, sicut palpebrae sunt diluculi, cum tamen nihil luminis Dei possideant. Nam etsi videntur initium lucis in se ostendere, quae eis de hypocritis figmento exoritur, mendaciorum tamen tenebras specie veritatis obducunt.

De ore eius lapides procedunt sicut rade ignis accensa. Quaedam od Domini sunt Prophetae sancti, per quos loquitur, qui dicunt, Os Domini locutum est haec ita & omnes facite legi & blasphemii os diaboli recte dicuntur, ex quo rade ignis accensa, sive ut alij dixerunt, *faculae ardentes procedunt*: id est, ignis eis poenae causa suggeritur. Et in Apocalypsi, ubi sub equorum similitudine ministri diaboli describuntur, ita & de his dicitur, *Et de ore eorum exierunt fumus, & ignis, & sulfis.* Et ita Dominus ad ipsum loquitur per Prophetam: *Producam ignem de medio tui, qui comedat te.*

De naribus eius procedit fumus, id est, superbia, sicut olla succensa atq; fervens. Qui vapor aut ipsi aut obtemperandi generet nunc caliginem, & postmodum causas ignis aeterni. Superbiae spiritus in anhelitu narium demonstratur, quo animi sui tumorem exhalare se gaudet. Sed humiliari ac reprimi a Domino superbius ita dicitur: *Nunquid ponas circumum in naribus eius, & armilla per forabie maxillam eius?* *Halitus eius prunas ardere facit.* Hic est fumus e naribus exhalatu ejus, ut vel sibi vel carbonibus, id est, ministris suis, ignem aeternum & fumidum sumministrat. Ita enim & similibus ejus Dominus ait: *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis vobis.*

Et flamma de ore eius egreditur. quod est: Poenae blasphemiarum de ore diaboli conglomeratae egrediuntur.

In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius praecedet egestas. Colli nomine, id est, cervicis, tumorem & arrogantiam diaboli dicit, cuique dicitur per Prophetam: *Nervus ferens cervix tua,* in qua principia peccati malum habet & moritur. Hac igitur se superbiae fortitudine induit, sicut & Propheta verba illius loquitur, dicens: *Fortitudine faciam, quem ob hoc Dominus increpat, & dicit ei: In sapientia tua fecisti tibi fortitudinem, & iterum ait ei: In negotiationibus tuis multiplicasti tibi fortitudinem. Itemque, Ele vatam est cor tuum in fortitudine tua. Quod vero ait, *Faciem illius praecedet egestas*: hoc est, quod ubi appropinquaret diabolus, illico ibi omnis vitae atque animae exhauriatur virtus, & substantia consumatur.*

Membra carnum eius, coherentia sibi. Membra diaboli sunt, quos supra in squammis & scutis fusilibus nominavit. Carnium autem ejus membra idcirco sunt dicta, quoniam carnalibus ac flagitiosis actibus dedit, ei velut auctori malorum coherent.

Mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Ordo dicentis Dei hoc loco obscuratus videtur, ubi cum diabolo dicit Deus, subitio personam commutat, dicens: *Mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur*: id est, illud quod fuerint destinata, perveniunt. Credendum est, quod haec fulmina a Deo mittuntur contra diabolum, secundum illum sensum, ubi dicitur, *Pluit Dominus a Domino,* quod ita & hic dictum arbitramur, *Fecit Deus quod locutus est.* Fulminatur autem a Deo draco diabolus, quando ignis Dei eloquijs de sanctis nubibus increpatur. Quae utique fulmina in illum missa atque directa, non frustra ja-

cientur, & ad locum alium non ferentur: nec se ab eis diabolus gloriabitur impunitum.

Cor eius indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malle aetoris incus. Sive ut alij dixerunt, *Et sicut incudo insatigabilis.* Cor diaboli durum & inflexibile est, hebetudine quoque lapidis & rigore concretum. Constringitur autem sive stat sicut incudo, quae non producit, Incudo namque caeditur, sed non producitur, superjecta edomat, immobilis autem ipsa consilii: talis diabolus est: fidelium enim verborum increpationibus tunditur, Prophetarum dictis caeditur, martyrum victoria eliditur, sed manens rigidus, durus, indomitus, aeternis addictus est poenis.

Cum sublatus fuerit, timebunt Angeli, & territi purgabuntur. Hoc de primis exui temporibus, dictum accipi potest, quantum sit malum superbiae, jam tunc sancti Angeli (sicut potuerunt, quando praesumptor tyrannidis caeli ex arce dejectus est: quando etiam pro eo merito quo in veritate, in qua ille non steterat, persistere: & in hoc beatificati esse credendi sunt, ut certissimi fierent nullius unquam peccati lapsus sibi esse metuendum. Igitur quod hic dictum est, quia *sublato diabolo timebunt Angeli, & territi purgabuntur*: non sic intelligendum est, quia ad cavendum peccatum superbiae emendationis futuri sunt territi tantae damnationis exemplo: cum utique perspicuum sit, minime eos beatos fore, si studendum eis sit cura impensiore ne peccent. Peccatum enim cavere, vel peccato resistere, ad poenales mundi hujus miseriae pertinet, non ad futuri seculi gloriam. Hoc ergo arbitror intelligendum, quia homines qui ad confortium pervenerint Angelorum, ut potest quasi quidam Angeli, damnato diabolo territi purgabuntur, videntes quale quantumque hostem, & ejusmodi poenas horrendae damnationis evaserint. Purgabuntur autem, id est puriores Deo reddentur, tanta divini beneficij in se consolationis perspectiva. Id etiam quod dictum est, *territi*, vel quod scriptum est, *timebunt*, non abhorret a sensu: ut rationalis videlicet creatura omne beneficium atque omne iudicium creatoris sui non cum poenali, sed cum honorifico terrore miretur. Et revera quae major purgatio sive purificatio esse poterit ante Deum seu angeli seu angelici hominis, quam ut semper cum exultatione, quis qui desert, hic pius est: & cum tremore, quia cui deservit, hic Deus est, omne bonum certissimae securitatis suae, gloriaeque perpetuae, ad laudem sui referant conditoris?

Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neq; hasta, neq; thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum es. Alij vero manifestus transulerunt, dicentes: *Si occurrerint ei lancea, nihil facient ei,* id est, nihil minus, terroribus & increpationibus poterit emendari. In hasta autem & thorace possunt illi intelligi, qui iustitiae lorica induti, dextera operibus sancti armata, conabuntur ei resistere: ipsum vero punire sive extinguere non valebunt, quia tam fortis & malus est, ut adversantem contemnat, & converti minime velit. Proinde si quid fortitudinis est animorum in sanctis, quod ferri vocabulo appellatur: si quid etiam virtutum, quod praeter ceteris splendore vel perennitate censetur, ille tanquam palearum purgamenta, & velut lignum putridum estimabit. Tanta enim se virtute superbiae induit, ut haec omnia arma advenum se suscepta pro nihilo pendat, & ipsi potius operetur opera palearum acervis similia, & lignis instructuosis vetustatis carie faciscentibus, quae igne inextinguibili sunt urenda.

Non sugabit eum vir sagittarius. Quilibet sanctorum quamvis pharetram cordis sui increpationum sermonibus, tanquam telis compungentibus plenam habeat, ab eis tamen hic nimium durus & ferreus penetrari non poterit: & ideo non sentiens vulnera compunctionum, ab hoc tali sagittario non fugatur. Alij vero dicit dixerunt: *Non vulnabit eum sagitta aerea.* Verbum Dei incorruptibile & permanens, sagittae aerae comparatur, quo nunquam potuit diabolus ad poenitentiam vulnerari, secundum duritiam cordis sui thesaurizans sibi vitam in die iudicij & revelationis iustij iudicij Dei.

In stipulam versis sunt ei lapides funda. Funda potest intelligi quicumque sanctorum, qui manu Domini continentur,

Cap. 29.

Esa. 25.

Cap. 9.

Eze. 28.

Esa. 50.

Esa. 48.

Eze. 28.

ibidem.

Gen. 19.



Per hos ergo sanctos suos Dominus duros sermones, fortes & asperos, velut lapides in hunc impium validè jaculatur, ut eisdem percussus det honorem Deo: sed ille cum singulari malitiæ sit, eosdem sermones sibi convertit in stipulam, ut dum eos pro nihilo ducit, fiant ei velut stipula, quæ ei firmidos globos tartarei ignis accendat. Quod & alij eodem sensu dixerunt, *Æstimat lapsi des funda jactos, ut sanum.*

Quasi stipulam æstimabit malleum.) Verbum nihilominus divinum, grave scilicet & forte, contundens eum & atterens, ut vasta duritia impietatis ejus, saltem à sanctorum infectione tenuetur, pro stipula æstimabit. Præ malitiâ namque obduratus, non sentiet pondus tundentis desuper, quoniam cor ejus factum est sicut lapis, & sicut incudo indomabilis, quæ nunquam licet supra modum tusa producitur.

Et deridebit vibrantem hastam: sive ut alij dixerunt, *tremementem.*) Sermonem validum cujuslibet sancti ad se cum vigore animi ac virtute missum, non solum non verberatur, verum etiam deridebit, vel eundem sermonem, vel etiam jaculantem. Hoc totum de diabolo Deus diversis modis ac similitudinibus ideo dicit, ut demonstret hominibus, quam malus sit, & quam potens, quam etiam sit omnino irrevocabilis.

Sub ipso erant radij solis, sterneret sibi aurum quasi lutum.) Sol justitiæ Christus Deus est, in cujus penis est sanitas. Hujus igitur radij, id est sancti, qui filij lucis hujus, ab hoc principe tenebrarum efficiuntur noctis filij & tenebrarum, dum in prævaricatione Adam peccato illius detinentur obnoxij: aut dum jam redemptos per Christum, capitalibus criminibus luos facit, sibi que velut captivos & servos subdit & subingat. Possunt & illi Angeli, quos secum tanquam tertiam partem stellarum in terram traxit, hi radij solis intelligi, qui recedentes à Deo vero lumine, facti sunt tenebræ, & principes tenebrarum. Hic ergo sub ipso sunt, quibus diabolus est rex & Dominus. Aurum verò secundum hunc sensum quem diximus, ipsi sunt radij solis, qui sub nomine auri preciosi, qui que & magni intelliguntur: hos sibi sternit quasi lutum, cum eos subditos peccatis, sordidos & viles efficit. Dicuntur autem dracones in eis locis secretis, & terrarum abditis sinibus vel maxime commorari, ubi metallum auri sit. Et ob hoc sub spiritali intelligentia puto hanc metaphoram conservatam, eo quod hic draco rufus de auro bonorum quos deiecerit, sibi cubile sternat: quod est, omnes spirituales huius mundi divitias, id est bonorum omnium sanctitatem & iustitiam, cæteraque virtutes, velut aurum sub se habeat, cum eos obdormiente fide, in immensum redege- rit peccatorum.

Desunt hic plura.

CAPUT XI.

Respondens autem iob Domino, dixit: *Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis est iste qui celat consilium absq; scientiâ? Ideo insipienter loquutus sum, & qua ultra modum excedunt scientiâ meam. Audi, & ego loquar, interrogabo te, & ostende mihi.* Beatus Job multa verberum emendatione correctus, & præsentis castigationis purificatus examine, Deum nihilominus audeat interrogare, ubi dicendo *Audi*, clementiam divinæ dignationis ostendit, & hoc loqui videtur, quod illam plagam longè alio modo circa eum Deus operatus fuerit, quam ipse antè iudicaret. Et hinc est, quod se doceri à Deo cupit, sibi que hoc ipsum deposcit ostendi. Ac cepto ergo Job, sicut ex sermonibus eius credendum est, divinæ visitationis oraculo, ait ad Deum:

Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.) Post tètationis probatione proximior factus divinæ cognitioni, iam dicit se Deum videre, quem antè dum examinaretur, audivisse se dixit. Audire autem Deum, vel videre, qui est invisibilis & incomprehensibilis, non istorum est oculorum, vel istarum aurium: sed potius mentis & cordis: propter quod beati sunt mundo corde homines, quo

Deus videtur.

Idcirco ipse me reprehendo, & ago penitentiam in favilla & cinere.) Quem locum alij ita dixerunt: *Ideo desperi in me, autem injuriam sancti Job amici eius, non recta loquuti.* Unde ipse ait ad eos, quod peccatum monstratur, nis eis remitti non possit, nisi ipse beatus Job Deum pro illis oraverit, & holocaustum propitiationis obtulerit. Ubi ac convicio coarguere in Dei castigatione, ac tribulatione animadvertimus, quod nulli expediat obtrahere. Ubi autem laboribus constitutum, ait autem, quod Job oravit pro eis, & sacrificium deferente, faciem ejus ad exaudiendum libenter accepit. Et addidit Dominus Job duplici. In sequentibus patrimonium census ejus, quem admodum fuerit duplicatum, libri hujus scriptor diligenter enarrat. Fratres verò & sorores, qui ad beatum Job post plagam castigationis ejus conveniunt, omnis cognatio & familia generis ejus intelligenda est. Universi etiam noti & amici ejus, qui regalem potentiam ejus, singularemque sapientiam prius noverant, veniente ad eum, comederunt cum eo panem. In quo convivio honoris ejus significatur est ab eo omnium sordium squalor absterlus: in motu verò capitis indicatum, convenientium ad eam lætitiâ noverimus, qui que munere gratia, velut inopi, & penitus nihil habenti, dederunt oves singulas. Et si in hac parva collatione prædictorum, duplicatæ sunt et priores divitiæ, animadverti potest, quod grandis multitudo ad eum convenit: qui cum à singulis parum accepit, subito tantarum divitiarum factus sit dominus. Porrit hoc scriptor libri hujus & per anticipationem dixisse, ut post tètationem illam per centum quadraginta annos vixisset, benedicente Domino, cumulatam in duplum divitiis possideret. Filiorum verò ejus duplicatum numerum non legimus. Unde arbitror, quod ea quæ omnino perierant, illi in duplum fuerint restituta, nec etiam filij quatuordecim ei pro septem redditis, hi septem prius, quos circa domus habentis oppresserat, etiam apud Deum putarentur extincti. Propter adificationem itaque fidei nostræ, tantos ei filios à Deo redditos, quantos amiserat, sciendum est: ut omni bonorum suorum substantiam in duplum sibi à Domino reddita, etiam filios in duplum habere se crederet, qui ut potè fidelissimus Dei servus, minime dubitare debet eos sibi, quos ad Deum præmiserat, non perisse. Sicut per totum hunc librum, sanctum Job figuram Salvatoris habuisse perspeximus, donante gratia ejus, ut nobis largiri dignatus est, exposuimus: & in quibusdam locis amicos ejus significare hæreticos intelleximus: sicut etiam & illam Helii gentilitatis habuisse imaginem disseruimus. Sed quia per Christum impiorum atque errantium reconciliatio est. (non est enim aliud nomen sub celo, in quo sperare salvos fieri) ideo extincta nunc gentilitate, atque abolita, hæretici ad Christum à Deo patre mittuntur, ut per quem prius salvati fuerant, rursum lapsi, per eundem mediatorum Deo reconciliantur. Et sanè, qui propter peccatorum suorum propitiationem in mortem traditum, remissatur Christum salvatorem nostrum, non mediocriter confelatur, qui passionem ejus, quam pro redemptione carnis suscepit, cum gaudio credit, & fideliter creditam, omnis fidei contuetur. Ipse enim tali consolatione repletus est, qui cum vidisset turbam credentium, exultavit in spiritu, sicut sancto Evangelista scribente, didicimus. Invidie autem filio suo Deum patrem malam passionis & mortis dicitur, secundum quod ait Apostolus *Qui proprio filio non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit eum:* per quo magnum tumimus consolationem, quod dabit nobis bona sua, quæ mala nostra suscepit. Et dederunt ei unusquisq; orem suam, & in aurem auream unam. Unusquisque per fidem ad Christum viventium offert ei innocentiam suam, mentisque obedientiam: quia & Apostolus ex peccatoribus sanctos & rectos ita vivere docet, dicens: *Obsecro vos fratres, ut exhibeatis corpora vestra a hostiam vivam, sanctam, placens domino.* Sic itaque venientes ad Christum, efficiuntur oves Dominicæ, oves sanctæ, oves illæ rationales & scientes de

Cant. 4. Lavacro gemellos fetus habentes, cum per obedientiam mandatorum Dei renatae in Christo, innocentes & simplices operari fuerint, & fideles.

Domini autem benedixit novissimis Iob magis quam principio eius, & fuerunt ei quatuordecim milia ovium, & sex milia camelorum, &c. Principia Christi Dei & Domini nostri, legis Moysi exordia esse significantur: novissima vero eius, Evangelium esse monstratur, unde & Ecclesiastes ait: Meliora sunt novissima sermonis, quam initium eius. Proinde meliora sunt mysteria Evangelii revelata in Christo, legis significationibus & figuris. Meliora sacrificia cordium contritorum, quam holocaustomata pecudum. Melior mansuetudo veritatis in Evangelio, quam allegoricarum verba in veteri Testamento. Sicut itaque benedixit Dominus novissimis Iob magis, quam principio eius, ut in utroque populo Iudeorum & Gentium, revelationum gratia abundaret; quos populos secundum motum qualitates, quasi sub diversorum animalium nominibus haec scriptura voluit appellare. Quam vero significationem eadem animalium vocabula in se continent, in principio operis istius dixisse memini. Duplicatum vero horum animalium numerum, propter utrumque populum puto, sive propter abundantiorum gratiam Evangelii, ut iam diximus, de qua Apostolus ait: Sufficiens nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non litera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod autem septem filios, & tres filias referat habuisse, gratia septenario numero indicatur, & legis, prophetiae & gratiae, ut in principio huius operis dixi: quas pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes. Earum quoque filiarum nomina significanter posita, magnum in se continent sacramentum, ut una earum dies diceretur: alia vero castitas, & tertia cornu filij. Dies ergo lex Dei est, quae ad cognitionem veritatis, non tamen humanae ignorantiae illuminat. Castitas, sanctae unionis est donum: & cornu subijctissime Evangelicis copiis, Ecclesiaeque divitiis coaptatur, quae spiritualium divitiarum thesaurus est. Cornu vero ad insigne regnum, & dignitatem Ecclesiae pertinet, sicut ait Propheta: Exultabit cornu Christi sui. Figuram ergo sanctus Job manifeste habuit Salvatoris, & ex hoc quod ex ditissimo egenus fuit, quia pauper factus est, ut nos locupletaremur. Circa corpus eius omnem potestatem suam diabolus exercuit, sed nihil profecit, sicut & ipse Dominus ait: Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

2. Cor. 2. Sic itaque benedixit Dominus novissimis Iob magis, quam principio eius, ut in utroque populo Iudeorum & Gentium, revelationum gratia abundaret; quos populos secundum motum qualitates, quasi sub diversorum animalium nominibus haec scriptura voluit appellare. Quam vero significationem eadem animalium vocabula in se continent, in principio operis istius dixisse memini. Duplicatum vero horum animalium numerum, propter utrumque populum puto, sive propter abundantiorum gratiam Evangelii, ut iam diximus, de qua Apostolus ait: Sufficiens nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non litera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod autem septem filios, & tres filias referat habuisse, gratia septenario numero indicatur, & legis, prophetiae & gratiae, ut in principio huius operis dixi: quas pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes. Earum quoque filiarum nomina significanter posita, magnum in se continent sacramentum, ut una earum dies diceretur: alia vero castitas, & tertia cornu filij. Dies ergo lex Dei est, quae ad cognitionem veritatis, non tamen humanae ignorantiae illuminat. Castitas, sanctae unionis est donum: & cornu subijctissime Evangelicis copiis, Ecclesiaeque divitiis coaptatur, quae spiritualium divitiarum thesaurus est. Cornu vero ad insigne regnum, & dignitatem Ecclesiae pertinet, sicut ait Propheta: Exultabit cornu Christi sui. Figuram ergo sanctus Job manifeste habuit Salvatoris, & ex hoc quod ex ditissimo egenus fuit, quia pauper factus est, ut nos locupletaremur. Circa corpus eius omnem potestatem suam diabolus exercuit, sed nihil profecit, sicut & ipse Dominus ait: Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

2. Cor. 8. Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

Ioh. 14. Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

Ioh. 14. Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

Ioh. 14. Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

Ioh. 14. Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

Ioh. 14. Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil invenit. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & prophetiarum, atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humilibus, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate deicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

* *

Libri tertij expositionis allegoricae in Iob Finis.

Bedae Tom 4.

BEDAE PRESBYTERI SUPER PARABOLAS SALOMONIS,

Liber primus. CAPUT I.



PARABOLAE Salomonis filij David, regis Israel. Parabola graece, latine dicitur Similitudines. Quod huic libro vocabulum, Salomon ob id impositum, ut sciremus altius, & non juxta litteram intelligere, quae dicit. In quo Dominum significat per parabolas turbis aliquando loquutum. Sicut etiam proprio nomine, & pacifico regni sui statu, regnum Christi & Ecclesiae perenne denunciat, de quo scriptum est: multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium David, & super regnum eius. Sic & templi constructione ac dedicatione, & edificationem Ecclesiae sanctae, quae tempore resurrectionis in aeternum dedicabitur, insinuat. Nam & ipse filius esse David, & rex spiritualis Israel, etiam turbarum testimonio, quae ei Hierosolymam venienti, cum palmarum ramis & laudibus occurrere declarantur. Notandum autem quod vulgata editio pro Parabolas, quae hebraice Misae vocantur, patemias, id est, pro verba dicit. Sed nec ipsum nomen abhorret a vero. Quae enim parabola recte nuncupantur, quia occulta sunt, possunt non incongrue eam proverbialia vocari: quia talia sunt, quae merito scriptis in ore colloquentium verlati, ac memoria debeant retineri. Nam & proverbialia plerumque tam obscure dicuntur, ut non immerito eadem possint etiam parabolarum nomine notari. Domino attestante, qui ait: Haec in proverbij loquutus sum vobis. Venit hora cum iam non in proverbij loquar vobis, sed palam de patre annuntiabo vobis. Quod autem utilitatis parabola Salomonis conferant, sub incrementum tituli monstratur, cum subditur:

Ad sciendam sapientiam & disciplinam. Sapientiam autem & disciplinam scire, est quomodo recte credere, qualiter se vivere oporteat, quemque veraciter didicisse, quo intentum onem cordis dirigere, & quid operando gerere conveniat, nosse. Quod autem adjungit: Ad intelligenda verba prudentia, & suscipiendam eruditionem doctrinae. Monet eos quos imbuat, ut non solum sapientiam, quam semel ipsi percepissent, amplecti: & disciplinae virtutem, quam cognoverint, sciant interire: sed etiam verba prudentium, quibus ad perfectionem proficiant, libenter auscultare, & haec solerter intelligere curent. Iustitiam, & iudicium, & aequitatem. Iustitia est, in eis quae secundum regulam veritatis bene operamur. Iudicium, in illis quae recta de reatione cum proximis agimus. Aequitas in eo, quod cum sincera intentione Deo soli, in his quae recte gerimus, vel iudicamus, placere contentimur. Ut detur parvulus astutia, & adolescenti scientia, & imbecillus. Parvulus dicit eos, qui nuper sapientiae autem accomodate ceperunt: adolescentem, qui aliquantum jam in eius auditione profecit. Et ideo fortasse parvulos plurali numero. Adolescentem appellat singulari: quia doctrina sapientiae, quos diversis animi motibus, diversis vivendi moribus deditus suscipit, in viam virtutis perfectionem erudiendo provehit. De quibus iure dicitur: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Ut detur, inquit, parvulus astutia. Haec etenim rudibus est & incipientibus necessaria per quam sophismatum dignoscere & cavere veritatem possint, ne fallorum fraudibus argumentorum abducantur a simplicitate verae sapientiae, quae ducit ad vitam. Adolescenti scientia & intellectus: quia qui prudenter declinat falsa, consequenter certa veritatis percipiet. Haec etenim praetitulatio: hinc iam ipse textus parabolarum incipit.

E 4. 9.

Mat. 21.

Ioh. 16.

ad. 4.

